POEZIE şi PROZĂ

Ion Heliade Rădulescu

Ion Heliade-Rădulescu

POEZIE şi PROZĂ

CHARTA DIGITALIS GRATUITUS
2011

VERSURI ORIGINALE..... 1
Sonet la anul 1830..... 2
Elegie I..... 3
Elegie II.....10
Cântarea dimineții 14
La moartea lui Cârlova 17
Serafimul şi heruvimul.....20
Portret 26
Adio la anul 1832.....28
Destăinuirea 29
Visul.....32
O noapte pe ruinele Târgovişti.....48
Odă asupra aniversării de 2 sept 1829 55
Odă la pavilionul grecesc.....60
La un poet exilat 65
Calul, vulpea, lupul.....68
Epitafe 73
Cumetria cioarei când s-a numit privighetoare ...74
La Elvira 77
Cutremurul.....79

Ingratul 83
Vulturul şi bufa 92
Zburătorul 95
Mihaida 100
Epitaf la o femeie cochetă.....128
În aşteptarea lui 1848 129
Sânta cetate.....132
La Schiller 136
Dulcamara.....139
Muştele şi albinele 143
Corbul şi vulpea.....148
Areopagul bestiilor 151
Un muieroi şi o femeie.....155
Mircea şi Lazar.....161
Poezia 163
Adio la patrie 165
La Maria 167
Primul baciu 168
Un buchet de mireasă 170
Portretul 171
Anatolida sau Omul şi forțele 174

TRADUCERI.....238
Suvenirul — A. de Lamartine.....239
Războiul — A. de Lamartine 243
Corbul şi vulpea — La Fontaine.....247
Singurătatea — A. de Lamartine.....249
Seara — A. de Lamartine.....252
Lacul — A. de Lamartine 255
Toamna — A. de Lamartine 259
Romanță — Lord Byron.....261
Poema didactică după Boileau şi Horațiu — Boileau 263
Cântarea dracilor în preziua potopului — Lord Byron.....270
Depărtarea — Paolo Rolli.....273
Foile şi cărbunele — P. Viennet 275
Coada momițelor — P. Viennet 278
La amantă — Sappho.....281
Margherita — A. Dumas.....282
Poetul murind — A. de Lamartine.....285
Cavalerul Toggenburg — F. Schiller.....291
Arpa lui David — Lord Byron.....295

PROZĂ 297
Prolog la serbarea numelui preaînălțatului nostru domn Alexandru D. Ghica 1835 aug. 30.....298
TIMPUL 299
ISTORIA 300
POEZIA 302
Dispozițiile şi încercările mele de poezie.....305
Gheorghe Lazăr.....315
“Bată-te Dumnezeu!”.....329
Coconița Drăgana.....329
Coconul Drăgan.....336
Fata lui Chiriac.....343
GLOSAR.....346
TABEL CRONOLOGIC 409
APRECIERI CRITICE 414

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textele sunt reproduse după:

I. Heliade Rădulescu, *Versuri şi proză*. Text ales şi stabilit, cu glosar, de Vladimir Drimba. Prefață şi tabel cronologic de Mircea Anghelescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1972 (colecția "Biblioteca pentru toți")

I. Heliade Rădulescu, *Opere*, I. Ediție critică de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Al. Piru. Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967 (colecția "Scriitori români").

S-a păstrat — în mare — ortografia autorului, pentru înțelegerea adecvată a textelor reproducându-se şi un foarte util glosar.

VERSURI ORIGINALE

Sonet la anul 1830

Să ne deschiză lan se găteşte
O viitoare unde intrăm,
Şi pace, drepturi să-ntâmpinăm
Mai dinainte el ne vesteşte.

În fața porții und' aşteptăm
Nădejdea dulce la toți zâmbeşte;
Epocă nouă ni se zăreşte,
De aci vremea să numărăm.

An rău din urmă trecutul fie,
Relele toate cu dânsul ție;
Răstrişştea treacă, s-o numim vis.

Unirea, cinstea în români crească,
Dreapta reformă în veci trăiască...
Cheile sună... tot s-a deschis.

(1829)

Elegie I

Trecutul

Aură scumpă ce pieptu-mi poartă,
Nume prea dulce ce glăsuiesc.
Şi buza-mi, limba-mi se-nsufleţesc,
A vieţii mele senina soartă!

Soţie bună, îngerul meu,
Tovarăş vecinic, ce-o sfântă lege
Prin veciniei noduri vru să ne lege,
Din doi să facă un singur eu;

Chip ce ca fulger ce-n nor trăieşte
Ş-alt nor d-atinge, atunci pe loc
Repede şarpe luceşte-un foc,
Aprinde, arde tot ce-ntâlneşte;

Astfel, îndată ce s-a ivit,
Luceşte-n minte-mi, mă-nflăcărează,
Prin vine-mi repede circulează
Focul ce m-arde, şi-s fericit.

Cerească, limpede fericire
Ce raiul naşte, dar foarte rar,
L-Adam, la Eva întâiul dar
Ca să cunoască din nemurire!

Eşti fericită, căci te iubesc,
Şi-nflăcărata asta simțire
Este nectarul de îndulcire
Relelor toate ce mă-ntâlnesc.

Te iubesc, scumpă, dar de ce trece
Grabnica vreme iute la zbor?
Ia, şi ne zice că e trecător
Tot, şi-l împinge la mormânt rece.

P-ale ei aripi trecem şi noi;
Pe nesimțite, ah, tinerețea
Zice: Adio... şi bătrânețea
Ne-arată drumul plin de nevoi.

Trece, dar vezi-o că e-nsemnată
D-amorul nostru, cel neînvins,
Singur e vecinic şi neatins
De stingătoarea-i mână-ntrarmată.

Ici e minutul cel fericit
În care-amorul meu te zăreşte:
“Tinere,-mi zice, d-acum trăieşte
Sub legea singură ce-am sfințit.”

Ş-apoi cu binele se strecoară,
Se roagă; aspră, dar, tu-l goneşti;
El cere pieptul, tu îl fereşti...
Şi-ndat’ el inima împresoară.

O fură! zboară, şi nu-l mai vezi:
Pe loc te pipăi, simți ce-ți lipseşte,
O ceri, o cauți, ea se uneşte
Cu-a mea-mpreună, şi tu oftezi.

Dincoaci eu mâna plin de sfială
Destăinuindu-mă o întinz,
Cer a ta mână, tremur, coprinz,
O strâng, mă strânge ea cu-ndrăzneală.

Şi ochii noştri se rătăcesc,
Aprinşi de flăcări se-ntunecează,
Se las, s-ardică, se luminează;
Tot e tăcere, toate vorbesc.

Inima saltă, pieptul ne bate,
Un foc pătrunde printr-amândoi;
Ascuns nu este nimic în noi,
Şi faptă bună, şi răutate.

Colo vezi lacrimile curgând
Într-o comoară ce le adună
Ca două râuri ce se-mpreună
C-un nume câmpurile-adăpând?

Dincol', o dulce d-amor zâmbire,
Ş-apoi necazurile sosesc:
Drumuri ghimpoase ni se gătesc,
Ceasuri amare de dăspărțire.

Munți ne desparte, zilele trec
Şi n-au nici pace, nici mângâiere;
Posomorâte duc şi durere,
Grămadă relele se întrec.

Dar iată ceasul de însoțire
Şi necălcatul meu jurământ:
Credință, dragoste, crezământ
Jur ție-n sfânta noastră unire.

Şi-ndată pacinicul Imeneu
Pe capul nostru mâna lui pune,
Şi înțeleptele-i griji şi bune
Însânuieşte în pieptul meu.

Nod şi mai tare dup-asta vine,
Minuturi sfinte sărbătorim:
Cerul ne face părinți să fim,
Brațele noastre acum sunt pline.

Numele tată de două ori
Coboară focul ce-n cer viază,
Ce p-a mea inimă văpăiază
Ca doi puternici flăcărați sori.

Doi fii făloasa-mi nână mângâie
Şi strâns la pieptul meu îi lipesc,
Cu ei în brațe cerul slăvesc,
Şi e plăcuta la cer tămâie.

Dar ca luceafărul de apus,
Care cu seara pe cer s-arată
Şi când luceşte, atunci şi-ndată
Zice adio, piere, s-a dus!

Astfel nădejdea-mi cea mângâioasă,
Ce cu-al meu înger îmi răsări,
Atunci apuse când se ivi
În a mea inimă dureroasă.

Înger! cerescul meu serafin!
Ce-mi fuse oare a ta ivire?
Floare sau umbră, vis, nălucire?
Ah! izvor vecinie de lung suspin!

Din cer aicea ai fost o rază?
Cu vro solie ai fost pornit?
(Ca-ntr-al meu suflet cel amorțit
S-aduci căldura?) sau cu vro pază?

Slujba-ți în grabă ți-o împlineşti,
Şi-mi dai o vecinică sărutare;
Şi-ndreptezi zborul făr-aşteptare
Şi iar la postu-ți drept te opreşti.
.....
Iată-ne, soro, iată-ne dorul,
Omul şi soarta lui ce-ntâlnim;
Folosul este să ne iubim,
Vremea să treacă, să stea amorul.

Ah, şi trec toate, n-aştept şi zbor:
La vânturi frunza cea fugătoare,
În mare unda cea plângătoare,
Omul la moarte mai grăbitor.

Vremea grăbeşte, e călătoare;
P-ale ei aripi grăbim şi noi
La toamna vieții plină-n nevoi,
La bătrânețe tremurătoare.

Dar noi nevoia ştim să-nlesnim:
Unde e pace nu e durere,
Dragostea-n sine e mângâiere;
Sosească ceasul, noi ne gătim.

(1830)

Elegie II

Dragele mele umbre

Vederea voastră mă-nsufleţeşte,
Umbre mult scumpe ce mă căutaţi,
Şi al meu suflet se linişteşte
Când înainte-i vă arătaţi.
Cât e de dulce a voastr-ivire
La cel ce-aşteaptă în amăgire
L-al nădejdii viclean zâmbit!
Faceţi adesea să se strecoare
A voastre chipuri şi mă-nfăşoare
Cu văIul nopţii cel liniştit.

Mi-aţi dat fiinţa şi-ntreaga fire,
Părinţi, ce-n miezul zilei-aţi apus;
D-atâtea chinuri, lungă mâhnire,
Al meu trist suflet jăli supus.
Voi uşuraţi-l, umbre-ndrăgite,
Voi din 1ăcaşuri nelocuite
Pe fericire o îndemnaţi;
P-astă streină faceţi să vie
Necunoscută mult mai mult mie;

Vă rog d-acolo o îndreptați.
Lina ta mână mă uşurează,
Tânără maică, şi-nsuflețesc,
Sărutătura-ți mă înviază
Şi din odihnă-ți mă-mpărtăşesc.
Asupră-mi ochii tăi ațintează,
Plini de iubire nu lăcrimează;
Peste durere tu ai sărit!
Blând ei revarsă rază cerească;
Ah! p-a mea inimă ei citească,
Focul ei vază cel înmulțit.

Zâmbire plină de mângăiere,
Cât e de dulce când te iveşti!
A fi de tine cu-apropiere
Este viața ce dăruieşti...
Ah! Auritu-ți păr fâlfâieşte,
M-atinge, unda-i mă răcoreşte,
Cade p-obrajii-mi cei înfocați;
Şi a mea ploaie de lăcrimare
Pe el se vărsă cu-mbelşugare...
Ah! cine-mi şterge ochii-nmuiați ?...

Al meu părinte, ah, ce ivire!
Să vă văz iarăşi eu însoțiți!
A voastre păsuri prin ce simțire

Nu se desparte? ah! voi iubiți?
Şi fericire oare se poate
Fără iubire, ce nalță toate
Câte de dânsa se-nvrednicesc?
Dumnezeu oare ce este-n sine?
Dragoste, pace, marele bine.
Şi-n cine oare drepții trăiesc?

Trista ta buză vreo zâmbire
Sau bucurie n-a cunoscut
În câtă vreme în despărțire
Asprimea soartei crud v-a ținut
Veselă ai fața acum zâmbeşte,
Dragostea, pacea o-nsufleţeşte:
VăIul mâhnirii l-ai sfâşiat!
O jumătate lipsea din tine
Şi-ntreg că nu eşti simțeai în sine.
Străin, dar iată, te-ai împăcat!

În acea lungă întristăciune,
În acea vreme de tânguit,
Peste durere, amărăciune
Nu cumva, oare, ți-am grămădit?...
A!!! o-ngrijire cu voi urmează!
Unire, pace vă îndreptează,
Înger d-aproape străjuitor!

Ochiul de tată nu s-amăgeşte.
Ah! al meu sânge vă însoţeşte!
Virgil[1]! tu, scumpe fiu ş-al meu dor!

Te-aruncă-n braţe-mi, strâns te lipeşte
Şi luminează-mi sânul cel stins!
Dă-mi sărutare ce bălsămeşte
Inima-mi arsă ce mi-ai aprins.
A mele păsuri ne-ncredinţate,
De sarcin'anilor greuiate,
De al tău reazem tu le-ai lipsit:
Părinţii-mi dară povăţuieşte,
Du-i la lumina ce nu sfinţeşte,
Fii lor tovarăş nedezlipit.

Umbre mult drage!... ah, puţin staţi!
Veniţi adesea, mă cercetaţi:
Ceasul îmi este necunoscut;
Pe lângă mine des vă aflaţi,
Când m-oi desface de acest lut
În braţul vostru să mă luaţi.

(1830)

[1] Numele fiului.

Cântarea dimineţii

Cântarea dimineții
Din buzi nevinovate
Cui altui se cuvine,
Puternice Părinte,
Decât ție a da?

Tu eşti stăpân a toate,
Tu eşti preabunul tată;
A ta putere sfântă
Făptura ține-ntreagă,
Ne ține şi pe noi.

În inimă,-n tot omul
Tu ai sădit dreptatea,
Unirea şi frăția,
Tu conştiința scumpă,
Tu bun ce-avem ne-ai dat.

P-aceste saduri sfinte
Răcoritoare ploaie
Deadevăr să pice,

Să crească, să dea rodul,
Să fim preafericiți.

Îndreptătorul lumii,
Tu ai slăvit noroade,
Le-ai dat tu legi preasfinte
Ce țin aceste saduri;
Slăveşte şi pe noi!

Ş-aceste legi prea drepte
Orice norod le calcă,
Sau care nu le ştie,
Cade, ruini rămâne,
Se face neştiut.

Din slava strămoşească
De am căzut, nenalță;
De am uitat unirea
Ce-i întărea în toate,
Acum ne fă uniți.

Să ştim c-avem dreptate,
Să ştim ce, cine suntem,
Ş-aşa să nu se uite
O nație slăvită
Ce-am fost şi ce-am fi noi.

Cu toții, dară, ție
Cântăm cântare nouă;
În flacăra unirii
Întindem mâini la tine,
Rugăm să ne-nsoțeşti.

Ne luminează mintea
Să te cunoaştem, bune,
Să ştim că ne eşti tată,
Să te cântăm mai bine,
Ş-aşa să ne-mpăcăm.

(1830)

La moartea lui Cârlova

O, lira mea, suspină! al tău glas plin de jale
În umbră să răsune, să geamă la mormânt:
Cârlova1 nu mai este!!! suspină p-a lui cale
Şi fă să se auză pe aripe de vânt:
"Cârlova[2] nu mai este! şi lira-i a-ncetat!"

O, tânăr cântărețe! pasăre trecătoare!
Abia te-ntraripaseşi, abia dulcele-ți glas
Chema să te auză pe craca săltătoare

---

[2] Vasilache Cârlova, poet român ale cărui poezii în multe rânduri s-au văzut în *Curierul românesc*, s-a născut în anul 1809 şi, ajungând în vârstă de 17 ani, a început a-şi dezvolta talentul său poetic prin mici, dar pline de foc poeme. În vârstă de 18 ani a făcut poema intitulată *Păstorul Întristat*, la 19 ani, *Ruinele Târgovişţii*, *Răsunetul unui fluier*, *Rugăciunea* şi altele; la 21, *Marşul românilor*, *Ero şi Leandru*, şi a început traducția vestitei tragedii *Zaira*, din care a lucrat numai un act; la vârsta de 22 ani a intrat în rândurile oştirilor pământeneşti, unde cu mare pagubă a patriei şi a literaturii româneşti a murit după o boală de 14 zile. Originea şi creşterea acestui tânăr a fost mai mult din Târgovişte.

Pe călători, şi-ndată, oprindu-le-a lor pas,
Țintind a lor vedere... tu zbori şi i-ai lăsat!

Tu ai urât o țară unde puțini ascultă
Sau unde-a ta cântare cu ei nu însoțeşti;
Încă trăind, tu viața o petreceai mai multă
Sorbit în armonia a cetelor cereşti,
Unde ostaş d-aicea acol-ai şi grăbit.

Sub tânăra ta mână, degetele-arzătoare,
Acum se-nfiorează liră de serafimi;
Asculți tu alte imnuri, începi altă cântare
Şi-ndemni tu alți războinici, vitejii heruvimi,
Şi alt post mai cu slavă ți-a fost ție gătit.

Acolo-ți era locul al tău de moştenire:
Poetul aci este străin şi călător;
Astfel vulturul mândru din nalta sa privire
Parcă ar zice lumii din marele său zbor:
Pământul mi-este leagăn, dar locuiesc în cer.

O, fenomen ce-n veacuri abia când se iveşte,
O, stea care răsare chiar într-al său apus!
Ce fu a ta lucire? şi ce ne prevesteşte?
Ce înger te întoarce? Ce înger te-a adus?
Şi cum se pun acelea care cu tine pier?
De unde eşti, ascultă jelinda mea cântare,

Vezi lacrima ce pică pe scumpul tău mormânt.
În ceasul după urmă, în cea d-aici plecare
Iubiții-ți fără mine, cu cei ce nu mai sânt,
Văzură cum ți-iei zborul, şi tuciul trist vestea.
.....
Şi eu sunt ca metalul ce plânge după tine,
Prin focuri de durere trecut şi lămurit,
Şi patimile repezi izbind inima-n mine,
Fieştecare scoate un sunet osebit,
Care-astupat mugeşte, se-neacă iar în ea.

Lutoasa mea ființă aci se zăboveşte,
Dar eu sunt după tine, pe urmă-ți te-nsoțesc;
Râvna p-ale ei aripi acolo mă răpeşte
Şi soarta ta cea lesne în veci eu o doresc,
Dar... plumbul datoriei mă trage iară jos.

Cu care legătură afirea mea se-ntină,
Întocmai ca stejarul adânc rădăcinat?!
Vântul când se răscoală, el geme şi suspină,
Trosneşte şi răstoarnă orice l-a-nconjurat,
Şi tot ce mai rămâne priveşte dureros.

Vai! iată a mea soartă, şi cât de povăroasă!
Iar tu ai fost ca floarea acea primăvăroasă
Ce-o smulge, -o ia zefirul, şi-şi las-al său miros.
(1831)

Serafimul şi heruvimul

sau
Mângâierea conştiinţei şi mustrarea cugetului

Blând serafim! o, înger! ce este-a ta solie?
Care îți este slujba? Ce vrei aicea jos?
Pacea vesteşti tu lumii? Pacea aduci tu mie?
Ce flăcări pui în sânu-mi, o, serafim frumos?!

Ochii tăi... e seninul,
Buza ta e zâmbirea,
Fața ta e blândețea,
Ca pieptu-ți nu e crinul;
Dragoste ți-e privirea,
Totul eşti frumusețea.

Ființa-ți luminează,
Mărirea te-nconjoară,
Liniştea te-nsoțeşte:
Pasu-ți de naintează,
Slava-mprejuru-ți zboară,
Preajma-ți pace vesteşte.

Frumos serafim! îmi place
La tine a mă uita,
În ochii tăi a căta;
Lumina lor este lină!
În ochi-mi izbeşte plină
Blânda lor, senina pace.

Tu mă înveți cântarea,
Tu îmi însufli pieptul,
Tu îmi arăți cărărea
Care merge d-a dreptul
La fiica armoniei.

Lira ta e cerească,
Glasul ei m-aripează,
Ființa-mi pământească
În zborul său cutează
La scaunul veciei.

Şi-n somnu-mi, şi aievea ființa-ți mă-nsoțeşte;
Chipu-ți mi-e faț-oriunde, în preajma mea el zboară
Din soare se repede, din lună străluceşte,
După pământ se nalță, din ceruri se coboară.

Pe la fântâni m-aşteaptă, cu unda se răsfrânge,
Cu frunza îmi şopteşte, cu zefirul suspină,
Cu valea îmi răspunde, cu patima mea plânge,
Cu dealul se înalță, cu câmpul se alină.

Cu floarea se dă-n leagăn, cu iarba undoiază;
Livedea îl arată, dumbrava-l subascunde;
În ziuă şi în noapte, la umbră şi în rază
Nu e nălucă,-mi spune, mă mângâie oriunde.

Durerea mi-o adoarme, lacrima el mi-o şterge,
Şi pe pământ, şi-n ceruri nădejdea mi-o arată.
Cu glasul conştiinței el înainte-mi merge,
Blând, dulce, vesel; ş-aspru nu l-am văzut vrodată.

Frumoşi îți sunt ochii! frumoasă ți-e fața!
Frumos îți e zborul, o, înger ceresc!
Şi de-mi este dragă, de-mi place viața,
E d-ast sfânt nesațiu ca să te privesc.

Fie ca-n veci astfel s-am a ta ființă!
Fața ta să-mi râză până la mormânt,
Ochii-ți să-mi aprinză supusa-mi credință,
Lumina-ți lucească la slabu-mi cuvânt!

Când va bate ceasul întoarcerii mele,
Când la judecată mă voi arăta
(Momente ce omul le simte mai grele),
Tu ş-atunci, o, înger, dar! mă vei urma!

Războinice, viteze, heruvim înfocate,
Împlinitor prea straşnic urgiilor cereşti!
Repede înger!

Ochii tăi scânteiază,
Brațul tău e puterea,
Sabia-i flăcărează,
Cruntă îți e vederea,
Fața ta e fior!

În urmă-ți e dreptate,
În preajmă-ți strășnicia;
Glasul tău mă străbate,
Totul eşti vitejia
Şi fulger arzător!

Heruvim! mă-nfiorează
Înmulțita ta vedere,
Mulții tăi ochi priveghează
Ca singura prevedere.
Eu te văz, şi mă sfiesc.

Inima-mi nu te urăşte,
Tremură l-a ta ivire
Şi-n adâncul ei se naşte
O fioroasă cinstire,
Un foc arzător, ceresc!

Eu văz în tine pe-mplinitorul
Acelei drepte urgii cereşti,
Eu văz în tine pe păzitorul
Vechii răstrişte cei strămoşeşti.

Astfel al lumii bătrânul Tată
Din pomul vieții c-a cutezat,
L-a fericirii poartă-ncuiată
Plângea păcatu-i cel neiertat.

Tu-mi opreşti raiul, mi-aduci aminte
A mea greşeală, şi mă-ngrozesc!
Limba ta tace, n-auz cuvinte,
Dar îți ard ochii, ei îmi vorbesc.

Când viforul se scoală, când cerul se mânie,
Când negura se-ntinde, când norii se-mpletesc,
Când focul şerpuieşte d-a lungul în tărie
Cu fulgerul, atuncea cu groază te privesc.

Când marea se răscoală, volbură-ntărâtată,
Când undele-i muginde se nalță spumegând,
Ființa-mi ca o barcă de cuget spulberat!
Pe fieşcare stâncă te vede - amenințând.

Şi când fumegă munții, vulcanul când turbează,
Când flăcări rotitoare până la ceruri zbor,
Când tremură pământul, văzduhul scânteiază,
Al meu suflet te vede în orice meteor.

Pe orice spăimântează ş-amenință viața,
În orice loc de groază, acolo te zăresc:
Ca tunetul ți-e glasul, ca fulgerul ți-e fața!
Fulger în mine trece când ochii-mi te-ntâlnesc!

Viforul bubuie, zboară,
Crivățul vâjâie, trece,
Tremurul saltă, doboară,
Trăsnetul arde, petrece
Cu cugetul când vii.

Grindina bate, răneşte,
Stingerea pasu-i urmează;
Seceta seacă, sterpează,
Foametea rumpe, răcneşte,
Boalele zbiară, turbează,
Moartea doboară, coseşte
Osânda tu când vii.

Arată-mi osânda, în veci mă mustrează,
Nu îmi ierta vina câtuşi de puțin;
În a mea viață tu mă îndreptează
Când fapte şi gânduri rele mă întin.

Însă când grozavul al meu ceas va bate
Şi când vei da semnul, o, drept heruvim,
Atunci ți-adu-aminte că tu eşti un frate
Cu-al meu blând şi dulce, frumos serafim.

(1833)

Portret

Coroana pe creştet în veci se-mpleteşte,
În ochii-ți, seninul cel mai împăcat;
Zâmbetul în buze-ți vesel străluceşte,
Inima e-n chipu-ți cel nevinovat.

Decât alte nimfe cu fruntea mai naltă,
Peste ele falnic, făr-a şti, priveşti.
Dulce ca blândețea, şi blândețe altă
Tu nu ştii, copilă, că împărățeşti!

Sânul tău uşure şi blând înveleşte
Inima-ți, altarul d-un ceresc amor;
Focul lui sub dânsul arde, colcăieşte
Unde, unde-l umflă suspinul în dor.

Ca luna de noapte, ca dânsa de lină,
Frumoasă ca viața celui fericit,
Veselă ca ziua de mai prea senină,
Edenul în pieptu-ți e însânuit!

Zâmbindă ca cerul, ca el trăsnitoare,
Marea-cuviință îți dă al său glas;
Pasul aurorei cei răcoritoare
E mai puțin m'ndru decât al tău pas.

Ea când se iveşte, noaptea risipeşte;
Şi fața ta-n sânu-mi gemător, noptos,
Revarsă lumină; nădejdea-mi zâmbeşte,
La inimă-mi vede soare luminos.

Model al virtutei! însăşi fericirea!
Care părinți astfel te desăvârşesc?
Ochii lor cei tineri îi fură uimirea
Ochilor mei umezi ce-n veci te privesc!

Ce rază de pace sânu-ți luminează,
Fiică fericită? Ce e ast amor
Care cu privirea-ți ca o altă rază
Către cer din ochii-ți îşi ia al său zbor?

Să fii tu nădejdea? să fii tu credința?
Sau dragostea însăşi vii să ne arăți?!
Vorba-ți însuflată ți-arată ființa,
Fericit amestec astor zeități!

(1836)

Adio la anul 1832

Numărând ceasurile.
……

Douăsprezece! Adio, o, an! şi ai trecut!
Tu nu mai vii, întocmai ca umbra ce eu plâng!
Adio! întru tine nădejdea m-a vândut.
Pomeniri scumpe multe eu întru tine strâng.

Am plâns, am aflat pace, m-am bucurat, gemut,
Ură, dragoste-n tine, prieteşug, duşmani…
Ah! îngerul meu în tine ca tine l-am pierdut!
Tu mi-ai adus atâtea ce nu mi-au adus ani.

Acuma treci! adio! ş-asupră-mi tu ai tras
Povara ce mă-mpinge unde şi tu te duci.
O! p-a mea frunte câte cugete rânduri trec!!!

Faptele mele-n tine ca semne au rămas,
Tu le păstrezi, şi-n sânu-ți ele nu sunt năluci.
Fi-vor bune mai multe, sau relele întrec?!

(1836)

Destăinuirea

I

Inima-mi obosită — şi nu de ani, nu încă, —
Griji, datorii, povară pe ea se grămădesc;
Valuri, crivețe-ntr-însa ca-n vulcănoasă stâncă
Izbesc, se-nfrâng cu muget, mai repezi năvălesc.

Pe la-nceputul verii vifore prea geroase
Asupră-i se răscoală s-o-nghețe-aci pe loc,
Sângele-mi să-l închege, ce-n unde spumegoase
Prin vine-mi se repede; dar ea e toat-un foc!

Un foc! şi ca acela ce arde-ntr-o câmpie
Albită de troiene şi toată-n vijelie,
Ce arde ca să arză, de vânturi spulberat,

Arsura e într-însul, care îl mistuieşte,
Şi nimeni nici d-aproape de el nu se-ncălzeşte;
Lumina-i face groază şi celui înghețat.

II

S-o face el cenuşă? vreun pârjol v-aduce?
Nu ştiu... Dar a lui urmă neştearsă-n veci va fi
Şi oricând călătorul pasul p-aci-şi va duce,
Oprindu-s-o să zică: “Odat-a ars aci.”

Ah! fie-n veci ca focu-mi să n-aibă vreun nume,
Străin şi rece fie oricând aicea jos,
şi fără să-l cunoască, să-l vază veacuri, lume
Ca meteor de groază, comet prea fioros!

Fără să-i ştie drumul şi d-unde oare vine,
Dincolo el de față să se vedească bine
Ş-acolo să m-arate şi eu cine am fost.

Fi-mi-va el spre osândă? Fi-mi-va spre răsplătire?
Dragoste e ființa-i, rază de nemurire,
Fala vieții mele şi însuşi al meu post.

III

Sub degete-mi răsună, liră, te-nfiorează,
Spune ce e poetul în ast loc osândit,
Cum el dintr-însul raiul oriunde-nființează
Şi-şi face fericirea din bine-nchipuit.

Când cântă el, s-aude, veacurile răsună;
Când se închină, cerul el îl coboară jos;
Dragostea lui e flăcări şi ura lui detună,
Blândețea-i e seninul acel mai luminos.

Ferice de acela pe care el slăveşte!
La nemurire zboară, ce el i-o pregăteşte;
În buza lui e slava ce duhu-i şi-a croit;

În mână-i e cununa ce-n veci stă înverzită,
În pieptu-i e altarul pe care e slăvită
Aleasa frumusețe ce el a-nvrednicit.

IV

Cerul e al meu templu şi singura-nchinare,
Seninul lui e semnul prin care îl slăvesc;
Prin albăstruia-i față se-nsufl-a mea cântare,
Luceferii lui raze de viață-mi răspândesc.

Acolo e nădejdea-mi ce-n veci ea îmi zâmbeşte,
D-acolo aştept rouă, balsam mântuitor;
Aci a mea trufie se-nchină, se smereşte,
Şi înainte-i taină nu este al meu dor.

Muza-mi se umileşte, lira-mi abia suspină,
Geniu-şi pierde zborul şi fruntea-mi se înclină;
Din versuri îndrăzneala cu totul a lipsit.

Inima-mi în tăcere aşteaptă-n mărmurire
Rază de mângâiere l-a sa destăinuire…
E ceasul închinării! şi… omul stă smerit.

(1836)

Visul

I

O altă auroră în sufletu-mi luceşte,
Rază necunoscută d-a altor lumi ziori;
Ochii mi se deschide, şi-n ochii mei zâmbeşte
Ziua zilelor noastre, vecii netrecători.

Veacurile, viața-mi ca nopți se strecurară,
Şi-ncovoiat pe groapa-mi o văz că s-a deschis
Şi-mi face loc printr-însa să trec preste hotară —
E poarta veciniciei!... şi mă deştept din vis!

Fruntea-mi albită toată către pământ se lasă,
Brațele-mi rezemate toiagul meu apasă;
Iar sufletu-mi se-ntoarce şi cată înapoi...

O, zile! sau ce nume vouă vi se cuvine?...
Dar ați trecut! ce trece mai mult el nu mai vine.
Era mai dinainte să vă întreb pe voi.

II

Ce noapte variată! ce groaznică vedere!
Stai! Îmi aduc aminte: în vis eu mă făceam
C-aş fi fost prunc, îmi pare, şi fără griji, durere,
În casa părintească cu grijă mă creşteam.

Trei fraţi ce avusesem părinţii mei pierdură
Şi rămăsesem singur cu-al lor fierbinte dor;
Trei fii creştea în mine tânăra lor căldură
Şi le zâmbea în mine toată nădejdea lor.

La vârsta mea, în chipu-mi c-o lungă suspinare
Ei se uita, şi-n ele afla asemănare
Acelor umbre scumpe ce ne-ncetat vedea.

Eu nu ştiam necazul, nu cunoşteam mâhnire,
Lipsa mi-era străină, ş-orice nenorocire;
În braţul îngrijirii răul nu îndrăznea.

III

Dar visu-şi schimbă faţa, se prefăcură toate
Şi parcă de când lumea părinţi nu am avut;
Simţii cruzimea soartei în recea străinătate
Şi mă văzui în lume pustiu, necunoscut.

Ai mei mă părăsiră; p-a mea copilărie
Grijile dau năvală, nevoia cunoscui;
Se veştezi pe faţa-mi oricare bucurie
Ş-orice amar al vieţii până în fund băui.

În voile-ntâmplării, întru a mea sudoare
Îmi câştigam o hrană abia-ndestulătoare,
Împins de vântul soartei sub cer fără senin,

Fără nici o povaţă şi făr-adăpostire

În voia-mi ne-ndrăzneață şi fără îngrijire.
Cât e de crud să te-afli între ai tăi străin!

IV

Dar un năluc urmează, şi visu-şi schimbă fața.
Mă pomenii în drumu-mi tovarăş că aveam:
Pare că mă-nsurasem, ş-amara mea viață
Cu o ființă dragă părtaş o îndulceam.

Cât o iubeam! şi câtă simțeam eu fericire!
Eu o vedeam un înger chiar într-adins venit,
Nedezlipit tovarăş l-a mea nenorocire,
Ca să aducă pacea în sufletu-mi mâhnit.

Ce bunuri eu printr-însa, ce mulțumiri plăcute
Şi ce simțiri fierbinte, plăceri necunoscute
În dragostele noastre din zi în zi vedeam!

Prin ea mă făcui tată; simțirea-mi adormită
Se deşteptă l-ast nume; ființa-mi înmulțită
Se revie de focul prin care eu trăiam.

V

Visu-şi mai ținea şirul, dar cu ceva schimbare.
Şi se făcea că traiu-mi ceva se mai lesni;
Vedeam în a mea casă bogata-ndestulare
Şi-n preajma mea mulțime de lume-a se hrăni.

Mulțime de mijloace acum mi se-nlesniră,

Drumuri deosebite acum mi s-au deschis,
Şi bunătăți, păcate, amestec se-nmulțiră,
Şi mângâieri, şi chinuri mă zvârcolea în vis.

Pe câmpul norocirii objetele în sfadă,
Spini, flori, verdeaț-amestec se-nfățişa grămadă,
Cuvânt, vedere, cuget... în tot mă rătăceam.

Plecam pe cărări netezi şi foarte-ntortoiate;
Stam să-mi mai iau odihnă, şi gânduri mestecate
Mă îndrepta-n picioare, m-oprea... şi iar porneam.

VI

Dar visu-şi schimbă fața, şi iarăşi lângă mine
Văzui acea ființă ce-atâta o iubeam.
Dar ce fel de schimb magic la ochii mei îmi vine!
P-acea ființă scumpă eu n-o mai cunoşteam.

Pare că era rece l-adânca mea durere;
O, taină-ngrozitoare, abia îmi răspundea!
Căutături fatale avea a ei vedere,
Şi când vorbea, ca trăsnet în sufletu-mi izbea.

Ca cugetul, ca umbra era nedezlipită,
Vrăjmaşă pe odihna-mi era neîmbrnzită;
Zicea că mă iubeşte, şi-n dragoste-i turba.

Ura-i îmi era pace şi dragostea-i osândă,
Rece-ntr-a ei mânie şi foc când era blândă;

Ce-amestec şi într-însa, şi-n mine volbura!

Eu o iubeam, — o groază mă trăgea înapoi;
Ea era a mea viață! şi ce viață-ngrozitoare!
Voiam... Dar pentru mine nu era voi,
Vream s-o urăsc... mi-era o muncă-omorâtoare.

Îmi imputa vini ce nu le aveam;
Aşteptam osândă la orice faptă mare;
Eram bănuit chiar când mă smeream,
Ş-apoi, împăcată, era iertătoare.

Spaima în mine intrase,
Bănuiala mă cuprinsese,
Sufletul mi se-nghețase,
Cugete ronduri neînțelese
Prin minte-mi repede vâjia.

Un chin, un iad, o muncă era a mea viață,
Demonul geloziei turbat mă sfâşia;
Veninul din rărunchii-i în veci mă otrăvea,
Năpastea îndrăcită rânjea pe a lui față.

În veci fără de moarte;
În veci se omora,
Se-ncolăcea în toarte
Şi-n veci mă blestema.

VII

Atunci eu lângă mine văzui două ființe
Nevinovate, -ntocmai aşa precum eram;
Lor le era ocară a mele suferințe,
Şi la acea năpaste mai rău mă chinuiam.

În veci a lor necinste mie mi-era durere
Şi-n veci fără de voia-mi eu le eram fatal;
Însă tovărăşia mi-era o mângâiere
În muncile-mi schimbate în locul infernal.

Prieteşug în mine curat se-nsânuieşte,
Şi locul de osândă nu mă mai îngrozeşte,
Un rai îmi era însuşi al închisorii sân.

Dragostea ce se naşte în muncile robiri,
Prieten din necazuri, părtaş nenorocirii,
Sunt însăşi curăția, şi vecinice rămân.

Îmi era drage aste ființe,
Îmi era scumpă a lor vedere;
Mi-era un balsam l-a mea durere;
Cele din ceruri dulci cunoştințe
Era mai slabe decât a mea.

Trăiam în ele, ş-a mea viață
Mi-era nădejde şi fericire;
Dumnezeu însuşi şi omenire
Slăveam fanatic în a lor față,

Ş-a mea-nchinare mă fericea.

Raiul credinței, acel ferice,
Binele-acela fără de nume,
Acea viață din ceea lume
Care nădejdea în fund ne zice,
Toate prin ele eu le visam.

Acea din ceruri sfântă căldură,
Dragostea însăşi, blânda credință
Pusese-n mine a lor ființă
Şi a lor faguri într-a mea gură,
şi al lor nume eu răsuflam.

Inima-mi toată în înfocare
Vulcanul Etna însuşi era,
Insulă-n valuri statornic sta
În viforoasa, muginda mare,
Unde-acel nume era înscris.

A lor ființe se prefăcură
Una-ntr-un dulce, blând serafim,
Alta c-o sfântă, repede-arsură,
În paznic straşnic, bun heruvim.

Unul d-aproape era-mpăcare
Şi mângâiere la ce lucram;
Alta de cuget sfântă mustrare
Îmi zicea vina şi mă-ndreptam.

Geniuri două mântuitoare
A mea visare le-nfățişa;
A minții mele sfătuitoare,
Ele în viață mă îndrepta.

Astfel gândirea-mi cea adâncată
În visu-mi dulce mi le forma;
Dar o schimbare neaşteptată
Goni nălucul ce mă-nşela.

VIII

În sfântul meu nesațiu, delirul meu cel mare,
Pe dragile ființe ardeam să le privesc,
Şi s-aprindea în mine o naltă înfocare
De ele să m-apropii şi dorul să-mi vădesc.

Ele fugeau de mine şi-n veci mi-erau de față,
În veci eu după ele eram neobosit;
În goan-ostenitoare ele mi-erau povață,
Dar să le-ajung vrodată în veci mi-a fost oprit.

Fantome de nădejde, ființe-aeriene
Şi fără de amestec cu cele pământene!
Cu mintea-mi cea hrăpită semeț mă-ntraripam.

Ele zâmbeau la râvna-mi şi-mi imputa-ndrăzneala,
Poruncitorul deget îmi arăta greşala.
Nebun d-a mea ruşine, mai repede zburam.

IX

Dar fără veste-odată un trăsnet şerpuieşte
Răsăr, şi lângă mine văz mort unul din fii.
Eu mă deştept de cuget! şi cugetu-mi vorbeşte:
“Opreşte, îndrăzneşte! la muma lor să vii.”

O văz iar lângă mine, galbenă, veştezită;
Ea nu era schimbată, ci eu m-am fost schimbat;
În inima-mi rebelă o ură umilită
P-ascuns se furişase ş-adânc s-a fost cuibat.

O vină-n veci aduce o vină şi mai mare,
Ş-o patimă pe alta şi mai sfâşietoare,
Ş-a lor navală este şiroi pustiitor.

Iar omu-n întuneric pipăie, şovăieşte;
Râpa e sub picioare, omul se prăvăleşte.
Astfel păcatul este viclean ş-amăgitor!

X

Mă pomenii în casă-mi, şi visu-şi schimbă faţa,
În sânul casei mele eu mă vedeam străin:
Tot nu ţinea de mine, şi însăşi a mea viaţă.
Rece, fierbinte-n toate, totul mi-era un chin.

Voiam să-mi vin în sine-mi din lunga-mi rătăcire;
Cerui să-mi văz copiii; dar nu erau mai mult.
Un dor fără de moarte izbi a mea simţire
Şi numele de tată eu îngânat l-ascult.

Alte ființe scumpe văzui pe lângă mine,
Al lor zâmbet la rana-mi făcea un mare bine,
Ş-ast schimb de mângâiere mai rău mă sfâşia.

Parcă simțeam în mine o slabă bucurie,
Dar cugetu-mi pierduse tânăra-i curăție,
Pacea cea veche-n sânu-mi mai mult nu locuia.

XI

Voiam să-mi sparg veninul, să uit cele trecute;
Munca îmi era dragă, ca uriaş munceam;
Roduri scotea-nsutite puterile-mi pierdute:
Folosul l-aveau alții, eu lipsa dobândeam.

Petreceri înțelepte, aflări ingenioase
Mintea-mi prea obosită grămadă izvodea,
Ş-a tristului meu suflet icoane credincioase
Isprăvi avea destule, dar şir nu mai ținea.

Lumea se învățase să m-aibă pentru sine,
Şi orice obosire sau muncă pentru mine
Mi-era o mare vină —şi aspru m-osândea!

Mi-era păcat de moarte oricare slăbiciune
Şi fapte-obicinuite oricare fapte bune;
Un rob străini şi rude al lor mă socotea.

XII

Dar visu-şi schimbă fața. Cu cruda a mea soartă
Pare că mă-mpăcasem ş-odată iar văzui
Pe heruvimu-acela l-a fericirii poartă,
Schimbat în negru înger, şi nu-l mai cunoscui.

Ce spaimă de-ntuneric! ce iazmă-ngrozitoare!
Viclean ascuns, fățarnic, împeliţat Satan.
Un duh semeț de vrajbă, turbat de răzbunare!
Şarpe îi era limba, pe cinstea mea duşman!

În faptele-i spurcate era însuşi păcatul,
Sub mască de virtute vedeai pe vinovatul;
În veci dup-ale sale şi umbra-i bănuia.

Ardea să-l crează lumea de cinste, curăție,
Şi lumea-l vedea-ntocmai ocară, viclenie;
Şi când afla că-l ştie, atuncea se-ndrăcea.

XIII

Parcă era femeie... trăsuri amestecate
Se gâlcevea pe fața-i de nevoiaş bărbat:
Lungă, lungă, subțire şi oase înşirate,
O sprintenă momâie forma grozavu-i stat.

Ochii îi erau negri ş-un foc în ei de sânge,
Sub ei un nas lung, groaznic umfla fatale nări;
Gura-i, un iad de largă, voia cochet a strânge;
Scălâmbu era-n fața-i, în trupu-i, în mişcări.

Galbenă şi uscată fața-i cea lunguiată,
Până la urechi buza-i d-ocară-nveninată,
Un rumen de strigoaică în veci se-mprumuta.

Picioare de insectă ce foametea vesteşte,
În veci nesățioasă cu cinstea se hrăneşte
De la străin şi rude, făr-a putea-o da.

XIV

Visu-şi mai ținea şirul, dar cu ceva schimbare;
Ş-ast înger de-ntuneric în veci mă ispitea,
Spion faptelor mele ardea de răzbunare
Şi-n tribunalul lumii pârâş mă osândea!

O sfântă hotărâre m-armă întru putere
Să rabd astă ispită. Dar, Doamne! ce văzui?
Ast duh de răzvrătire era însuşi muiere,
Şi nici o deosebire de drac nu cunoscui!

Sa aibi în veci de față o singură idee!
Să ştii că a ta taină e-n mână de femeie,
Şi ea să te supuie în spate-a o purta!

Adevărat uşure, n-aveam vreo povară;
Dar greu e s-aibi asupră-ți femeia cea uşoară
Şi-n voile-i vrodată să nu poți a intra!

XV

Aduse întâmplarea şi visu-şi schimbă faţa;
Taina-mi nu mai fu taină, povara scuturai;
Pare că eram slobod, voii să-mi schimb viaţa,
Dar nici o fericire mai mult nu mai aflai.

În oricare-a mea faptă eu n-aveam mângâiere,
În oricare prieten aflam ascuns vrăjmaş,
În orice om o spaimă, în mine o durere,
O vecinică osândă chiar într-al meu lăcaş.

Urâsem omenirea în câţi îi cunoscusem
Şi mi-era drag tot omul pe care nu-l văzusem,
Şi decât toţi pe mine mai mult mă osândeam.

Mă învăţasem vina ca să mi-o dau tot mie;
Ast obicei cu lumea m-avea întru frăţie
Ş-apururea cu mine făcea de mă-nvrăjbeam.

XVI

Trecutul pentru mine ştersese-orice părere
Şi orice suvenire adânc mă sfâşia,
Iar viitorul groaznic îmi prevestea durere;
Nădejdea mă urâse, încât nici m-amăgea.

Vream să desfac cu lumea oricare legătură,
Să fiu slobod în toate, să fiu numai al meu,
Dar mă ţinea într-însa o singură făptură
Ce-mi răsfrângea în lume pe însuşi Dumnezeu.

Taina aceasta vecinic la om nu va fi zisă:
În inima-mi zdrobită în flăcări este scrisă,
Ce şi a ei țărână în veci o va-ncălzi;

E scrisă într-o limbă aci necunoscută
Pe inima-mi ce geme şi care-n veci e mută,
Şi singur numai mie mi-e dat a o citi.

XVII

Lumea îmi era dragă; privata mea viață,
Când veselă, când tristă, într-însa petreceam;
Dar perspectiva lumii îşi pierde a ei față
Privind-o de aproape precum eu o priveam.

Amestecu-ntre oameni te-neacă de-mbulzire
Şi dacă de la dânşii nu iei vinile lor,
Silit a-ntoarce răul l-a lor nedreptățire;
Dar paza personală te face bănuitor.

Şi rea e bănuiala! un vierme al vieții
Ce n-ascultă cuvântul, nici liniştea poveții!
Omul supus la dânsa în veci e ticălos.

Greşita cugetare ce-aduce fericirea
N-o schimb pe adevărul ce-mi stinge nălucirea,
Ş-un ideal ferice mi-l surpă de tot jos.

Pe aripile vremii zbura ş-a mea viaţă,
Cu vârst-a mele patimi păşind se potolea;
Dar viţiul spre seară creşte de dimineaţă,
Şi viţiurile mele cu vârsta se mărea.

Ce n-aş fi dat să-ntâmpin ştiinţa bărbăţiei,
Să-mi lumineze viaţa tovarăşă deplin
Cu-ncrederea aceea a nevinovăţiei
Şi al copilărie-mi blândul acel senin!

Râvna mi se stinsese, în toate eram rece,
Primejdie ori pace ştiam că-n rându-i trece.
A fi rău mi-era silă, şi bun — din obicei.

Întreaga fericire, cereasca-mpărăţie,
Au câştigat-o pruncii ş-a minţii sărăcie;
Acum, spre umbra morţii, acea făclie cei.

XIX

Dar o lumină sfântă la ochii mei îmi vine,
Ascunsuri se descoper la slabele-mi vederi;
În slavă-i adevărul s-aşază lângă mine;
Visul îşi schimbă faţa, şi nu mai văz păreri.

În aste adevăruri văz o vicleană spaimă
Care din iad ieşise atât a m-amăgi,
Care c-o nepătrunsă şi-ngrozitoare taină
Atâta fără preget în veci mă ispiti.

În urmă ca o groază la față se schimbase.
Şi toat-asemănarea în iazmă îşi luase
Trufaşului acela bun paznic heruvim.

Ce groaznică ispită! ce-ndemnuri vinovate!
Dar recunosc în urmă p-adevăratul frate
Frumosului meu, blândul şi dulce serafim.

XX

O altă auroră în sufletu-mi luceşte,
Rază necunoscută d-a altor lumi ziori;
Ochii mi se deschide, şi-n ochii mei zâmbeşte
Ziua zilelor noastre, vecii netrecători.

Veacurile, viața-mi ca nopți se strecurară,
Şi-ncovoiat pe groapa-mi, o văz că s-a deschis
Şi-mi face loc printr-însa să trec preste hotară.
E poarta veciniciei!... şi mă deştept din vis!

Fruntea-mi albită toată către pământ se lasă,
Brațele-mi rezemate toiagul meu apasă,
Iar sufletu-mi se-ntoarce şi cată înapoi...

O, zile! sau ce nume vouă vi se cuvine?
Dar ați trecut! ce trece mai mult el nu mai vine.
Era mai dainte să vă întreb pe voi.
(1836)

O noapte pe ruinele Târgoviştii

Soarele după dealuri mai străluceşte încă,
Razele-i rubinoase vestesc al lui apus,
Şi seara, pânditoare sub fiecare stâncă,
Cu-ncet şi-ntinde umbra cutezătoare-n sus.

Muntele al său creştet şi-nalță şi priveşte
Linul cobor ai zilei, tainicul ei sfințit,
Şi raza cea din urmă pe fruntea lui izbeşte,
Ce mândră ține față cu cerul cel roşit.

Vântul de seară suflă şi frunza-nfiorează,
Rouă seninul varsă verdeața re-nviind;
Dealurile-n cunună câmpia-ncoronează
Şi râul p-a lui cale şopteşte şerpuind.

P-a dealului sprânceană, pe fruntea-i cea râpoasă,
O cetățuie veche, lăcaş religios[3],
Păstrează suvenirea d-o noapte sângeroasă
Ce mult s-asemănează cu sânu-mi cel noptos.

[3] Mănăstirea Dealului, unde prin tradiție se zice că, dându-se un bal, s-au tăiat într-o noapte doisprezece boieri şi, pe-ntunerec, nevestele lor au tras danțul prin sângele bărbaților.

Astfel într-al meu suflet se nalț-a mea credință,
P-a patimilor râpă ca monument s-a pus
Şi-mi ține şovăinda, clătita mea ființă
L-a vieții-mi viforoase prea liniştit apus.

Soarele-acum sfințeşte şi noaptea-naintează,
Cu-ncetu-şi cârmuieşte carul cel aburos;
Mii de lumini în preajmă-i, pe frunte-i scânteiază,
Ş-acuma îşi întinde vălul de abanos.

Ochii-mi în mărmurire se uită la vecie,
Din stea în stea se plimbă, în orice stea citesc;
Sufletu-mi s-aripează şi zboară în tărie,
Se scaldă în lumina eterului ceresc.

D-acolo se întoarce şi-n sânu-mi se aşază —
Tăcere, întuneric în preajma mea domnesc!
Natura toată doarme, ființa-mi priveghează
Dasupra pe ruine mormântul strămoşesc.

Un rece vânt se simte c-a morții răsuflare,
Pe piatra cea-nverzită şuieră trecător;
Ca viața se revarsă o mută-nfiorare,
Pustiul se însuflă d-un duh încântător.

Tot este viu în preajmă-mi: frunza pe zid şopteşte,
Iarba pe muşchi întreabă: “Aici cine m-a pus?”
Zidul ca o fantomă dasupră-mi se lățeşte,
Ca uriaş la spate-mi turnul se nalță-n sus.

La locul lor stau toate, ca moartea neclintite,
Gata să năvălească; umbrele mă-nconjur,
Trec şi retrec, se primblă asupră-mi pironite;
Pasări de noapte cobe fâlfâie împrejur.
.....
Eu n-am venit, o, umbre, să tulbur pacea noastră,
Ființa-mi rătăcită aleargă între voi;
Este ş-a mea odihnă sălăşluirea voastră:
Eu sunt însumi o umbră împinsă de nevoi.

Sunt de al vostru sânge, brațu-mi nu se armează
D-acea armă slăvită ce voi ați mânuit;
Muza-mi a voastre fapte la umbră cercetează
Ş-a voastră pomenire pana-mi a consfințit.

Eu cânt în miezul nopții a voastre biruințe,
Eu pe mormântul vostru laure împletesc;
Izbânzi, fapte viteje, războinice dorințe
Recomandez eu lumii, l-ai voştri fii vestesc.

Câmpia îmi arată slăvitele războaie
Şi câte biruințe pe dealuri s-au serbat;
Râul în treacăt spune ca cât sânge şiroaie
În vremile trecute unda-i a purpurat.

Aci îmi stau de față eroii României
Din Câmpulung, din Argeş, din Iaşi, din Bucureşti,
De la Traian şi Negru, martiri ai vitejiei,
Până la împilarea trufiei strămoşeşti.

Ici glasul: Radu Negru! peste Carpați răsună;
Viteazu-şi pune tronul în locul strămoşesc;
Orice român în preajmă-i sub steagu-i se adună
Şi-şi apără pământul cu braț, duh românesc.

În capul unei armii Mircea viteaz răcneşte,
Insuflă bărbăția românilor soldați;
A lui Murat trufie învingător smereşte,
Şi locul este slobod din Istru la Carpați.

Balcanul până-n poale-i văzu pe fiii Lunii
Bătuți, goniți, nemernici, scăpare a căta;
Dunărea este martor de prețul al cununii
Ce fiii României ştiură a lua.

D-aici văz în Moldova toată slava română
A reânvia sub Ştefan şi ai vechimii ani
Iarăşi a se întoarce; a vitejiei hrană
Sub el îmbărbătează a-nvinge pe tirani.

P-a Neamțului cetate eu văz o eroină[4]
Moldoveană în toate, spartană l-al său-dor,

[4] Muma lui Ştefan cel Mare, închisă fiind în mănăstirea sau cetatea Neamțului dimpreună cu mitropolitul şi toate femeile boierilor, aflând de înfrângerea fiului său, care, gonit, vine şi caută scăpare în mănăstire, ea iese pe zidurile cetății, îi opreşte intrarea şi-l goneşte, ca sau să moară, sau să vie învingător. Vezi broşura tipărită, cu prilejul icoanei ce înfățişează aceasta scenă, de G. Asachi.

Certând nemernicia la moldovean străină,
Zicându-i ca să moară ori vie-nvingător.

Aci Mihai cel Mare deşteaptă bărbăția,
Steagurile destinse slobode fâlfâiesc;
Sub dânsele el cheamă pe toată România,
Şi trâmbița răsună, vitejii se-nmulțesc.

Buzeştii comandează, tătarilor e spaimă.
Hanul l-a lor picioare muşcă țărâna jos[5].
Calofirescul arde d-a lor vitează faimă,
Şi brațul lui împumnă fierul şi mai vânos.

De glasul cel războinic altarul se despică,
Din sânu-i vitejia e foc mistuitor.
Farcaş[6] într-însul arde, sfânt crucea sa ridică:
E comandir de arme, păstor răzbunător.

Paşa cu barba lungă spre fugă comandează,
Fierosul Manaf pierde orice curaj barbar;
Arabul beat de sânge în lanț acum turbează;
E plin câmpul bătăii de cruntul ianicear,

[5] Stroe Buzescul a avut un duel cu nepotul hanului tătarilor la Stăneşti, unde prințul tătar a fost tăiat în două, din umărul stâng până sub subțioara dreaptă, iar Buzescul s-a rănit foarte primejdios.

[6] Popa Stoica din Caracal fiind foarte viteaz, Mihai cel Mare îl face agă, îi dă comanda pedestrimii şi îl numeşte Farcaş, după moşia ce i-a dăruit-o.

Dunărea e mormântul taberii musulmane,
Crucea în triumf zboară, Hristos e răzbunat;
Românul este spaimă trufiei otomane:
Cel hotărât la cruce în veci a triumfat.

Peste Carpați acuma vulturul român zboară,
D-aicea spre Moldova îşi ia falnicul zbor:
Două capete are[7], cu patru ochi măsoară,
E-n toată România acum poruncitor.
.....
O, ziduri! rămăşiță din slava strămoşească!
O, turn! de unde ochiul de mii de ori văzu
Biruința să zboare p-oştirea românească,
În muta voastră şoaptă câte-mi vorbiți acu!

Muşchiul acesta verde ce vremea-l grămădeşte,
Aste ierburi sălbatici ce în pustiuri cresc,
La inima gemândă sunt laure ce creşte,
Deşteaptă bărbăția; din ochi robii vorbesc.

Vitejilor războinici! frunza când vă suspină
Şi când astupat geme vântul prin boltituri,
Este al vostru nume ce ca o undă lină
Murmuie, se strecoară prin aste crăpături.

---

[7] Mihai-vodă, săvârşind războaiele sale cu turcii, îşi întoarce armele în Transilvania, o supune şi, deci, supunând şi Moldova, uneşte pe toți românii sub un sceptru şi mai dă încă un cap vulturului românesc. Se găsesc încă pecetii pe la hrisoave şi pecetluituri de ale lui Mihai-vodă, în care vulturul are două capete.

Dar ce glas întrerupe astă tăcere sfântă!
E glasul cucuvăii ce plânge al său dor.
Ăsta este poetul? p-al vostru mormânt cântă
Acest fiu al pustiei?... O, glas prea cobitor!

Ce-mi spui d-a noastră soartă? vaietul ce nu-ți tace?
Ca ce fel de restrişte? ca ce fel de nevoi?
Corbul nu este vultur? ce nu mă laşi în pace?
Plângi numai pentru tine, nu plânge pentru noi!

.....
Fatala presimțire acum mă părăseşte,
Dar vai! eu ca şi tine sunt slab, neputincios;
Glasu-mi nu-mbărbătează, poate şi el cobeşte,
Sau plânge slava veche, şi plânge dureros.

Ss! Clopotul s-aude! E ceasul de pe urmă?
Îngerul pocăinței cu ast d-aramă glas
Cheamă la rugăciune pe rătăcita turmă.
Natura se deşteaptă, visurile mă las.

Roşeşte răsăritul, muntele rubinează,
Îngânat printre aburi dealurile verzesc;
Râul adapă câmpul ce rouă însmăltează,
Răcoarea dă viață şi stelele albesc.

Turme, cai, dobitoace la apă se coboară,
Clopote bat, se scutur, cu-al dimineții zvon;
La vâjâitul morii undele se-nfăşoară,
Deschis e ochiul zilei acum pe orizon.

(1836)

Odă asupra aniversării de 2 sept 1829[8]

I

Veacurile şi anii se nasc, trec, se strecoară,
Se duc cu-acele zile ce s-au aflat privind
A lumii încroire şi au văzut, fecioară,
Din mâna celui vecinic natur-abia ieşind;
Dar tu, zi augustă, născuşi întru mărire,
Stătuşi cu mare slavă, şi-n slav-a ta sfințire
Lumii celei uimite zâmbind îi arătă
Că treci, dar pomenirea-ți în veci nu se va şterge.
Şi va umplea pământul, şi ne-ncetat va merge
Din om, din loc, din veacuri aşa cum răsună.

II

Stăpânul veciniciei, în fapta sa cea mare,
Când soarta din voință-i pe univers a pus,
D-atunci tu hotărâtă ai fost întru păstrare
În sânul acel tainic vecilor făr'apus,
Ca să răsari odată cinste la omenire

[8] Ziua de 2 septembrie 1829 a fost ziua Încheierii păcii de la Adrianopol, prin care s-a încheiat acel tratat de vecinică ținere de minte pentru atâtea drepturi întoarse românilor.

Şi a creştinătății prescrisa împlinire,
Drepturi de ani pierdute noroadelor a da.
A ta ivire fuse la cer îndestulare
Şi pe pământ îl puse în vecinică mirare.
Trecuşi, dar niciodată noi nu te vom uita.

III

Trufaşa-ți aurora, eu fruntea-ncoronată,
În mână cu măslinul, în slavă nainta,
Ş-o nouă sărbătoare, în tabără contată,
Din cerul cel prea rumen pământului vestea.
Nainte de ivire-ți, ca zâmbetul nădejdii,
În inime viteze ce-au înfruntat primejdii,
Tu ca un foc în ele luceai dumnezeit.
De mii de ori răsară soarele şi sfințească,
Căci dulcea ta lumină în veci o să lucească
În sânul omenirii ce tu ai slobozit.

IV

Iadul jurat osândei, din vecinica urgie,
Scrâşnindele lui furii din sânu-i a suflat;
Ş-a lui prea credincioasa prea draga-i tiranie,
Fatal, repede înger, pământu-a-nconjurat.
A ei urmă-n tot locul rămase însemnată;
Dar ațintat străbate, ochiu-i zavisnic cată,
Ocheşte şi alege al luminării loc.
Amar zâmbeşte, sună fiarele-apăsătoare,
Pune-un picior statornic, gheara-i omorâtoare
Sugrumă, desfrânează, doboară, pune foc.

V

Anii posomorârii, robiei-ndelungate,
Gemete, jertfe, sângiuri întins îți vor descri;
Eu cânt a ta ivire, faptele lăudate,
Slăvesc eu slobozirea ce-n tine răsări.
Vitejii Miezii-nopții ai lor ochi ațintară
Pe drumul unde dreptul şi crucea le-arătară
Şi p-aripile slavei aicea au zburat.
Cu-al lor de martir sânge, cu brațul plin de fală,
Au înecat ei iazma şi spaima infernală,
Şi tu lumii cu pacea în mâini te-ai arătat.

VI

Grecii, ce detunară cu jugul şi robia,
Pe fruntea ta-nsemnată citiră soarta lor;
Românul, ce pierduse şi drept, şi datoria,
În zâmbetul tău vede p-al său apărător;
Serbia-n el cunoaşte patria, Dumnezeul;
Tu ai deschis Bosforul şi tu nalți caduceul
Ca să vestească lumii comerciul cel bogat.
O, fiică îndurării d-acea cerească rază!
Spune-mi: îți era rândul ca lumea să te vază,
Sau te-a grăbit acela creştinul împărat?

VII

Românul ajunsese a moliciunii pradă,
Brațurile ce veacuri au apărat ast loc
De tot afemeiase acea vrăjmaşă sfadă,
Şi armele pierdură mântuitorul foc.
Stinse de strălucire, cuprinse de rugină,
Unealtă vicleniei, arma mână străină,

Şi pământeanu-ajunse străin şi călător.
A! să lăsăm uitării pe cei ce se-ntrecură
Să unelteascâ răul... iată-i! trecând, trecură
Ca visurile nopții, ca pomenirea lor.

VIII

Ființa ta deşteaptă a noastră tinerime
Şi face să s-audă acel războinic glas;
Pe ea vechile steaguri destinde cu mărime
Ş-ostaşii cei prea tineri păşesc cu mândru pas.
Hotarul ce natura ne-a pus spre apărare
Şi peste care sila trecu întru călcare
Tu ni-l întorci şi iară la loc tu îl strămuți.
O, zi rară, ce-n veacuri cu anevoie vine!
Din ceruri mângâierea să fie ea ca tine.
Sau tu ale ei fețe viind te împrumuți?

IX

Când semnul judecății va trâmbița mărire,
Când vremea se va strânge din vecinicul său zbor,
Când veacurile-ntoarse şi stând în mărmurire
Destinse vor răspunde l-al lor judecător
Ş-orice minut atuncea va fi în cercetare,
Zi ce renaşti noroade, spune-mi: atunci pe care
Vei arăta-mplinirea astor voinți cereşti?
Păstrează al lui nume-n tine cu cinstire
Celui ce-a-nvins noroade cu-a sa milostivire
Şi ale sale fapte cu falâ să vesteşti.

X

Te cânt eu în toți anii, augustă zi senină;

Dar după cum românii pe tine te slăvesc,
Fii şi tu lor asemeni şi veselă, şi lină:
Vezi c-ale mele cânturi în veci nu linguşesc.
Dar gurile gheenei ş-asupra ta scrâşniră
Şi vorbele din ele ca şerpi ne îngroziră
De-nveninarea lumii... Himere d-osândit!
O, cer! când adevărul astfel de crud s-ar face,
Cântarea-mi ar fi hulă şi în uitare-ar zace,
Şi muza-mi... criminală! Dar tu ai dovedit,
O, generos monarhe! ş-a fost în mâna ta
D-oricare răutate veninul a seca,
Ca amuțind să tacă vicleana limba sa.

(1836)

Odă la pavilionul grecesc[9]

Închinată naţiei greceşti

Norod războinic, fii ai libertăţii!
A ta credinţă ş-a ta statornicie
Şi-nalţ-a lor colore pe pavilionul tău.
Crucea întraripată p-a vânturilor aripi
Prin mii şi mii de glasuri zboară într-a ei slavă.
Pavilion fericite, arbure al credinţei,
Simbol al libertăţii care este Hristos!
Frumos eşti tu în ochii-mi! falnic fâlfâi în vânturi!
Şi cât cinstesc norodul care astăzi te nalţă!
Şi sfânt mi-e acel sânge cu care te-au udat
Şi astfel către ceruri de verde ai crescut!

---

[9] La 22 mai 1835 s-a înălţat pavilionul grecesc în curtea consulatului Greciei în capitala Bucureştilor. Această zi a fost o zi de mare sărbătoare la toţi grecii ce s-au aflat în capitală, precum şi la toţi pământenii au pricinuit o mare mulţumire şi cinstire către această naţie, ce, după atâtea veacuri de robie, a ştiut cu atâta vrednicie să-şi dobândească a sa neatârnare. Ceremonia a trebuit să fie măreaţă din firea ei, dar râvna şi căldura dlui. baronului K. Sakelarie, consulul general grecesc în aceste principate, a adăugat foarte mult a ei mare-cuviinţă, încât a făcut o mare isprava în inimile tuturor.

Miniştri ai lui Hristos cântă,
Bucuria-şi nalță a ei glasuri;
Mii de ochi înoată în lacrimi,
Mii de inimi zboară până la ceruri;
Îngerii libertății le poartă-nflăcărate.
Silitra măsurat bubuie,
În zgomotul bucuriei răzbubuie;
Vivat! o însoțeşte.

Scoală-te, Doamne, scoală-te, împărate!
Trăiască numele tău, trăiască mântuirea!
Trăiască mântuirea, mântuirea cea sfântă
Evangheliei tale care-ai binevestit-o!

* * *

Pe când a ta credință născândă şi fecioară
Prin duhul mângâierii în lume se vestea[10]
Şi pieptu-umplea de flăcări, iar inimi de nădejde,
Şi-ncredința noroade de însăşi fericirea,
Atuncea universul, plin de eroi cereşti,
Martiri ai libertății, martiri ai lui Hristos,

[10] Cu acest prilej, poetul, lăsând al său sujet, se urcă în anii cei dintâi ai creştinătății, pe când credința lui Hristos, încă curată de tot felul de superstiții şi neajunsă încă organ al vicleniei, ieşise însuşi din mâinile apostolilor, care, după proorocia Mântuitorului, făgăduia lumii dărăpănarea împărăției lui Satan, adică a răului, şi apropierea împărăției cerului, adică adevărata şi cereasca fericire vrednică de preursirea omului.

Zâmbea ş-era aproape d-această mântuire,
D-al cerului imperiu, d-a dreptului viață.
Atunci vechea robie, a lui Satan putere,
Silnica tiranie, iadul cel pănmântesc,
În spaimă, temătoare, şovăia ruşinată
Să geamă sub ruina-i, mugind să se strivească;
Dar beat în deznădejde, moleşit în turbare,
Iadul îşi zămisleşte o fiică mai spurcată:
Blândă l-a ei vedere, furie într-ascuns,
În chipul ei cu viața, în inimă cu moartea,
Dulce venin în limba-i, mii de fețe-mprejuru-i,
Cochetă-ngrozitoare născută-n desfrânare,
Fată de tot fatală, vrednică d-al ei tată,

Ministru-ndemânatic bătrân la încercare,
De mii de ori mai ager decât vicleanul şarpe
Vrăjmaş al omenirii ş-al vechii fericiri.
Care e al ei nume? şi cine nu î1 ştie? —
Diplomația !ce spaimă, o, cer! ce grozăvie!
Iadul acum răsună de veselii spurcate,
Satan în triumf zbiară şi urlete grozave
Urlă lung şi răsurlă în bolțile-nfernale,
Tot duhul rău serbează naşterea cea fatală
Aceştii iezmi spurcate la rău îndemânatici.
Ea dă un ocol lumii, c-un ochi pătrunde toate,
Nu se sperie ochiu-i d-atâți viteji creştini
Care cu crucea-n frunte disprețuiesc şi chinuri,
Şi foc, şi însăşi moartea, ca să surpe puterea
Celui în desfrânare ticălos al ei tată.
Un râs grozav pe buza-i cochet se rătăceşte,

Un foc de răzbunare din ochii-i scânteiază
Dar, fără nici o urmă d-epresie fatală,
Dodată a ei față întreagă este lină:
Blând zâmbet o-ncreţeşte; şi câte-ast zâmbet zice!
Pe urm-o vezi cu milă către cei care sufer,
Cu chipul pocăinței în lume se arată,
Pedepsele opreşte, şi ea se creştinează.

* * *

Ai iadului negri-ngeri creştini se zic acuma
Şi-n superstiții schimbă a lui Hristos credință.
Din ceruri exilata, osândita trufie
Îşi face drum şi intră în sfintele altare,
D-acolo destinează creştina înfrățire;
Ura se încuibează în simplele noroade,
Satan se-mpelițează în iezme mai spurcate,
Care cu toate jură din temelii să surpe
Sfânta, mântuitoarea a cerului credință.
Se uneltesc sisteme; spre-a lui Isus ocară,
Antihriştii acuma iezuiți se numiră
Şi întru al lui nume apostoli ai minciunii
Se-mprăştie în lume şi amăgesc noroade,
Le pregătesc spre slujbă şi vecinică robie.
Blestem e lumea-ntreagă ş-a răului unealtă!

* * *

Unde eşti tu, Stăpâne? şi câtă ți-e răbdarea?
La câți stăpâni spre slujbă ți-ai părăsit făptura?
Vesteşte-te, să piară ai cerului protivnici

Şi ado-ne-n pământul făgăduinței tale.
Tu eşti păstorul nostru, şi lumea, a ta turmă;
Uneşte-o în păşunea de tine preursită.
Nu cu de fier toiege, ci cu-nsăşi a ta lege
Fă-ne ca să ne paştem sub umbra crucii tale.
Pe dâns-a ridicat-o norodul ce cânt astăzi,
Şi chiar după povața-ți iată-l în mântuire.
Fă-l, Stăpâne, de pildă la câți nu cunosc legea
Şi fă-l ca să-i cunoască toți care au călcat-o.
Uneşte-l cu-al tău nume, şi tare-i va fi dreapta,
Creşte-l întru dreptate şi nalță-l întru slavă.
Iar tu, cruce preasfântă, armă fulgerătoare,
Tu eşti a morții groază ş-a tot răului spaimă,
Norodu-nchinat ție în veci nu se învinge:
E Mihail arhanghel, armat întru tărie,
Ce cu Satan se luptă şi curățeşte cerul.
Oricine te ridică îşi află mântuirea.
Pavilion fericite, arbore al credinței,
Simbol al libertății care este Hristos!
Frumos eşti tu în ochii-mi, falnic fâlfâi în vânturi,
Şi cât cinstesc norodul care astăzi te nalță!
Şi sfânt mi-e acel sânge cu care te-au udat
Şi astfel către ceruri de verde ai crescut!

(1836)

La un poet exilat

“Nu mă tulbur, căci gonirea
În veci fu spre slava mea.”

Aceasta este soartea acelui ce păşaşte
La templul nemuririi cu pas nemlădios:
El merge înainte, şi-n urma lui se naşte
Şi prinde aripi slava în drum vijelios.

Ți-e viforoasă calea, o mare de talazuri!
Şi-ntr-însa ai să-ntâmpini ispite, piedici mii:
Dar ai de călăuză pe Domnul în necazuri,
Ce morții învia şi judecă pe vii.

N-ai cugetat, viclene, în pieptu-ți de credință,
Nici ai vândut Cuvântul ce lumea-a mântuit.
Ai spus ce e românul, i-ai dat şi lui ființă,
Dar cine eşti, poete, tu nu te-ai socotit.

Tu nu ai văzut soarta ce pe ast neam goneşte,
A ei mână prea lungă tu nu ai sărutat,
Nici ai zărit rânjirea ce zice că-i zâmbeşte,
Fatalul, grozav zâmbet de tot te-a încelat.
……

Ivirea primăverii, privighetoare, cântă!
La întuneric spune-ți şi păsul, ş-al tău dor;
În umbră deasă cântă, că valea îți răscântă,
Pustiul te ascultă şi e mai simțitor.

De om fugi, păsărică, şi cât poți te ascunde,
Că el, şi când se-ncântă de dulcele tău glas,
Ş-atuncea viclenia, zavistia-l pătrunde,
L-împunge şi îl scoală p-un rar, dibuit pas.

Te prinde, păsărică, te ține-n colivie,
Cu tine se făleşte în crunte desfătări.
Eşti uşurică, zboară şi fugi de viclenie,
Care e omul, OMUL, şi însuşi în oftări.

Cu glasul tău natura tăcând sărbătorează,
Cântarea ta e imnul ce nalță ea la cer.
Într-însa mergi şi cântă, răsuflă şi oftează,
Că dorul ți s-alină, necazurile pier.

Ce cauți între oameni? şi ce ai prins la limbă?
Ce spui ce e românul, şi care ai lui părinți,
Şi care a lui drepturi, şi cum soarta îl schimbă,
Cât geme sau cât râde, şi ce e-ntre ființi?

Nu-i spune aşa multe, că el însuşi te prinde
Şi de odor te duce la chiar stăpânul său.
Să nu te uiți la dânsul cum cumpără şi vinde,
Lasă-l în trândăvie şi tu ia-ți zborul tău.

Ivirea primăverii, privighetoare, cântă!
La întuneric spune-ți şi păsul, ş-al tău dor;
În umbră deasă cântă, că valea îți răscântă,
Pustiul te ascultă, şi e mai simțitor.

(1838)

Calul, vulpea, lupul[11]

O vulpe copilandră ce-abia se apucase
De-aceea ce-nvățase,
Să calce-n urma mă-sii, în pungă fără bani,
Să cumpere la gâşte, găini, cocoşi, curcani...
Porni din vizunie,
Prin crâng se tot coti,
Ieşi într-o câmpie —
Ş-odată se opri.
Un cal slobod aicea păştea în voie bună;
A vântului suflare prin coamă-i se juca,
Ți falnic peste câmpuri în preajmă-i căuta,
De latele-i copite pământul se detună.
Dar biata speculantă cal încă nu văzuse;
Se uită, îl măsoară,
Şi ochii-n cap îi joacă
Şi dinții-n gură-i toacă...
Se-ntoarce, se strecoară,
Prin tufe o tuleşte şi-n clip-acasă fuse.
Aleargă la cumătrul, nea lupul, şi-l găseşte:
"Nea lupe, cumetraşe, dă tare, te găteşte,
Vin', vino după mine, ici, uite, la un loc,

[11] Fabula este inspirată de aceea a lui Grigore Alexandrescu, intitulată Vulpea, calul şi lupul.

Să vezi un…ăla mare, un frunteş dobitoc.
Aoleo, dragă cumetre!
E un zdravăn chilipir,
D-aci poți, zău, să te umfli
Şi în burtă, şi-n chimir.”
Iar lupul îi rânjaşte (căci astfel el zâmbeşte)
Şi-ncepe să-i vorbească: “Cu mine cin’ s-a pus
La căpătâi n-a scos-o; dar ia îmi povesteşte,
Urechile lungi are? Sau coarne nalță-n sus?
Sau dinți mistreți spumează?
Mustăți, gheare zărit-ai?
Vrun muget auzit-ai?
Vro trombă naintează?
Vro coadă măciucheată, vrun cap pletos şi mare,
E roşu, pătat, negru, gălbui? Ce piele are?”[12]
“D-istoria naturii o ştii că n-am habar,
Nu mă cunoşti de dascăl, geambaş ori maimuțar.
La ce mă-ntrebi, cumetre, nu mă pricep de loc:
Îți spui că-i «ăla mare, un frunteş dobitoc».”
Aşa vorbea-ntre ei
Meseriaşii mei;
Şi-n sfatu-nsuflețit
Nici prinseră de veste
Când, iat’, au şi sosit
La locul de poveste:

[12] De pe atunci se formase soțietatea rodiniană, ce în numele dreptății se arma cu calomnia, nedreptatea şi despotismul cel mai crunt.

Chiaburul, teleleica, acum gătea de masă.
Iar calul, cât îi simte, păşunea pe loc lasă,
Pe loc în vânt înalță cap falnic, fioros,
Şi nările-i se umflă; un ochi înfurios
Albeața-ntreroşaşte, lumina aţintează,
Şi coama-i se zburleşte şi coada-i undoiază;
În jos capul avântă, azvârle dinapoi
(Nu sufere cel slobod lupi, vulpi, tigri-cotoi);
Pe câmp d-a lungul fuge şi tropotu-i detună
Şi bubuie pământul şi luncă, crâng răsună.
Dar vulpea e vicleană,
Şi viclenia zboară;
O ia după poiană,
Prin tufe se strecoară
Şi iese înainte, când calul se opreşte,
Şi-ncepe să-i vorbească, nu aspru, ci vulpeşte:
“Stăpâne, plecăciune!
Sunt roaba dumitale.
Eşti slobod şi e jale
Cu-atâta-nțelepciune
Să umbli preste câmpuri.
Îți spun, drept datorie,
Că noi, câteva fiare, avem tovărăşie
Dreptatea să cunoaştem[13], curând să dezrobim

[13] Aluzie la căpitanul zişilor de atunci liberali, care după ce îşi risipise în orgii toată starea paternă, deveni organ unei politici din afară foarte funeste şi formă şcoala celor de astăzi tulburători de meserie.

Juvinii, dobitoace şi slobozi să trăim.
În astă eterie ce pravili mari găteşte,
Un lup cu coada lungă, vestit republican,
În sfaturi prezidează, înduplecă, -ntăreşte,
Încât i s-a dus vestea acestui gâligan.
Eu viu ca să-ți propunem a te uni cu noi.
Dar, ia, şi prezidentul soseşte dinapoi
Şi va să-ți dezvelească
Materia frățească.
Să spui lui cum te cheamă, că el pe loc te-nscrie
În condica cea mare şi-ți dă şi vrednicie."
Iar calul, ce prea lesne cu omul se-nvoieşte,
De coada titirită a vulpii se-ndoieşte
Şi cugetul viclenei îndată îl pătrunde;
Şi, făr-a pierde vreme, rânchează şi răspunde:
"Jupâni republicani,
Vestiți americani!
D-aveți aşa dorință al meu nume să ştiți,
E ici scris pe potcoavă. Puteți să mi-l citiți."
La aste vorbe vulpea îndată o sfecleşte,
În laturi cam priveşte,
Încet coada îşi strânge, se trage la o parte.
"Cât pentru mine, zise, vă spun că nu ştiu carte,
Căci răposata mamă, fiind cam scăpătată,
Şi tata, fără slujbă, la şcoală nu m-au dat;
Iar domnul lup se trage din casă lăudată,
Şi cartea, câtă este, de rost o a-nvățat."
Domn lupul, greu la ceafă, ce punga-i cam secase
Şi mațu-i leşinase

Şi burta începuse să tot îi ghiorăiască,
Se dusesă citească.
Iar calul, ce sta gata cu numele-n picior,
C-o bună lovitură ți-l culcă binişor.
Avântă iarăşi capul şi fuge ninchezând;
Iar vulpea o tulise republica plâng'ând.

Desluşit ne dovedeşte
Fabula ce am citit
Că viclenii îşi fac planuri,
Dar nu-n veci au izbutit.[14]
(1838)

[14] Cât pentru cal, fiecare poate vedea că este aluzie la libertatea veră națională, ce pe atunci se opunea eteriei de calomniatori din care făceau parte toți ceilalți actori ai acestei fabule, lupul cu vulpea şi cu toate fiarele numite tigri-cotoi, după chipul şi fizionomia şi gesturile lor.

Epitafe

I

Când soarele apune, luceafărul luceşte
Puțin, şi steaua serii pe loc şi ea sfințeşte.
În zi de sărbătoare, un soare luminos
A strălucit odată slăvitul al meu taică,
Sfințit-a domnul zilei, şi-n orizon noptos
Luceafăr de nădejde luceam la a mea maică.
Dar noapte e acuma în sânu-i tânguios.

II

În dimineața vieții un nor de tânguire
S-a pus pe al meu leagăn plouat de lăcrimare;
O purpură cernită a fost a mea-nfăşare,
Şi hrana, amar lapte la sân de văduvire.
Nădejdea maicii mele în mine mai zâmbea —
Aci zace nădejdea, şi stinsă e în ea.

III

Din cer milostivirea pe muritor când vede,
A lui inimă caldă pe alta uşurează
Şi, binele făcându-l, pe sine se jertfeşte.
Aci milostivirea, bolnavi, vă-mbrățişează,
Intrați ş-aveți nădejdea la Domnul ce viază.
Prin lacrimi de căință ce sufletul sfințeşte
Al vostru trup prea şubred curând se întăreşte;
Iar doctorul e mila, şi ea din cer purcede.
(1838)

Cumetria cioarei
când s-a numit privighetoare

O dihanie de cioară,
Ce-i dăduse naiba-n gând?!
Să ia fulgi de alte păsări,
Să iasă la zbor cântând.

Iat-o împopoțonată
Şi mereu se gâtuieşte,
Ulubeasna-mpestrițată
Rățoit bănănăieşte.

Ce nume să-şi dea acuma?
Că e lucru-nsemnător!
De la nume-atârnă toate
Şi trecut, şi viitor.

Dar cioara, de! e tot cioară,
Şi astfel se socotea:
Nu-şi mai vedea de loc ciocul
Şi trupul nu-şi mai simțea.

Se gândi cum s-o brodească
Şi să-şi cate vrun năşic:
Dar naşul i-o da vrun nume
Ce n-o plăti mai nimic.

Haide! singură se face
În biserica de caş
Ş-alde popă, ş-alde naş,
Ca să fie bine pace:
Fără sfadă, fără price,
Rămâne zis ce-şi va zice.

Se numi privighetoare,
Păsăruică cântăreață,
Unde cântă pe răcoare,
Ştii, colea, de dimineață.

Şi zbura de bucurie
Biata cioară când gândea
Că cioroii or s-o ție
De poet şi păsărea.

Iese-acuma îngâmfată
Şi la lume se arată
Şi ne-ncepe a cânta.
La-nceput coțofenează,
Glasul şi-l mai subțiază,
Dar ce-i faci? că e tot ga!

Țipă: *ga*! Şi *ga*! răsună;
Păsările se adună,
Ascultă şi aud: gară!
Se uită, dar nu văd cioară.

Dihania-nnebuneşte,
Cântă — cine-o mai opreşte?

“Sunt — zice — privighetoare
Şi Dumnezeu mi-a dat dar;
Sunt pasăre zburătoare.
Care de pe lângă mine
Va zice că nu cânt bine,
E mare, mare măgar.”

Şi eho răspunde: *gar*!
Pasările aud: *gar*!
În tăcere o ascult;
Se apropie mai mult,
Fiecare o priveşte,
Fiecare îşi zăreşte
Fulgulețul, pana sa,
Şi-ncep a ți-o dezbrăca,
Scuipă-n gură ş-apoi zboară.
Poetul rămâne cioară!

(1838)

La Elvira

D-ajuns! Nu mai chem soarta; nici lacrimi, nici suspine
N-au îmblânzit destinul; şi ora mi-a sunat!
Cântarea mea din urmă şi lira-mi a-ntonat.
Dar cântă, a mea liră, accentele-țAi sunt line.

Vezi colo unde râul suspină trecător
Sub salcea plângătoare ce trist se despleteşte,
E neted locu-acuma şi iarbă verde creşte;
Iar mâine...-o moviliță, o piatră... sub ea, dor.

Ici trista filomelă şi tineri păsărele
Sub salcia umbroasă din svol se vor 1ăsa
E pace; şi repaos, răcoare vor afla
Şi mă va plânge vocea duioasei turturele.

Căci p-a mea piatră mută adesea va veni
A-şi răcori durerea la unda-nseninată,
Şi-n jurul lirei mele, de ramuri atârnată,
Al său cuib solitariu şi văduv a-şi clădi.

Căci am iubit ca dânsa, şi calda mea țărână
De focul meu va arde, mormântu-mi va sălta:
Dasupra-i păsărela cu dor va repeta
Suspinele-ți ardente aci lângă fântână.

E noapte-a mea dilectă, căci ziua-mi a apus.
Când luna blând, senină prin frunze va pătrunde
Şi lin se va răsfrânge jos, colo, p-ale unde
Şi când adie mistic zefiru-n svol pe sus,

Cu vălul alb ca gazul, cu manta onduioasă,
Cu părul tău de aur ca raze răsfirat,
Vin', scumpa mea Elvira, şi sânu-ți înfocat
Lipeşte-l d-astă liră şi mută, şi duioasă.

Cu degetu-ți de roze, d-albeța unui crin,
Deşteaptă-n ea un sunet, Elviră-namorată;
Cu-acel sunet imită pe coarda-nfiorată
Cântarea mea din urmă şi ultimul suspin.
Eu, deşteptat d-ast sunet din lunga-mi lungă pace,
În saltul de viață pe loc m-oi avânta,
Ca spirit al credinței în juruți voi svola,
Cu-a ta credință-ndată într-una mă voi face.

Şi-n sacra mea ardoare ferice voi sorbi
Acele fierbinți lacrimi, a ochilor rouare;
Cu tine dimpreună voi întona cântare
Ca-n astă de pe urmă a despărțirii zi.

(1839)

Cutremurul

Uiet, urlet s-aude! colcăie, sare pământul,
Tremură, zguduie, saltă, colcăie, crapă, plesneşte.
Zguduie iar, răstoarnă; trosnet, țipăt s-aude,
Spontaneu lumea se-nchină. Domnul trece-n mânie.

Şi crima se ascunde, păcatu-ncremeneşte;
Tot păcătosu-aşteaptă al lumii, al său finit;
Pământul îl1 înghite şi cerul îl striveşte,
Iar dreptul la cer cată, şi Domnul s-a-mblânzit
.....
Ce spaimă fu aceasta! S-a-ngreuiat pământul
Flori prin a lui vine fulgeră, şerpuiesc!
Îşi scutură povara, că a pierit Cuvântul:
Se bucură nedrepții, săracii flămânzesc.

Şi câtă fărdelege pe dânsul îl apasă!
De sus câtă trufie striveşte pe sărac!
Sudori de sânge câte p-a trântorilor masă
Şi ce de viclenie! ce noduri se desfac!

Şi lenea se îmbuibă când muncitorul geme,
Când gheara nedreptății într-însul s-a înfipt;
Din carnea lui sfâşie, stăpână p-a lui vreme,
Stăpână p-a lui pâine, pe viața-i mai cumplit.

Ecclesia căzută e mută, surdă, tace.
În van săracul strigă: “O, mater, ajutor!”
E vitregă-a lui mater; pământul n-are pace,
Să tacă biata oaie când lupul e păstor.

Această Doamnă mare, a Domnului mireasă,
Fierbinte la toți mater, odată consola
Pe tot carele plânge, ş-o turmă d-oi aleasă
Şi un păstor la lume şi pacea anunța.

S-au dus timpii aceia; şi Anticrist domneşte,
Despot pe lumea-ntreagă, cu varga sa de fier
Altarele distruge, corumpe şi zdrobeşte,
Şi țipete de sânge se nalță până la cer.

Se va deschide cerul, Cuvântul iarăşi vine,
De vii şi de morți jude. Şi mii de cherubimi
Pe palmele de flăcări p-al omului fiu ține,
Şi lauda răsună prin mii de serafimi.

Cea cu ochi mulți ştiință sunt iuții cherubimii,
Ce va mări pe omul şi-l va reîntregi;
Şi caritatea, pacea sunt blânzii serafimii,
În care cel ce geme atuncea va trăi.

Se vor scula şi morții să stea la judecată,
Cuvântul va alege pe caprele din oi.
Popoarele sunt morții ce viața nu le-e dată,
Ce mintea le-nviază, le scoală din nevoi.

Iar oaia e săracul ce laptele îşi mulge
Şi-şi dă şi a sa carne cezarului spurcat;
Şi capra e-ngâmfatul satrap care o smulge
Şi sângele i-l suge, când laptele-a secat.

Veți fi d-a dreapta, popoli, când va domni Cuvântul.
Răbdare, că într-însul cei umili vor trăi,
Ş-a voastră moştenire va fi atunci pământul;
Răbdați, n-ardicați brațul, că pacea va domni.

Şi când e-ntre voi pace, Cuvântul iute vine,
El numai după fapte va împărți şi da;
Căci cumpăna dreptății în dreapta sa el ține,
Şi fapta-n ea atârnă, şi fapta va lua.

Sudați, despicați brazda, nutriți lenea ce zace,
Dați pâinea voi şi vinul, le dați la câți le cer;
Că sacra-vă laboare îndată se preface
În sângele şi carnea a Domnului din cer.

O, farisei! pierit-a a voastră-mpărăție,
Când va veni Cuvântul nu-l veți mai condamna;
Cu glorie el vine şi vine cu tărie,
Pieri-va răutatea când el va domina.

S-au dus zilele voastre, zile de asuprire,
De dol, de nedreptate, de crime, vulpenii,
De ură, de discordii, de sângiuri, de murire,
Căci va domni viața, şi morții vor fi vii.

Aşa se roagă omul către cerescul tată:
“Vie împărăția şi fie voia ta!”
Căderea voastră-aşteaptă credința cea curată,
La cer aceasta strigă, şi cerul îi va da.

(1839)

Ingratul

Născut de a fi slugă, crescut în desfrânare,
Copil fără ruşine, din rămăşiți hrănit,
Slugarnic la mari case, deprins la îmbuibare
Şi rob de bunăvoie, de inimă lipsit,

Ingrate, îmi calci pragul în mână c-o hârtie,
Îmi spui că ți-e urâtă viața de slugar,
Te rogi să-ți dau scăpare la simpla ta junie,
Să-ți sprijin a ta râvnă ş-al versurilor dar.

Din toată neaverea-mi, sperjur, ți-aduci aminte
Că drumul învățării cu râvnă ți-am lesnit;
La orice trebuință m-aveai ca p-un părinte
Şi hrană, -mbrăcăminte, nimic nu ți-a lipsit.

Şi vorbe rătăcite ți le puneam pe cale,
Şi rima-ți zbârnâindă mereu ți-o acordam,
Şi versuri şotâncate, ce n-au nici deal, nici vale,
Pe legiuit semicol sudând le cumpăneam.

Păgâne, stanțe groase, puțind de ateie,
Le biciuiam cu totul din veacul lui Hristos,
Şi gânduri de pierzare, dovezi de nebunie
Ți le-ntorceam în cuget creştin şi omenos.

Jelind creştine rude, în astfel de urlare
Zbierai la Pluton, Cerber, chemai pe Apollon
Şi, vrând să-ți schimbi şi limba la scurta-ți cugetare,
Prefaci creştinătatea şi ceru-n orizon!

N-aveai de loc ruşine cu osteneli străine
Să te arăți în lume: ca ciuma le strângeai;
Şi sănătos cu bolnav, amestec de rău, bine,
Contrast de îngrozire, ca ea le infectai.

Te bolnăvişi, viperă; cu brațele deschise
Te primii în casă; te-am pus pe patul meu
Şi privegheam la capu-ți în ale boalei vise
Întregi şi nopți, şi zile, ştii tu şi Dumnezeu.

Plângeam la căpătâiu-ți, îți răsuflam lângoarea,
Răcitele-ți picioare la sân ți le-ncălzeam,
În inima-mi fierbinte d-atunci vărsai duhoarea,
Veninul tău de şarpe d-atuncea îl strângeam.

Al tău suflet de iazmă în crunta-ți aiurare
Se spăimânta de mine, ca cuget mă privea,
Şi grijile-mi plăpânde i se păreau mustrare,
Şi mila-mi ca urgie adânc îl sfâşia.

Cu alte lacrimi nouă îți dam o sărutare
Şi te lipeam la pieptu-mi strigându-ți: frățior!
Te-ncolăceai în spasmuri la blânda mea chemare
Şi-n ochii-ți trecea fulger, pe frunte-ți un fior.

Doi ani un cap de vrajbă între şcolari, studenți,
Învățători, tovarăşi şi clase îngălai;
Batjocură-ți făcuseşi din cei mai eminenți,
Nimic nu învățaseşi şi toate defăimai.

Doream să-ți văz sporirea: cu multă îngrijire
La împărțiri de cinste de privitor mergeam:
Ca demoni de ispită l-a tainelor sfințire,
Aşa piereai din şcoală, ş-aci nu te vedeam.

Te întrebam adesea: de ce la cercetare
Nu ieşi şi tu ca alții, părinți să veseleşti?
De ce nu te îndupleci l-a şcoalei regulare,
Să simți de datorie, c-aşa mai mult sporeşti?

C-o gură muşcătoare, c-o buză d-ironie
Îmi răspundeai, păgâne, că n-ai ce învăța,
Că vârsta-ți este mare şi vrei filozofie,
Şi nu aflai capabili spre a te lumina.

Prisos ți-era-ascultarea şi buna-cuviință,
Limbi, stilul, istoria, materia nu vreai,
Fugeai de legi, de drepturi şi n-aveai trebuință,
Ți-erau netrebnici toate, de toate te fereai.

Făcuseşi vro cinci rânduri de basne ticăloase,
Şi nu-ți găseai potrivnic la o himeră-fleac:
Rea boală te-apucase, ce cade nu la oase,
Ci-n minte se-ncuibează şi nu mai are leac.[15]

Împovărat de grijă, de und' să-mi vie-n minte
Că rău te apucase manie d-autor?
O! rău se linguşeşte omuțul care minte!
Puțin voi a cunoaşte când fac un ajutor.

Gândeam că e natura ce-n timpul său s-arată,
Gândeam că e talentul ce-ncepe-a se ivi.
P-oloaga-ți poezie şi proză-ntortocheată
Pierdeam ceasuri şi zile a ți le zdreveni.

Te scoli; dragostea-n mine creştea ca răutatea-ți
Şi punga-mi — dar ce pungă! că pungă nu aveam —
Mâna-mi ți-era deschisă să-ntreme sănătatea-ți,
S-acopăr goliciunea-ți, şi datorii făceam.

[15] Aluzie la semnele de nebunie ce de atunci da ingratul.

Am martori negustorii şi trupu-ți de viperă,
Ce simte şi ea frigul, iar când o încălzeşti,
Atuncea îşi exală ciumoasa atmosferă,
Atunci ți-nfige moartea, să simți ce pui hrăneşti.

Cercaşi să-ți mai plimbi lenea, să schimbi şi meserie,
Ca spârcul schimbând locul să scape de ponos;
Ceruşi ajutorință să-ți fiu drept chezăşie;
Chezaş, hrănitor, reazem ți-am fost mai cu prisos.

Cu gândul trândăviei porneai la ascultare[16],
Şi slujba, datoria în veci n-ai cunoscut:
Ca jidovu-ndărătnic ce intră-n scăldătoare
Schimbaşi costum, dar jidov şi spârc n-ai prefăcut.

Nu mă-ndreptez la lume să-ți spui nelegiuirea,
Cu tine am de lucru; şi vina tu ți-o ştii;
Ingrat ți-e bunul nume şi însăşi pomenirea,
Te-a înfierat păcatul, pe fruntea ta îl ții.

Acel duh de partide, robie pierzătoare[17]
Care d-atâtea veacuri ast neam a chinuit,
Pe mulți oameni de cinste c-o masc-amăgitoare
În sfaturi blestemate cu procleți a unit.

[16] Căci a intrat şi în miliție.
[17] Aluzie la începutul şcoalei rodiniane.

Ce organ mai nemernic deprins în fărdelege,
Ce satelit mai scârnav, ce zbir mai blestemat
Putea să nimerească şi la un loc să lege,
Decât un fur de sfinte, o iazmă, un ingrat?

Ochit, ales, iei nume în sfatul de pierzare,
Băgat d-acela însuşi cui minți că te închini.
La creşterea-ți de slugă credeai înnobilare
A slugări-n păcate, înlesnitor de vini.

Căzut şi eu în cursa urzirii prea spurcate,
Ce ia însăşi vederea, ca orb am naintat;
Şi când am deschis ochii, te văz aci, ingrate!
Cu sărutarea Iudei trădând m-ai tâmpinat.

Ce loc de piericiune ! ce sfaturi zăpăcite!
De tine numai vrednici şi d-oricare smintit!
Al țării pandemoniu[18] şi cuibul de ispite !
O! cât am plâns bărbații ce rău s-au amăgit!

Păzit cu semnul crucii, răbdai astă cercare,
Putui în chin să sufăr fatalul sărutat,
Şi brațul meu cel slobod, armat de răzbunare,
Nu ți-a înfipt pumnalul în pieptul veninat.

[18] Rezultatele acelui pandemoniu, acelei eterii oculte aduseră ambele țări înstarea de astăzi.

Te-am mai iertat, cumplite, ş-a mea smerită milă
Ca sarcină pe trupu-ți iar gol o ai simțit.
Cu masca de frăție, sub zâmbetu-ți în silă
Urzeai a mele chinuri din loc nelegiuit.

Acolo să ai partea, mortând în slugărie,
Să nu mai ieşi d-acolo, o, scremăt infernal,
Ce te-a dospit păcatul din vecinica urgie
Cu-a cerului neştire într-un moment fatal!

Aşa să-ți petreci viața într-un dispreț de sine,
Gonit în veci de cuget, ce-n veci ai înfruntat;
Ocara arzătoare în buză-ți o vei ține,
Pe fruntea-ți fratucidă s-arăți pe vinovat.

Să urli de turbare când ți-or cădea blesteme
A două inimi calde ce tu le-ai dezunit
Şi-n viața de acuma, şi-n cea de apoi vreme;
Să tremuri ca un câine în rane schilăvit.

Ca molipsit de crime veninul s-aibi în tine,
Şi-n casele ce intri să vezi a curăți,
Ca urmele de şarpe, şi urma după tine,
Cu apa cea sfințită în preajmă a stropi.

Pribeag vei fi în lume, fără lăcaş, culcare,
Şi cin' te va atinge se va simți turbat;
Nici viermii în mormântu-ți nu vor afla mâncare,
Că vor muri d-otravă din trupu-ți veninat.

Acea iazmă de groază, ființă infernală
Ce am văzut în visu-mi a tot mă ispiti
Eşti tu cu-ai tăi tovarăşi, unire prea fatală[19],
Bărbați, femei, amestec şi iadul a-ngrozi.

Şi limbă îi dă unul, şi altul rea vedere,
Iar altu-i dă picioare spăimâiei-găligan
(De foamete preveste, de vrajbă-mperechere),
Şi toți i-ați dat un suflet, pe înşivă-Satan.

Ce conjurați la rele şi spre a mea pierzare
Şi plângerea mea-n satiri ați vrut a unelti,
Lipind a voastră faptă l-a altora lucrare,
Lăcusta la columbe, pre sine-a vă feri.

Dar ziua se iveşte, himera se desface
Ca fumul risipită d-al aurorii vânt;
Dezmădulata iazmă începe a-mi da pace,
Şi-n inimă-mi, în minte luceşte iar cuvânt.

[19] Vezi poema intitulată Visul.

Şi lumea vă cunoaşte, şi aspra ei dreptate
Cu-adevăratul nume pe toți v-a însemnat,
A voastră pomenire şi negrele-ți păcate
Vor îngrozi urmaşii când vor striga: Ingrat!

Şi omul cu credință în marea sa durere
Şi crunta nedreptate ce-adânc l-a sfâşiat,
Udând aceste ronduri în plâns de mângâiere
Va dobândi răsuflet, că eu l-am răzbunat.

(1839)

Vulturul şi bufa

După multe protestații,
Veniră la stipulații
Vulturul şi bufnița, şi făcură,-n fine, pace;
Însă ciocul, ghearele suveranului rapace
Da cam multă bănuială
Bufniței de a se teme
Pentru puişorii săi.
(Avea, biet, şi ea-ndoială
Pe această de foc vreme,
Când cei răi devin mai răi.)

Vulturu-şi dete cuvântul, şi cuvânt de împărat,
Că au să trăiască-n pace în paternul lor palat
Puişorii aliatei. “Ca mai sigură să fie
Familioar-alteței-tale —
Zise suveranul vultur verişoarei dumisale —
Şi lămurit să se ştie,
Fă bine şi mi-o descrie,
Ca să ştiu a mi-o scuti.”

“Zău, nu poți a te-amăgi,
Zise bufa, căci natura
Pui pe lume mai frumoşi
Ca ai mei nu mai produse: când îi vezi, râde făptura,
Sunt minune! ochi de soare, gentili, sprinteni, grațioşi,
Şi când cântă te dezmiardă, vocea lor pătrunzătoare
E mai dulce decât zisa voce de privighetoare.”

Nu trecură zile multe: după legea domnilor
Şi legea-mpăraților,
Ieşind la vânătoare mărirea-sa vulturul
Şi-n svol făcându-şi turul,
A fame ca o streche
În pipotă-l pătrunde;
Şi cată-n jur oriunde,
Străbate cu vederea, o scorbură zăreşte,
Jos repede se lasă şi caută şoimeşte;

Îşi vâră în cuib capul, ş-o slut-aci pereche
De pui stârcită vede: piperniciți, puchioşi,
Cu ochii urduroşi
Şi galbeni, şi zgâiți;
Un glas pițigăiat,
Strident, discord şi spart.
Cit nu putu să crează pârdalnicii c-or fi
Aceiaşi despre care
Cu-atâta înfocare
Şi laudă prea mare

În timpul conferinței amica i-a fost spus.
Aşa, întinse gâtul, curat d-orice prepus,
Şi cioc! o dată-n unul, şi-n celălalt iar cioc!
Frumos, pe cum se cade, ți-i dumică pe loc.
Nu-şi terminase bine
Imperiala cină,
Când, iată, supravine
Şi muma, lină, lină.
Ce vede, sărăcuța!... începe a țipa,
De uiete, blesteme pădurea răsuna.
Pe răul său confrate sperjur şi trădător
Îl face, după fapta-i, de lege călcător
Ce-nfruntă jurământ.
Ci vulturul atuncea avea şi el cuvânt.
Părinții, ca părinții, îşi amă fiii lor
Şi cât de sluți să fie îi cred de grațioşi.

Iar mai vârtos în carte, când dai d-un autor,
Paternul său amor
E vai de om de mare! la Sarsaili puchioşi
S-auzi țipăt de bufă, amate cititor!

(1840)

Zburătorul

*La doamna A *** M****

“Vezi, mamă, ce mă doare! şi pieptul mi se bate,
Mulțimi de vinețele pe sân mi se ivesc;
Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate,
Îmi ard buzele, mamă, obrajii-mi se pălesc!

Ah! inima-mi zvâcneşte!... şi zboară de la mine!
Îmi cere... nu-ş’ ce-mi cere! şi nu ştiu ce i-aş da:
Şi cald, şi rece, uite, că-mi furnică prin vine,
În brațe n-am nimica şi parcă am ceva;

Că uite, mă vezi, mamă? aşa se-ncrucişează,
Şi nici nu prinz de veste când singură mă strâng
Şi tremur de nesațiu, şi ochii-mi văpăiază,
Pornesc dintr-înşii lacrimi, şi plâng, măicuță, plâng.

Ia pune mâna, mamă, — pe frunte, ce sudoare!
Obrajii... unul arde şi altul mi-a răcit!
Un nod colea m-apucă, ici coasta rău mă doare;
În trup o piroteală de tot m-a stăpânit.

Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica:
O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător.
Ori aide l-alde baba Comana, ori Sorica,
Ori du-te la moş popa, ori mergi la vrăjitor.

Şi unul să se roage, că poate mă dezleagă;
Mătuşile cu bobii fac multe şi desfac;
Şi vrăjitorul ăla şi apele încheagă;
Aleargă la ei, mamă, că doar mi-or da de leac.

De cum se face ziuă şi scot mânzat-afară
S-o mân pe potecuță la iarbă colea-n crâng,
Vezi, câtu-i ziulița, şi zi acum de vară,
Un dor nespus m-apucă, şi plâng, măicuță, plâng.

Brânduşa paşte iarbă la umbră lângă mine,
La râuleț s-adapă, pe maluri pribegind;
Zău, nu ştiu când se duce, că mă trezesc când vine,
Şi simt că mişcă tufa, aud crângul trosnind.

Atunci inima-mi bate şi sar ca din visare,
Şi parc-aştept... pe cine? şi pare c-a sosit.
Acest fel toată viața-mi e lungă aşteptare,
Şi nu soseşte nimeni!... Ce chin nesuferit!

În arşița căldurii, când vântuleț adie,
Când plopul a sa frunză o tremură uşor
Şi-n tot crângul o şoaptă s-ardică şi-l învie,
Eu parcă-mi aud scrisul pe sus cu vântu-n zbor;

Şi când îmi mişcă țopul, cosița se ridică,
Mă sperii, dar îmi place — prin vine un fior
Îmi fulgeră şi-mi zice: “Deşteaptă-te, Florică,
Sunt eu, vin să te mângâi...” Dar e un vânt uşor!

Oar’ ce să fie asta? Întreabă pe bunica:
O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător;
Ori aide l-alde baba Comana, ori Sorica,
Ori du-te la moş popa, ori mergi la vrăjitor.”

Aşa plângea Florica şi, biet, îşi spunea dorul
Pe prispă lângă mă-sa, ş-obida o neca;
Junicea-n bătătură mugea, căta oborul,
Şi mă-sa sta pe gânduri, şi fata suspina.

Era în murgul serii şi soarele sfințise;
A puțurilor cumpeni țipând parcă chemau
A satului cireadă, ce greu, mereu sosise,
Şi vitele muginde la jgheab întins păşeau.

Dar altele-adăpate trăgeau în bătătură,
În gemete de mumă viței lor strigau;
Vibra al serii aer de tauri grea murmură;
Zglobii sărind viței la uger alergau.

S-astâmpără ast zgomot, ş-a laptelui fântână
Începe să s-audă ca şoaptă în susur,
Când ugerul se lasă sub feciorească mână
Şi prunca viţeluşă tot tremură-mprejur.

Încep a luci stele rând una câte una
Şi focuri în tot satul încep a se vedea;
Târzie astă-seară răsare-acum şi luna,
Şi, cobe, câteodată tot cade câte-o stea.

Dar câmpul şi argeaua câmpeanul osteneşte
Şi dup-o cină scurtă şi somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpâneşte,
Şi lătrătorii numai s-aud necontenit.

E noapte naltă, naltă; din mijlocul tăriei
Veşmântul său cel negru, de stele semănat,
Destins cuprinde lumea, ce-n brațele somniei
Visează câte-aievea deşteaptă n-a visat.

Tăcere este totul şi nemişcare plină:
Încântec sau descântec pe lume s-a lăsat;
Nici frunza nu se mişcă, nici vântul nu suspină,
Şi apele dorm duse, şi morile au stat.

“Dar ce lumină iute ca fulger trecătoare
Din miazănoapte scapă cu urme de scântei?
Vro stea mai cade iară? vrun împărat mai moare?
Ori e—să nu mai fie! — vro pacoste de zmei?

Tot zmeu a fost, surata Văzuşi, împeliţatu,
Că ţintă l-alde Floarea în clipă străbătu!
Şi drept pe coş, leicuţă! ce n-ai gândi, spurcatul
Închină-te, surato! — Văzutu-l-ai şi tu?

Balaur de lumină cu coada-nflăcărată,
Şi-pietre nestemate lucea pe el ca foc.
Spun, soro, c-ar fi june cu dragoste curată;
Dar lipsa d-a lui dragosti! departe de ast loc!

Pândeşte, bată-l crucea! şi-n somn colea mi-ți vine
Ca brad un flăcăiandru, şi tras ca prin inel,
Bălai, cu părul d-aur! dar slabele lui vine
N-au nici un pic de sânge, ş-un nas —ca vai de el!

O! biata fetişoară! mi-e milă de Florica
Cum o fi chinuind-o! vezi, d-aia a siăbit
Şi s-a pălit copila! ce bine-a zis bunica:
Să fugă fata mare de focul de iubit!

Că-ncepe de visează, şi visu-n lipitură
Începe-a se preface, şi lipitura-n zmeu,
Şi ce-i mai faci pe urmă? că nici descântătură,
Nici rugi nu te mai scapă, ferească Dumnezeu!”

(1844)

Mihaida

Fragment epic

Cântul I

Cânt armele române şi căpitanul mare
Ce-mpinseră păgânii şi liberară țara,
Răzbunătoare spaimă luciră peste Istru,
Peste Carpați trecură de glorie încinse
Şi toți românii-ntr-una uniră sub un sceptru,
O acvilă, o lege, cum are ca să fie.
În van o crudă soarte i-alungă ne-mpăcată,
În van conspiră iadul să-i ție-n întuneric
Ş-asupra lor trimite fatala dezbinare
Şi uneltiri străine şi-mperecheri civile,
Căci Domnul îi protege şi-i ține peste secoli
Şi i-a ales să-şi facă din ei tărie mare.
O, muză-mbărbătată ce-n Elicon n-ai nume,
Ce soarele dreptății te-ncinde şi te-nspiră!
Mută să fie buza profană ce te cheamă
Să amăgească omul şi cerul să insulte.
Severă deitate, a crimelor pedeapsă,
Ce vizitezi pământul să deifaci pe oameni,
Să fulgeri tirania, să reîntregi popoare!

Eroica ta liră acordă cu unirea,
Fă să-i auz vibrarea a coardelor sonoare
Întinse-n negrul sânge tiranilor purpurii.
Tu dă semnalul, muză, la prima mea cântare,
În sânul meu revarsă mânia ceea sacră;
Aprinde-a mele versuri cu flacăra-ți divină,
Şi voi aprinde inimi, voi deştepta românul
Să te aținte-n față, să te cunoască bine.

Spune-mi, o, muză, toate eroicele fapte,
Profunda-nțelepciune bărbatului cel mare
Ce singur întreprinse şi fapta-ndependenței,
Şi fapta de unire, cel cuget salutariu.
Cine este eroul ce, credincios al legii
Şi patriei, re-mpinse barbari ce şiroiară
Din Orient încoace să-nece libertatea,
Să stingă creştinismul şi lumea să subjuge
Sub oțelosul paloş şi oarba neştiință,
Sforțând-o să îşi plece genunchii spre-nchinare
La un răszeu de sângiuri, uitând pe ZEUL păcii,
Pe zisa inspirată unui profet fanatic?
Mihai cel Mare, domnul românilor şi fală!
P-acela cânt, ş-ajută să bucin a lui fapte.
Mult s-a luptat eroul cu brațul şi cu mintea:
Multe nevoi învinse, varii nemici d-afară
Şi mai fatali dinântru, şi soartea ne-mpăcată
Pare c-o abătuse din lupta prelungită,
Parcă-şi aflase omul s-o-nveațe să respecte

O nație celebră.
Întreagă România gemea de ani atâția
Sub jugul sângeratic osmanului feroce.
Fatală şi rea cobe-ncepuse Demiluna
A se nălța lucindă pe Dacia smerită.
Şi glasul mueginiu în zi şi-n miezul nopții
Svola purtat de vânturi ca arpă infernală
De crivăț şuierată, şi răsuna profetic
Înfiorând creştinul în empia chemare
A numelui sinistru, țipând: Allah!- altà hu!
Cambana solemnelă cu totul amuțise
Pe lâng-aceste hule, blasfeme inspirate;
Şi ruga pietoasă, ascunsă, spăimântată,
Abia cuteza, mută, pe Crist să mai adoare...

Acum pe România plana al nopții angel
Şi uşura-mpilarea şi dorurile zilei,
Când repede, mai iute decât clipirea însăşi,
Arhangelul s-avântă de pe Carpați spre Istru
Şi-şi îndreptează svolul spre vetrele lui Bucur,
În noua rezidență, şi iată-l față-n față
Cu angelul dormirii. Se-mbrață, se salută.
C-a ochilor dulci raze ce-aprinde simpatia,
Ca două flăcări tineri ce se absorb într-una,
Ca două atribute ce întregesc ideea
În mintea concentrată, se înțeleg în clipă
Şi ambii fac un angel mulțit în atribute.
Ca fulger sunt în curte, ating tot ce veghează!

Soldaţi în sentinelă, în prag adorm custodul,
Străbat la domn în domă, şi scapără lucirea
Din candela ce arde, şi stau în oratoriu.

Aci viaţa vieţii, simbolul libertăţii
Icoana învierii când în triumf CUVÂNTUL
Dărapănă sclavia a sufletelor moarte,
Şi înnoieşte omul spre cugetul cel mare,
Însăşi acea icoană lucea d-a sa splendoare
Şi reflecta lumina din candela de aur
Ce-şi înălţa la ceruri o flacără-albăstruie
Ce-o aprinsese prinţul cu pietoasa-i mână.
Eroul, după-o lungă, profundă cugetare,
Îşi terminase ruga cea după miezul nopţii
Şi-n jeţul său purpuriu, cu fruntea p-a sa mână,
În planuri salutarii şi varii, şi măreţe
Îşi aţintase mintea către omnipotenţă
Şi ochii pe icoană, a cărei cereşti raze
Împrumuta puterea acelui dulce angel
Ce-alină orice cuget şi-n aromire sacră
Pe cuvioşi adoarme după fierbinte rugă.
Aşa adoarme-eroul; şi serafimu-ndată
Desparte de la sine pe fratele său angel,
Ca pe o calitate abstrasă din substanţă;
Îl lasă la solia-i, şi singur el, arhangel,
În toată frumuseţea-i în umbră se deseamnă.
S-apropie d-eroul, ş-asupra lui întinde
O aripă alină şi albă ca lumina;

Pe splendidele margini de fulguri diafane
Se-ngână, se mărită acele culori varii
A gloriei cu care îşi cinge cerul fruntea
Când răcoritei sfere anunță abondanța.
Cu ochii săi cerului înamorat îl vede,
Preveghetor l-ațintă, să nu-l atingă rază,
Să, nu-l scoale lumina. Astfel o mumă vine,
S-apropie de leagăn la pruncul său cu sânul
Şi cu surâsu-n buze, în pieptu-i cu ardoarea,
Se uită încântată la fructul tinereții
Ş-al păcii conjugale; acest fel serafimul
Se uită caritabil, ş-ardintea lui vedere
Vorbeşte, spune multe în domnul ce visează.
A cerului decrete acum sunt cunoscute
Lui Mihail cel Mare. Arhangelul e-n ceruri,
Şi domnul se deşteaptă, drept în picioare sare.
Şi caută, ş-ascultă, şi n-aude nimica,
Nimic străin nu vede. A candelei lumină
Se nalță şi se lasă, şi vasul ei cel sacru
Se leagănă uşure p-aureea-i catenă,
Şi un profum de viață dintr-însa se exală.
Mihai pasă la uşă şi pe custod îl află
Dormind în a sa lance cu capul p-a sa dreaptă.
Se-ntoarnă la icoană. Şi mintea-i se lumină,
Îndată-i vine-n cuget ideea învierii
Dezvoaltă, lămurită, acest fel cum la nimeni
Nu mai venise încă. Se cearcă, se-nteroagă
Şi alt cu tot se simte. E plin d-o-ncredințare
Necunoscută încă. În inima sa simte

Decretele divine, şi braţul ş-a sa minte
Capabile de faptă. Fântâna cugetării
Inundă de-adevăruri, fiinţa îi îneacă.
Repaos cere carnea şi-n svol îi este mintea.
Cămara nu-l încape, şi largii paşi detună;
Străbate, restrăbate întinsa-i încăpere,
Gigantica sa umbră în lungu-i se deseamnă
Şi repede-l urmează, circonferind pereţii.
Vulcan în pieptu-i fierbe divina răzbunare,
Cu miile-i vin planuri întru restabilirea
A drepturilor patrii ş-a ţării re-ntregire.
S-aşează să răsufle. Umbroasa-i, lata frunte
În pumnu-i se-ncreţeşte şi-i încovoaie braţul.
Astâmpăr nu e-ntr-însul şi-ndată se realţă.
Sublim este bărbatul când intră în el geniul
Cereştilor voinţe şi inspirat îl mişcă!
Materia frământă în neastâmpăr sacru
Şi-ncinde carne, minte! E alt Enoh ce svoală
Pe aripa ştiinţei, răpit d-a sa credinţă!
E un profet în planuri, al doilea Elie
Ce pe un car de flăcări s-avântă către ceruri
Să-nveste majestatea c-o frunte radioasă!
Nu poate sta eroul, e drept la orologiu...
E mult până la ziuă! ci poate napoiază!
Şi trece la fereastră să caute afară.
O aură uşure îi mângâie-ncet fruntea
Şi părul îi răsfiră şi-i răcoreşte pieptul.
Se reazemă pe braţe şi se răpeşte-n cuget,
Revine iar în sine, şi orele-i par secoli

Ce trec, cu toate astea, cu viața dimpreună,
Ce şi ea ni se pare ca ziua strecurată.
Trec orele şi, iată, cocoşul se aude,
Ce îi strabate-auzul ca ultima cea trombă
Ce cheamă la viață pe trepasați din secoli.
Răcoarea dimineții începe să se simtă,
Ş-alboarea nu-ntârzie, la răsărituri spuntă;
Se colorează-n urmă şi purpura-şi destinde
Ridenta auroră, şi pier umbrele nopții.
Concerte mii de păsări salută dimineața.
Natura se deşteaptă, şi cerul îşi deschide
Eterne porți de aur, şi soarele răsare.

Primarele lui raze, lucirea matinală
Inundă de lumină peloria lui frunte,
Simbol independenței la cugete române.
Pe loc el se îndreaptă, se crede față-n față
Cu însăşi providența, al cărei ochi l-ațintă,
Prevăzător îi spune că e deschis asupră-i
Şi răsărit-a ziua. E ora rugăciunii;
Eroul îngenunche şi-nclină a sa frunte.
În rugă totdauna tăcută-i era buza,
Şi inima sa numai se exprima fierbinte
Şi-şi dezvolta simțirea ce limba nu e-n stare
Material să spuie; iar pietosu-i cuget
Pe aripe de flăcări ce-i prumuta credința
Svola până la tronul cerescului părinte,
Ca sacru olocaust de umil şi drept suflet,
Şi se-nturna în sânu-i reîncălzit, fierbinte,

Aducător de pace. Aşa-ngenunche-eroul
Ş-aţintă la cer mintea, ce încă ca icoană
Cingea în tot cuprinsu-i cea vizie nocturnă,
Şi graţia divină în toat-a lui fiinţă
O simte revărsată, şi-l face să exclame,
Tinzând a sale braţe: “O, Doamne al puterii,
Ce-n zile de pericol ai fost a mea scutire!
Şi când turbat nimicul cerea a mea viaţă,
Atunci ca prin minune trimis-ai al tău angel
Când îmi lucea în ochii-mi securea ucigaşă[20]
A omului de sângiuri, şi îmblânzişi cruzimea,
Făcând a-i cădea arma din mâna-i tremurândă.
Şi mă salvaşi din gheare a fiarelor bipede,
Ca să-mi încrezi la urmă căzutul acest popol
Şi varga domnială. Tu, Doamne al minunii,
Al graţiei ş-al vieţii! binevoişi ş-acuma
A-mi revela arcane decrete, salutarii.
E Domn, Domn, Zeul nostru! Românilor s-arată;
Glorificat să fie trei-sântul al său nume!
Şi-n binecuvântare cerescul său ministru,
Ce-n numele lui vine, o, suflete, măreşte-l!”
Era încă-n genunche Mihai, plin de sudoare,
Şi lacrime eroici ştergea de p-a sa faţă,
Când uşa se deschide şi intră scutierul...
“Ce ştire?” “Preasfinţitul Eftimie...” — “Sosit-a?”
“Cu ziua dimpreună intră în capitală
Şi la metoh aşteaptă, soleşte-a sa venire

[20] Vezi în istorie viaţa eroului.

A s-arăta la curte". — "Să vie." Scutierul
Se-nclină, tăcut iese a împlini comanda.
"Binevenit să fie al Domnului ministru!
La timp sosi păstorul, şi cerul îl trimite.
Ce cauză îl face Târgovişteа să lase,

Să vie toată noaptea? ş-atâta neastâmpăr
A mă vedea îndată?... Mi-e foarte necesariu
Cu el a mă-nțelege. Păstorul ce veghează
Când turma e-n pericol, şi prințul ce nu doarme
Când îngenunche țara, din ochi îşi cunosc păsul,
Nici unul nu e iudă... Se cere-aci unire,
Bărbați a te încrede, făcuți a te-nțelege...
Mult poate chiriarhul cu viața cuvioasă...
E legea înainte, şi patria, şi fiii,
Ş-averea, şi viața... Le-a prețuit românul.
Boierul e rea fiară! el numai se orbeşte
Şi toate şi le vinde pe o speranță numai
Când are înainte o umbră de domnie.
Ci om e şi boierul, şi omul e amestec
De angel şi de demon... Avem şi partea bună,
Iar partea infernală e rea când e-n putere...
A împilat-o turcul... Să nu pierdem speranța."

Aşa cugeta prințul şi cuvânta cu sine,
Când intră chiriarhul Eftimie, zelosul.
În Domnul îl salută şi-l binecuvântează
Eroul se înclină cerându-i umil dreapta
C-o demnă curtezie, ce-nnobilă mărimea;

Îl pune jos să şază şi caută în ochii-i,
Şi recunoaşte-ntr-înşii aceeaşi exprimare
Arcană şi divină a visului de noaptea
Ce aprinsese-ntr-însul acea mânie sacră
Şi regeneratoare. — Tu, muză, spune-acuma
Ce vorbe-au între sine păstorii şi cu prinții
Când îşi cunosc solia şi păşurile țării,
Când au ca să reforme şi inima, şi mintea
Popoarelor căzute, când răul predomină
Pe mic şi peste mare, şi toți s-abat din calea
Prescrisă omenirii, şi nu e pân' la unul;
Când au de a se teme de jugul din afară,
De intrigi intestine, şi când conspiră iadul
Asupra învierii a omenirii stinse
În moartea cea morală. Tu spune, sau tu fă-ne
A devină propusul şi planul, şi vorbirea
A doi români ce singuri erau meniți de Domnul
A realța poporul ş-a da viitorimii
Exemplu de mari fapte şi cuget necesariu,
Să ştie că românul nu moare, şi-l aşteaptă
O soarte radioasă, serbată-n preursirea
Divinelor decrete. Tu, muză, fă-ne iară
Să ştim că viu e Domnul şi e progres în sine,
Şi-i aşteptăm venirea, ce popolii realță.
Tu spune toate, zeie! Creştină libertate!
Căci până la noi fama nu ne-a adus nimica
Din câte se vorbiră în doma domnială
Cu Dumnezeu de față.

Cântul II

Treizeci de zile-asemeni mai răsăriră încă
Pe trista Românie, şi soarele asemeni
D-atâtea ori trecuse peste aceleaşi scene
De cereri fără margini, de pradă, violații,
D-ucideri fără teamă, de țipete, de sânge.
De când în când păstorul se arăta la curte
Şi se-nchidea cu duca în lungă conferință.
Boierii între sine aveau adunări dese
Şi chiriarhu-adesea era cu ei de față.
În cele de pe urmă, nu înnoptase bine,
Şi adunare mare era la banul Manta.
Era închisă poarta ş-un ferentar sta-n pândă.
În curtea spațioasă se tot auzeau giruri
De cai şi clunțul zornet zăbalelor spumate
Ş-acea scuturătură ce duduie ca tunet,
Şi baterea copitei, spărgând în neastâmpăr
Gunoiul bătăturii cu iarba încolțită,
Şi ninchezatul ager.
Feciorii primblau încă chingați, înşelați caii
Până să-i dea la iesle sub tinsele umbrare.

În case-era-ntuneric; în sus, în capul scării,
O surdă licurire din îngânată lampă
Îşi revărsa lumina în lunga intrătură
Şi arăta vederii bătrâni, gălbui pereții.
La uşa de intrare a sălii de ospețe
Sta un fecior din casă cu mâna sa pe cheie.
În fund, în fundul sălii, un pat cât ținea latul;

O scoarță purpurie în late vergi florate,
Țesută de băneasa, sta-ntinsă în tot lungul,
Şi atârna la vale stufoşi şi mândri ciucuri;
Şi laviți prelungite în dreapta şi în stânga
Roşeau într-o dimie întinsă-n ținte albe,
Țesută iar în casă. O tavolă rotundă
Şi mare sta la mijloc, c-o stofă belicoasă,
Cu grei de argint ciucuri; o cruce sta pe dânsa,
Cu tot, de tot de aur; o carte ferecată
În smalț şi nestemate, şi luminări trichellii,
O vargă pastorală şi sacrele vestminte,
Pontificala mitră lucea naintea crucii.
În cap, în fața uşii, un jeț de nuc prea neted
Şi vechi din alte zile, cu perna, rezemântul
De catifea verzuie, cu ținte pe el galbeni
Ş-auree-n jos funde. La răsărit, icoane
De la străbuni lăsate, ş-o candelă măreață
Ardea întru tăcere, în sus, dasupra uşii,
Însemnele băniei în arme-nchipuite,
Cu lănci între stindarde, în jurul unei perne,
Cu un toiag pe dânsa ş-o neagră gugiumană
C-o penişoară albă; şi două steaguri drepte
Drapa băneasca uşă. În partea cea din stânga
Erau două coloane masive, de stil moric.
Din una pân' la alta, o vargă de fier groasă
Ş-o draperie deasă de dânsa suspendată,
Cu ciucuri şi cu funde, ținea uşor intrarea
Cea largă, spațioasă, formată-ntre coloane.
Un alt fecior din casă, nepot de sor' lui Manta,

Aci lângă cortină introducea pe oaspeți
În stanța afundată, trecând prin intrătura
Ce deschidea cortina. Aci sta banul Udrea,
Bătrânul banul Manta şi banul al Craiovei,
Mihalcea, belicosul, şi vornicul Dumitru,
Şi Mircea cel hotarnic, Mirică logofătul, Isar
Şi Teodose, mintoşi logofeți ambii,
Vistierii Dan şi Pană, spătarul Vintilică,
Spătarul Văcărescul şi aga Vitejescul,
Şi aga Luca-Lungul, şi Radul Bărcănescul,
Tustrei frații Buzeştii, Calofirescul Radul,
Şi capul lor, păstorul Eftimie zelosul.

Era-nvestiți cu toții ca-n zile de paradă:
Îmbrăcătura strimtă, îngust găitănată,
Intra în cizme galbeni ce zornăiau în pinteni.
Pieptare pe corp strânse în găitane late,
La căpătâi cu nasturi; pe umeri chepenege
În copce d-argint prinse, cu fir de tot cusute,
Pe margini cu hârşie, lovea-ntr-o parte coapsa.
D-o bellică centură ce cuprindea mijlocul
Într-o curea cu ținte, cu zale aurite,
O sabie-appendută suna-n toată mişcarea.
De gât decora pieptul colana cea de aur,
Cea rămăşiț-antică de cavalerii Romei.
Pe spalle cădeau plete din mica gugiumană
Şi pusă la o parte, cu fundul lăsat roşu.
Iar banii-aveau, pe umeri, în loc de chepenege,
Un lung şi splendid conteş; la mijloc cingătoarea

Mai lată de mătase, cu două mari, rotunde,
Masive, d-aur copce, ş-o pană-n gugiumană.
Iar chiriarhu-n straie de lână umilită,
Ş-o glugă monahală acoperea cărunte
Şi cuvioase plete, căci pân' atuncea încă
Gâmfarea bizantină nu corupsese clerul.
"Rău se-ncuibă păgânul în țară, badeo Udreo! —
Suspină vechiul Manta; mult s-au stricat boierii!
Ce moliciune mare e-n dumneavoastr-ăi tineri!
Pe când eram eu june ş-aleserăm cu toții
Din Afumați pe Radul, când paşa din Nicopol
Venea ca bei al țării, cinci bătălii tot una
Avurăm cu păgânii şi-nfrânserăm trufia
Spurcatului Mehmet-bei. Ce foc era pe țară!
Cadiu în tot oraşul! Turcime în tot satul!
Junghieri şi pradă mare! Erau turbați păgânii.
Junimea boierească p-atuncea avea sânge;
Cu mic, cu mare, țara era în arme toată
Şi mi-ți făcea pe turcul să ne respecte dreptul.
Turcii d-acum sunt loaze, borfaşi, suferiți trântori.
Câți cugetați să fie cu toții-n toată țara?"
"Sunt mulți, ucigă-i crucea! — răspunse Dan vistierul;
Vro trei mii rămăşițe de la domnii trecute
Ce-n voie de nevoie, prin oarba nepăsare
Şi moalea cârmuire, rămaseră în țară
Ca negustori, să zicem, şi-n faptă ca lăcuste.
Pe lângă ei veniră pungaşi cu punga seacă,
Acei ce-mprumutară pe hoțul de Lisandru
Să-şi cumpere o țară ca să o poată vinde;

Şi spre-a-şi lua iar banii, luară în arendă
Veniturile țării cu oameni dimpreună.
Şi datoria-aceea e rea, mare gangrenă,
Din zi în zi tot creşte, se tot mulțesc datornici;
Se-nfipseră în țară ca lipitori mârşave
Ce nu le mai smulgi altfel fără să rumpi şi carnea."
"Le dai un praf de sare d-a neagră ca şi ele,
Şi-apoi le vezi cum varsă, stârcindu-se, ăl sânge".
Prorupse Rad' Buzescul c-un eroism sarcastic,
Şi râseră boierii c-un râs de răzbunare
Ce-anunția mari fapte.
"Pe lângă-aceste fiare, alți vro trei mii ne-aduse
Tot ciuma de Lisandru, sa-i fie, biet, spre pază,
Să stoarcă cu ei țara şi să domnească-n pace, —
Urmă tot Dan vistierul, — căci el le da simbria."
"Despotul în putere nu e fatal atâta
Ca deşirata iazmă de un tiran molatic, —
Prorupse chiriarhul sorbit în ascultare.
Cea temere vulpeană, cea remuşcare cruntă,
Ne-ncrederea în toate şi frica şi de umbră
Îl fac uimit s-alerge la simbriaşi venetici
Şi-n mână le dă viața cu țara dimpreună.
În dreptul lor acuma ei ca p-a lor avere
În lung şi-n lat o pradă!" "Unde mai pui acuma, —
Urmă iar vistierul, p-aceştia din urmă,
Măriei-sale gvardii, ce din Constantinopol
L-aduseră în țară şi nu mai vor să fugă?
Spahiii se-ndulciră la mierea şi la untul
Ce cură copioase ca-n raiul ce visează

Păgâna spurcăciune! Mult le plăcu viața
Trândavă, vagabondă şi mult le veni bine
Cu traiul cel uşure al celor dinainte
Pungaşi, ş-adică gvardii ce mi-i aflară-n țară."
"Noi nu ştim ce le place, adăugi bătrânul,
Nici cum le vine bine. Noi întrebăm acuma:
Stau ei după tratate? Avem vro legătură?
Se află vreun ordin al Porții spre aceasta,
Ca-n timpii lui Mehmet-bei ce aducea firmanul?
Că, dacă coconaşii nu ştiu cu arma-n mână
Să-şi apere moşia şi să-şi păstreze dreptul
Ce bunii lor, bătrânii, ştiură, cu-al lor sânge,
Să-l lase-n moştenire pe mari, sânte temeie,
Încai să afle lumea că ne-am supus de frică.
E vrun firman al Porții ce nu va să cunoască
Tratatele-n ființă, şi noi, biet, nu cunoaştem
Nici cum se ține pala, nici cum se-mpumnă lancea,
Şi d-aia turcul astăzi se joacă cum îi vine
Cu casca dorobanță, cu conciul femeiuței?
Aceasta voi să aflu, să ne luăm de una."

Atuncea logofătul, mintosul Teodose:
"O, unchiule, răspunse, se ştie că vrun ordin
Nu este de la Poartă a ne călca tratate,
A ține turcii-n țară şi a-i lăsa să-şi facă
Geamii şi locuințe, să stoarcă pe creştinul,
Să ne batjocorească şi legea, şi credința,
Să-şi facă jucărie cu viața noastră însăşi.
De față vreun ordin e drept că nu se vede;

Vedeți însă c-aicea e marghiolie mare,
Că e hiclean păgânul şi nu ştie de lege.
Încetul cu încetul, se-ntinde mereu turcul,
Şi noi astăzi de voie, iar mâine de nevoie,
Şi mai târziu de frică, să-i dăm ca de la sine,
Ştii, una câte una, până s-or face toate.
Prin colonii urzite, d-o parte crescând turcul,
De alta stând românul, îți ia astăzi copila,
Mâine-ți ucide tata, îți spânzură fiăcăul
De ce să aibă suflet să-şi apere surora
Ş-o mumă disperată; copilul ți-l turceşte,
Pe desfrânat ți-i face beşleagă, să momească
Pe alții ca şi dânsul, până când, iată, țara —
Curat țară turcească. Impuneri d-alde astea
Nescrise şi piezişe cu mult sunt mai fatale
Decât cele d-a dreptul, până când mai e sânge
De românel prin vine şi vrun boier ca Manta
Ş-o biată spadă-n mână, că ştii unde te afli,
Şi ori mori ca românul, ori mi-ți înveți pe turcul
Să-ți recunoască brațul, d-a dreptul repezindu-l
În sânul unei hurii." Se bucurau bătrânii
La vorbele frumoase ce deştepta curajul
În inimile june. Cât el de nalt se scoală
Buzescul cel mai mare, ce nu prea vorbea multe,
Şi-şi spune al său cuget: "Ce ordin ori neordin?
Vedem cum merge treaba... De ici se îndreptează,
Şi colo e-ajutorul." şi sună țeapăn pala,
Nălțând la ceruri brațul, fierbând de răzbunare.
"Sunt semne bune! bravo!" strigă banul Mihalcea.

“Şi binecuvântate să-ți fie ale vorbe”,
Adăugi păstorul, ştergând lacrime calde.
“Nu s-au pierdut românii! strigă şi banul Udrea,
Ci staţi, să ştim ce facem. Noi ne sculăm cu arme,
Şi ţara e puţină, de tot dărăpănată.
N-ar fi de cuviinţă întâi să ne-nţelegem
Sau cu vecinii noştri, sau c-o putere mare,
Să cerem ajutoare?” “Ce ajutor, nea Udreo?!
Precurmă logofătul Isar cu carte multă;
Nu este la loc vorba: pesemne d-alianţă
Ai vrut s-aduci cuvântul; căci fratele moldavul
Şi dincoaci transilvanul e într-aceeaşi stare,
Şi toţi avem nevoie să ne întindem mâna
În strânsă legătură şi unul pentru altul
Să sară spre-ntărire, iar şerbul şi bulgarul,
De-şi simte scăpătarea şi jugul, scoată arma
Şi cauză comună cu noi vie să facă.
Aşa înţeleg lucrul. Iar dacă mergi cu mintea
La neamţ sau leah, sau ungur, să cerem ajutoare,
La astfel de-mprumute e camăta prea mare,
Şi lipsa d-ajutoare ce nu le mai poţi duce!
Nu vă-ncurcaţi cu şoangheri şi cu puteri de astea,
Că unii ca aceştia or să ne puie capul
În numele credinţei. D-o fi să scăpăm astăzi
Ca să cădem iar mâine, schimbând mereu la juguri,
Sau să întindem mâna, cerşind când ici, când colo
Scutire şi protecţii, mai bine, fraţi, cu turcul,
Mai bine jugul aspru; devie toată ţara
Un paşalâc în formă: căci tot mai ai d-a crede

Că poți scăpa odată. Despotul d-altă lege,
Ce nu prea ştie multe, încai te-nvață minte
Să poți fi om odată. Să ştiți că turcul scade,
Căci legea îi e oarbă; ş-atunci creştinul neted
Îşi ia cele pierdute. Eu, zău, râvnesc la grecul,
C-acum e pus prea bine şi a scăpat de smorfuri,
De titluri bizantine, şi nu-i rămase alta
Decât căzute templuri ş-aducerea-aminte
De gloria străbună, servată într-o limbă
Curată şi divină; şi suveniri c-acestea
Reîntregesc popoare. Să ştiți că ei odată
Or să mugească astfel cum să-i audă lumea
Şi pe temeiuri bune-şi vor re-ntări ființa."

Se scoală după-acesta Calofirescul Radu
Şi zice mai d-a dreptul: "Boieri, cu alte vorbe
Îmi place mie pala ce-n ambele părți taie
Şi luce pe dasupra popoarelor corupte,
Şi capul ce se nalță mai sus de apa dreaptă
Mi ți-l retează iute, să vie la măsură.
E bună, zău, măsura, şi-n noi capete multe
Le văz cam țuțuiate". "E bună vorba, tize!
Adăugi şi Radul Buzescul din Craiova;
S-a îngâmfat boierul, s-a sfemeiat cu totul;
S-a dus acea virtute de suflete române,
Ce îi părea batjocuri oricare alte titluri
Ce ies din rânduiala anticelor costume.
Mărimea cea română a fost numai în nume,
Ce-şi face omul singur, şi-n titluri ce posede

Pe-ntreagă demnitate şi numai pe persoana-i.
Acum îl vezi c-aleargă după grăfii străine,
Să-şi împletească coada cu bendă baronală
Şi cruci să mi-şi atârne p-un piept făr' de virtute,
Să iasă de vânzare ca marfa necătată.
Boier e meserie de apărărea țării,
Iar nu nobilitate; căci nobil tot românul
A fost întotdauna, ca cetățean de Roma.
Zău, legiuni atâtea ce stinseră dăcimea
Nu mi-au venit p-aicea a domina tărâmul
Sacrat cu al lor sânge, ca să-şi repuie-n urmă
Romanele lor drepturi. De când pierdu românul
Orgoliul de sine ş-uită a sa mărime
Şi începu să lingă străină nobilare,
D-atunci prevăz că țara e p-a pierzării cale,
Nu scapă până-n urmă de soarta ce-o aşteaptă
Şi vine drept la vorba cu multă cumpănire
Ce zise logofătul. Protecții d-alde astea
La nepoțeii noştri or să le dea prin piele.
Departe d-aste locuri relații d-ajutoare!
Şi eu prefer mai bine o pală ce te-nfrână
Decât veninul dulce din cupă poleită
Ce-mbată şi desfrână ş-omoară de tot statul."

"O, fiilor, să fie cu dumneavoastră Domnul! —
Mai zise chiriarhul aprins de un dor mare.
Ce bună vă e vorba şi mintea bărbătească!
De ce nu am putere să fac să cugeteze
Pe toți boierii astfel! căci toate le-ați zis bine.

E mare tirania când, chiară şi sinceră,
Se dă d-a drept pe față şi, nepărtinitoare,
N-alege mic sau mare, egali pe toți îi face
C-a cerului dreptate. În ea se-nvârtoşează
Şi braț, şi piept spre luptă, şi suflet se-mbărbată
Spre marea suferință a crudelor martire
Şi-ntreaga scuturare a jugului tiranic.
Ea-ți ia viață, avere şi însăşi libertatea,
Îți luptă legea-n față, te sforță să o lepezi,
Te cheamă la martiriu să întrevezi stâlparea.
Se santifică omul în asprele catene,
Sunt frați în fiare sclavii, se întăresc în Domnul.
Se pietrifică brațul la bandele metalici,
Şi când într-însul bate oțelul tiraniei,
Răscapără scânteia divin' a libertății
Şi-ncinde inimi, suflet, erou devine sclavul.
E rea acea vulpeană, ascunsă despotie
Ce-n planuri şovăite, c-o mână lungă, lungă,
Sub mască de credință confrate se preface
Şi-ți sapă din temeie străbunul edificiu,
Spoindu-l pe dasupra să crezi că îți va bine.
Nu-ți ia a tale drepturi, te face-a i le cede
Corupt, de bunăvoie; insuflă-mperecherea,
Discordia din casă, dezbărbătează suflet,
Dezmădulează corpul, îți nalță de modele
Ființe sfemeiate, îți face şi-ți desface
Fundamentala lege, te face să rupi singur
Străbune legăminte, îți pângăreşte limba
Şi datini şi costume; şi te orbeşte-atâta,

Să-ți placă pângărire şi să-ți conservi, ca naiba,
Drept coarne infamia, să crezi că eşti şi mare
Când, înger al sclaviei şi fârâtor ca dânsa
Şi tont, fără simțire, devii singur unealtă
A-ți amăgi un frate, făcându-ți-l complice
La-ntreaga subjugare, la moartea generală
Ş-a numelui cel mare...
Jug cesta se numeşte şi faptă a Satanei;
Iar ceealaltă este o stare primitivă,
Cel mult sălbăticie; e omenirea pruncă
Ce are şi viață, şi viitor nainte.
Sălbaticul, barbarul e omul neştiinței;
Şi dacă te subjugă, cu numărul te-mpilă
Şi peste corp domină, iar nu şi-ntr-al tău suflet.
Barbarul nu străbate în Roma şi Bizanțiu
Decât peste corupții; vandalul, turcu-apare
Ca angel de urgie dreptății cei din ceruri
Când omul uită legea; e foc de lămurire
Ce inima prepară să simtă libertatea
Şi prețul ei cel mare.
E rău la soare-apune, că trage-a întuneric,
După apus te-aşteaptă că vine miezul nopții;
D-acolo iezuiții prepară tirania,
D-acolo fiare-eterne ş-al sufletelor jug.
Tiranii din Europa or să ne puie capul,
Anticrist n-a să fie păgân de altă lege,
Creştin va fi, spurcatul! ca-n numele credinței
Altarul să profane şi legea să o surpe
Cu chiar numele legii...

E rău a fi cu turcul; ci iazmă e creştinul
Ce îți declamă legea ca să te tragă-n cursă:
Cordele de mătase uşor încolăcite
Ce te sugrumă-ndată cât vrei să scapi din ele;
Eşti prins şi te înghite; ți-e şters din cartea vieții
Şi însuşi al tău nume. O, fii! cuvântul este
A scutura jos jugul ş-a nu-l schimba cu altul
Mai greu şi mai durabil. Ia să venim la capăt,
La scopul ce ne-adună: ce facem noi cu turcul?"
"Rezbel şi răzbunare!" strigară toți dodată.
"Dar cine ne e capul? — întreabă Bărcănescul,—
Cu cine-avem d-a face? cu turcul şi cu vodă,
Sau numai cu păgânul? Cum am putea străbate
A fi-nțeleşi cu domnul ş-al trage-n partea noastră?
Să n-avem două lupte, căci certele civile
Desființează nații; de ele tot romanul
Să-şi facă sfânta cruce, şi cât poate să fugă."
"Prea bine zici, cumnate, — urmă vornicul Mitrea.
Aici e mult de cuget de unde să începem.
Când te încurci cu domnii, deschide-ți întâi ochii
Şi-i pipăie la vână. Cunoaştem noi lui vodă
Şi inimă, şi cuget pe toată-ndoitura?"
Răspunse-atunci bătrânul, pățitul banul Manta:
"Copii, vodă nu este străin, îl ştim cu toții;
El e Mihai spătarul, e banul al Craiovei;
El a ținut cu țara punându-şi în joc capul,
Când vrea ca să-l ucidă spurcatul d-Alexandru.
Nu crez să asurzească acum la vocea țării."
"Dar, unchiule,-l cunoaştem, — urmă Isar mintosul.

Îl ştim de pe atuncea când ne mâncam amarul
Cu dânsul dimpreună. Dar astăzi... deh! domneşte;
Şi ştii că-n timpii noştri domnia n-o ia nimeni
Cu degetul în gură: ce legături ascunse
Şi ce de mai promiteri până s-ajungă vodă!
Domnia azi d-afară se cumpără şi vinde,
Alegerea e formă sau intrigi, violare.
Domnia e arendă pe care îți dai suflet
Şi-n care arendaşul e una cu pristavul
Ce-a mijlocit vânzarea... E bun, biet, tot românul,
Ci intră dracu-ntr-însul cum s-a văzut călare
Cu buzduganu-n mână...”
“Noi să-ncercăm, nepoate”, răspunse banul Manta
Cu aer de om sigur.
“Ce facem astă-seară? — prorupseră Buzeştii, —
Se pune jurământul?”
“O, fii, vream mai nainte un soț nou a propune”,
Răspunse chiriarhul.
“Tătuță! Suntem siguri, — urmă greu banul Udrea, —
Că noul nostru frate e om de omenie,
Român să pui credință, când ni-l propune-o dată
Păstorul nostru însuşi.”
“Cu toții suntem siguri; dar cine-e? Cum îl cheamă?”
Strigară iar cu toții.

Atuncea chiriarhul cătă la banul Manta
Şi îi făcu cu capul să nu mai piarză timpul.
Se scoală banul Manta şi trece-n sala mare;
La uşa cea din dreapta respectuos s-arrestă

Şi-ncet de trei ori bate. Din'ntru îl întreabă:
"Sunt toți?" "Toți!" îi răspunde... şi uşa se deschide.
Îndată, drept şi sigur, un mare om propasă
Şi repede-şi aruncă ochire acvilee
Şi pasă drept la jețul ce sta naintea crucii.
Un stat înalt şi nobil, un port de majestate,
O frunte mare, scoasă, ce cugetă departe,
Scânteietori ochi ageri, sprâncene ebenine,
Un nas roman, o buză pacefică, ridentă,
O barbă marțială, un piept ce sparge soarta
C-o tare pațiență şi brațe musculoase.
Tunică cârmâzie de catifea deschisă
Cu ghinde, frunzi de aur la piept şi-n jur pe poale,
Cădea p-o-mbrăcătură colana strâmt pe pulpe,
Pe care coturni bellici roşea pân' la genunche
Cu pinteni d-argint ageri. O copcă scânteindă
În suma de briliante strângea a lui centură
Ce talia pronunță. De dânsa-n partea dreaptă
O pală strălucente sub mână tare-appânde,
E şi-mpumnat mânerul. Mijloc şi late spete
Şi umeri se deseamnă sub mantă purpurie
Şi largă şi uşure, în copci ca două stele
Cavalereşte prinsă. De gât decora pieptul
Colana cea de aur. O pelerină neagră
De samuree piele cădea rotund pe mijloc.
Un coif avea în dreapta, în loc de gugiumană,
Drept bellică emblemă; ne-ncinsă-i era fruntea,
Şi capul drept şi liber; descoperite plete
Cădeau pe pelerină, ca dânsa negre, lucii,
Eroic onduloase.

O cugetare scurtă umbri creţindu-i fruntea;
Ş-apoi, decis cu totul, aţintă pe ban Manta:
“Să vie, badeo Manta!” şi banu-ndată pasă
În stanţele din stânga, şi-ndată iară iese
Cu chiriarhu-n sală. Acesta se înclină
Şi sacrele vestminte cu pietate-nveste,
Plecat pe cap îşi pune pontificala mitră
Şi-n dreapta îşi ia cârja.
Iar trece banul Manta în stanţa adunării
Şi-n treacăt ceva spune feciorului din casă.
Intrând: “Boieri! — le zice, — păstorul în vestminte
La jurământ ne cheamă; şi noul soţ aşteaptă
Unire să conjure.”
Cu toţii trec în stanţa intrării şi vecină
Cu sala solemnelă. Ban Manta face semnul,
Feciorul trage coarda, cortina se deschide...
Boierii împreună văd toţi pe însuşi vodă!
Toţi repede pun mâna şi-mpumnă strâns mânerul;
Dodată-ndoit cuget ca fulger îi străbate:
Şi trădământul negru, ş-a planului plinire.
Ardeau făclii sacrate, splendoarea era mare !
Uimiţi erau boierii la umbră de lumină.
“Încoa, boieri! — le zice asigurat eroul, —
Cu voi aveţi un frate ce stă naintea crucii,
Simbol creştin de chinuri, de moarte, de martiriu
La care el se-nchină spre mântuirea ţării.
Curajul ce vă-nsuflă, ardoarea generoasă
Şi piepturi credincioase, şi braţele române

Îmi sunt prea necesare la multa mea voință
Şi fapta ce-ntreprindem... Veniți: eu sunt al vostru,
Şi voi a mele scuturi. Pe sântul evangeliu
Eu vă anunț de bine: o soartă ne aşteaptă
Ş-o glorie comună. Veniți, c-a mea chemare
Vă adună aicea."
"Dar, fiilor, — prorupse Eftimie zelosul, —
Prepusuri la o parte! e mare domnul țării:
Această adunare ş-unire într-un cuget
Nu este a mea faptă, e planul său ce însuşi
L-a conceput în Domnul; el însuşi mă trimise
Şi-mi dete-nsărcinarea să vă cunosc virtutea
Şi dorul pentru țară."

Tu, muză, spune-mi svolul, entuziasmul mare
Şi focul ce s-aprinse în inime române,
Ce rechema acuma senaturile Romei,
Ce se lupta cu soarta şi-ntemeia mărimea
Împărătesei lumii. Răpiți erau boierii
În marea bucurie: li se părea-nceputul
La fericitul termen. A lor minte străbate
Pe aripe de flăcări în glorioasa cale
Ce duca le deschide. Vin toți în jurul mesei;
Ban Manta-aduce steagul cu acvila romană,
Cruceată-mpărătească, cu Constantin augustul
Ce-ardică-n triumf crucea cu mamă-sa Elena:
Semn mare că triumfă cel închinat la moarte.
Cu tarea-i mână stângă eroul scoate brandul
Ce fulgeră-n tot latul şi punta o depune

Pe masă spre-nchinare. Ia steagu-n mâna dreaptă.
Trag săbii toți boierii, şi şuieră oțelul,
Şi punta se depune respectuos pe masă,
Onoare de oşteni.
Ce semăna eroul, o, muză sinaită
Ce-ncorporaşi întruna poporul Israel,
Dând nației un nume, un suflet ş-o viață?
Ființă muritoare pe Mihail-arhangel
Nu l-a văzut vrodată cu sabia de flăcări;
În mijlocul de angeli când jură-n cer credință
Şi curăță-empireul de impiile duhuri.
Imaginați acuma pe Mihail al nostru,
Cu gladiul în mână între române piepturi,
Că jură răzbunare şi curățirea țării
De crimele păgâne, şi veți putea-nțelege
Cereasca curățire, pe cât poate icoana
Material aduce ideea spirituală.
Păstorul ia în mână făclie arzătoare,
Şi-ntr-însul intră spiritul cel dătător de viață
Popoarelor căzute.

(1844)

Epitaf la o femeie cochetă

Aici zace Zamfirica, ce-n viața sa a stat
O minune-n frumusețe, un fenice-ntre femei;
Şi precum ea plăcu lumii, precum lumea a-ncântat,
Tot aşa şi lumea-ntreagă i-a plăcut şi dumneaei.

(1846)

În aşteptarea lui 1848

PREZIUA

Psalm

Strigarea-mi ajungă până la tine
Şi-exauzi-mi, Doamne, ruga fierbinte!
Amar mi-e plânsul; nu-ți întoarce fața,
Auzi-mi chemarea-n ziua durerii
Ş-al înfrântei inimi astupat geamăt.

Repede m-ajută şi mă susține,
Căci zilele-mi, iată, pier ca şi fumul,
Ca lemnele în foc oasele-mi secară,
Pălitu-m-am şi m-am uscat ca iarba,
Aridă inima îmi e ca piatra;
De suspin, de geamăt mi-a rămas carnea
Pe oase uscată; mi-am uitat pâinea
Cum se mai mănâncă. Deşert mi-e sânul...

Ca pelecanul mi-am sfâşiat pieptul,
M-am asemănat corbului de noapte

Şi tuturor altor cobe nocturne;
Întru veghere nopțile trecut-am
Şi m-asemănai păsării veghinde
Ce stă nemişcată dasupra casei.

Toată ziua mă culmau de ultrage
Inemicii; şi cei ce-odinioară
Mă lăudau jură acum asupră-mi.
Avut-am cenuşă în loc de mâncare
Şi-n lacrimi mi-amestecai băutura
Numai la vederea mâniei tale
Şi la înalta şi dreapta-ți urgie.
Înălțatu-m-am şi m-ai surpat, Doamne,
Ca umbra trecură zilele mele,
Şi eu ca iarba mă uscai, ca paiul.

Trecător sunt şi m-am consumat, Doamne,
M-am topit ca ceara ş-am ars în zelul
Să-ți înalț templu. Focul mi se stinge...
Tu însă, eterne, eşti nemutabil,
Ş-a ta memorie în secoli trece,
Din generațiune la-alta pasă.
Tu-n pietate vei ardica brațul
Şi-n pietate pe român salva-vei,
Căci ora salutei, ora venit-a.
E d-ajuns; plâng servii tăi, plâng lumina,
Gem altarele, plâng d-a lor ruină.
Sunat-a ora, şi acum se vor teme
Ginții toate de naltul tău nume,

Şi d-a ta glorie trema-vor regii.
Din cenuşa-i sălta-va România,
Înnoi-se-vor ale ei junețe
Ca ale acvilei; şi-n vestmânt candid
Ca o mireasă va ieşi nainte-ți;
Splendida ei, sacră candelă d-aur,
În oliu limpede, oliu de pace,
Vărsa-va lumina ce dă viață
Şi va încinge virginala-i frunte
Cu-aureola ce geniul poartă.

Tu, Doamne, singur, ființă supremă,
Vei re-ntregi această Sion nouă.
Arăta-te-vei în gloria toată
În re-ntregita Românie bellă;
Pruncii-n a ta cale nălța-vor imne,
Văduva, orfanul afla-vor scutire
Şi împilații alța-vor capul;
La locul propriu se vor pune toate
Şi capacitatea la a ta dreaptă.
Auzi tu, generație viitoare?
Pentru tine se scriu acestea.

(1847)

Sânta cetate

(Terța rima)

Crist-popolul, lumina şi puterea,
Errând, sudând, străin într-ale sale,
Producând singur viața şi averea,
Nici selbă-aflând, nici munte, nici vale
Unde-ori căminul, ori capul a pune
(Lungă laboare! foarte lungă cale!),
Străbate lumea, lumea să radune,
Secoli şi famea suferă şi gerul,
Derâderi şi bătăi, de spini cunune,
Crucea, roata, focul, plumbul şi fierul,
Sclavie, glebă, clacă şi uzură;
Custodul punge, punge cavalerul,
Cazacul punge, flagelă şi fură;
Magnat, idalg, ciocoi despoaie, bate;
Pontefice, instructor minte, jură.
Crist-popolul suspină şi străbate
Şi secoli, şi tărâmuri, tot pământul,
Asudă, geme, suferă păcate,
Iartă, le şterge; seamănă cuvântul:
Când prunc orfan, plângând, mendicând viață,

Când muribund ce n-are nici mormântul,
Când june discolor cu moartea-n față,
Fără mâine şi azi, şi fără lumină,
Iarnă şi vară,-n seară, dimineață;
Ori ca om, ori sub forma sa divină,
Tot proletar la câmp şi la cetate,
De la altar şi până la salină,
Cu-acelaşi dor, cu-aceeaşi greutate.
Schimbe-se timpii, fie domn cezarul,
Patriciu sau baron, prinț sau abate,
Forță ori lege, Brama, papa ori țarul,
El nu se schimbă, aceeaşi laborare,
Tot proletar, tot puns, tot bând amarul.

După secoli de sânge, lăcrimare,
După varii şi multele turmente,
În toți membrii, în corpul său cel mare,
Uns împărat de ambe testamente,
Verb-suveran în fine se proclamă,
Jude-ndolat de lacrimi şi lamente,
Mântuitor ce morți la viață cheamă,
Ce surzii face surzi să nu mai fie,
Ce repentirea răilor recheamă
Şi-n care orbii văd lumină vie,
Ce paraliticii umple de vigoare
Şi lumii-aduce pace, bucurie.
Fulger îi e fața, vocea tunătoare;
Pe tron sovranul judecă pământul
Cu dreptate, putere şi splendoare;

Lumină ş-adevăr îi e vestmântul.
Tremură regii, stirpea păcătoasă;
Cad porți d-aramă, rupt e jurământul!
Verde se nalță valea lăcrimoasă;
Apocaliptica, Sânta Cetate
A lumii nouă splende radioasă
De speranță, d-amor, de libertate;
Încinge muri ne-nvinşi de adamante,
Se coroană de turre nestemate,
Nalță coloane de porfir gigante,
Pur ca cristalul aurul străluce.
Rubin, safir, smarald, iacint, briliante
Țin unghiuri, fundament ce le produce.
Râul vieții curge de lumină,
Minților sănătate dă şi-aduce.
S-adumbră ridente-eterna grădină
D-arbori fructidori, d-arte, de ştiințe,
Lin şi armonie aure suspină,
Sacrele voi inspiră şi dorințe;
Flori amarante câmpurile-nsmaltă.
Nalte-afecțiuni, sperări şi credințe
Candide cresc şi vergini se dezvoaltă,
Absorb viață,-amor la verbul-soare.
Asta e cetatea ideală, naltă,
Aci justiția este domnitoare,
Aci frăția e realizată,
Aci virtutea e putere, valoare
Ş-orice nevoie este uşurată.
Unul pentru toți, toți iar pentru unul:

Liberă voie, soartă nivelată,
Verul, frumosul, marele şi bunul,
Eternă pace, viața socială,
Propriul sacru, rezolvat comunul.
Cetate! rezidență-imerială
Mirelui-popol, d-angeli custodită,
Tindă cerească şi universală!
Profeții te-au visat trei-fericită,
Crist ți-a pus însuşi piatra angulară,
Evangelistul te-a văzut urzită,
Ție martirii sângele-şi vărsară,
Drepții,-nțelepții, verii cristianii
Spre-a ta înălțare mult ei laborară;
Gali, angli, italieni, poloni, germanii,
Maghiari, români, de popoli milioane
Jos au surpat şi idoli, şi tiranii,
Au spulberat tiare şi coroane;
Cu-al lor sânge ți-au frământat cimentul
Şi-ți înălțară primele coloane.
Candid, august, frumos ți-e pavimentul!
Văzut-am splendoarea-ți. Frânt e păcatul;
În drept mirele vine cu testamentul.
Deschide-ți porțile: intră Împăratul.

(1856)

La Schiller

“Între ai tăi ai fost, o, Schiller,
Şi ai tăi nu te-au cunoscut”

Este o viață moartă, precum ş-o moarte vie;
Ci este şi viața ce nu mai are moarte.
Unii prefer pe una, şi alții-şi aleg alta.
E tristă-a omenirii fatala, cruda soartă!
Prin chinuri şi privații, şi lupte, şi amaruri,
Şi deziluzii crude, pațiență-adamantină,
Prin forță,-asalt eroic să ia Cetatea Sântă,
Al cerului imperiu şi vera libertate.

Mult suferişi, o, Schiller, şi luptă avuşi mare!
Căci lungă e durerea, şi fericirea scurtă!
Şi strâmtă şi spinoasă e-a cerului cărare!
Şi greu, inert e corpul! greu dreptul la viață!

Du sarcina, o, suflet, du corpul după tine,
În sus, pe calea strâmtă, cu filii, cu consoarte;
Te luptă cu ananga, cu aspra neavere,
Cu limbile de şarpe, cu ochi de vasilisc
(Calomnia, minciunea, invidia, trădarea),

Cu forța împilării, cu reaua tiranie;
În sus! pe calea strâmtă nici apă, nici merinde,
Nici unde să-ți pleci capul la frigurile lentei;
Şi luptă-te da prode!

Avuşi de adversariu pe om, ş-atât ajunge:
Te iartă să-i faci răul, iar binele, nici mort;
Insultă-l, te onoară; striveşte-l, te adoară;
Dă-i glorie, onoare — te-mpilă de ultragiu;
Dă-i patrie, dă-i nume, că el te-expatriază;
Dă-i adevăr, dreptate — calomnia ți-e parte.

E orb şi-i dai lumină? el vede câte n-ai;
E mut şi-l faci cu limbă? te muşcă ca vipera;
Dă-i viitor, viață, că-ți ia el şi trecutul;
Realță-l pân' la ceruri — de viu te-afundă-n iad.
Acesta e păcatul sau omul cel căzut.
Mai mult decât eroic ți-a fost, Schiller, asaltul;
O luptă de arhangel, triumful de martir.
A!!! rece este piatra încinsa de coroană!
Ci mâinile de vergini îi dau astăzi viață
Ş-o re-ncălzesc atâta cât flăcărează inimi,
Şi lacrimile curg...

Cântați, vergini, dreptatea
Ş-a Terrei împărțire,
Dați partea la poet;
Cântați azi libertatea
Ş-a omului unire.
Onoare la profet!

Şi repetiți în horuri, prin mii de miriade,
Germania întreagă, America, Anglia;
Răsune tot pământul oriunde e om liber;
Cântați patria, onoarea, virtutea, libertatea,
Tot ce adoară Schiller; cântați pe Dumnezeu
Ce scapă inocența şi focului dă crima.
Suspinele lui Schiller în horuri repetați!

(1859)

Dulcamara

E bun de orice rău
Arcanul, leacul meu,
Licoarea extrafină,
Ambrozia divină:
Lixirul eminent,
Lixir omnipotent!

Cum bei, îți ia cu mâna,
Căci el este fântâna,
Sorgintea ş-a vieții,
Sorgintea tinereții.
Ş-apoi... ş-a frumuseții...
Compratelo, compratelo,
Că, iată-mă, mă duc.
E bun de orice rău
Arcanul leacul meu:
Şi friguri,
Şi lângoare,
Şi tifos,
Şi holeră,
Şi oftică,
Şi ciumă,

Cum bei, îți ia cu mâna.
Lepră,
Chelie,
Virus
şi râie,
Scrofuli,âRahit,
Spasme
Şi asme,
Revme,
Podalgă,
Lovă,
Scorbut,
Toate le spală.
Toate le stinge:

Marea virtute-a leacului meu.
Cum bei, îți ia cu mâna,
Căci el este fântâna...
Toate le spală,
Toate le stinge:
Şi bătrânețea,
Şi gârbovia,
Şi căruntețea,
Şi chiar orbia,
Şi zbârcitura,
Şi ştirbitura,
Şi ignoranța,
Şi nebunia!

O, mare virtute-a leacului meu!
Părul negreşte,
Pielea albeşte
Şi rumeneşte!...
Dinții... -ntăreşte.
Dă şi avere,
Oricât ai cere,
Chiverniseală
Fără tocmeaiă;
Pe şarlatanul
Face om mare,
Pe calpuzanul —
Om de onoare,
Pe ucigaşul —
Diregător,
Pe fur de frunte —
Judecător.
Pe sceleratul
Reîntregeşte,
Pe cotoroanța
Întinereşte!...
Glorie mare
Leacului meu!!!

Cum bei, îți ia cu mâna,
Cum bei, îți ia cu mâna,
Căci el este fântâna,
Sorgintea tinereții,
Sorgintea frumuseții,

Mehenghiul de candoare,
Patentă de onoare,
Patentă de martir,
Divinul meu lixir!

Glorie mare leacului meu!!!

Cum bei, eşti patriot,
Al Bruților nepot,
Celebru liberal,
O dată năciunal,
Celebru, celebrissim,
Arhipatriotissim,
Şi membru doctorissim
FRĂȚIEI MEDICALE!

O! marea ta minune, ce nu se poate spune,
De leac omnipotent!!!
Licoare extrafină!
Ambrozie divină!
Al cerului agent!
Lixir omnipotent!
Compratelo, compratelo,
Că, iată-mă, mă duc!

(1860)

Muştele şi albinele

Judecată foarte mare oarecând s-a ridicat
Între muşte şi albine, încât lumea-au speriat.
Muştele zbârniau tare
Şi, prin probe vederate,
După gust şi denmâncare
Demonstrau ca avocate
Trecute prin doctorat
(Căci aveau şi ochelari,
Ca toți docții cei mai mari),
Demonstrau învederat,
De la una pân' la mie,
Că se trag din carne vie
Şi că tabăra le-e leagăn
Şi botezul lor în sânge,
Că-ntreține şi bărbăția
Supărând pe cel ce linge,
Căci ele ciupesc eroii
Şi-i deşteaptă la rezbel
Şi-i invită la măcel;
Ele-mpung şi-ndeamnă boii
La cărat, la arătură;
Ele cailor dau ghes
La suiş spre culmătură,

Şi că unde-o fi să fie,
Mai curat şi pe-nțeles,
La-mbuibări călugăreşti,
La ospețe-mpărăteşti,
Ele mare au protie:
La dulcețe, la plăcinte,
Cu dreptul de prezidinte
Ele-ncep de căpătâi,
Ele pişcă mai întâi;
Şi că-n fine, peste toate,
Fără însă. fără poate,
Musca este coconeață,
Că se pune poponeață
Peste tot ce-a viețuit,
Peste tot ce s-a mâncat,
Pe orice s-a cheltuit
Şi-n colibă, şi-n palat.

Prin deci dar argumentau
Şi aşa învederau:
Cum că mierea, din dreptate,
E a lor proprietate,
Căci albina n-are gust
Ca muscoii după must,
Nici încai istețul bot
Ca să dea ca musca-n tot,
Ci tot dă din floare-n floare,
Adunând ca cerşetoare.

Ba drăcoaice,
Tâhăroaice,
Hoațe de conservatoare,
Retrograde, trădătoare!...
Astfel muştele turbate
Dau şi ele prin dreptate,
Prin progres şi libertate
Şi prin câte alea toate.
Şi zbierau la lumea-ntreagă
Ca să judece, s-aleagă,
Nimănui nu mai da pas,
Zbârnâiau şi se puneau
Avocaților pe nas.

Timpul muştelor venise
Ca şi timpul la ciocoi,
Căci natura se stârpise,
Producea tot la muscoi.
Şi era-n dispreț laboarea,
Artele, ştiința,-ardoarea
Către binele comun.
Şi când muştele se pun,
Ele, ştiți, cu iertăciune,
Că ce fac nu se mai spune.

Ş-apoi ş-un muscoi isteț
Şi din toți mai precupeț,
Ca un mare mierolog

Striga tot din terfelog:
“La legi noi,
Lingariținoi!”
Şi lingariții cei noi
Se aflară ăi muscoi,
Şi zburau şi zbârnâiau,
Se-ndesau, se repezeau,
Unul p-altul se-njurau;
Şi la luptă când erau,
Piept la piept nu cutezau,
Ci dau tot pe dinapoi,
După legile mai noi.
Şi în mierea ce furau,
Acolo se şi-necau.

Iar albinele tăcute,
Ca oricare muncitor,
Erau toate prevăzute
Dinapoi cu acul lor.
Şi ziceau, laborioase: “Noi de ceară să cătăm,
Templele să luminăm,
Şi a miere ce producem bărbăteşte s-apărăm.
Daca muştele codarde vor să dea pe dinapoi,
Zbârnâind,
Calomniind,
Binele parodiind,
Tot la coadă prea fireşte cată să ne-armăm şi noi.

Iar albina conductoare,
Pân-aci ascultătoare,
Se sculă şi cuvântă:
“V-ați armat, fetele mele; însă ştiți ceva mai bun?
Vă cătați de lucrul vostru şi de binele comun.
Miere cât de multă fie şi apuce măcar cine,
Că muştele cu-al lor bot,
Ce dau lacome prin tot,
Se sting, uite-le, de sine:
Când în miere înecate,
Când de aburi opărite,
Când de fiăcăre p rlite,
Când de crivăț degerate.
Ascultați, fetele mele,
Nu-i pericol de la ele:
Despre urs, ucigă-l toaca! fiți cu ochii luminați
Numai pentru botul lui,
Mai mult decât al oricui,
Acele vi le păstrați.”

(1860)

Corbul şi vulpea[21]

Corbul sta pe loc tot corb
(Precum orbul e tot orb
Şi ciocoiul e tot ciocoi
Cât sal cânți cu usturoi),
Nicidecum nu mai albise,
Nici acvilă devenise
Precum vulpea-i promisese
Pe când caşul îi ştersese.
Ca un corb, dar, mai aflase,
De pe unde tot umblase,
Un codroi de caşcaval;
Şi cu dânsu-n cioc se duse
P-un copac şi mi se puse
Ca un bun industrial.

Vulpea, tot ca jupânească
Ce cam rar o dă p-acasă,
Iar ieşise la primblare;
Şi bunul miros ce are
D-ici, de colo o-ndreptă
Sub copac, şi-n sus cătă:

[21] Fabula este o imitație foarte liberă după *Le corbeau et le renard* de P. Lachambaudie (n. ed.).

“Jupân corb?... o! plecăciune!...
O, Doamne! ce frumusețe!
Ce pasăre! ce minune!
Ce splendoare! ce mândrețe!
Dar unde-i gurița lui?
Cui s-o ceri şi cui să spui?
De l-aş auzi o dată
N-aş da-o pe lumea toată.”

Cerbul toate le-auzea,
Se făceacă nu simțea:
Îşi căta de cina sa,
Caşcavalul îşi mânca.
“Doamne corb! o rugăciune!
Excelență!... plecăciune!...
Altețea domniei-tale
Trece peste-un deal şo vale,
Încât vestea ți s-a dus.”

Corbul nici că asculta,
Peste câmpuri se uita
Şi de cină îşi căta,
Şi făcea un chef nespus.

“Grațioasă maiestate!
Strălucite, preanălțate,
O, ce mare împărat!...
Dar e mut... ah, ce păcat!”

Corbul, însă, tot tăcu
Până cina îşi făcu;
După ce o termină
Şi bine se ospătă,
Către vulpe s-adresă
Şi aşa îi cuvântă:

“Hei! a fost pe când a fost,
Pe când era tata prost,
Că vulpea c-o zicătură
Îi ştergea caşul din gură;
Dar acum e altcevaş,
Gura nu mai pui pe caş.
Hei, vulpoi de năciunal,
N-a fost bun ăst caşcaval?”

Dacă ştii că de demult
Din punga celor ce-ascult
Linguşitorii trăiesc,
Să-ți spun şi eu una lată:
Că cei ce-au mințit o dată
Anevoie mai trăiesc.

(1860)

Areopagul bestiilor[22]

Un lup odată se plângea tare
Că, de ce merge, lumea se strică:
Bestie mare,
Bestie mică
Azi e totuna, ori lupi, ori miei...
Grele prefaceri! timpi şi mai grei!
Că pe el, lupul, toți îl înjură
Şi toți cu totul îl pradă,-l fură
Ş-apoi când e o vulpe de rea reputăciune,
D-o viață prea urâtă, ce nu se poate spune,
Şi, culme peste toate,
Vecină, din păcate,
Îl fură, blestemata, întocmai ca un frate.
Şi n-o mai poate duce cu portu-i cilibiu,
Căci marea-i pațiență îl bagă-n iad de viu.

Făcu, dar, peticiune,
Cu foc şi rugăciune,
P-o limbă reformată,
Şi trase-n judecată

[22] Imitație după fabula *Le loup plaidant contre le renard par devant le singe* de La Fontaine (n. ed.).

Şi el, ca năciunal,
Pe vulpe-n tribunal,
Compus, ca niciodată,
D-un urs cu brânca lată,
D-un bucefal-pardos,
D-un zripțor şi cocoş;
Era ş-un ‘rangutan,
Era şi un curcan:
Toți judeci ca aceia, înalt areopagiu,
De bestii arbitragiu.
Petiția pornise pan lupul, să se plângă,
Şi-n dreapta-şi luă locul, iar vulpea — în a stângă.
Procesul era-n forme, avea şi avocați,
Tot zmei de doctorați
P-o limbă bestială
Ce-i zic şi năciunală,
Erau şi speptători,
Aptrițe şi actori,
Vorbea d-un reglemănt,
Scotea ş-un testămănt
Pe limba bestială,
P-atuncea năciunală.

“Princip! proprietate!” nea lupul nainta;
“Frăție! libertate!” lea vulpea declama.
“Justiție!” “ ’Mpilare!” “Virtute!” “Strâmbătate!”
“Ba cauză!” “Ba gaşcă!” “Minciune!” “Veritate”
“Martiriu, abnegații!” “Desfrâu, ipocrizie!”
“Ba Dumnezeu mă ştie!”

“Ba binele comun!”
“Ba binele străbun...”

Ba lupul şi d-onoare cu dinții se ținea,
Şi până la candoare şi vulpea întindea.
D-acestea talmeş-balmeş din ambe părți tuna,
Spelunca de cicane, de uiet răsuna.
Bătea cu laba lupul, pe hoața fulgera,
Sărea, țipa şi vulpea: “Calomnie!”striga,
Şi iarăşi la martiriu, şi iar la libertate,
Şi iarăşi la onoare, şi iar la veritate.

Şi vulpea, ca isteață,
A lupului trecute le da de tot pe față;
Ci de trecutul vulpii şi lupul se înhață.
Ajunseră, în fine, a-şi arunca în nas,
Pe târnuit, pe ras,
Ultrage foarte grele l-a unuia domnie
Şi-a vulpii dibăcie;
Ajunse pân’ să zică că lupii sunt rapaci!
Şi lupul să întoarcă că vulpile-s cârpaci!...

Atunci să fi văzut
Ce nu s-a mai văzut!
Scot dreptul natural,
Scot dreptul criminal,
Ba dreptul zoologic,
Ba cursul patologic
Frăției medicale... scotea şi la patente,

Din cele mai potente,
Şi dezvolta amarnic ştiința economică
Şi arta hironomică,
Şi drepturile toate, pe față şi pe dos,
Din scoarță până-n scoarță retorice sofiate.
Demostene, Cicero ar fi rămas pe jos
Cu gurile căscate.

Nu prea ştiau de carte şi judici bestiali,
Ş-având cam pe a rânză pe zişii năciunali,
Pe unul şi pe altul întruna condamnară,
Sentința pronunțară:
“Tu minți, jupâne lupe, când ne vorbeşti d-onoare,
Că n-ai princip, nici lege;
Şi tu, vulpe, de unde ieşişi cu a candoare?
Pe amândoi să-i lege!
Furatele de vulpe de lup s-au fost furat,
Văzute-nvederat,
Şi toate să s-aducă aci în tribunal.
Articolul — cutare — din dreptul bestial
Le dă neapărat,
Dup-al naturii curs,
La zgripsor şi la urs.
Cocoşul şi curcanul,
Precum şi ‘rangutanul,
Precum şi bucefalul vor fi de mărturie,
Să puie-aci pecetea, precum ca să se ştie.”
(1860)

Un muieroi şi o femeie

Când e vorba să vorbiți
De princip şi de idee,
Ascultați să auziți:

Un muieroi ş-o femeie,
Cum şi când nu prea ştim bine,
Peste drum erau vecine;

Ca albina laborioasă
Femeia-şi căta de casă:
La intrigi pregetătoare şi la vorbe ruşinoasă,
La lucru cutezătoare şi la certe prea fricoasă,
Nu-i lipsea nici foc, nici masă.

Muieruşca nevăstuică,
Ochi de linx, bot de curuică,
Nu sta locului nicicum:
O lua papuc la drum,
Tot oraşul colinda,
Treiera şi vântura,
Loc, căsuță nu lăsa,
Peste tot s-amesteca.
Ştia orice s-a făcut
Şi câ'te nu s-a-ntâmplat:

Care când s-a fost născut,
Când cutare s-a-nsurat,
Când aia s-a măritat,
Când vro puică a ouat;
Purta vorba peste tot
Ş-o schimba cum îi venea,
Soți, amicii dezbina.
Azi se săruta în bot
Şi pieziş îşi da la coate,
Mâine ocăra pe toate.
Înțepa ca o lanțetă,
Era rea şi veninoasă
Ca o viespe costelivă,
Vai de om!... ca o gazetă
De limbută, guralivă.

Ce cu gândul n-ai gândi!
Vorbea şi de libertate;
Ce prin cap nu ți-ar plesni!
De dreapta nepărtinire,
De buna vecinătate,
De-nfrățire, de UNIRE!

Şi, ca culme peste toate,
Mai avea ş-o guşă mare.
Şi la ceartă,-ncăierare,
Hârâia şi spumega,
Limba singură-şi muşca,
Toată vorba deşira;

Se certa pe româneşte,
Şi credeai că-i ţigăneşte
(Ea zicea că-i boiereşte).

Şi-nvăţase, din păcate,
Şi franţuzeşti d-alea toate:
Princip, bon ton, santiman,
Pardon, bonjur, galantom,
Soare şi amiuzan,
Exclusiv şi junul om...
Ş-alte câte şi mai câte,
Tot mai slute şi urâte.

Ce avea, ce nu avea,
De vecina se plângea,
De biata femeia blândă,
Coşemar îi sta pe piept
Ca la nebuni un ‘nţelept.
Şi sta ne-ncetat la pândă:
O vedea, ori n-o vedea,
Ea la poartă-n drum ieşea,
În şold mâinile-şi punea,
Relele ce-avea pe ea
Pe vecina le-arunca.
Şi tuna, striga, zbiera:

“Au ca mine eşti tu, sluto?
Au ca mine eşti tu, muto?
Uscăţivo,
Costelivo,

Exclusivo!
Stai închisă, mototoală,
Sufli-n foc şi bagi în oală,
Exclusivo!
Inclusivo!
Taci, vezi bine, că eşti toantă —
Şi ce-ai să mai zici, mă rog? —
Furcă strâmbă, fus olog!
Ac pocit şi sulă boantă!
Ştii tu ce se face-n lume?
Ți-ai făcut şi tu vrun nume?
Lea Papelco de la foc,
Ştii vro modă, ştii vrun joc?
Tu principele le ții?
Franțozeştele le ştii?
Nici bonjur, nici bonsoar
Nu-nvățaşi şi tu măcar.
Nevăstuică, baraoană,
Ai tu vro 'ducațioană?
Ai fost şi tu de bonton?
Ştii să zici încai pardon?
Îngălato,
Dezmățato,
Uscățivo,
Costelivo,
Exclusivo!
Zi-mi de poți, zi-mi, guralivo,
Ia deschide-ți a guriță,
Iezuito, Neagă-rea,

Chiraţiţă
Avestiţă!
Ai fost tu la soarea?
Ştii ce este libertaua?
Ştii ce este-egalitaua?
Ai fost tu la bal masché?
Amur şi fidelité
Aisimţit tu vreodată,
Tistimel, paftală latră?
De la foc, de la corlată,
Din argeaua de neveste,
Ştii politica ce este?
La princip ai fost constantă,
Ca şi mine de galantă...
Vai de mine! mai ales
Eşti d-alea ce poartă feees!!!
Ha! ha! ha! lea Poartă-fes!
Uite fes! ia uite feees!
Zi, deh, să văd ce-o să zici?
Ce-o să-ndrugi? te-am înfundat!
Nu cumva porţi şi târlici,
Mămăligă cu păsat?...
N-ai mai fi de buze mute,
Ci ca rupe-o din tăcute.
Nu ţi-e lene, lea Muşată,
Ca dezleagă limba-odată"...

Ş-unde din picior bătea
Şi vorbea de se spărgea,
Dodată, pe neaşteptate,

Fata mă-sei, pe la spate,
O trăgea şi o-mboldea
(Căci avea mă-sa şi fată,
Tot ca mă-sa de guşată):
“Mamă, mamă! îi zicea,
N-auzi, mamă? zi-i odată,
Zi-i că este şi guşată,
Până nu ți-o zice ea.”
# # #
Toți câți sunteți cititori,
Domnilor alegători,
De nu credeți, din ‘tâmplare,
Câte spui că s-au urmat,
Vedeți în amiezea mare
Boroboț învederat:
Uitați-vă la gazete
(Şi la frații căuzaşi
Şi la toți câți plăpămaşi),
Gazete de coterii,
Că vă dau pe toți pe bete,
Sute, sute, zeci de mii:
Voi tăcuți — voi guralivi,
Voi creduli — voi exclusivi:
Voi din gaşcă şi guşați,
Câți în gaşte nu intrați...

Vai de tine, moş Sofroniu,
De n-ei fi din pandemoniu!
(1861)

Mircea şi Lazar

Mircea

Răstriştea ce ne-mpăcată d-atâți ani ne-a alungat,
Aceeaşi ne şi uneşte şi ne leagă ne-ncetat,
Soarta armelor zâmbeşte acestui, comun vrăjmaş
Ş-atâția aprinde-ntr-însul acel nesațiu trufaş:
Să ne propuie pace cu un chip defăimător,
Sol spre-aceasta ne trimite însuşi p-acel vânzător,
Pe Dan, ce setea domniei, setea de a guverna
Îl făcu să-şi vânză cuget, Dumnezeu şi legea sa.
Spre-aceasta chemai boierii către un sfat de război.
Însă mai nainte, cneaze, sfatul tău însuşi îl voi.
Legea, politica stare, rudenia dintre noi
Leagă-ale noastre foloase, fericiri, cum şi nevoi.
Eu voiesc a ta părere.

Lazar

Părerea mea o poți şti...
Vezi cine este vrăjmaşul, şi gândeşte cum pot fi:
Prădătorul țării mele, ucigaş tatălui meu,
Gonitorul casei noastre, gonitor de Dumnezeu,
Răpitor al sorii mele, de altare destructor,
Păgân vărsător de sânge, al lumii pustiitor.

Condițiile-i sunt lege şi protecția lui, jug.
Iar pacea... o preparare de nelegiuiri ce-i fug.
Încă văz rana fatală a tatălui meu jertfit,
Înc-auz țipăt de sânge norodului îngrozit;
Oraşele-mi în vâlvoare încă le văz a luci,
Câmpul încă-ncheagă sânge ce nu-l poate înghiți.
Şi a sori-mei ruşine în lanțul lui a o şti?...
Şi răzbunarea mă-mpinge şi pe dâns-a o jertfi.
S-o ştiu moartă e un balsam l-al meu suflet sfâşiat.
Nu, Doamne, cu hotărâre, între noi nu e tractat.
Voi să zbor cu moartea-n mână prin mijlocul celor morți,
Să văd tabăra-i aprinsă d-ale răzbunării torți;
Ardă şi-nsăşi a mea țară, piară tot norodul meu,
Ca un strigoi după dânşii, răzbunând, să rămân eu,
Să omor pe ucigaşul şi iarăşi să-l mai omor,
Să-l sugrum, să-l sparg, să-l sfâşii, de răzbunare să mor.

(1867)

Poezia

Din ceruri descindută, a mea candidă liră
N-am atârnat vrodată la poartă de-mpărați;
Când însă-ale lor fapte venind o-nsuflețiră,
Din secol pân la altul etern au fost cântați.

Virtutea prin puterea-mi devine o ființă,
Ca zeu pre pământ are şi templu, şi altar;
Şi viciul, din contra, din neagra locuință,
Cu scorta lui de rele, e fătul lui Tartar.

Istoria prin mine ia chip, se-nființează,
Şi libertatea mumă a fericirii fac;
Eu timpului dau aripi, prin mine el viază,
Şi-n candidă fecioară eu pacea o prefac.

La câmp şi la cetate, în noapte şi în rază,
În carceri, pe ruine, pe oamenii mari cânt;
Conserv ale lor nume în secoli de viază,
Fac vie-a lor țărână, dau suflet în mormânt.

Fu noapte, şi acuma, când soarele răsare,
Venii eroii voştri în lume-a celebra;
A lor țărână sacră la vocea mea tresare.
Şi dacă dormiți încă, cei morți vă va-nvia.

Târgovişteа e templu l-a mea călătorie
Şi p-ale ei ruine în pace mă aşez,
Şi lupte valoroase pe-ntinsa ei câmpie,
Şi fapte mari, victorii naintea mea le văz.

(1868)

Adio la patrie

Te las, patrie, soție,
Ah! şi dorul v-a-mpilat,
Jugul greu v-a-ngenuncheat,
Viață-amară, moarte vie!

Te las, patrie,-n lamente
Şi-n catene fiii tăi;
Râd şi danță toți cei răi
La suspinele-ți ardente.

Pruncul țipă, mama plânge,
Tata geme greu sub fier,
Junii nalță pumni la cer,
Şi tiranii-s beți de sânge.

Rusul bate, neamțu-ntinde,
Veneticul blestemat,
Lor ce naibei s-a-nchinat,
Țară, fată, toate-şi vinde.

Te las, patrie,-n sclavie;
Şi-n pământ şi loc străin
Nu m-aşteaptă decât chin,
Viață-amară, moarte vie.

Voi vedea munte şi vale,
Fetişoare, ochi frumoşi,
Gesturi, datini, juni voioşi,
Dar nimic ca ale tale.

Râuri, mare, vânturi, stele,
Toate-s surde l-al meu chin;
Nu eşti, Oltule, străin:
Spune tu de ale mele.

D-oi vedea şi lumea-ntreagă,
Spune că nu sunt ai mei;
D-oi vedea eroi şi zei,
Nu e România dragă.
Te las, dulce Românie,
Dar, d-a vrea şi Dumnezeu,
A veni şi rândul meu
Să mor, să trăieşti tu vie.

Moartea pentru-a ta scăpare
A fost toată ținta mea;
Fericirea-mi cea mai mare
E să mor când vei via.

(1868)

La Maria

În apogeul nopții, în concentrarea-n sine,
Cu candela nainte când rogi pe Dumnezeu,
De vrei să ştii atuncea ceva şi despre mine,
Întoarce-te, şi-n umbra din urma ta sunt eu.

(1868)

Primul baciu

“Rămâi fără suflare,
Rămâi fără simțire
Şi moartă toată sunt.
Ci totul să cuteze
Se iartă la sărac.”

(Sappho)

Extazea mă învie... Ca mort sunt de plăcere,
Ființa-mi muritoare în ceruri se strămută...
Genunchii-mi se mlădie; şi-n timida tăcere
Se roagă numai ochii, căci limba-mi este mută.
Întind a mele brațe, ş-a tale s-au deschis
Şi s-au întins şi ele ca aripi protectoare;
La sânul tău e sânu-mi. Aievea e, ori vis?
Că buzele-ți electrici ş-a mele arzătoare
Se-ntâmpină în baciu; şi sufletul mă lasă,
În sânu-ți se repede, din chin ca-n paradis,

Din marea lui durere la fericire pasă.
Un baciu! şi iar altul! şi altul înc-o dată!
Că sufletul meu văduv cu-al tău azi se mărită
Prin astă sărutare, la zei invidiată,
La oameni neştiută, la angeli mult dorită.
E primul baciu, ş-ultimul fie
Nou, şi iar primul să cheme alte;
Viu — să-mi dea moartea, mort — să mă-nvie,
Să svol cu dânsul la preaînalte!

(1868)

Un buchet de mireasă

Ce doruri ies din ochii-ți prin raza lor senină
Ce fulgeră şi-ncântă uimita mea vedere?...
Prin gene-ți se strecoară o rouă cristalină
Şi cade p-a mea frunte, p-aprinsa mea durere.

Dar nu-mi alină focul, mai tare se încinde...
Să fug, să fugi, Mărie, căci flacăra-mi profană
Te-ajunge şi păleşte ființa-ți diafană;
Fereşte-te de mine, de focul ce m-aprinde.

Vezi îns-a mele lacrimi şi ruga mea ascultă!
Buchetul de mireasă să-l faci cu mâna ta,
Pe sânul tău îl pune, ş-alege cât de multă
Plăpândă simțitivă ş-un trist nu-mă-uita.

(1868)

Portretul

Era poet în suflet, era artistul june,
Şi creator penelu-i; în contemplarea sa
Trăsurile-ți divine, în marea-i pasiune
Voind să le imite, un angel copia.

Şi a făcut un angel în toată-a lui candoare,
O vergine cerească femeia-serafim,
Şi-a pus umana artă şi zelul şi ardoare
Să reproducă fapta Artistului sublim.

Ci unde e scânteia din blânda-ți căutare?
Şi unde e seninul din ochii-ți cerulii,
Şi sufletul acela din oricare mişcare,
Şi fruntea-ți elocventă, ş-acele culori vii?

Ci unde-e copilina vorbire inspirată,
Acele fierbinți unde ce-nsuflă al tău sân,
Exoticu-alabastru, rujoarea colorată
De rumenul serafic pictorului străin?

Cel ochi îl vezi că tace; al tău vorbeşte, luce:
În el eu văz şi suflet, şi cuget, ş-al tău dor,
E magică oglindă din care restrăluce
Acel de inimi fulger, acel divin amor.

Acele buze rumeni sunt bine imitate;
Ci nu văz eu viața din buzele-ți de foc,
Al lor diafan rumen acolo nu străbate,
Nu-ngheață, nu-ncălzeşte acel feeric joc.

Marie, fii tu muza ce rimele-mi conduce,
Cu-ai tăi doi sori aprinde, însuflă sânul meu;
Şi-al tău portret aievea, real voi reproduce
Şi-l voi via cu focul furat de Prometeu.

Ai cugetat vrodată, ai admirat în sine
Metalica oglindă a artei lui Daguerre?
Pe ea ştii cum modelul s-absoarbe şi se ține
Şi cum se-ntipăreşte printr-un arcan mister.

Ideea e ferice, invenția — divină;
Dar este-mprumutată din ochii lui Amor;
Nu-mi pare mie nouă, de loc nu mi-e străină.
D-a fost amant artistul, a fost şi creator.

În ochii-mi ca-n oglindă se vede-a ta ființă
Şi-aievea se refletă în sânu-mi înfocat;
Pe inimă ca-n placă, prin calda mea credință,
Imaginea-ți întreagă ca zeu s-a întronat.

Domneşte şi e vie, şi anii n-o vor stinge,
Şi-n sacrul meu deliriu spuind-o, voi cânta,
Ca suflet fără vârstă, ce timpul nu-l învinge,
Şi-o va cunoaşte lumea în admirarea sa:

“Frumoşi îți sunt ochii, frumoasă ți-e fața!
Frumos îți e svolul, angel d-Osana!
Şi de-mi este scumpă, de-mi place viața,
E d-ast sfânt nesațiu d-a te contempla.”

Erai vergine castă, aveai pe cap cunună,
Pasai să juri credință l-altar, la imeneu,
Cu buclele-ți aurii beteala împreună
Forma aureola unei copile-zeu.

Şi chipul tău atuncea mi-a inspirat cântarea
Ce-nvoacă serafimul, al meu consolator.
Acolo ți-e ritratul şi-ntreagă-asemănarea,
Şi-n piept mi-a fost secretul un foc consumator.

Sunt secoli de atuncea la lunga-mi aşteptare;
Mi-e teamă să pui mâna s-ating acel portret,
Şi lira-mi îl repetă în sacra-i fiorare;
Pe pictorul d-atuncea îl faci acum poet.

E june, încă june în dulcea-mi suvenire
Imaginea-ti divină, modelul meu sublim,
Ce-ntinereşte-n mine şi cuget, şi simțire,
Şi-ți spune cine este frumosu-mi serafim.

Eşti liberă acuma; eşti însuşi idealul
Acelui frumos angel. Ascultă ruga mea,
În inimă-mi citeşte, şi-ntr-însa vei vedea:
“Dă copia la pictor, şi mie-originalul”.

(1868)

Anatolida sau Omul şi forţele

I. Empireul şi Tohu-Bohu

Înalt, mai sus de ceruri, la locul nemuririi,
În sfânta atmosferă luminii celei vii,
De unde-emană viața; şi râul fericirii
Adapă, răcoreşte cereştile câmpii,

Şi spiritul agapei burează ambrozie
Şi-nmărgărită câmpii eternei beatituți,
Spre-a creşte-haritatea, angelica tărie
Din care purced pacea, divinele virtuți;

Pe muntele de aur, în stânci de adamante,
Cu pulbere de stele, verzit de imortali,
Umbrit de cedri-eterii, florat de amarante
Şi unde se dezvoltă virtuțile florali;

Acolo unde-adie zefirul de clemență
Prin arborii ştiinței ce Domnul! Domn! şoptesc
În quietutea naltă d-amor, de inocență,
La furi de viață ce Domni iar murmuiesc;

Pe culmea ăstui munte, sub tinda-omnipotenței,
Înconjurat de angeli, puteri de serafimi,
Acolo este tronul divinei providenței,
Pe mii de miriade de repezi cherubimi.

Cerească armonie organe mii răsună;
Poeții-eternității, serafi întraripați,
Sub degete d-auzuri vii arpele înstrună,
Răpiți în adorare, de Domnul însuflați.

Ființe de simțire, cu totul de vedere,
Contemplă în mirare p-eternul Iehova,
În marele panhymniu, în sfânta preveghere
Întreg nemărginitul răsună: Osana!

P-acelaşi tron, d-a dreapta, născut în preştiință
În sânu-eternității, de angeli nevăzut,
Etern era şi Fiul, cu Pater d-o ființă,
Ca dânsul fără margini şi fără început.

Când pater al puterii, voind să-l glorifice
Ca un moştean al gloriei, ca Verb şi creator,
Puteri, virtuți într-însul să se identifice
Şi-ntr-însul să cunoască p-al lor începător,

Cereşti, eterii trombe în spațiuri răsună,
Puteri, tării de angeli svol repezi, lin se pun;
În juru-Omnipotenței miniştrii toți s-adună,
Atenți în tot amorul, ascultă, se supun,

Văd toți pe Fiul gloriei l-a Patrelui său dreaptă
Şi cunoscut se face Cuvântul peste tot;
La vocea-i mundiferă creația aşteaptă
Şi laudă, mărire din arpele lor scot.

Şi spirite, şi geniuri, şi minți ce nasc ştiință
Se-ntrec să se închine la Marele Cuvânt,
Prin el să se-ntregească în toată-a lor ființă
Şi-ntr-însele să cheme al lui coborământ.

O nouă sărbătoare în ceruri se serbează;
Trag toți cu-ardoare sfântă, aduc carul cel viu
Ce splende de lumină şi de ştiinți derază.
Pe dansul se aşează Divinul Verb şi Fiu,

A lui de flăcări roate iau drumu-ntraripate;
Sunt cherubimi prea repezi ce-n mii de ochi lucesc;
Orele-eternității la dânsul înhămate,
D-apocalipse duse, spre secoli propăşesc;

De angeli miriade preced şi îl urmează,
Şi carul naintării propasă ne-ncetat,
Din iute în mai iute, şi-n calea-i însemnează
Al lumii plan simbolic, d-atunci predestinat.

Tăria înconjoară în sfântă armonie
Şi cerurile toate de glorie se-mplinesc;
Dreptatea, adevărul, ştiința, bucuria
Răsar într-a lui urmă şi cresc şi se-nmulțesc.

Iar spiritele-ntr-însul, prin tragerea centrală,
Celebră imeneul, arzând ca mii de sori,
Ființe mii într-una în nuntă-universală,
O flacără din flăcări, volvoare din volvori.

Al păcii spirt e una cu-al dragostei, blândeții,
Al dragostei ş-al păcii într-una se unesc
Cu al inteligenței ş-al naltei frumuseții,
Şi toate iar în Domnul şi cresc, şi viețuiesc.

Tot este viu în ceruri şi totul e viață,
Ş-o sf ntă armonie ş-o unitate fac;
Un plan e tras d-atuncea, şi totul ne învață
Că sufletele noastre tot astfel se înfac.

Tot astfel se mărită, tot astfel se-mpreună,
Aşa purced şi astfel solia-şi împlinesc;
Aşa-ntr-a lor agape ca flăcări se adună
Şi tot aşa ca raze la centru se unesc.

Astfel Fiul Puterii în glorie naintează
Din margine la alta, în drum triumfător;
Iuțimea naintării prin şoapte cuvântează
Şi vine iar de şade pe tron imperator.

Se umple tot de glorie, de laudă, mărire,
Un singur cap arhangel rămâne nemişcat;
Distat în deitate, putere, fericire,
Iar ca ministru-al cerului, el singur protostat.

Onori şi nemurire, tărie, libertate
Avea în cele nalte, de tot se bucura;
Ci cum văzu Cuvântul, a lui divinitate,
Îl dezvoltă în sineşi, şi greu îl apăsa.

Sta mut marele-arhangel, cu degetul la gură,
Sta neclintit la postu-i şi buzele-şi muşca,
Fierbea trufia-ntr-însul, fierbea friguri de ură,
D-a tâmplelor bătaie ochi, față se roşea.

Oribilă durere de frunte îl cuprinde
Şi fruntea i se umflă, nu-l mai încape loc;
În cugetu-i prin ură concepe şi s-aprinde,
Turbează apostatul, o spumă e, un foc.

Plesneşte al lui creştet. Născu păcătuirea;
Frumoasă şi ridentă îi svoală împrejur,
Arhangelul răsuflă, resaltă-n el simțirea,
Se-ncântă d-a sa filie întâiul duh sperjur.

Se înamoră; ea îl răpeşte,
şi mii de angeli o numesc sor',
La toți ea râde, ascuns fior
Pe toți petrece. La toți clipeşte,
Pe toți provoacă, la toți se-ntinde,
Cu toți e dulce, ochii-i vorbesc;
Şi cap, şi inimi la toți aprinde,
Ard de plăcere, tremur, doresc.

Ce mare şi teribilă la angeli încercare!
Pe cine frumusețea-i nu l-ar fi tulburat?
O filie d-arhangel, născută-n cugetare,
O femine în spirit! Frumosul încarnat!

Răpindă, grațioasă, plăpândă,-amăgitoare,
Şi umede şi rumeni dulci buzi de Lucifer,
O față de speranță şi mâini prea dătătoare,
Un viitor ferice frumoşii-i ochi ofer.

A sexului ei grații inspiră voluptatea
Şi farmec peste farmec în corpu-i aerin;
Mişcarea ei seduce ca însăşi libertatea
Şi-n fața ei străluce ca fulger în senin.

Cochetă fără margini, cerească curtezană,
Încatena voința, pe toți îi captiva,
Şi toți în ea văzură de cer o suverană;
Spre-a-i merita favoarea a-mpărăți dorea.

La toți le vine-n minte a-şi pune rezidența
Mai sus de tronul păcii ş-a se-ndumnezei,
A-şi însuşi, a smulge pe seamă-şi providența
Şi sceptrul preatăriei spurcat a mânui.

În spiritul tiranidei strigară: Libertate!
O mască-amăgitoare infamei tiranii,
Iar boitele eterii răsună: Strâmbătate!
Din margine la alta trosnesc din temelii.

A reuşit cocheta; dar țipă,-ngălbeneşte,
L-al său părinte-aleargă, şi ochii îi sclipesc,
Şi tremură la sânu-i, de el strâns se lipeşte,
La piept şi el o strânge, şi-ntr-una se unesc.

Bubuie cerul, se scoală Împăratul;
Duduie eterul, că pasă urgia;
Fulgere, vâlvoare în spațiu şerpuiesc;
Focul se-ntinde, curăță păcatul.
Marea-exploziune arrestă-eternitatea;
Saltă firmamentul şi sorii se spăimântă,
Cugetul de crimă pe unde se-ntinde
Tot desfigurează, ca trăsnet încinde;
Foc negru şi roşu lumina se preface,
Plumb e uşurința şi cerul se desface;
Cad rebelii-n spațiu şi vâjâie căzând,
Haos, abis mare-i aşteaptă căscând.
Pică şi se schimbă pe cât trec din cer
Capete de angeli, de demoni picioare,
Aripă cerească una se mai vede,
Alta infernală la vale-nnegreşte,
Monstru la alți capul în abis precede
Tălpile, lumină în cer mai luceşte.
Neagră, fumegândă acum sunt volvoare,
Nume, suvenire din ceruri le pier.

Se-nchide empireul. Ca fulgerul străluce
Un gladiu de flăcări ce ține Mihael,
Ce miriade d-angeli comandă şi conduce,
Şi pacea le anunță prea blândul Gabriel.

“Cu tremur şi teroare să stăm pe loc, cu frică,
La toți atențiune! Căzutul e Satan!”
Satan! răsună cerul, Satan!se nalță, pică
Satan! din sferă-n sferă, şi-n haos urlă — AN!!!

Cu mult este mai mare căderea spirituală,
Şi nu pot fi cuvinte a se asemăna
Cu oricare cădere ce e materială,
E mică-asemănare concret a se-arăta.

Când aste întunerici de lumi nenumărate,
Nestrămutate astre şi sateliți, planeți
Ce-şi țin ale lor giruri prin căi preînsemnate,
Sori, centre parțiale, spăimântători cometi,

Când toate s-ar exmulge din marea concentrare,
Ieşind din a lor axe, şi nu s-ar mai ținea,
S-ar precipita-n spațiu spre-eterna lor pierzare
Şi una peste alta zdrobindu-se-ar cădea.

Ast uiet ce ar face totala-anomalie,
Amestecul, ciocnirea, zgomult material,
În ceartă elementele, cutremur în tărie,
N-ar face-atâta uiet ca-ast zvon spiritual.

Ca soarele de mare, mai mare între stele
Şi stinşi d-a lor lumină ca Urius, Titan,
Aşa cad legioane de spirite rebele,
Moloh, Baal, Asmode, Dagon, Rimnon, Satan.

Cad repezi nouă zile; căderea se-ndesează,
Din regiune-ntr-alta mai repezi vâjâiesc,
Se-ntoarce fiecare spre ceruri, să mai vază,
Şi trăsnete-nmulțite din urmă îi ajung.

Cad unul peste altul, ruine spirituale,
Şi se resping teribil, în spațiu se-ntind;
Minți, spirite stupide, perverse şi fatale,
Ca flăcăre în vortici tot haosul aprind.

Şi cad căzând ca mintea, s-afundă în turmente,
Vârteje ascuțite, şi tot se ascuțesc,
Şi şuieră vâlvoarea ca lupta-n elemente,
Şi negri, cât s-afundă, cu-atâta se negresc.

Plesneşte universul, abisul se despică,
Tartarul se deschide; de foc un ocean
Se-ntinde fără margini, şi demonii tot pică,
Cei mari tot mai nainte, din toți mai greu — Satan.

Acesta, ca alt soare, şi încă şi mai mare
Şi repede ca mintea, cu uiet ajungând,
În Tartar urlând cade, s-afundă ca-ntr-o mare,
Cât universu-n spațiu deschide volborând.

Se varsă, stropesc fiăcări, ca insola răsare,
Lăut în focul gheenei, ca-n jurământ fatal,
Uimit scutură capul, se-neacă de turbare
Şi grință la cer dinții teribil, infernal.

Cu-acelaşi zgomult cade şi Belzebuth, Astaroh,
Talmuth, Hamos, Asmode, Dagon, Mamuth, Baal,
Astoret, Isis, Orus, Moloh, Balmol, Briaroh,
Brihmuter, Gorgon, Bulhah, Rimnon şi Belial.

Tartarul zbiară, grință şi tremură-n turbare,
Şi țipete teribili răstipă, bubuiesc;
Lung urlă şi răsurlă vendictă, răzbunare,
Blestemă providența, la ceruri greu hulesc.

Ca unde-ntărâtate când stă o vijelie,
Dezmăsurate unde când grele cad, plesnesc,
Aşa munții de flăcări, dup-astă-anomalie,
În flisv plesnesc, se nalță, iar cad şi iar plesnesc.

S-alină-apoi tumultul şi nu mai e vedere,
Profund, mare-ntuneric în mijlocul de foc,
Vârteje de fum negru rotează în tăcere;
Zdrobiți abia demonii se-ntorc, îşi cată loc.

Şi ce loc să-şi mai afle? în locul de durere,
În locul din afară şi unde nu ajung
Nici pace, nici repaos, nici semne de tăcere:
Exotic întuneric ş-eternul suspin lung?

Când s-ar lua unime în loc de măsurare
O rază de la soare şi până la pământ,
D-aci până la ceruri e mare depărtare!
Unimi d-astă măsură nenumărate sânt.

Sau cât este din centrul al centrelor tăriei
Şi până peste polul şi cel mai depărtat,
De şapte ori atâta principiul fericirii
A-mpins răul din ceruri damnării rezervat.

Aci, stătuți demonii de lunga lor cădere,
De trăsnetele juste pătrunşi şi sfâşiați,
Încep să mişuiască în vasta încăpere,
Într-un noroi de flăcări de tot desfigurați.

Jurați d-atunci la rele, l-a cerului urgie,
D-atunci asupra lumii inventă şi trimit
Invidia, impostura, infama calomnie
Şi morburile toate, păcatul înmulțit,

Corupțiunea toantă, trufia-mpilătoare,
Codarda-ipocrizie, parodiat amor,
Teribila minciune şi moartea destructoare,
Discordii paricide, rezbel ucizător.

Orice flagel al lumii şi orice sacrilege
Şi guerrele civile aicea se încep;
D-aicea screme iadul şi domnii far'de lege,
Popoarele rebele aicea se concep.

II. Imnul creaţiunii

I. Lumina

Ai zis: “Fie lumină!” şi iată, sunt, eterne;
Umplut-am universul ca peplu împrejuru-ți,
Şi spiritul vieții se poartă peste ape;
Pătrunsu-s-a abisul d-o mistică ardoare
Şi l-a cuprins fiorii;
Tresare şi concepe. Ai haosului germini
Spre viață şi spre nuntă aşteaptă a ta voce.
Materia inertă şi vagă, şi informă
Se pune în mişcare. E plin, plin este cerul
De gloria-ți eternă, şi peste tot splendoarea-ți
Prin mine se revarsă suavă, lină, blândă.

Arhangeli ai puterii! voi, Eloimi, la față,
Glorificați pe Domnul prin operele voastre,
Cântați, căci vocea voastră e însăşi armonie,
Creație divină.
Ca fulger din tenebre am răsărit lumină,
Lumină creatoare,
Şi-n haos echilibrul şi ordinea se puse:
Tenebrele d-o parte iau numele de noapte,
Şi părțile luminii, din Zeu, se numesc ziuă.
Tot spațiul se umple, şi timpul ia măsură.
Se face prima seară, se face dimineață,
Şi periodu-acesta zi una se numeşte.
Lumină, întuneric, glorificați pe Domnul,
În ziuă şi în noapte etern preaînălțați-l!

II. Firmamentul

Ai zis să fiu, şi iată, la-omnipotenta-ți voce,
Din planul preştiinței extinsu-m-am ca domă
La sfântul tabernacol, nemărginitul templu!
Țesutu-s-a-mprejiuru-mi catenă-adamantină
Prin care se țin toate — şi m-a încins tăria.
În tot nemărginitul, în multul nalt de ape,
Mai sus decât zenitul, mai jos decât nadirul,
Sub tălpile-ți divine ai zis să fiu tărie
Şi solidar cu toate. Chematu-m-ai pe nume
Şi firmament mi-ai zis.
Dasupră-mi ascindură ca spirit ape vergini,
Şi câte se nuntiră sub mine descindură
Să fie fecundate.
În mijlocul lor, Doamne, m-ai rotunzit ca domă,
Şi cer e al meu nume,
Cuprinsul fără margini omnipotenței tale.
Te bucură, eterne! princip al frumuseții!
Căci opera-ți e mare ş-o recunoşti de bună.

Se face iară seară, se face dimineață;
Ai istoriei angeli, în deltele eterne
Înscrieți ziua-a doua.
Glorificai pe Domnul, că sfânt e al lui nume!

III. Apele

Vocea Domnului peste ape,

Peste ape gloria lui.

Puteri primordiale, principe, Eloimi,
La nuntă, la creare sculați! suntem chemate;
Prunci-angeli ai răcorii cu aripi diafane,
Lucide ca-adamantul,
Formați-vă în rouă, din rouă-n picături,
Din picături-n ploaie, cântați şi trageți danțul,
Descindeți şi risorgeți, formați fântâni, pâraie,
Luați cursul în furi, sisteme, congregații,
Umpleți şi văi, ş-abisuri, şi mări, pelage toate,
Formați de oceane catena prelungită
Şi trageți, trageți hora; încingeți tot pământul,
Scăldați-l, fecundați-l;
Din sânul vostru iată-l că iese ca mireasă
Din nupțială baie.
S-aude-al picăturii încântătorul timbru
Ca-adamantine coarde de vânt înfiorate;
Fântâne, sorginți vergini, uniți susurul vostru
Cu-a râului murmură, cu uietul cascadei,
Cu spumegosul gemet fugoaselor torente,
Cu gravul flisv al mării ş-al valurilor muget,
Pangosmie-armonie!
Să lăudăm pe Domnul din cele preaînalte
Şi cele mai profunde!

Ca tunetu-a lui voce răsună peste ape;
A zis şi, iată, suntem.
Cât e de bine, Doamne, când tu zici că e bine!
Apari ca o mireasă, o, Mater Terră sacră,
Prepară-te de nuntă;
Pe creştetul tău pune a munților coroană,
Plini d-aur, de rubine, smeralde, iacinte,
Safire, adamante, de-ntregile-ți tezauri.
Ai munților nalți cedri, dumbrăvile-ebenine
Şi fructidorii arbori adorni de multa floare:
Sunt brunele-ți cosițe, regala-ți capellură;
Aromele lor toate — cosmeticele tale.
Să înflorească pomii, să-şi dea ale lor fructe,
Să germine-n tot locul şi iarba, ş-orice plantă,
Dezvolte-se-orice floare, răsfire-se mirosul,
S-adoarne, să profume talamul tău de nuntă;
şi aşternutul candid amorurilor tale
Întindă-se-n tapete, arhetipe modele
De orice țesătură, de orice adornare.
Ai grațiilor angeli, formați cununi, festoane
Spre marea sărbătoare.
Cântați, flori, bucuria şi lăudați pe Domnul
Pe idioma voastră, vă exalați profumul
Spre ceruri ca tămâie. Formați sublime-acorduri;
Armonie d-arome.
Natura este-n nuntă, serbare-universală.
La germinare, plante, ş-eternă propagare!
Pe generi şi pe speții vă dați a voastre fructe
Cu propria sămânță ş-a lumii abondanță.

Glorificați pe Domnul, c-aroma vă e imnul
Şi sacrificiu fructul.
Eternul se complace în existența voastră,
Contemplă— şi e bine!

Şi iar se face seară, şi iarăşi dimineață,
În deltele eterne se-nscrie ziua-a treia.

IV. Astrele

A zis şi, iată, suntem luminători ai lumii.
Strălucitoare heliu, sori, principi de lumină.
Focare arhicentre de raze, de splendoare,
Planeți, astre, luceferi, sisteme de lumină,
Să lăudăm pe Domnul!
Spre luminarea zilei, spre luminarea nopții
În firmament ne puse drept candele de aur,
În templul său cel mare,
A fi imagini însăşi nespusei lui splendoare:
Reprezentați pe Domnul, narați a lui putere
Şi gloria-i divină prin legea ce vă puse.
Lumina vă e vocea, prin ea vorbiți vederii;
În cursul periodic vă exprimați cuvântul,
Distingeți între vară, distingeți între iarnă,
La timpi, la ani, la zile fiți semne nemutabili:
Aceasta vă e legea.
Armatelor de stele, străbateți firmamentul,
La veghiele voastre glorificați pe Domnul
În tot nemărginitul, fiți eho l-a lui voce,
Căci zice că e bine.

Se face iară seară, se face dimineață;
În tablele eterne se-nscrie ziua-a patra.

V. Peştii şi păsările

A Domnului iar voce răsună peste ape,
Şi aerul şi marea se umplu de viață,
Dau ramuri zoofite, polipii iau simțire,
Se umple tot abisul, cuprinsele marine
De lucitorul nacru, de candidele perle,
De rumenul coraliu.
Înoată peştii-n ape, în aer păsări svoală
Şi, binecuvântate d-omnipotenta voce,
Tresar de bucurie, celebră fiecare
Amorurile sale,
Spre-eterna propagare şi varia-nmulțire
De generi şi de speții.
Cântați, din aripi bateți, ființe svolătoare,
Nălțați la ceruri imnul prin cântecele voastre;
Voi, notători, asemeni jucați-vă în ape,
Umpleți cuprinsul mării, câmpiile eterii;
Sunt binecuvântate a voastre tinereți
Şi candide fiori.
L-aspectul vostru Domnul exclamă că e bine.

Şi vine iară seara, se face dimineață,
Se-ncheie ziua-a cincea.

VI. Animalele pământului

La viață, la lumină,-n sus orice suflare,
Luați formele voastre, de la insect şi vierme
Şi pân' la patrupede ce paşteți câmpi, dumbrave,
Şi până la sălbatici ale pădurii fiare;
Ieşiți pereche toate în masculi şi în femini,
Serbați nuntele voastre, vă propagați în secoli
Pe generi şi pe speții, vă reproduceți semeni,
Nutriți, vă creşteți puii ce îşi aşteaptă cuibul
Întâi la sânul vostru ş-apoi la al naturii,
Ospăț universale ce-ntinde providența
La tot ce e viață, la toată răsuflarea.
S-a pus şi vouă lege, urmați dup-a ei voce,
Vă înmulțiți şi creşteți, glorificați pe Domnul
În varii idiome, după natura voastră,
Căci, binecuvântate, aveți o providență
Ce-i place să vă ție, şi zice că e bine.

* * *

Cap-d-operă la toate, la vocea-omnipotente,
Drept în picioare omul apare ca un rege;
Contemplă universul, cer, soare, lună, stele,
Şi parcă va să svoale, în sus să-şi ia avântul.
Se uită împrejiuru-şi, contemplă munți, văi, câmpuri,
Şi tot care germină, şi tot care răsuflă,
Şi flori, şi păsările, şi arbori, ş-animale,
Şi tot ce este-n mare, şi tot ce svoală-n aer;
Din toate omul simte misterioasa voce
Ce-i spune că e tipul, imaginea divină.
Contemplă, se contemplă şi Zeul, ca şi omul:

În sus se uită unul, ardică la cer fruntea,
Umana-inteligență simte pe Zeu în sine,
Iar Creatoru-şi vede în om asemănarea
Şi se dilectă-ntr-însul. “Creat-am pe om, zice,
Imagine divină, asemănarea noastră.
Vă înmulțiți şi creşteți şi dominați pământul,
Vă bucurați de dânsul, a voastră-avere este,
Al vostru eritagiu; şi tot ce e pe dânsul
De domni să vă cunoască.”
Ci, rege peste toate, de ce omul e singur,
Când tot care viază şi simte şi se mişcă
Îşi are şi soția? Tot animalul este
Un individ în parte, pereche — două corpuri,
Iar omul e androgin, consoartea lui e-ntr-însul,
În sânul său o poartă, la inimă-i palpită
Ş-o simte că viază. Bărbatul şi femeia
E el şi ea-mpreună, aceeaşi creatură,
Acelaşi corp şi carne,
Vivificați d-un suflet, trăind aceeaşi viață.
Amorul lor nu este unirea înfmplării,
Atradia ce trage pe vită către vită;
E naltul, suveranul amor al providenței,
Serafica ardoare ce suflete mărită —
Ş-aci transpare Zeul.
Înalta Beatitute, văzându-şi a sa faptă,
Într-însa se dilectă ş-exclamă: bine foarte!

Se face iară seară, se face dimineață;
În deltele eterne se-nscrie ziua-a şasea,
şi-ndată Creatorul reintră în repaos.

VII

Cât eşti de mare, Doamne! şi cât de admirabili
Sunt operele tale!
Glorificați pe Domnul, puteri, Eloimi, angeli,
În arpele serafici cântați, preaînălțați-l;
În cer şi pretutindeni răsune osana!
Lumină, întuneric, puteri şi elemente,
Seri, astre şi luceferi, răsune firmamentul
De laudele voastre,
Pământe, trage danțul în cercul horei tale
Şi tot ce este-asupra-ți ardice a sa voce
Şi rugă către ceruri. Ai munților nalți cedri,
Plecați al vostru creştet, vă înclinați, o, arbori,
Şi plante câte sunteți, verdeață, pom şi floare,
Nălțați profumul vostru.
Tot ce viază-n mare şi tot ce svoală-n aer
Şi pe pământ se mişcă, şi om, şi animale,
Pe idioma voastră, pe limba-şi fiecare
Uniți vocile voastre, şi cerul, şi pământul
Răsune osana!
Materie şi minte, cântați lauda mare,
Cântarea creațiunii, panhimniul ființei!
Cântați ziua a şaptea, a Domnului zi sfântă:
Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul, omnipotent eternul!
Plin este timpul, locul, plin cerul şi pământul
De gloria-i divină!

III. Viaţa sau androginul

I

Se completară toate, şi cerul, şi pământul,
Ş-adornamentul lor.
Era grădină mare cum n-a mai fost vrodată;
Era-n edenul păcii plantație divină,
Terestru paradis.
Acolo fu pus omul, ca-n sânul fericirii.
Şi rege peste toate, de toate a dispune
Şi a se bucura.
Ca un străin şi singur, uimit, fără să ştie
Nici cum, nici unde s-află, nici d-unde-aci venise,
Sta jos pe flori, pe iarbă şi răsuflând profumul
În dulce reverie.
Se uită, vede lumea pe cât vederea-ajunge,
Şi-n toate câte vede nu ştie să distingă
Departele d-aproape, distanța-ntre obiecte.
Se pipăie şi simte senzațiune dublă:
De pune la ochi mâna, el simte totdodată
Cu mâna şi cu ochii; de îşi atinge fruntea,
Simțirea-i e-ndoită: şi-n degete, şi-n frunte;
De-şi pipăie genunchii, asemenea simțire,
Asemenea cu pieptul, cu membrele lui toate.
D-atinge-mprejiur iarba, de ia în mână floarea,
Nu simte tot asemeni ca-n prima pipăire:
Prin degete pricepe, nu însă şi prin floare.
Ardică la cer capul, şi soarele îi pare
Că-n ochii săi străluce, şi-ntinde iară brațul
Să ia soarele-n mână. Ci sare în picioare,

Că soarele-e departe.
Asemenea cu munții, asemeni cu dumbrave,
Cu pomi, cu flori, cu fructe, voieşte să le-atingă
Cum s-a atins pe sine, cum cele dimprejiuru-i,
Se mişcă şi cu pasul, se-ncearcă să le-ajungă,
Să măsure distanța cu-a tactului simțire.
Ca ochii la lumină, aşa i se deschide
La minte cugetarea, şi-ncepe a distinge
Între aci ş-acolo, între subiect ş-obiecte,
Pe sinele său propriu din tot ce nu e sine.
La început crezuse că toate era-ntr-însul.
Când vine pruncu-n lume, abia condus, cu anii
Ajunge să cunoască în stadiul prunciei
Şi al copilăriei, în anii-adolescenței
Câte, ajuns în floare, ca june le cunoaşte
Şi judecă şi ştie. Cu-ncetul se deprinde
Cu orice cunoştință.
Iar primul om apare din mâinile divine
Întreg şi deodată plin de vigoare, june,
Apt d-a distinge-ndată din rău şi dintre bine,
Şi mintea-i se dezvoaltă în câteva momente
Cum nu se mai dezvoaltă la noi, posteritatea,
Cu anii şi cu secoli.
Începe să se mişte, voieşte a cunoaşte,
Atinge şi numeşte obiectele pe nume.
Ia plantele d-a rondul, se uită la văi, dealuri,
La râuri, la fântâne, la câmpuri, la dumbrave,
În toate se-nțelege şi dup-a lor natură
Prin nume le define.
Cu toate se cunoaşte, cu tot care vegetă,

Cu tot care viază, cu pasăre, cu vită;
Şi-l recunosc iar toate de domnul lor şi rege.
Pe dinainte-i toate, voioase, fără teamă,
Perechi şi după speții trec rânduri spre-nchinare,
Trec păsări, păsărele, şi ciripă şi cântă:
Cu soțu-i filomela, şi amoros columbul
Cu tânăra columbă, fidela turturelă
Cu soțul vieții sale,
Berbecele cu oaia, junicea lângă taur,
Cu-a sa lionă leul, şi tigrul cu tigresa.
Ienă, lup şi vulpe vin umili înainte-i,
Cu limba îi sărută picioarele şi mâna,
Se tăvălesc, se joacă, şi-arată bucuria,
Spre semn de mulțumire, luându-şi al lor nume.
Şi trec l-a lor păşune şi jocuri inocente:
Junicea cu liona sunt bune vecinele,
Cavalla pe tigresă voioasă pune nara,
Tigresa pe cavallă c-o labă pufulină
O mângâie uşure, şi mutual se cearcă;
Şi pân' la pisicuță, cu şoricelu-n labe
Se joacă resăltându-l, ca pruncul cu o minge.

II

În toate omul simte nespusă bucurie,
Şi cerul, şi pământul îl pune în extaze.
Frumoasă-i pare lumea, şi Cosmos o numeşte
(De marea-i frumusețe), divin adornament.
Ci n-are cui să-mpartă nici marea bucurie,
Nici cuget, nici plăcere, căci e cu totul singur
Şi n-are sie semen.

E om, şi n-are oamă, ca leul o lionă,
Ca turturelul soață. Cu toate-acestea simte
O voce-interioară, misterioasă voce
Şi tânără, ce-i spune că nu e, nu e singur,
Că poartă un alt sine în sinele său propriu,
Ce-n sânul său viază, la inimă îi bate,
Cum simte mama-n sânu-i când saltă embrionul;
Ea ştie că într-însa începe o viață
Din propria-i viață ca un depozit sacru,
Ea ştie că e fructul amorurilor sale,
Obiectul adorabil ardorilor materne.
O ştie cum ştiură în sus d-atâția secoli
Şi tânăra ei mamă, cum a ştiut bunica,
Străbunele-n sus toate, cum ştie-orice femeie;
Iar primul om şi mire, augustul nostru pater,
De unde-avea să ştie ce saltă şi s-agită
În sânu-i, l-a sa coastă, de inimă aproape?
Nu ştie, ci resimte că nu se află singur;
Şi-n neastâmpăr straniu dorințe-l înfioară,
Se-mbrățişează singur şi amă cu ardoare
Şi nu ştie ce amă... Se înamoră-n sine
De cel mai inefabil, legitim amor propriu.
Suspină şi se simte ferice-n suferire,
Îşi rătăceşte paşii şi cată-n neastâmpăr.
Se pune spre repaos sub arbore la umbră.
Uimit ca în extaze, adoarme cum dorm pruncii,
Ca-n leagăn de verdeață, de tinerele roze,
Şi petrecut de perle unei sudori ferice.
În somn, ca-n aromire, ca şi cum e aievea
Când omul dulce doarme şi simte şi aude

Câte-mprejur se-ntâmplă, apare o ființă
Augustă, radioasă. Era Divinitatatea.
În formă de-om apare, cărunt şi venerabil
Şi plin de bunătate. S-apropie afabil
Şi pune a sa mână pe coasta lui din stânga.
Atoatecreatorul operator devine
Şi blând desparte coasta şi uşurel o smulge,
Ca dintr-un argil nobil spre plastica divină;
Şi o desparte astfel precum desparte Zeul
În faptele-i divine, să dea viață nouă
În loc de a distruge.
Profundă este plaga, şi omul simte dorul;
Ci dorul este dulce ca dorul ce provine
Din mâna providenței, ca dorurile-agapei.
Cine-a simțit amorul o ştie cât de dulce
Îi este şi durerea. Sub mâna creatoare
Se-nchide-ndată plaga, cum vine la loc apa
Când mâna se afundă să ia dintr-însa parte.
Sub mâna creatoare palpită caldă carnea
Şi coasta se mlădie. Într-însa Zeul suflă.
Mai mult decât viață, amorul divin suflă.
Şi edifică Domnul acea vitală coastă
Ce din Adam luase, ca templu, în femeie.
Cum iese creatura din mâna creatoare,
Suavă se mlădie şi moale se-angeliză,
Şi Dumnezeu, văzând-o, din grația-i cea mare
O şi numi muiere.

Când ne tot spun poeții de fabula Minervei,
De creierii lui Joie, d-a lui cefalalgie,

De marea-ndemânare la meşterul Vulcan
Şi de severitatea, de candida bellețe
A verginei Pallade, ce copie obscură,
Ce palidă-imitare după originalul
Al omului arhetip! şi ce e de poetic
În cea grotească armă, a lui Vulcan secure,
Cum şi-ntr-o amazonă coifată,-mpăvăzată,
Săltând toată armată din creştetul lui Joie,
Cum iese o păpuşă săltând dintr-o cutie?
Divina noastră Evă — şi Eva e viața,
Cui mai f rziu şi Ebe îi ziseră poeții,
Junețe, re-nnoire, viață în splendoare —
Divina noastră Evă, în toată nuditatea,
E tot ce e mai nobil, mai grațios, ferice,
Mai adorabil... însă curând şi vom vedea-o,
Căci iat-o că dispare, precum dispare Zeul,
Şi omul se deşteaptă din dulcea aromire.

III

La umbră, lâng-un dafin, ca p-un aşternut moale,
Pe iarba mlădioasă cu flori îndamascată,
Ca pruncul într-un leagăn dormea prima femeie,
Cu tâmpla p-a sa mână, sublimă de inocență,
În toată nuditatea divinelor ei grații.
Ca peplu peste corpu-i se răsfira în raze,
În unde de lumină, cosițele-i de aur
Şi-i coperea d-a lungul augusta nuditate
Şi sânul d-alabastru şi brațele-i rotunde.
Pe frunte-i o sudoare de perle transparente
Şi un surâs pe buze, c-al pruncului ce doarme,

Spunea de beatitutea a unui vis ferice.
Susurul apei vie fântânii de aproape,
Murmura frunzăturii, cântarea filomelei
Ş-a vântului suflare ca un fior pe frunte-i
Din somn o deşteptară. Deschide la cer ochii.
Se uită împrejuru-i; nu ştie unde s-află,
Nu ştie d-unde vine. Se scoală în picioare,
Se pipăie, tresare l-al degetelor carmen,
şi-n repedea mişcare, în gestele-i naive,
I se răsfiră părul; şi părul atingând-o,
O dulce-nfiorare d-a lungul o cuprinde.
Din toate câte vede, pe flori îşi pune ochii;
Şi-ncepe a culege, şi pasă înainte
Săltând din floare-n floare.
Din multele fântâne curgea limpede apă
Şi-n râurile limpezi se aduna-mpreună,
Formând ca o câmpie lichidă, cristalină,
Ca cerul de albastră şi lucie şi lină,
Cât celesteu s-ar zice. La lucida lui față,
L-a arborilor umbră atrasă de răcoare,
Şi-ndreaptă-acolo paşii. şi vrând să se aşeze,
Plecându-se spre apă, apare drept în față-i
O formă-ncântătoare. Se-ntinde să se uite,
Se-ntinde ş-acea formă. Tresare, se retrage,
Şi forma se retrage. Revine încântată,
Ridente-ntinde brațe, revine iar şi forma;
Ridente-ntinde brațe, şi brațele întinse
Ating, tulbură apa....
O astfel de-ntâmplare, şi unică în lume,
D-a se mira în apă ş-a se vedea pe sine

Ca însuşi într-un specol, şi făr-a şti că este
Imaginea sa însăşi, şi făr' a-şi da cuvântul
De câte i se-ntâmplă, n-a mai putut s-advie
Decât primei copile, ce, singură sub soare,
Nu mai văzuse încă imagine umană;
Ş-apoi atât de bellă, atâta de perfectă!
Acesta e-adevărul, acesta prototipul
D-o scenă-atât naivă ş-atât de grațioasă.
Iar fabula antică d-a lui Narcis fântână
Şi de înamorarea a lui cu sine însuşi
E palidă minciună, contrarie naturii.
Revine iară Eva şi-şi vede iar ritratul,
Se înamoră-ntr-însul, şi vana ei ardoare
O face să s-arunce şi-n brațe să-l apuce.
Se scaldă-n apa rece şi, neaflând nimica,
Rămâne-extaziată, cu totul disperată
Din apă se retrage.

IV

O voce-interioară o face să dorească
Să-şi aibă o soție ca forma ce văzuse,
Şi inima îi bate d-amor şi de speranță.
Era preocupată d-obiectul ce-o-ncântase,
Era înamorată de bella ei figură.
Noi nu putem descrie acele frumuseți,
Ci-n câteva cuvinte.
Ne tot vorbesc de angeli, ne tot deping la angeli
Sculptorii şi pictorii, poeții-ntr-a lor vervă.
Să mergem la sorgintea-i de vrem să ştim frumosul.
Atoatecreatorul, principul frumuseți,

Din grația divină când trase idealul
Belleții absolute, imaginii divine,
Prin mâna-i creatoare-l înființă în faptă
Şi-n plină realitate prin om, a sa făptură,
Şi toată frumusețea o puse în femeie,
În verginea primară. Frumoasele din secoli,
Ce-au apărut oriunde şi au să mai apară,
Cantatele lor grații, proporțiuni simetrice,
Faimoasele bellețe într-una adunate,
N-ar întregi o Evă (ce cuprindea în sine
Ca-n germene tot sexul), cap-d-operă-a naturii
Şi filia dilectă divinei frumuseți.
Mulți ochi s-asemănară cu-a cerului culoare,
Cu sori şi cu luceferi; ci, d-ați avut nainte
Doi ochi ce adorarăți şi razele-amoroase
De v-au pătruns vrodată, ce v-a păsat atuncea
D-a cerului culoare, de soare, de luceferi.
Pe lângă căutarea dilectei ce vă face
Să ştiți ce e viața, ce este fericirea?
Ce comparare-ncape între-acei ochi şi soare?
De ştiți d-acea extaze, nespusă fericire,
Mulțiți-o, înălțați-o la maxima putere
Şi veți avea idee de ochii, fruntea Evei,
A nobilei, divinei viragini primitive,
Model de frumusețe la angelii din ceruri
Când vin ca să reveste imaginea umană.
Acest fel era Eva, comuna noastră mater,
Când de fiori cuprinsă, cu fruntea radioasă,
Cu ochii plini d-ardoare, căta în neastâmpăr
Părerea ce văzuse şi dispăruse-n apă.

V

În intervalu-acesta, Adam, deştept sub platan
Dup-acel vis ferice, avea tot înainte
Augusta, glorioasa figură creatoare,
Şi mai vârtos fiinţa din coasta lui creată,
Atât de graţioasă, bellissimă şi moale,
Cui i s-a zis muiere; iar numele de Eva
C-o mistică putere îi mângâia auzul
Şi-i încânta fiinţa. Ci fericirea scurtă
A visului trecuse. Trecând şi reveria
Ce-l consola atâta, văzu că e tot singur,
Cu totul solitariu.
Pierzând orice speranţă, ca-mpuns sări-n picioare.
Atunci îl vede Eva: el n-avea-aceleaşi graţii,
Acelaşi aer dulce imaginii din apă.
Era d-o frumuseţe mai forte, mai severă,
Ce, inspirând respectul, atrage şi impune.
Cu bucuria-ndată ş-o teamă o cuprinde,
Căci junele, văzând-o, venea voios spre dânsa,
Văzându-şi idealul. Intimidată, Eva
Îşi strânge sânu-n braţe, s-acopere cu părul,
Şi-ntoarce napoi faţa ca prin instinct de fugă,
Deşi nu-i displăcuse a junelui figură.
În forma lui virilă, în nobila-i statură,
Era plin de vigoare şi plin de maiestate.
Cea gravitate blândă şi seriosul aer
De autoritate intimidă pe Eva
Şi o făcusă fugă.
Adam, recunoscându-şi obietul adorabil
Al visului ferice, strigă, iuţindu-şi paşii:

“Stai, bella mea dilectă, întoarce-te, o, Eva!
Os nobil, adorabil din propriile-mi oase,
Din carnea mea eşti carne, viață din viața-mi;
Te cată al meu suflet, ființa-mi te reclamă
Ca parte integrantă a existenței mele,
Să fim întotdauna, precum am fost, un corp.”
Stă verginea, s-arrestă, căci fiecare-şi cată,
Mai mult decât soția, să nu mai fie singur,
Îşi cată jumătatea din sinele său propriu.
Adam îşi simțea dreptul ce-avea într-ale sale,
Şi Eva datoria, nevoia-mperioasă
D-a reveni la sine, de unde emanase.
Vocația spre nuntă era-nnăscută-ntr-însa,
Cu ea venise-n lume, ca şi cu modestia
Virtuții virginale, ca şi cu conştiința
D-a sexului valoare ş-a demnității sale.
Întinde mâna, cade l-ardoarea juvenilă,
S-arrestă şi aşteaptă. C-o blândă maiestate
Adam o-mbrățişează; ea s-abandonă placid,
I se mlădie corpul sub brațul ce o strânge,
Îşi lasă docil capul şi-l pleacă p-ai lui umeri;
Iar sânul de-alabastru în unde i se gonflă
Sub vălul transparente al blondelor ei plete,
Întâmpină ş-atinge şi electriză sânul
Divinului său mire. El tremură ş-o strânge,
La pieptu-i se lipeşte, şi-n sacrul său deliriu
Depune p-a ei frunte nupțialul primul baciu.
Ea îşi ardică ochii şi amoroşi, şi langhizi,
Şi plini de elocință, ca raze de lumină
Se pun pe a lui frunte, cu-aceea tinerețe,

Drept dulce recompensă l-ardentea sărutare.
Nici cerul, nici pământul nu-i oferise încă
Ceva mai adorabil! Descoperă într-înşii
Ce n-a putut edenul a-i prezenta mai dulce,
Mai răpitor, mai nobil ş-a-l încânta atâta.
Adam pierde puterea, jos în genunchi se lasă.
Din ast moment începe sub soare adorarea.
Şi-n adevăr, femeia fu viul edificiu,
Însufleţitul templu ce a putut să-nspire
Amor şi adorare, şi pe altarul cărui
Din inimă, din cuget se puse-n olocaust
Al laudei ş-al păcii sincerul sacrificiu.
Lăsa-va omul tată, lăsa-va p-a sa mumă
Şi de a sa femeie lipi-se-va cu suflet,
Ş-un singur corp va face.

VI

Se scoală-Adam; şi Eva în braţele-amoroase
Îl strânge cu ardoare; el mai ardent o strânge,
Şi sân la sân ferice se-mparadisă mirii.
Ţinându-se de mână în mutuali afecţii,
Adam duce pe Eva în leagănul d-aproape
De flori şi de verdeaţă. Nici un talam vrodată
Din stanţele regale augustelor mirese
N-avu atâta artă, nici adornare simplă
Cu-atâta maiestate, decor mai admirabil.
Flori, viţe în festoane, cum nu produce arta,
În toată abondanţa, în toată frumuseţea
Suav decora bolta, pereţii şi intrarea,
Extazia vederea şi încânta mirosul.

Pe un tapet de iarbă cu flori presemănată
Se desemna ridente şi roza amoroasă,
Şi candid' iasomie, safranul, iacintul;
Pe aşternutul moale de iarbă ca mătasea
Acante, lăcrimioare, voioase viorele,
Odorifere plante broda talamul nunții.
Atoatecreatorul, principul frumuseții,
A fost decoratorul când a plantat edenul.
Conduşi d-al nunții angel, mireasa cu-al său mire,
Ținându-se de mână în sfânta nuditate
De care n-avea teamă nici d-angeli, nici de Domnul,
Nici unul despre altul, intrară-n sanctuarul
Misterelor divine şi d-unde-avea să iasă
Întreagă omenirea spre-a popula pământul.
Au fost sacrați de preoți, de mâna preaînaltă,
Dodată cu viața, venirea lor pe lume,
De patriarhi ai legii conubiului sacru.
Cine-ar putea descrie nespusele transporturi,
Candoarea virginală şi grațiile Evei,
A lui Adam fervoare, întreaga fericire
Şi-extrema pietate l-a ritului plinire?
Împinşi d-angelul nunții pe aşternutul moale,
Sunt unul lângă altul în toată inocența;
Adam începe ritul; c-o dulce rezistință
I se supune Eva şi-n olocaust cede
A se-mplini misterul.
.....
Atuncea împreună, în toată fericirea,
Simțiră paradisul şi-ntreaga beatitute.
Ca fulger fiori multe cuprinseră pământul

Ş-electrizat revarsă profumul fecundării,
Şi pulberea-auree zefirii o răsfiră,
O spulberă-amoroasă, ia plantele d-a rondul,
Se-mbată în delicii, din floare peste alta.
Se-nfiorară păsări d-amor, de bucurie,
Din aripi, aripioare bătură şi cântară
Şi celebrară ritul misterelor vieții.
Luceferi, astre, stele şi însăşi casta lună
Aprinseră ca martori făcliile nuntale,
Şi angelii agapei cântară-epitalamul
Şi acțiuni de grații, d-amorul conjugal.

În horul astor angeli, o, bard al Albionei,
O, Milton, treci la rându-ți! De ai pierdut vederea,
Ți-e inima-n lumină şi geniul în ceruri;
Cu arpa ta de aur celebră imeneul,
Salută ca un vate amorul conjugal
Cu care numai omul a fost dotat din ceruri.

IV. Arborul ştiinţei

I

De este o cădere, a fost ş-o stare cultă
De arte, de ştiințe, de pace, de dreptate,
D-amor, de armonie, de bunuri legitime,
A fost ş-o fericire.
A Greciei cădere în sine presupune
Ş-o mare naintare, în care înfloriră
Virtuți, ştiințe, arte şi drept, şi libertate,

În care se născură ş-atât se dezvoltară
Talente, minți şi genii, eroi şi legislatori;
A Greciei cădere ne dă să înțelegem,
Din fapte-nvederate, c-a fost a lumii şcoală,
Precum căderea Romei ne-nvederează-n faptă
C-a fost odinioară şi doamnă, şi potente.
A omului cădere de ce să n-aibă-n sine
Aceeaşi însemnare? de ce să nu ne spuie
D-un nalt grad de cultură în care omenirea
A fost ajuns odată şi a căzut la urmă?
Toți popolii din lume conservă suvenirea
D-o stare foarte naltă din care căzu omul.
Tradiția îi dete şi forme variate,
Şi nume, după locuri: la unii ev de aur,
La alții paradise, la mulți divină eră,
Cerească-mpărăție, perfecta fericire.
S-a zis că pe atuncea locuitorii Terrei
Erau mai sus de oameni cu mintea, cu puterea,
Când, domni pe elemente, răsstrăbătea pământul
Şi aerul şi marea, când spațiul şi timpul
Erau al lor domeniu; perfecta fericire
Sau absolutul bine era a lor avere,
Legitim eritagiu.
Tradițiuni c-acestea era-n mare credință
În Asia întreagă, şi câți n-ar fi crezut-o
Ar fi trecut de empii, nedemni de existență.
Să le luăm d-a rondul, făcând aceeaşi cale
Ce au făcut şi ele prin lumea primitivă
D-a omului cădere.

II

Să-ncepem d-unde-ncepe credința despre starea
Acei culture nalte de unde căzu omul.
Aşa de fostul bine, d-antica fericire
Se nară pretutindeni şi-nvederează fapta
C-a fost ce nu e astăzi, un nalt progres în toate,
În care omenirea se bucura ferice
De dreptul la viață.
Acea antică eră s-arată, cum am zis-o,
Sub varii, multe forme, sub varii, multe nume:
În Indii se numeşte maharchiane faste,
Căci oamenii d-atuncea erau maharchi pelorii,
Mai mari decât pământul, atotpotenți ca zeii;
Şi leii, tigrii, lupii, momițele, asinii,
Şi înşişi peştii mării aveau mai multă minte
Decât regii de astăzi; iar vulpile şi lupii
Se pricepeau mai bine decât toți fariseii
Spre a-ncela şi-a smulge.
O singură cetate era tot globul nostru;
Maharchii, cetățenii acestei urbe vaste,
Erau cât universul de mari şi formidabili.
Pe lângă ei pământul era ca o puntură
Şi — o, minune mare! — că ei, maharchi cât lumea,
Cu mii şi milioane se desfăta pe dânsul
Şi bea la ambrozie şi se punea la luptă,
Precum se luptă zeii sau regii până astăzi.
În mijlocul cetății, ce-era ca o grădină,
Şi arborul ştiinței creştea superb spre ceruri,
Nemărginit cu trunchiul. Ca şi ştiința însăşi
Se împărțea în ramuri, în crace,-n rămurele,

În secțiuni aparte, capitoli, paragrafe,
Articoli, axiome şi câte-are ştiința
Să semene cu pomul.
Acest arbore mare era ca orice plantă,
În jos cu rădăcina, spre cer cu-ale lui ramuri,
Şi rădăcine-ntinse ce sfredelea pământul
Şi străbătea profunde în iad ca nişte pompe,
Cât să spăimânte mintea şi să-nfioare carnea.
D-acolo-şi trăgea sucul şi-l răspândea în fructe
Ca, d-or veni vrodată p-acest pământ şi oameni,
Precum veniră-n urmă, să nu guste dintr-însul,
Căci moartea îi aşteaptă în stirpea lor întreagă,
În toată-eternitatea.
P-acest fel de credințe şi Brahma, şi brahmanii
Îşi stabiliră siguri şi tronul, şi altarul, şi ordinea legală.

III

Un eretic odată, potente cât maharchii,
Arhibrahman din leagăn, sacrat de sine însuşi
Şi suveran pontefice, c-un braț de naltă forță
Ia pomul şi, smulgându-l din cele mai profunde,
L-întoarce şi-l înfige cu rădăcina-n ceruri.
Cu ramurile-ncoace spre noi ca nişte raze,
Să-nvețe d-altădată să nu mai sugă moartea
Ca pân-atunci din iaduri, ci viață şi lumină
Din cele preaînalte; să crează fiecare
Că cine din el gustă ia viață şi putere
Spre a combate forța ce se credea că este
Ea însăşi absolutul.
D-această cutezanță se zbucină pământul;

Toți sfinții, toți maharchii strigară: “Sacrilegiu!
Trădare,-apostazie!”, căci după dânşii lumea
S-a-ntors, ca niciodată, cu josul său în sus.
Nici Anna-arhiereul, nici doctorul Caiafa,
Cuvioşia toată, cu scribi, cu farisei,
Nu-şi sparseră vestmântul şi nu strigar-atâta
Când încarnat Cuvântul, spre nutrimentul minții,
Îşi dete al său sânge, doctrina sa divină.
Nici însuşi sfântul papa n-a fulgerat atâta,
Din culmea Vaticanului, urgie şi-anateme
Când Luther ereticul se puse să proteste,
Altissim să proclame şi voia conştiinței,
Şi liberul examen.
Era nevoie mare în Indiile toate!
Şi de aci nainte persecutări, martire,
Furci, bende, rugi şi roate, cu moartea toți să moară
Şi câți n-au atins pomul.
Ci arborul ştiinței fu transplantat în China
Cu rădăcina-n ceruri.
P-atunci China, mai simplă, cu totul primitivă
N-avea atâtea-nvățuri ca cele de prin Indii;
Chinezii-n simplitate nu se puteau pricepe
Cum mii de universuri, de colosali maharchi,
Putea să se desfete pe glob ca un grăunte.
Au fost auzit însă din tată la alt tată
C-a fost mai dinainte timpi, zile fericite,
În care-şi mânca omul fără laboare pâinea
Şi oamenii cu toții erau nici viermi, nici humă,
Ci suverani cu toții, imperatori celebri,
În strictă alianță cu cele preaînalte,

Căci cerul cu pământul erau ca două sfaturi
Vecine şi amice, în bună armonie.
P-atunci imperatorii (c-aşa se zicea omul)
Pe căi d-argint, de aur, de fier peste tot locul,
Cu trăgători d-aramă vărsând flăcări pe gură,
Mergea unul la altul şi, devorând distanța
În câteva minute, în țări prea depărtate.
Iar alții-n vehicule ca stelele volante,
Cu ipogrifi de flăcări ca fulgerul de repezi
Îți străbătea prin aer de la pământ la lună,
Din lună drept la soare. P-atuncea toată lumea
Era în fericire, p-atunci erau şi furi
De miere şi de lapte.
Dar cum, nu se prea ştie, că-ncetul cu încetul
Se tot corupse lumea, şi iată şi căderea.
Spre consolare, însă, advine pomul ştiinței,
Şi, tot gustând dintr-însul (cum gustă din ştiință),
Locuitorii Chinei inventă astăzi una,
Inventă mâine alta; cu corpul şi cu mintea
Se puseră-n travaliu, se deteră la arte,
La măiestrii, ştiințe; aflară nişte semne,
Spre-a se putea-nțelege cu cei ce sunt departe
Şi cu posteritatea; făcură tipografii,
Hârtia inventară, făcură cărți sau table;
Țin mult la industrie, ş-a câmpului cultură
O au drept lucru mare, că ară şi-mpăratul;
Şi le-a rămas credința că au să mai ajungă
Tot cum mai fură-odată, nainte de cădere,
Pe drumuri ferecate, cu cai de acioaie
Şi vărsători de flăcări, distanța să devoare

Şi lumea să străbată din margine la alta,
Şi c-or s-ajungă încă ca-n clipă, ca un fulger,
Apus cu răsăritul să stea gură cu gură
A se-nțelege-n vorbă, ca-n zilele acelea
Ce le numea divine.
Acestea le cred toate, şi încă şi mai multe,
Ci nu se pun să facă, aşteaptă să le vie
De peste mări decindea, din lumea cea mai nouă,
Din țara lui Franklin.
Căci ei au o credință, şi țin prea mult la dânsa,
Ca soarele, lumina tot de la răsărituri
S-a învățat să vie, când alții, bunăoară,
Aşteaptă să le vie de la apus sau nord.

IV

În secolul de față progresul nu e încă
La gradu-n care-n China se crede c-a fost omul
Nainte de cădere; când însă după secoli
Va tot nainta omul, şi dup-o catastrofă
Ar recădea cu totul în nouă barbarie
(.....

VIII

.....[23])
Şi-oricând pe el se pune al Domnului nalt spirit.
Iar mitul despre lemnul ştiinței era încă
În credit între stirpea lui Abraham sau Brahma,
Ci-l nară omeneşte, ca şi cum nu l-ar crede,
Căci prea cu pietate vorbeşte de ştiința

[23] Lacună în text (n. ed.).

Ce Dumnezeu pusese în inima cea dreaptă
Lui Betseel, s-opere şi să arhitectone
A Mărturiei tindă.
El face istorie din fabula trecută,
El spune că edenul e parte din Asia,
Prin care trece Tigrul, Gehon şi Eufratul,
Şi poate şi-nsuşi Istrul, cui şi Phison se zise,
Grădină ce-avea-ntr-însa Siria,-Etiopia,
Cu Indii împreună, cu ţările-Evilat.
El spune că acolo era stabilit omul,
Cultivator, custode, de mâna preaînaltă;
C-acele mari cuprinsuri, de multa lor cultură,
Era ca o grădină cum nu e azi Europa,
Că omul, mâncând pâinea în toată abondanţa,
Fără sudoarea feţei, ne dă să înţelegem
Machine de laboare ce-au fost liberat braţul
Ş-o mare naintare d-industrie, de arte;
Că-n plină libertate femeia-era consoarte
Mai sus d-o Aspasie, mai sus decât o Sappho,
A lui Pindar emulă, şi, întregind pe omul
Ca demnă jumătate, năştea fără durere;
Că arborul ştiinţei, ca-n orice ţară cultă,
Crescuse-n cea grădină şi prospera d-alături
Cu arborul vieţii.
Ne spune de o stare de pace, d-armonie
În care azi Europa s-a pus pe drum s-ajungă
Şi d-unde omenirea căzu ca şi Egiptul,
Şi Grecia, şi Roma. C-Adam, ca o figură,
Personifică omul din era de prodige
Culturii primitive, căzut în barbarie.

Şi-n marea lui cădere, lipsit d-orice mijloace,
Lipsit d-orice ştiinţă, de tot ce uşurează
Şi braţele, şi corpul, de orice instrumente,
Redus, precum se zice, într-o informă sapă
De lemn foarte ingrată, şi astfel a-şi susţine
Viaţa cu laboarea, a-şi blestema fiinţa,
A-şi face din femeie o sclavă tremurândă,
Iar din posteritatea-i moştenitori durerii,
Ai gemetului filii.
Narată pe-omeneşte, tradiţiunea-antică
Ne face să-nţelegem enigma ce agită,
De şaptezeci de secoli, umana raţiune.
Aci s-aude clară a istoriei limbă
Ce-atâta se distinge d-al fabulei haracter,
Ce ne descrie anii şi zilele de aur
Ai evului ferice, atâta de contrariu
Cu însăşi fericirea.
O viaţă monotonă d-o-ntreagă nemişcare,
Când râurile d-astăzi erau furi de lapte,
Pârâie curge-miere, când fructele din arbori
Erau poame de aur, şi oamenii la umbră
Şi neatinşi de soare stau răsturnaţi ca pruncii
În leagăn de mătase, făr-a mai şti de mâine,
Şi arborii de sine plecau ale lor ramuri
De fructe încărcate, ca muma ce îşi pleacă
Cu tinereţe sânul l-a pruncului său buze.
Nici artă, nici ştiinţă, nici frământarea minţii,
Nici semn de raţiune. Se poate fericire
În plină neacţiune, monotonie-ntreagă?
Şi-n care loc al lumii au fost aste tărâmuri?

În visele-indiene? în câmpuri elizee?
Grădinile-esperide c-acele încântate
Grădini-ale Armidei, create ca prin farmec
Şi care niciodată şi nicăieri n-avură
Nici loc, nici existență?

IX

În adevăr, căderea a fost şi este-o faptă,
Căci degradat fu omul mai jos şi decât vita;
Şi oricare-ar fi forma prin care se transmise,
Învederează timpii de-ntreagă fericire
Şi d-o cultură naltă, cât li s-a dat şi nume
De timpi divini, timpi d-aur.
Ci care e cuvântul căderii deplorabili,
Al unei catastrofe atâta de complete?
Să ascultăm răspunsul sau paradoxul mare:
Căci cutează să guste din arborul ştiinței!!!
Şi ce, au moare omul când gustă temerariu
Din fructele ştiinței?
Problema se prezintă mai mult decât enigma.
Ci, studiind progresul cu istoria-n mână,
Se poate ca-n enigmă s-aflăm şi adevărul.
Să trecem peste toate câte putu să-nvente
Şi să fabrice omul spre-a lui necesitate:
Invențiuni de vase, de varii instrumente,
Cu uzul profitabili, cu-abuzul dezastruoase.
Sunt însă legi eterne, cuprinse-n marea carte
Ce s-a numit natură şi-a căror existență
Şi-ntreagă împlinire fu ordinea naturii
Când a ieşit din haos, şi care nu se calcă

Nepedepsit de nimeni.
Pe apă nu se umblă, prin aer nu se svoală;
Ştiința însă vine şi îi produce vase
Şi nave şi batele ş-aerostate înseşi.
Aceste admirabili ale ştiinței fructe,
Gustate fără cumpăt sau fără sprevedere,
Pe lâng-a lor foloase aduseră şi moartea.
Tot fructe-ale ştiinței sunt ş-armele de luptă,
Măciuca ori securea, ori gladiul, ori spada,
Săgeata, arcul, lancea, făcute spre-apărare
Şi-n fond spre a distruge.
Progresul e mai mare, ştiința mai departe
Când ne produce fructe ca pulbera tonante,
Ş-alăturea cu dânsa fulgerătoare arme
Şi tot mai mortifere ca cele mai din urmă
Şi cele ce cu timpul mai repede vor stinge
Şi arde, şi distruge.
Câți ați gustat din aste ingenioase fructe,
Tot fructe-ale ştiinței spre-a subjuga, distruge
Ş-a domina ca zeii, trăit-ați cu viață
Sau ați murit cu moarte, făcându-vă ori Câini,
Ori victime ca Abel?
Să punem ipoteza de ce-ar putea s-advie
D-acum în câțiva secoli de-nvențiuni, progrese.
Se-ntrarmă astăzi omul cu electricitatea,
Dispune după voia-i d-a aburilor forță,
şi toți le recunoaştem foloasele immane.
Ci tot mai e progresul pe cât există încă
Şi mai există timpul.
Străbată-se uscatul de forțele de aburi,

Mulțească-se ca peştii pe mare piroscafe;
Din popol la alt popol, de la un stat la altul,
Din urbă l-altă urbă şi din comună l-alta
Încingă-se pământul de căile ferate;
Locomotive, fabrici mulțească-se-n tot locul;
Consume-se cărbunii şi umple atmosfera
De gazuri, când natura ni-l dă-n stare compactă,
Să-şi imagine omul la ce grad ar ajunge
Progresul în doi secoli şi cei ce au să vie;
Ci fără preştiință sau fără prevedere
Ce-ar fi când atmosfera dodată s-ar aprinde
În general incendiu şi cataclism de fiăcări
Ar arde ş-ar reduce progresul în cenuşă?
Acest fruct al ştiinței nu ar aduce moartea
La câți au vrut să-l guste lipsiți de preştiință
Şi înşişi la aceia ce n-au gustat dintr-însul,
Posterității înşeşi din germene extinse
Nainte d-a se naşte?
Sau fără a ne-ntinde în ipotezi asemeni,
Prin alte catastrofe, invaziuni de barbari,
Ar recădea iar omul precum căzu Egiptul
Şi Grecia, şi Roma şi n-ar rămânea semne
De marea naintare în care s-află lumea;
Cine-ar scăpa atuncea din astă catastrofă
Ar spune cum pot spune căzuții şi barbarii
De câte-a pierdut omul. Prin forme variate
Tradiția-ar începe a deveni iar mituri,
Divini, fabuloşi secoli. Şi ori credul, ori sceptic,
Ori humă, ori zeu, omul din nou ar reîncepe
Tot în sudoarea frunții să-şi ție o viață

De chinuri, de durere; prin luptă, prin travaliu
Din nou ar reîncepe o cale lăcrimoasă
D-o lungă, grea laboare şi aspră, şi ingrată
D-invenţiuni târzie, cât şaptezeci de secoli
De luptă, de turmente, sudând, laborând unii
Şi tot culegând alţii, n-ar fi d-ajuns ca omul
Să vie iar în starea în care ajunsese
Nainte de cădere.

X

Scriptura cam acest fel ne dezveleşte mitul
Ce străbătuse lumea; într-însa-aflăm mijloace
A dezlega enigma.
Mois', crescut în Egipt, mai conserva d-acolo
Şi datini, şi doctrine, şi tot mai întrevede
Divinitatea-n forţă, şi Eloim îi zice.
Ca stirpe-abramiană reţine iar credinţa
Ştiinţei prohibite; d-aceasta în Geneze
Mai dă divinităţii antice atribute
Sau calităţi păgâne, o lasă ca şi alţii
Tenace în vendictă, teribilă-n mânie,
Avară şi geloasă în cauza ştiinţei;
În fond însă-l repumnă absurdul şi nedreptul:
În Eloim transpare divinitatea veră.
Căci însuşi prin femeie prescrie re-ntregirea,
Regenerarea plină umanităţii-ntrege.
Ea are să strivească culpabila, perfida
A şarpelui reaţeastă.
E cu metod Scriptura, căci atestând căderea
Ne spune câte-există şi cum vorbeşte lumea
De arborul ştiinţei şi lasă o speranţă

De câte au să fie, prin contraziceri înseşi
Descoperă-adevărul.
Căderea este-o faptă, ş-aşa o recunoaşte;
Ci care e cuvântul? de unde provenise?
Scriptura ni-l transmite aşa cum se didese
D-adoratorii forței, satrapii-antichității,
Şi pare că s-adresă la mintea omenirii,
Zicându-i: “Au se poate un zeu gelos şi pater?
Un zeu plin de vendictă în marea-i bunătate?
Un zeu plin de rancurră în lunga lui clemență?
Şi dacă vreți cuvântul căderii deplorabili,
Vi-l spui cum vor să-l spuie potenții, impostorii:
Creat cu simțiri omul, dotat cu judecată,
Distins prin rațiune cu naltă facultate
Să studie, s-observe şi altor să comunice
Ideea, cugetarea, acesta este omul,
Imaginea divină.
De altă parte, iară, o lege de teroare
Divinamente dată, nerevocabil pusă
Să nu cumva să puie în uz aceste daruri,
Să nu cumva să guste din arborul ştiinței,
Ce-atât se dezvoltase în lumea cunoscută
Cât paradis se zise! că va muri cu moarte
În tot superlativul şi el, ce-a comis fapta,
Ş-a lui posteritate.”
Prin aste contraziceri Scriptura ne deschide
Un drum de judecare şi d-a conchide singuri:
De este cu putință un zeu pervers cu mintea,
Gelos d-a sa făptură, nedrept, cumplit, teribil,
Neconsecvent cu sine, lipsit de rațiune,

Într-un delir culpabil de ură, de vendictă,
Să dea pe mâna morții umanitatea-ntreagă,
Să martirize filii d-a tatălui păcate
C-o ură ne-mpăcată, să-şi facă un deliciu
Din lungile suspine ş-universalul gemăt?
Acel zeu nu există şi n-a putut să-existe;
E zeul fidiunii infamilor ce vrură
Să-mpile omenirea în numele credinței
De dânşii inventată, făcând divinitatea
Egală şi complice cumplitelor lor crime.
Scriptura îi denunță prin contraziceri înseşi,
Şi toată neființa, ca zeii fidiunii,
Dispare ca minciuna când adevăru-apare
În Iehova-Ființă, şi când mai dinainte,
Prin luptă decisivă şi foarte nelească
D-o noapte foarte lungă, învinse omul forța,
Ce pe lângă tărie adăugea şi dolul,
Punându-i mii de piedici la coapsa lui virilă.
În alba dimineții teribila fantasmă,
Divinitatea-Forță, cu toată-a ei tărie,
Manopere şi curse, era jos răsturnată;
Iacob e cu genunchii pe pieptul şi gâtlejul
Lui Eloim cel tare, ce grație îi cere.
Nu grație, ci pumnă, te luptă d-aci, oame
Dezmoştenit, te luptă!
Cu propriul tău sânge respinge ignoranța,
Nu crede imposturii; Scriptura ce-ți depinge
Figurile erorii te face să vezi singur
A ta regenerare în fructele ştiinței,
În Dumnezeu-Cuvântul.

Căzut-ai prin eroarea-ți, lipsit de preştiință;
Prin Dumnezeu-Cuvântul te nalță la splendoarea,
La starea-ți primitivă.
Desparte din substanța divinității vere
Nedemnele-atribute ce-i dete impostura;
În legile-armoniei vezi legea providenței,
Principiul bunătății; divinitatea-ntreagă
Sta însăşi în dreptate, când faptele-ți perverse
Răstoarnă echilibrul. Când ieşi din calea dreaptă
Şi predomină răul, convinge-te că bunul
Răsare din excesul al răului, şi darul
S-adauge oriunde păcatul se-nmulțeşte;
Ca lucea din tenebre din rău binele iese.

V. Moartea sau fraţii

I

Căderea-a fost şi este, nu însă preursită
Din planul providenței, ci din fatală-eroare.
D-aci în ignoranță, în lipsă căzut omul,
Ajunse-a se susține ca fiarele cu prada,
Ca păsări cu ciupitul, sau laborând pământul
În chinuri şi sudoare, cu palmele, cu brațul,
În lipsă d-instrumente, a se arma cu lemnul
Şi mai târziu cu piatra spre-a răsturna pământul.
Dotat cu rațiune, îşi construi umbrarul;
Castorul, rândurela îi fură drept maeştri
Spre a-şi clădi coliba, şi alte animale
Spre a-şi căta spelunce şi a scobi pământul
Să se alberge iarna.
Domă cavallul, boul şi le împinse jugul

D-a trage greutatea cu dânsul dimpreună
La asprele lui sarcini. Domestici şi păsări,
Formă de vite turme, dispuse d-al lor lapte,
De lână şi de piele, d-a lor progenitură.
Cu fiara veni-n luptă şi, vingător adesea,
Întreaga-i despuiere îi atestă valoarea
Şi-l revesti ca mantă, emblemă de victorie,
Trofeu al luptei sale.
Cu furie mai mare, cu ură mai cumplită
Veni cu omu-n luptă şi, vingător sau pradă,
Ajunse ori despotul, ori sclavul mizerabil
Al fratelui său însuşi, carnefix ori victimă.
Urmând după Scriptură, lua-vom înainte
Drept arhetip de viață adamiana stare,
Familia întreagă ce reprezintă-n sine
Viața primitivă; vom spune cu durere
De cele întâmplate după cădere-ndată
Ca nişte consecințe.
Pierdu Adam edenul, primara fericire,
Căzu omul din culmea progreselor cântate
De toți profeții lumii popoarelor antice.
Un cataclism teribil, universal incendiu
Se pare că cuprinse, distruse moştenirea,
Averea omenirii; că cherubimi de flăcări
Sta custodind intrarea, romfeea fulgerante
Rota neîmpăcată. Nu mai era speranță:
Cu mâinile-atârnate, cu palmele-ncleştate,
Îşi pleacă omul fruntea şi jos la pământ cată.
Iar sventurata-i soață în lacrimi sta în urmă-i.
Cu părul în desplete în marele său doliu.

Expatriat e omul, dezmoştenit cu totul
Din marele său bine, din toată-a lui avere;
În faptele lui toate e blestemat pământul:
E roşu de arsură, triboli abia produce
Şi spini şi pălămidă; chin şi sudori l-aşteaptă
Spre a-şi susține viața; mai vine şi insectul
Să-i dispute, să-i roază productele laborii.
Pe lâng-acestea-o voce din sânul său se nalță
Şi-i spune implacabil că nu e decât humă
Şi-n humă-o să reintre.
Frumoasa lui consoarte, cea grațioasă Eva,
Docilă îi urmează, supusă servitoare;
În lacrimi şi lamente, labori de tot ingrate,
Îşi pierde ai ei carmeni şi grațiile toate,
I se păleşte fața, i se deseacă pieptul
Şi buzele îi crapă. Cu scobitoru-n mână,
Drept instrument laborii, i se năspreşte palma,
Când tălpile, călcâiul i se-ntăresc ca osul,
Ca-a vitelor copită. Durere o aşteaptă
În viața-i lăcrimoasă spre-a naşte şi a creşte
Spre dor, spre chin, laboare, tot filii ai durerii
Ce au să-ngraşe câmpii cu sânge, cu sudoare.
În toată nuditatea, expuşi la ger, la vânturi,
Tunice pellicee le coperiră corpul,
Şi vița, sicomorul le oferiră frunze
Spre-a-şi coperi mijlocul.

II

În astă scăpătare şi lipsă despre toate
Născu lui Adam Eva pe-ntâiul filiu, Cain,
Cu gemenea Azruna. Ca cuibul unei păsări

Se împleti un leagăn de flori, plăpânde frunze.
Acolo puşi copiii, ca doi Columbei tineri,
Fură-ardicați spre ceruri de mâinile paterne,
Primițiile-agapei.
Se mai născu şi Abel, şi gemenea Helia.
Părinții se-nmuiară cu inima, cu dorul,
Cum foarte des se-ntâmplă, spre cel mai june frate,
Şi gestele lui toate, mişcări, apucături
Li se părea mai tineri, mai blânde, grațioase,
Cât din fatalitate, şi încă din pruncie,
Redeştepta în Cain o tristă gelozie.
Când se măriră frații, căzu-n partea lui Cain
A câmpului cultură, întru sudoarea feței
A-şi întreține viața; iar Abel îşi alese
Viața pastorală, a turmelor sporire.
În arşița căldurii sudând labora unul;
Asprindu-i-se palma, curbându-i-se corpul,
I se năsprea-mpreună şi inimă, şi cuget.
În urma turmei sale, la umbră, la răcoare
Sta în veghere altul, cu inima în pace,
Cu sufletu-n repaos.
Stătut de labori unul, ca negura de noaptea
Se returna la tindă; îşi întrista părinții
Şi tânăra soție.
Blând, plin de bucurie, cu oile, cu mieii,
Venea voiosul Abel ridente ca seninul
În brațele Heliei, ambilor săi genitori.
Familia întreagă era în voie bună,
Căci devenise Abel cel mai dilect al casei.
Pe lâng-acestea iară intrase-n ale rugii,

În câte îşi expande spre cer inima omul,
Şi datina d-a-aduce din fructe ş-animale
Spre-a le-nchina de sacre l-altar, în olocaust,
Oblațiuni, ofrande.
Cu ritul dimpreună, cu observări de forme,
Nu mult, şi supravine şi o credință-absurdă
D-o teamă, d-o speranță, şi pân' la degradarea
Să uite ale rugii şi să observe numai,
Când focul se aprinde, cum flăcările joacă,
Când drept se suie fumul sau când apucă-n lături,
Când bate vântu-n dreapta sau dacă bate-n stânga,
Când păsări trec sau svoală d-o parte sau de alta,
Când victima se lasă păşind l-altar voioasă
Sau face vro mişcare, ori înapoi se ține;
Când măruntaie, oase cuprind cutare semne
Ce-nseamnă ori dezastre, ori fericire mare;
Să mai acuze încă pe cel care ofere
D-a lui bunăvoință sau de vro coditură
De inimă, de suflet.
Adam, precum se vede, ca omul ce ignoră
Şi va şi el să ştie, şi n-are cum să afle,
Căci n-are de la cine, observă şi întreabă
Obiectele inerte, ş-atât cele-ntâmplate,
Cât mai vârtos pe sine; din sânul solitudinii
Se forță-a-şi da cuvântul de tot ce-aduce-azardul,
De jocul întâmplărilor, a tot ce e materie
Şi n-are voie liberă, nici rația drept duce;
Voind prea mult să ştie, în supraştire-ajunge,
Şi-n loc de veritate s-afundă-n superstiție,
Ce, oarbă de lumină, să-nvăluie în umbre,

Ş-a noastră neştiință, în toată neputința
D-a o-nsemna cu nume, se crede că ajunge
A-şi dezlega problema dacă din gură-i scapă
Pomposul sacru nume, expresia mister.
Mai mult decât tot omul Adam cătă s-ajungă
Prin via, primitiva-i imaginațiune
În regia fantasmelor, ş-a-şi face o sistemă
În practicarea ritului şi explicarea semnelor.
Şi-inițiați de dânsul, şi Abel, ca şi Cain,
Cu multă pietate în cele rituale,
În seară, dimineață îşi aduceau ofranda
L-altar în sacrificiu. Unul venea cu fructe,
Producte ale terrei ş-ale laborii sale,
Cu primogeniți altul, din mieii turmei sale.
Să fie întâmplare, să fie voie însăşi
De sus a providenței, precum Scriptura-afirmă,
D-a preferi p-un frate aşa din chiar senin
Mai mult decât pe altul? Că fumul de la Abel
Făcea coloană dreaptă suindu-se spre ceruri,
Pe când cel de la Cain se disipea în lături,
Ca fum dezagreabil la nările divine.
“Semn rău, precum se vede!” strigară asistenții;
Semn rău, crezu în sine şi Cain sv’nturatul.
Se negură la față, crezându-se-n urgie
În cele preaînalte şi el, şi ale sale.
Tentația fu mare, şi o simți ca omul
Cui nu-i dă pas laboarea, fatica şi durerea,
Ca tot dizgrațiatul. Mai auzi ş-o voce
Ce răsuna severă: “De ce astă-ntristare
Şi negură pe frunte-ți? D-aduci întru dreptate,

Întru dreptate-asemeni împarte sau desparte,
Căci altfel se comite în pe deplin păcatul.
Acesta te alungă, şi tu pune-ți puterea
A-l domina-nvingându-l.”
D-a priceput-o Cain, noi nu putem pricepe
De e vro rațiune c-apucă fumu-n lături,
Sau vreo cuviință l-a ritului plinire
Că se împarte-ofranda la dreapta sau la stânga;
Ci ştim că răscredința aduse rele multe.
Aceasta n-a fost vocea divinei rațiuni,
Ci vană aiurare, tentație supremă
La inima dolente, în omul ce se vede
Dezmoştenit de toate.
Se negură la față dizgrațiatul Cain;
I se negriră ochii şi-ntunecat ia câmpii.
În inimă-ncuibată invidia-l cuprinde,
L-agită şi-l turmentă; astâmpăr nu-i dă ura.
Necutez’ând s-abhorre pe fratele său Abel,
Se blestemă pe sine, doreşte starea vitei,
Doreşte neființa şi va să moară-ndată.
La cugetarea morții îi vin părinții-n minte
Ş-un dor nespus l-apucă de tristele lor zile,
De filii, de soție şi de suror’ şi frate.
Cu repentirea-i vine dorința să-i mai vază,
I-e frică şi ruşine naintea lor s-apară,
I-e frică d-al său sine.
Trist, palid, plin de spaimă, stătut d-atâtea chinuri,
De dor, de repentire îşi rătăceşte paşii
Şi intră în dumbravă să-şi caute repaos.
Aci, rupt de fatică, bătut de remuşcare,

S-aşează să răsufle, şi cugete-n amestec
Îl tulbură cu mintea, cu corpul îl frământă.
Aci, în murgul serii, în mijlocul tăcerii,
Nu mai avea nainte decât o viață-amară
Şi grea ce-avea să tragă prin căile spinoase,
Şi nici o consolare, şi nici o bucurie.
I se părea că este obiectul unei ure
Oriunde s-ar întoarce.
Din cuget în alt cuget era în neastâmpăr,
Şi orele de noapte treceau fără să poată
A-şi mai închide ochii sau vrun repaos s-afle.
Spre ziuă, în turmente, somn greu pe dânsul cade
Ş visuri vin grămadă să-i prelungească chinul;
I se părea că vede că-n umilita-i stare
L-amenința sclavia. Simțea foamea şi setea,
Angaria, laboarea, amarurile, jugul
Posterității sale într-însul rezumate,
Le resimțea în corpu-i, pe pieptu-i grămădite.
Gemea de greutate, mugea, nu ca un taur,
Mugea ca om, ca tată ce simte cu simțirea
A mii de individe şi scumpe, şi dilecte.
P-atunci era şi ziuă, şi Abel îşi mişcase
Către păşune turma şi o-ndreptase-n partea
Dumbravei unde Cain îşi petrecuse noaptea.
S-apropie, îl vede. Dormea şi gemea încă;
Se miră, se attristă văzându-l aşa singur,
Voieşte să-l ia-n brațe, ci îi respectă somnul;
Stă-n loc şi nu cutează să-l mişte, să-l deştepte.
L-aude şi-l observă cum geme şi s-agită
Şi că e-n prada vrunui oribil vis tenace.

Pătruns de tinerețe, d-ardoarea lui fraternă,
Se pleacă şi cu-ncetul îl mişcă şi îl cheamă:
“Te scoală, frățioare, te scoală prea dilecte.”
Ca-mpuns, speriat Cain răsare şi se scoală
Feroce, spăimântabil ca unul ce e-n luptă
C-un inemic de moarte; i se zburlise părul,
I se-ncruntase fruntea, cu ochii plini de flăcări
Şi cu furoarea-n față: “Ce! fiii mei sclavi vouă?
În servitute fiii, a mea posteritate?
Mai bine jos despoții! De jos, din rădăcină
Să moară tirania!” răcneşte, se repede,
Ia furios măciuca şi capul drept în două
Lui Abel îl despică.
Ca fulgerul jos cade blând, inocentul frate,
Şi-n ultima-i cătare răsstrăluci clemența,
Amorul şi iertarea , cu un surâs pe buze-i
Fiori îl petrecură şi-i coperiră ochii.
Se stinse. Şi pământul săltă cuprins d-oroare,
De sângele ce curge s-orbil îl întină.
Cade şi Cain, țipă, ia repede în brațe
Victima ce făcuse; şi vede, svânturatul,
Că nu era fantasmă, nu inemic de noapte,
Ci fratele său însuşi ucis de a sa mână.
Îl cheamă, îl sărută, îl mişcă, iar îl cheamă,
Cutremur îl apucă şi crede că-l apucă
Pe dinapoi o mână şi că aude-o voce.
Era divina voce cui zicem conştiință:
“Şi unde este Abel? şi unde e-al tău frate?”
Ce are să răspunză? “Nu ştiu! (Căci n-are încă
Întreagă cunoştință d-a faptei împlinire.)

Nu ştiu!... n-am fost custode!”
Şi când îşi veni-n sine, când îşi aduse-aminte
De cele de cu seara, de cugete sinistre
Ce nu-l lăsau să doarmă, de visele oribili
Şi de suprema luptă să-şi apere copiii,
Posteritatea-ntreagă de fiare, de sclavie,
Atunci disperat strigă: “Ucizător de frate,
O, mizerabil Cain! Iertare cât de mare,
Cât Dumnezeu de mare, păcatul meu o-ntrece
Şi nu mai e speranță. Deschisu-s-a pământul
Şi buzele lui sânge vărsat de a mea mână,
Al fratelui meu sânge a supt”; şi în rărunchii-i
L-a apucat cutremur. “Să fug...” şi până astăzi
Aşa fug fratricizii, aşa fug criminalii.

III

Şi frica, remuşcarea-l împing ca o tempestă
Ce-mpinge peste valuri un vas lipsit de cârmă
Ş-al căruia pilotul e şi nebun de spaimă,
Nu ştie unde fuge, când repezit la dreapta,
Când zbucinat la stânga. Îi pare că pământul
Îi fuge sub picioare. Stătut cu corp, cu mintea,
Jos cade, şi-i detună şi creierii ca locul;
Ca mort aci rămâne şi stă în nesimțire.
Durerea îl deşteaptă... şi când îi vine-n minte
A fratelui figură, fatală lovitură
Răsună-ntr-al lui suflet; ca pe cărbuni se simte
Şi sare plin d-ardoarea să-l mai revază-o dată:
Aleargă şi ajunge la locul de păcate
Şi cade peste corpul abandonat de suflet.
La pieptul său îl strânge, şi țipă, se lamentă,

Curg lacrimi de durere, fierbinți îi ard vederea,
Şiroaie cad, se-ncheagă cu inocentul sânge;
E desecat cu dorul ce-l sparge şi-l sfâşie,
Sughițele-l înecă, îşi pierde răsuflarea,
Cu mâini, cu capul cade pe pieptul adorabil
Mai micului său frate.
În mare neastâmpăr de multa-ntârziere,
Adam, Eva, Helia, Azruna după dânşii,
Căta pe Cain ş-Abel, şi-n astă prosternare
Îi află... O, spectacol! Părinți, copii, soție,
Vă lamentați şi plângeți, vă smulgeți în cap părul,
Țipați, că iată moartea în pragul tindei voastre
Oribil grință dinții.
Dizgrațiat Adame, al patrilor părinte!
Mult lăcrimoasă Evo, a mamelor strămater!
Pe cine-aveți d-a plânge? pe justul ce trepasă,
Sau pe ucizătorul mai hâde decât crima,
Oribil de cutremur, de spaimă, repentiri?
Căci unul, ca şi altul, sunt scumpii voştri filii.
Ca tată te-ntreb, Doamne, al totului părinte,
De cine simți durerea mai mult şi pietatea:
De fiul ce blând cade ucis de al său frate,
Sau de dizgrațiatul ucizător frenetic?
Întreci sau te-ntrec, Doamne, părinții în durere?
Mai bine zeci de filii la oricare părinte
Ucişi de mâna morții (de s-ar putea vrodată
O astfel de urare), decât un singur filiu
Ucizător de frate!
Dă, Doamne,-acolo lacrimi şi grația ta toată,
Împacă (de se poate) dizgrațiatul suflet

Damnat de sine însuşi turmentelor eterne!
Aibi pietate, Doamne! miserere lui Cain!
Clemență, re-ntregire la sventurata ginte,
A lui posteritate! Răscumpere-se-n secoli
Prin chinuri ce-i aşteaptă, prin gemet, prin laboare,
Prin cuget şi travaliu! Mulțească-se iertarea
Oriunde e păcatul mai mult, mai deplorabil!
Fiorător spectacol! Tabelul se prezintă
Oribil, plin de sânge. E amplu şi se-ntinde
Cât omenirea-ntreagă trecută şi prezentă,
Şi-n secoli se destinse ca două mari figure
Ce ne-ncetat arată ce-a fost şi este omul:
Când fiară, când victimă; sus unul, în picioare,
Şi tremurând şi livid e Cain fratiricidul;
Jos, palid, justul Abel, scăldat într-al său sânge,
Lăsând orfani copiii, se vede până astăzi
Din secol în alt secol, din ginte l-altă ginte,
Trecând din dogmă-n alta, din lege-n altă lege.
Vedeți după cădere cât este de oribil,
Lugubru tot aspectul. Figure două-n sine
Răsună omenirea, şi o desparte-n două:
În Căini şi în Abeli. Scriptura ne-o descrie
Şi o personifică în doi frați ce ieşiră
Din sânul tot acela şi din aceeaşi coapsă.
Şi Cain se înseamnă pe frunte-i ca cu-o sternă,
Să nu-l omoare nimeni; şi Cain nu mai moare,
Ca însuşi despotismul ce-n secoli se succede,
Schimbând formele toate, luând toată figura,
Ş-a libertății însăşi. Şi de se mai nasc Abeli,
Vin tot spre-a fi victime, tentație invidiei.

“Dă, frate, şi ucide, dezmiardă-te-n sudoarea-mi
Te-mbată d-al meu sânge!” Aceasta e strigarea
Şi țipătul cel mare de şaptezeci de secoli.
Juni, vergini, dați la fiare, dați şi mai rău orgiei
Mii, mii de ecatombe idolului de Marte,
Damnării de-inchiziții şi autodafede,
În olocaust corpuri, şi suflete-azvârlite
La flăcările gheenei! Măciucă, lance, gladiu,
Rug, furci şi roată, cruce, salpetră şi pucioasă,
Plumb, fier, bronz, acioaie, jug, carcere şi bende,
Cepi, fiare şi verige, sclavie, servagiu, glebă,
Impozite, uzură...

IV

Dispare de durere, de frenezie Cain,
Nu mai putea să vază îndoloraţi părinții,
Oribilul spectacol, cu-atâta mai lugubru,
Cu cât cele umane acum de prima oară
Şi pe neaşteptate se-nspăimântară horrend
D-atâta catastrofă.
Ci Abel sta cu fața şi palidă, şi rece,
Ca cel care aşteaptă spre cer şi mut imploră
O grație din urmă. Lamentele-ncetară;
Părinții şi soția, cu cât cătau la dânsul
Şi-l mai sorbeau cu ochii, şi-l mai luau în brațe
Şi-l sărutau pe frunte, cu-atât simțeau nevoia
Sau marea veritate d-eternă despărțire;
N-o cunoscuse încă, ş-acum le-o spunea sufletul,
Convins d-a sa durere. Avea supreme drepturi
Dizgrațiatul Abel, ş-acestea-imperioase
Se impun ca datorie l-ai săi ce îl contemplă.

A fost mai naturală din toate datoriile
L-asemenea mari pierderi, l-asemenea durere,
La o transfigurare atât de spăimântabilă,
Să facă să dispară tot ce era oribil;
Nu mai putea să vază acel scump, sacru sânge
Negrindu-se-n tăcere cu cât se-nchega rece
Şi-i macula tot corpul ş-aureea lui coamă,
Lipindu-i în dezordin, pe frunte şi pe tâmple
Şuvițele lugubre şi-l desforma atâta.
Spălară, curățiră, cu lacrimi inundară
Acele scumpe membre; îi sărutară fruntea
Şi mâinile, şi ochii şi vrea ca să-l adorne,
Magnefic să-l prepare spre-a mai face un pas
Ca să apară candid în fața Creatorului.
I-acoperiră corpul cu flori, tinere plante,
Şi fruntea îi încinseră cu lauri ş-amarante,
Îi puseră ca aripe d-a lungu-n ambe părțile
Stâlpări de palmifer, cântând toți aleluia.
Şi toată solitutea ce sta atât d-atentă
Răsună în lamente din vale până-n vale,
Ca angelii durerii: “Amin şi aleluia!”
“Eterna lui memorie! mai ziseră părinții,
Ca-a noastre lungi suspine!” şi frunzele din selbe
Înfiorat răspunseră: “Ca-a noastre lungi suspine!”
Se uită-n toate părțile, la cer căută părinții,
Şi parcă cer o grație, vro naltă prevedere
Spre-a veghea cu martirul într-o viață nouă
Unde n-avea nici soață, nici mater să-l adoare,
Nici pater să-l conducă.
Cu toți laetemente îşi adresară vocea,

Neavând cui să se roage, şi Eva în durere
Acest fel se exprimă:
“O, aer ce verşi viaţa spre-a răsufla-n suspine,
Nu mai răsuflă Abel!... L-abandonaţi, etere!
L-ai curăţit, o, apă! Albitu-l-ai ca lâna
Şi c-al Albanei nectar; stropitu-l-ai în unde
Ca lacrimile mele ce m-ard... şi lui căldura
Nu pot să-i mai aducă. O, sfinte foc, divine,
L-aşteaptă-a tale flăcări ca mielu-n olocaust,
Îmi ceri ast sacrificiu în arderea de tot;
Ci ard şi frig cărbunii, şi dorul e prea mare,
Şi nu-mi laşi până-n urmă nici dulcea lui imagine,
Să nu-mi mai vază mintea decât cenuşă stinsă.
De ar simţi oiţa când i se arde mielul,
Şi d-ar avea putere, nu l-ar lăsa să-l arză.
Nu-l pot preda la flăcări... O, mater, sacră Terră!
Ia-l tu-n braţele tale, să-i ţii tu locul meu;
Deschide-ţi al tău pântece şi poartă-l tinerelă,
Precum l-am purtat însămi, până să-l naşti d-a doua
Spre o viaţă mistică şi fără chin, durere.
În sânul tău, o, mater, depui pe al meu filiu!”
Adam îşi şterge ochii, se scoală în picioare
Cu gravida idee ce-i deşteptase Eva,
Şi ia genunchii fiului, îi mai sărută-o dată,
Îi strânge cu vigoare, şi stinsul corp încovăie
Şi îl mlădie-atâta, cât pumnii şi genunchii
I-aduce pân’ la gură, ca filiul să-i semene
Cu pruncul când se află în pântece materne.
L-acest aspect patetic cu toţi se consolară
Şi toţi puseră ochii la stânca colosală

Pe care blândul Abel îşi aducea ofrandele
În seară, dimineață, la cer în sacrificiu
Şi unde era grota cui, prunci încă, copiii
Ei singuri îi ziseseră în jocuri inocente:
Aidem în sânul Terrei, zicând stâncii dolman.
Luară cu toți corpul, prin norii de profume,
Ş-acolo-l mormântară dolenți şi plini de lacrimi.
Iar angelii blândeții, drept preoți, intonară
Cântarea despărțirii ş-a sărutării ultimi
Şi imnul nemuririi.
În grotă, lângă Abel, îi puseră drept steme
Şi vargă pastorală, şi gladiul de cremene
Prin care-njunghea mieii l-altar în sacrificiu,
Velocile săgete de silex, adamante
Şi toată armătura ce-avea ca un păstor.
Acea stâncă şi grotă ca monument rămase,
Ca punct de demarcație, hotar între doi secoli:
Între edenianul, sau zisul ev de aur,
Şi durul, asprul ev de sudori, laboare.
D-aci se începură şi-ntâiul ev de cremene,
Şi epoha faimoasă, epoha a dolmanilor.

(1870)

TRADUCERI

Suvenirul

— A. de Lamartine

Ziua se duce ş-altele vin,
Şi fără urmă se strecor toate;
Dar să te stingă nimic nu poate
Dintr-al meu suflet de tine plin.

Anii mei repezi, viața-mi trăită
Le văz grămadă în urmă-mi stând,
Precum stejaru-şi vede căzând
În preajma-şi frunza cea veştezită.

Fruntea-mi de vreme toat-a albit,
Sângele-mi rece abia prin vine
Curge, ca unda ce-n loc o ține
Sufletul iernii cel amorțit.

Dar chipu-ți tânăr, tot într-o stare,
În veci tot tânăr îl voi privi,
În veci în sânu-mi n-o-mbătrâni:
El, ca un suflet, vârstă nu are.

Nu, tu din ochii-mi nu ai lipsit;
Şi când privirea-mi cea neclintită
De tine-aicea fu părăsită,
Dodată-n ceruri eu te-am zărit.

Acolo-ntocmai ş-acum frumoasă
Te văz ca-n ziua ce mă lăsaşi
Şi la cerescu-ți locaş zburaşi
Cu aurora cea răcoroasă.

Dar, frumusețea-ți, chipu-ngeresc
Şi-n ceruri încă tot te urmară:
Din viață ochii-ți ce încetară
De nemurire raze lucesc!

Zefirul dulce cu-a sa suflare
Încă îți suflă păru-undoios,
Ce-n trăsuri negre de ebanos
Recade-n sânu-ți fără-ncetare.

Umbra acestui văl mincinos
Şi mai mult chipul ți-l îndulceşte,
Ca dimineața ce se iveşte
Din vălul nopții întunecos.

Cerescul soare vine, sfințeşte
Cu ale noastre zile ce zbor;
şi-ntr-al meu suflet al meu amor
Nu are noapte, în veci luceşte.

Minut nu este, nu fac un pas
Şi-mi eşti aievea înfățişată:
De mă uit, unda chipu-ți mi-arată;
D-auz, zefirul poartă-al tău glas.

Pe când pământul doarme, visează,
D-auz prin frunze vântul şoptind,
Parcă din buze-ți auz ieşind
Sfintele-ți vorbe ce mă-nviază.

De-mi ardic ochii şi-n sus privesc
Aceste stele învăpăiate,
P-a nopții pânză împrăştiate,
În toată steaua eu te zăresc.

Dacă zefirul, cu-a sa mişcare,
Din flori mă-mbată cu-al lor miros,
Atuncea pieptu-mi neputincios
Răsuflă însăşi a ta suflare.

Când trist, în taină, la altar merg
Să rog Ființa mângâietoare,
Atuncea lacrimile-arzătoare
Mâinile tale simt că le şterg!

Când dorm, tu-n umbră eşti cu-ngrijire
Ş-asupră-mi aripile-ți alin;
Visele toate din tine-mi vin,
Încât viața simt în dormire.

Ah! fie-n somnu-mi ca mâna ta
Să-mi taie firul zilelor mele!
Ş-atunci din visuri dulci, amari, grele,
Doamne!... în sânu-ți m-aş deştepta!

Ca două raze strălucitoare
Şi ca suspinuri ce se unesc,
A noastre suflete unu-mplinesc.
Şi eu... sunt încă cu răsuflare!

(1829)

Războiul

— A. de Lamartine

De ce sunete viteje urechea-mi e speriată?
Glasul trâmbiței răsună, cai ninchează sforăind;
Coarda-n sânge înmuiată,
Ca sabia-ncrucişată,
Sună pavăza lovind.

Semnul de război se dete, aerul e-nzgomotat:
Armele! Şi eho iară: armele! mai depărtat.
Pe câmpie răspândite scadroanele tropăiese,
Decât crivățul mai iute din tot locul năvălesc;
Şi ca două aripi negre deodată se întind
Din coastele cele dese de legiuni şiruind.
Ne-nduplecat armăsarul, strâns în frâu, locul lovind,
Pe-ndoitele-i genunche se opreşte sforăind.
Trăsnetul încă tot doarme, şi-n câmpul cel mărmurit
O prea jalnică tăcere cu groaza s-a răspândit.
Nu s-aude decât marşul atâtor mii de soldați
Alergând naintea morții căreia sunt închinați,
A carelor uruire, armăsării ninchezând,
Poruncile-adăugite şi aerul răsunând,
Sau vântul care izbeşte în steaguri ce fâlfâiesc
Şi-n taberele vrăjmaşe înotând se îndoiesc;

Şi când seamănă, umflate de biruinţă, c-ar sta
Gata înaintea slavei singure de a zbura.
Când ostenite-ncetează, se lasă pe lemn în jos
Ca s-acopere vitejii cu-al lor văl întristăcios.
În fruntea-amânduror taberi bronzurile bubuiesc,
Tunetele depărtate se răspund, se-mpotrivesc.
Din ţevile-nflăcărate fulgerul scânteietor
Ca suflarea morţii iese, dă, doboară destructor.
Bomba printre ronduri lasă un drum larg petrecător,
Precum când trece, se-ntoarce asudatul muncitor
Şi, făr-a căta odihna, coseşte neîncetat,
Despică o brazdă nouă lângă alta ce-a lăsat,
Astfel săgeata fatală se primblă din rând în rând,
Le culcă ca nişte spicuri pe câmpie răsturnând.
Ici cade un erou mândru în floarea sa secerat,
Din ochii săi ies scânteie, de trufie-mbărbătat;
P-al său coif ce face unde, de lumină strălucind,
Mlădioasă-o pană cade, se ridică fâlfâind;
Moartea de ţintă-şi alege printr-însa a-nnemeri,
Trăsnetul aci loveşte, şi greşit nu poate fi:
Ca un snop de oţel cade în pulbere răsturnat.
Armăsarul său s-azvârle, se simte neînfrânat;
O piezişă căutătură p-al său stăpân aruncând,
Se-ntoarce, îşi pleacă capul, îl miroase lăcrimând.
Colo cade-un vechi războinic ce, crescut de luptător,
Patrie tabăra-i fuse, ş-armele al său amor.
El de nimic n-are-a plânge decât d-un steag îndrăgit:
Murind, după el priveşte, după dânsul e mâhnit.
Moartea după-ntâmplări zboară în drumul său grozăvos:

Unul piere-ntreg cu totul, altul, în țărână jos,
Ca un trunchi a cărui ramuri de secure cad trosnind,
Ale sale mădulare-şi vede în bucăți sărind,
Care, târându-se încă pe pământul umedat,
Lasă după el şiroaie în praful cel sângerat.
Rănitul, pe care moartea jumătate l-a lovit,
În brațul unui prieten în zadar fuge ferit;
Amândoi d-o lovitură îmbrățişați sunt loviți,
Ş-amestecați împreună, amândoi sunt mulțumiți.
Însă în zadar plesneşte trăsnetul neîmpăcat
Şi-n taberi săgeți de flăcări plouă, varsă ne-ncetat.
Ca marea ce o despică un vas iute spumegat
Şi napoi se-nchide iară pe urma ce a lăsat,
Astfel peste ronduri sparte la loc altele se pun,
Vin să înfrunteze moartea peste cei morți, şi-i răzbun.
Dar omor fără răsplată s-aştepte se ostenesc
Taberele amândouă, ş-una-ntr-alta năvălesc,
Se-mping, se lovesc, pătrunde o ceată-n alta intrând
Ş-a lor amestecătură sângeros vifor nălțând;
În a cailor putere escadroanele se sparg,
Rondurile cele strânse se deschid, fac un loc larg;
Fierul peste fier loveşte, focurile se-nfăşor,
Din taberele izbite un fulger iese, un nor.
În valuri de fum silitra, în aerul zgomotat,
Arde, curge, bubuieşte în şirul cel flăcărat;
Soarta lor este ascunsă sub desul, grozavul nor,
Ochii nu pot vedea încă izbânda sau moartea lor.
Precum când două torente ce la vale se pornesc
Din doi munți din împotrivă, se reped, se prăvălesc

În prăpastia cea strâmtă, vin gata a se sfădi,
Şi tot într-aceeaşi vreme a se-mpinge, -a se izbi;
Unda loveşte în undă, valurile se-nmulțesc,
Sar în sus, s-azvârlă-mpinse, se-ntărâtă, se-nvrăjbesc;
D-o pulbere umedoasă aerul e mestecat,
De vâjâiosul lor trosnet pustiul e tremurat;
Şi-n şesul ce le-mpreună, a lor furii aducând,
Undele amestecate curg chiar în lupta lor stând.
Dar trăsnetul încetează. Ascultați!... glas plângeros
Se nalță, se răspândeşte pe câmpul cel tânguios.
Arpa, trâmbița, cimbala, însoțite îşi unesc
Glasul lor cel de aramă şi-mpreună tânguiesc;
Şi p-ale vântului aripi treptat urcă şi cobor,
Ne lasă-ale lor acorduri, țipătul celor ce mor.
L-al lor strălucit răsunet dealurile-ascult, răspund,
Simțirile-s fiorate, inimile se pătrund.
Şi-n aerul care sună de glasul cel tremurând,
Parcă al morților suflet prin el s-aude trecând.
Soarele, totdeodată, risipind noru-n senin,
Cu o groază luminează locul cel de cărnuri plin
Şi a lui galbenă rază strecurându-se-aci jos,
Desface râuri de sânge ochiului cel fioros.
Cai şi care-n mii zdrobite, în drumul grozav zăcând,
Părți vii încă risipite ici şi colo-n praf bătând,
Trupuri, arme sfărâmate, coifuri steaguri, mădulări
Grămezi de morți peste ele, sub ele, după-ntâmplări.

(1829)

Corbul şi vulpea

— La Fontaine

Jupân corbul câştigase
Din negoțul ce-apucase
Un bun chilipir de caş,
Şi cu dânsu-n cioc se duse
P-un copac, unde se puse
Ca un om l-al său sălaş.

Vulpea, ca o jupânească,
O cam şterge de p-acasă,
Şi ieşise la primblare;
Iar bunul miros ce are
D-ici, de colo o-ndreptă
Sub copac, şi-n sus cătă:
“Jupâne corb, plecăciune!
O, Doamne, ce frumusețe!
Ce pasăre, ce minune,
Ce drag de pene mărețe!...
Dar n-are glas; ce păcat!”

Corbul, îngâmfat în sine,
Nicidecum nu-i veni bine
Ca vulpea să-l socotească

De mut sau să mi-l vorbească
Că e prost l-al său cântat.
Lungi gâtul, căscă ciocul
Şi-ncepu a croncăi.

Caşul căzând, vulpea-aci,
Cântărețul păți jocul.
“Jupân corb, precum se vede,
Minte numai îți lipseşte;
Şi fă bine de mă crede
Şi-nvață, te foloseşte:
Că de mult, foarte de mult,
Din punga celor ce-ascult
Linguşitorii trăiesc.”

(1829)

Singurătatea

— A. de Lamartine

Adeseori pe munte, când soarele apune,
Eu, obosit de gânduri, la umbră rezemat,
În jos peste cămpie vederea-mi se repune,
Privind cum se destinde cu-ncetul şi treptat.

Aici spumegă râul în undele-i muginde
Şi şerpuind se pierde în depărtat ascuns;
Lacul colo-şi revarsă apele lui dorminde,
Pe care steaua serii ivită le-a pătruns.

Seara-şi aruncă încă o rază rubinoasă
P-al munților nalt vârf de brazi încoronat;
Ş-a umbrelor stăpână în caru-i rourat
Păşaşte, şi albeşte o pânză fumegoasă.

Religiosul sunet, curmând astă tăcere,
În aer se revarsă din turnul goticesc;
Pe călător opreşte; şi luciul câmpenesc
Ne-nsuflă-n locul zilei o sfântă mângâiere.

Dar sufletu-mi, l-această vedere felurită,
Rece, nimic nu simte plăcere pe pământ;
El înainte-mi este o umbră rătăcită:
Soarele nu-ncălzeşte pe cei ce nu mai sânt.

Stânce, colnice, dealuri, d-a rând le iau pe toate,
Din margine la alta, d-apus la răsărit,
Nimic nu las din lume, şi văz că nu se poate
Ferice eu în vruna mai mult a fi ursit.

Ce pot afla în aste livezi, lacuri, câmpie,
A cărora plăcere odată mi-a zburat?
Râuri, fântâni, dumbrave, colibă sau palat;
Lipseşte o ființă, şi toate sunt pustie.

Facă-se zi sau noapte, răsare şi sfinţeşte
Soarele, eu la dânsul mă uit c-un ochi străin!
Fie linişte, vifor, negură sau senin,
Zile n-aştept d-aicea, — soare ce-mi foloseşte?

Când aş putea în drumu-i să-l însoțesc vrodată,
Ai mei ochi pretutindeni deşertul ar privi;
Aici îns-a mea râvnă la toate e-ncuiată:
Nimic nu cer din lume, nimic n-am a dori.

Dar dincolo d-aceste înflăcărate sfere,
Loc unde luminează soarele-adevărat,
Când mi-aş lăsa aicea lutoasa despuiere,
Acolo-mi va fi față ce-atâta am visat!

Acolo şi nădejde, ş-amor, şi-ncredințare.
Voi reafla-n izvorul d-atâta prea dorit,
Ş-acel ideal bine de toți nădăjduit
Şi care-aici vrun nume el pe pământ nu are.

Pe carul aurorei să zbor până la tine
De ce nu pot, o, scumpe locuitor ceresc?!
În locul osândirii ce mă mai zăbovesc?
Nu e nimic d-amestec între pământ şi mine.

Jos pe livezi când cade frunza cea-ngălbenită,
Vântul de seară suflă, o zboară, ş-a pierit...
Şi eu sunt ca această frunză prea veştezită;
Crivețe viforoase, ce m-ați deosebit?

(1830)

Seara

— A. de Lamartine

Seara aduce lina tăcere;
Pe pustii tânce eu aşezat
Iau după urmă al nopții car
Ce-n aburosul senin păşeşte.

Venus se nalță pe orizon,
Şi la picioare-mi steaua-amoroasă
Cu-a sa lumină misterioasă
Argintuieşte verdele şes.

Prin deasa frunză acestor arburi
Auz zefirul încet şoptind:
Lângă morminte ast sunet simt
Parcă ar trece zburând o umbră.

Dar totodată scapă din cer
Senină rază din steaua nopții,
Şi pe tăcuta-mi frunte-ndreptată
Lin se revarsă peste-ai mei ochi.

Dulce lucire d-un glob de flăcări!
Rază mult dragă! ce mă voieşti?
Vii oare-n sânu-mi cel obosit
S-aduci lumina într-al meu suflet?

Sfințita taină acestor lumi
Te cobori oare ca să-mi descoperi,
Taină ascunsă l-această sferă
În care ziua te-aşteaptă mult?

O-nțelepciune neînțeleasă
Te îndreptează la ticăloşi?
Ce! vii tu noaptea a-i lumina
Ca dulcea rază unei nădejde?

Vremea ce vine ai ca să spui
Inimii triste ce-n veci te cheamă?
Rază mult sfântă, eşti aurora
Acelei zile ce n-are-apus?

Inima-mi toată se-nflăcărează
L-a ta lucire, şi mă strămut,
M-aflu cu-aceia ce nu mai sunt...
Dulce lumină, eşti al lor suflet?

Tot aşa poate că se strecor
Ş-aceste umbre mult fericite;
Mă simt aproape că sunt de ele,
D-ale lor chipuri înfăşurat!

Ah! voi de sunteți, umbre mult sfinte,
Aci-n tăcere, vă rog veniți;
Cum sunt de zgomot eu depărtat,
Fiți împreună cu-a mele visuri.

Dragostea, pacea voi revărsați
În sân, în pieptu-mi ce-abia răsuflă,
Ca rouă nopții care se lasă
Şi domoleşte al zilei foc.

Veniți!... Dar aburi, o ceață groasă
Pe cer se nalță numaidecât
Şi peste dulcea-mi rază se-ntind,
Piere, şi-ndată se-ntunecează.

(1830)

Lacul

— A. de Lamartine

Astfel tot la țărmuri nouă împinşi calea ne-ncetată,
Duşi către vecinica noapte, înapoi făr-a veni,
În oceanul de verste noi nu vom putea vrodată
O zi ancora-a-ntări?

O, lac! abia-şi sfârşi anul drumul ce iar şi-l găteşte,
Ş-aproape de drage valuri unde ea era-a veni,
Pe piatra unde-ai văzut-o, aci, iată, mă priveşte,
Viu singur a... m-odihni!

Astfel tu mugeai în gemăt sub aste stânci afundate,
Astfel vântul a ta spumă pe picioare-i arunca
Şi te sfărâmai tot astfel sub coastele-ți deşirate,
Unda-ți plesnind se vărsa.

Ți-aduci aminte-ntr-o seară când noi pluteam în tăcere
Şi n-auzeam de departe pe undă, sub cer lucios,
Decât sunetul lopeții ce despica cu plăcere
Valul tău armonios?

Când, un glas străin cu totul pe tăcere, fără veste,
Dintr-un țărm ce-aducea farmec începu a deştepta.
Unda stătu să asculte, şi glasul ce scump îmi este
Cu-aste vorbe răsuna:

“O, vreme, opreşte-ți zborul! ceasuri blânde,-ascultătoare,
Opriți cursul vostru, stați!
A zilelor mai frumoase plăcerile fugătoare
Lăsați să gustăm, lăsați!

Destui ticăloşi vă strigă, ce necazu-i împresoară;
Curgeți, pentru ei grăbiți;
Luați cu ale lor zile grijile care-i doboară
Şi uitați p-ăi fericiți...

Dar ce cer? deşartă rugă! minutele trec, n-aşteaptă,
Vremea-mi scapă, s-a pierdut;
Eu zic nopții să-ntârzie, aurora se deşteaptă,
O-mpraştie... a trecut!

Să iubim, să iubim dară, de secunda ce grăbeşte
Grăbiți să ne bucurăm;
Vremea este fără țărmuri, omul liman nu găseşte;
Curge, şi noi naintăm!”

Timp gelos! e cu putință aceste ceasuri sfințite,
Când amorul în lungi unde ne revarsă fericiri,
Să zboare de noi departe, asemenea de grăbite
Ca şi în nenorociri?

Cel puțin nici a lor urmă, şi ea nu stă, piere, zboară?
Ce! de tot le-avem pierdute? mai mult nu le vom afla?
Vremea care ni le dete, vremea care le omoară
Mai mult nu ni le va da?

Trecut! Nimic! Vecinicie! Abisuri negre, noptoase!
Unde sunt zilele noastre care-n veci ni le-nghițiți?
Spuneți, ne veți mai întoarce aste plăceri fioroase
Pe care ni le răpiți?

O, lac, şi voi, stânci tăcute, peşteri şi păduri umbroase,
Voi, ce vremea vă păstrează sau vă poate re-nnoi,
Păstrați ținerea de minte acestei nopți prea frumoase
Cel puțin a vă-nsoți.

Fie cu tine-n repaos, fie şi în vijelie,
Frumos lac, şi în privirea dealurilor ce-asudez,
Şi-n aste sălbatici râpe, şi-n brazii ce cu mândrie
Malul tău încoronez;

Fie-n zefirul ce suflă, ce tremură în verdeață,
În sunetele din vale ce văile le răspund,
În steaua d-argint în frunte ce albeşte a ta față
Cu raze ce-abia pătrund;

Şi vântul ce tare geme, şi trestia ce suspină,
Miroasele răsfirate din aeru-mbălsămit,
Tot ce se vede, s-aude, toate ele ce n-au vină,
Tot zică: ei s-au iubit!

(1830)

Toamna

— A. de Lamartine

Salutare, lemne triste, ce verzi, galbene-nnegriți,
Frunzi ce, căzând risipite pe livezi, vă veşteziți!
Salutare, voi frumoase zile ce ați mai rămas!
În voi tânguirea firii urmează c-un slab, trist pas.
Ea se cuvine durerii, mie-mi place s-o privesc;
Singuratica cărare, uitat păşind, o citesc.

A! să mai văz înc-o dată soarele îngălbenind,
A cărui lumină slabă abia pătrunde sclipind
La piciorul meu ce sună frunza, lemnul cel uscat,
Întunericimea deasă în pădurea ce-am călcat.
În aste zile de toamnă, când natura-şi dă sfârşit,
Dar! aflu mai mult plăcere l-al ei ochi acoperit:
Este al unui prieten tristul rămâi sănătos,
Este zâmbirea din urmă genei ce, lăsată-n jos,
Moartea vine s-o închiză, mai mult a nu s-ardica.
Aşa orizonul vieții gata fiind a lăsa,
A lungilor mele zile nădejdea slabă plângând,
Mă mai întorc înc-o dată şi, nesățios cătând,
Mă uit l-ale sale bunuri ce încă n-am întâlnit,
Bunuri de la care soarta pân-acum m-a ocolit.
Frumoasă, dulce natură, soare, cer, crânguri, pământ,

Sunt dator; lacrima pică pe margini l-al meu mormânt.
Ce curată e lumina! aerul plin de miros!
L-a murindului privire soarele cât de frumos!
Acum aş vrea şi cu drojdii să deşert acest pahar
Amestecat când de fiere, când de dulcele nectar.
În fundul acestei cupe unde viața sunt a-mi bea,
Vreun gust de miere-aicea e putinț-a-mi rămânea?
E putință viitorul pentru mine a păzi
O-ntoarcere-a fericirii ce n-am a nădăjdui?
E putință în mulțime un suflet a fi ascuns
Să cunoască al meu suflet, la ce voi să am răspuns?
Floarea, căzând jos, îşi lasă la zefir al ei miros,
şi e la soare, la viață al ei rămâi sănătos.
Eu mor însă, ş-al meu suflet în minutul ce l-am dat
Se revarsă ca un sunet melodios întristat.

(1830)

Romanţă

— Lord Byron

I

A mea tânără taină afund rămâne-ascunsă
În tristu-mi, singuratic suflet prea obosit;
Iar când inima-mi bate de sila ei împunsă
L-a ta ca să răspunză, atunci ea s-a vădit!
Şi singură-n tăcere o simt iar tremurând.

II

A mea flacără este vecinică, nevăzută
Ca şi slaba lumină candelei sub mormânt,
Ş-a deznădejdii rece întunecime mută
În veci nu o va stinge; iar razele ei sânt
Întocmai de zadarnici ca şi când n-ar fi fost.

III

Aibi-mă-n pomenirea-ți, la groapa mea nu trece
Făr-a-ți arunca ochiul şi fără a gândi
L-aceea ce cenuşa-i te simte, deşi rece;
Singura chinuire şi iad ce-aş suferi
Este de a fi stinsă din pomenirea ta.

IV

Ascultă-mi ast din urmă glas singur pentru tine
Virtutea nu opreşte a plânge pe cei morți;
În veci eu ți-am cerut-o, fă-mi singurul ast bine
O lacrimă să-ntimpin l-a veciniciei porți,
Întâia ş-a din urmă răsplată de amor.

(1836)

Poema didactică după Boileau şi Horaţiu

— Boileau

Lasă-ncolo, nu mai credeți c-un autor fiecum,
Scârțâind numai la versuri, spre Parnas să-şi facă drum,
Dacă din ceruri nu simte darul acela secret
Şi la naşterea lui steaua nu l-a format de poet.

Voi ce de periculoasa ardoare vă-nflăcărați,
Ce spinoasa carieră mândri vreți să alergați,
Nu vă-ncercați pentru versuri surda a vă consuma,
Nici a crede că e geniu un amor d-a tot rima.
D-ambițiuni ne-nțelepte cât puteți vă depărtați
Cu puterea, mintea voastră ne-ncetat vă consultați.

Singură natura poate mințile mari a crea,
Ea-ntre autori talente ştie-a repărți şi da:
Unul flacără-amoroasă poate-n versuri a descri,
Altul prin trăsuri plăcute epigrama-a ascuți;
Unul faptele eroici trâmbițând a celebra,
Altul pe fluier, la umbră, păstorele a cânta.
Sunt însă şi oameni care nu cunosc cât prețuiesc,
Cred că sunt un geniu mare şi pe sine s-amăgesc.

Oricare sujet se scrie, fie simplu ori sublim,
Bunul simț s-aibă cu rima acordul cel mai intim.
În van pare că-unul d-alta nu se pot apropia:
Rima e sclavă şi ştie-a se supune ş-asculta;
Când ştim să avem voință şi-n adins s-o căutăm,
Mintea fără greutate se deprinde, ş-o aflăm.
Rima la cuvânt se pleacă greutăți făr-a-arăta
Şi-l dezvoltă ajutându-l, în loc de a-l strâmtora.
Dar ne-ngrijind-o, se scoală rebelă, n-o poți ținea,
Şi-n loc s-o reții, urmează înțelesul după ea.
Urmați, țineți după minte, şi oricâte laborați,
Lustru, preț tot de la dânsa ne-ncetat vă-mprumutați.

Mulți, împunşi d-un neastâmpăr, în fuga lor avântați,
Vor să-şi scrie-ale lor versuri d-ale minții depărtați.
În monstruoasele versuri ei cred că s-ar micşora
Când ca lumea al lor cuget ar voi a-şi exprima;
Spuneți cugetarea voastră galant, nalt, glumeț, uşor,
Dar spuneți-o cum se spune, pe-nțelesul tuturor,
După vorbe îngâmfate nicidecum nu alergați,
Cu termeni ce nu-şi au locul frazele nu le-necați.
Tot spre bunul simț să căte; dar aci ca s-ajungem
Calea e alunecoasă şi-anevoie s-o ținem;
Puțin de ne vom abate, îndată ne rătăcim;
Drumul rației e unul, dintr-însul să nu ieşim.

Un autor câteodată, plin d-un plan ce şi-a făcut,
Până când nu şi-l deşartă, nu mai tace un minut.
De e palat ce-ntâlneşte, începe a ți-l descri
Şi te poartă pretutindeni, până când te-o ameți:
Ici, aproape, e o scară, o sală mai depărtat;
Să vezi un balcon pe urmă! numai aur e lucrat.
Loc pe undeva nu lasă, pe jos, pe sus, peste tot,
Unghiuri, ferestre, plafonduri a scăpa de el nu pot.
Întorc la foi, întorc iară, doar d-oi da d-un căpătâi,
Ş-abia mă scap în grădină, asudat până-n călcâi.

Fugiți de stearpa-abondanță d-un asemeni autor,
Nu vă-ncărcați niciodată d-amănunt obositor;
Orice prea mult se va zice e sățios, neplăcut,
Mintea, sație de dansul, îl aruncă în minut.
Cine nu ştie măsura, nici a scrie poate şti;
Peste alt rău dăm, mai mare, vrând d-un rău a ne feri;
Un vers nu avea putere, şi ajunge noduros;
Eu mă tem d-a zice multe, şi devin întunecos;
Unul n-are-atâtea dresuri, dar e gol, fără-ajutor;
Altul, să nu se târască, se pierde de tot în nor.

Voiți publica favoare după drept a merita?
Ne-ncetat frazele voastre cătați a le varia.
Un stil ce ține tot una şi ne-ncetat uniform,
Surda la ochi ne luceşte, de el caută s-adorm.
Puțin se cată autorii născuți a ne-ngreuia,
Care p-un ton totdauna pare c-ar psalmodia.
Ferice care în versuri e dotat d-acel mister

Să treacă din grav în dulce, din plăcut în mai sever;
Cartea sa la cer aleasă, plăcută la cititori,
La librari e ocolită foarte des de amatori.

Orice scrieți, vedeți bine prea jos a nu vă lăsa:
Stilul cel mai puțin nobil şi-are cuviința sa.
Când glumiți, vorbele voastre ne-ncetat le măsurați;
Când atingeți, fiți cu minte, singuri nu vă degradați;
Nu-mi place de loc bufonul ce mă face, surâzând,
Cu dispreț să cat la dansul, chiar talentul admirând.
Respectați pe cititorul. Simpli şi cu artă fiți,
Stați sublim şi fără morgă, plăcuți şi nedresuiți.

Auzul celor ce-ascultă a mulțumi dacă vreți,
O ureche ce nu iartă de cadență să aveți;
Înțelesul totdauna vorbele-n versuri curmând,
Să-nsemneze un repaos, semistihul arătând;
Îngrijiți ca o vocală, repede într-al său drum
Alergând, p-altă vocală să nu-mpingă nicidecum.
Fericiți când orice termen l-alegeți armonios;
Fugiți d-al asprelor sonuri întâmpin prea urâcios.
Un cuget oricât de nobil, versul cel mai bun făcut
Minții nu mai pot să placă când urechii-a displăcut.

Dați-vă ideea clară, fiți în versuri lămuriți,
Cum să vă priceapă lumea, dacă vreți a fi citiți.
Sunt oameni confuzi cu mintea, şi cugetările lor
Sunt ne-ncetat încurcate într-o desime de nor;
Lumina minții pe dânşii nu e-n stare-a-i lumina.

Cată să ştiți, mai nainte pân-a scri, a cugeta.
După ideile noastre toate câte exprimăm
Ori le lămurim mai bine, ori mai mult le-ntunecăm;
Ceea ce cunoaştem bine se enunță lămurit,
Vorbele prin care-o zicem vin pe loc şi nimerit.

În orice scriere-a voastră pe sine vă respectați
Şi-n orice exces de sacră limba s-o considerați.
Surda sunt pus în mirare d-un sunet melodios
Dacă nu e la loc vorba, dacă zisu-i vicios.
Nu se miră a mea minte de un pompos barbarism,
Nici d-a unui vers mândrie şi-ngâmfatul solicism.
Într-un cuvânt: fără limbă, cel mai faimos autor,
Zică cine orice-a zice, e cel mai prost scriitor.

Orice comandă e dată, voi în pace laborați,
Judecată, minte puneți, repede să n-o luați.
Un stil repede şi iute, care curge tot rimând;
Minte nu prea manifestă, judecată neavând.
Fără-a pierde stăruirea, cu încetul naintați,
De mii de ori fapta voastră revedeți şi cercetați;
Neteziți fără-ncetare şi iar o mai neteziți,
Ştergeți, lăsați câteodată, uneori adăugiți.

Puțin este într-o faptă unde-erorile domnesc,
Când schinteie şi de spirit ici şi colo cam lucesc.
Toate se cuvin să fie, să se pună l-al lor loc;
Începutul cu finitul răspunză cu-al lor mijloc.
Arta stă-n perfediunea amănuntelor deplin

Şi-n proporția cerută părților ce se combin.
Şi cuvântul niciodată nu meargă-a se depărta
De câte vrea ca să spună, vorbe cu zvon a căta.

Pentru versurile voastre voi de public vă sfiiți?
Critic aspru ce nu iartă voi înşivă să vă fiți.
Ignoranța e făcută singură a s-admira;
Amici buni v-alegeți vouă voioşi a vă cenzura,
Căror să-ncredințați toate ei sinceri depozitari,
La orice defect al vostru să vă fie adversari.
Înaintea lor nu mergeți cu-aroganță d-autor,
Vă-nvățați îns-a distinge din amic p-adulator,
Căci acesta, ca să-şi râză, s-arată-a te admira.
Vreți mai bine un consiliu decât a vă lăuda.

Adulatorul ți-ncepe de la a te-aplaudi,
La tot versul ce aude se face a tresări.
Pe el vorbă nu-l înghimpă, tot e admirabil, sfânt,
De bucurie,-l vezi saltă, de tinerețe plângând;
El de laude-n tot locul te încarcă bucuros:
Nicidecum n-are-adevărul ast aer impetuos.

Dar amicul de credință, riguros, ne-nduplecat,
La defecte niciodată nu te lasă împăcat;
Uşurința nu ți-o iartă, făr-a fi şi mustrător,
Versuri rău coordonate le pune la locul lor.
Vorbele ți le mai strânge, ambițioasele-emfazi,
Înțelesul ici nu-i place, colo — vicioase frazi.
Construcția ta îi pare puțin a se-ntuneca:

Ast termen nu se-nțelege, cată a-l mai lumina.
Astfel vede şi corige amicul însufleţit;
Dar un autor adesea, d-a sa operă uimit,
Crede c-are şi el dreptul, cuvântul de apărat,
Ca oricare ce se simte-ntr-ale sale ofensat.
Tu-i zici: “Versul ăsta-mi pare nu prea bine exprimat.”
El: “Domnule, cu iertare! că e versul minunat.”
“Termenul acesta-mi pare cam rece şi cam pompos;
Eu l-aş şterge.” — “Cu iertare!ăsta-i locul mai frumos.”
“Astă frază nu prea-mi place.” — “E minune! Ce-ai să zici?”
Astfel e-nțestat la toate să nu-l dregi, ca să nu-l strici.
Dacă-n scrisul său vro vorbă ți-a părut a te-nghimpa,
El de asta, d-asta numai nicidecum n-o va schimba.
Însă când vine, ți-arată că-i place-a fi criticat,
Că eşti domn p-ale lui versuri şi el ție închinat
Ş-unde-ți place poți a şterge, poți s-adaugi unde vrei,
Poți corige orişiunde, voie n-ai ca să-i mai cei.
Dar aste vorbe frumoase ce veni a-ți înşira
Sunt o cursă să te prinză să-l asculți a-ți recita.
Pe-ndată-apoi şi te lasă şi, voios de muza sa,
Se duce să-şi cate secul simțitor a-l lăuda;
Şi mi-ți află numa-ndată; căci şi-n seci admiratori
E fertil al nostru secol, tot ca-n secii autori.

(1836)

Cântarea dracilor în preziua potopului

— Lord Byron

Să ne bucurăm! să ne bucurăm!
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din țipăt, din joc, din zbor ce serbăm.
Om nu va mai fi, jertfa va lipsi.
Al nostru tiran fără de prinos
Va cere-n zadar scrumul cu miros.
Cine-i va jertfi? cine-i va jertfi?
Şiroiul căzând, valul alergând
Lumea va-nghiți; şi vântul turbat,
Peste ocean zburând dezlănțat,
Alți munți va nălța, unda volborând.
Blan, bluc, colcăind, flis, vluc, lung plesnind,
Luciul lung întins va fi un mormânt,
Mormânt de triumf, mormânt tot pământ.
Ha, ha, ha, ha, ha, ce luciu sclipind!

Să ne bucurăm! să ne bucurăm!
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din țipăt, din joc, din zbor ce serbăm.

Vom vedea pierind, murind şi murind
Neamul omenesc atât îngâmfat
D-al lui ticălos lut de defăimat.
A! ha! neam trufaş, te-am văzut pierind;
Oasele-ți albind, spălate sclipind,
Prin peşteri, prin văi, prin munți s-or opri;
Apa ne-ncetat tot le va goni,
Şi moartea cu noi va privi rânjind:
Totul vedem rupt, susul peste subt:
Leul verşunat, tigrul furios
Loc îşi vor căta cu mielul fricos,
Pare c-ar fi frați ş-un lapte au supt.
Izvor cu şiroi spumegând vâjoi,
De sus şiroind, de jos volborând,
Totul dezlegând, totul mestecând, —
Ce haos frumos! umed muşuroi!

Să ne bucurăm! să ne bucurăm!
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din țipăt, din joc, din zbor ce serbăm.

Moartea-apoi va sta, puțin va-nceta.
Pe dărâmături alți oameni mai noi,
Mai spurcați, mai răi, mai vrednici de noi
Se vor înmulți, — ea-i va secera.
Aste risipiri vor naşte pieiri,
Alte ființi noi, veacuri, ani mai noi,

Alte boale noi, alte dureri noi,
Păcate mai noi, noi nelegiuiri.
Acei muritori — ce mai muritori! —
Vor fi însoțiți de chin, de dureri,
Ură şi război, muncă,-mperecheri.
Ce mai muritori! ce mai muritori!

Să ne bucurăm! să ne bucurăm!
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din țipăt, din joc, din zbor ce serbăm.

Aceşti omuleți — ce mai omuleți! —
Vor fi însoțiți de chin, de dureri,
Ură şi război, muncă,-mperecheri.
Ce mai omuleți! ce mai drăguleți!
Ce mai omuleți! ce mai drăculeți!

(1837)

Depărtarea

— Paolo Rolli

Singurică şi umbroasă,
Dumbrăvioară,-n tine viu
Trista-mi inimă noptoasă
În repaos să mi-o țiu.

Orice-obiect ce altui place
Eu îl văz posomorât;
Am pierdut dulcea mea pace
Şi eu însumi m-am urât.

Nina mea, frumosu-mi focul,
E aci! Dorul mi-a spus.
Vai! o caut în tot locul
Şi ştiu singur că s-a dus!

Câte ori, frunze iubite,
Umbra voastr-o coperi!
Curs de ceasuri fericite
Cât de repede fugi!

Spuneți, spuneți, drage unde,
Voi vedea-o eu sau nu?
Vai! dar eco îmi răspunde
Şi îmi par' că zice: nu!

Simt o dulce murmurare,
Un suspin poate va fi;
Poate-a zâne-mi e oftare
Ce îmi zice: va veni.

Vai! e râul ce se frânge
Printre stânci lăcrimător,
Şi nu murmură, ci plânge,
Că-i e milă d-al meu dor.

(1838)

Foile şi cărbunele

— P. Viennet

Lâng-o lemnărie, unde sta grămadă
Una peste alta, rău amestecate,
Surcele şi aşchii, a securii pradă,
Țăndări şi găteje, doage răsturnate,
Multe ciopliture
Şi sfărâmături
D-orice fel de lemne, mobile stricate, —
Un groscior cărbune, cât nuca de mare,
Dar viu, arzând bine, căzu d'înâmplare
Din hârbul cu spuză, sau chiar din lulea
Unui sătean care se ducea acasă
Sau să-şi facă focul, să-şi cate de masă,
Sau cine mai ştie ce treabă avea.

Aci prea aproape, după drum, nevoi
Erau nişte foi,
Al căror stăpân
Era un jupân
Meşter spoitor,
Care spre repaos capu-şi rezemase
Chiar pe lemnărie, şi somnu-l furase.

“Ce soartă te-aşteaptă, sărmane cărbune!
Curând te vei stinge şi, negru tăciune
În zece minute, bun n-a să mai fii
Decât pe perete să scrie cu tine
Şi să rnânjărească care cum îi vine,
Să facă la pozne dracii de copii.
Dar ce mai renume când m-ai asculta!
Eu să suflu-n tine, şi tu-n lemnărie
Să te opreşti țintă şi să-ncepi a da
Colea un foc țeapăn! Ce mai bărbăție!
Ce nume ți-ai face chiar în istorie!
Gazetele toate tare-ar bucina!”

Foile ca naiba astfel îi vorbea,
Şi bietul cărbune ce nu se gândea?
Licurea acuma mereu de trufie
Şi de bucurie;
N-apucă să zică fatalul său da,
Şi-ncepu să sară sub iutea suflare,
Ce în şuierare
Drept între surcele flacăra-l mâna.
S-aprinser-acestea, ş-apoi lemnăria
Luă foc întreagă, vâlvoarea se-ncinde,
În aer se nalță, volvură se-ntinde,
Satul e-n pericol, şi megieşia
Toată se deşteaptă,
Soarta-ntreag-a Troiei în spaimă aşteaptă.

Hei! acum veți zice

Că-al nostru cărbune a căutat să fie
Foarte mulțumit?
Săracul pârlice!
Plesnit în scânteie l-acea grozăvie,
De tot împărțit,
Cine-l mai cunoaşte în focul cel mare,
Care şi mai tare
Îl făcu cenuşă în vreo-nghesuire?
Pieri fără nume, fără pomenire!...
Şi foile iară, cuprinse de foc,
Lăsate în loc
D-al lor jupân meşter, care, spăimântat,
A fost şi tulit-o din somn deşteptat,
Arseră şi ele
Cu lemn şi cu piele,
Devenind cenuşă fără de suflare.

Iată-vă exemplu, şi dați ascultare
Voi, care suflați certele civili,
Foi să nu mai fiți.
Şi voi, june inimi, organe docile,
Care drept cărbune la suflări serviți,
După sceleraţi
Nu vă mai luați.

(1840)

Coada momițelor

— P. Viennet

În Simium, a momițelor capitală,
Printr-o moarte repede şi fatală,
Bufonii curții cinci muriră dodată.
Bufon între momițe, în neamul somifier,
Era un post prea mare, sarcină însemnată,
Un fel de minister,
Pe care trei partituri briga care de care
Să-l poată însuşi.
Căci era post c-acelea! Poporul în mişcare
Sta chestia să vază cum, ce fel va ieşi.
Pagonii şi loricii, maroții şi gibonii
Pe capăt se-ntrecea,
Cinci candidați scotea,
De care să se mire din lume toți bufonii;
Şi-şi da mai dinainte
Păreri şi mari cuvinte
Că au şi isteciune,
Şi mare-nțelepciune,
Şi darurile toate, un soi tot de la noadă.
Şi ştiți pentru ce oare? Pentru că n-avea coadă.
Şi limbuța prea tare că-aceast-adăugire
De păr, de zgârci, de nerve, această prelungire

Absurdă a spinării e proba cea mai mare
D-o minte mărginită, d-o scurtă cugetare;
Şi da cuvânt prea tare
Că mintea se toceşte
Cu cât coada mai creşte.
Ieşir-atunci la lume genonii, sapajucii,
Talapii şi malbrucii,
Momițe lungi în coadă, şi susțineau mai tare
Că minte ca să aibă şi gust, talent, ştiință,
Prestigiu cu diplome ca cei din seminariu,
E foarte necesariu
La o momiță coada. Şi spre încredințare,
Zicea că de spinare
Şi cap, şi coad-atârnă; şi unul la o parte,
Şi alta-n jos de alta, după fireşti cuvinte,
Măduva de la coadă spre cap în sus se-mparte
Ş-aduce multă minte.
Iar cinci machii, pe care codata adunare
Îi susținea să intre la rege în favoare,
Spărgându-se striga:
Că fără de această regală codătură
Ce-ar fi de o momiță? Şi ce-ar mai semăna?
Un monstru spăimântabil, un OM! o pocitură!
(Căci omu-ntre momițe e proastă creatură.)
Partitul de a treia pe brânci se opintea
Să-mpingă înainte, să poată încăpea
Aleasa lor culoare
La rege în favoare.
Aceştia, fireşte, erau d-ăi moderați,

Muțoi mai ideați,
Un soi de popioni,
De babuini, mamoni.
Ei nu condamnau coada, ziceau că-i lucru bun!
Dar ei aveau codiță! şi-n public toți propun
Că bună este coada, dar nu aşa prea mare,
Şi căci excesu-n toate aduce încurcare;
Nici ciunt nu este bine, nici nătărău codoş,
Ci colea, cum se cade, de mijloc e frumos.
Şi cât pentru aceasta, madrilii-s numai buni.
Iar regele, cu totul uimit şi asurzit,
D-atâtea mari cuvinte şi intrigi, rugăciuni
Cu totul amețit,
Rând unul câte unul se puse a-i numi
În posturile nalte, să vază ce-a ieşi.
Şi el, şi țara-ntreagă văzură-nvederat,
Ca lucru luminat,
Că, cum intra în funcții, momița tot momiță;
Şi coadă, şi codiță,
Şi ciontul, tot un drac:
De smorfuri nu se luasă, ce ştiu aceea fac.

Momița, biet, cu coada şi omul cu sistema
Se crede ca e-n stare a dezlega problema;
La una vedem smorfuri, la altul declamații;
Una uimeşte bestii, şi altul stinge nații.

(1840)

La amantă

— Sappho

Ca zeii de ferice acela mi se pare
Ce-mpins de soarta-i bună nainte-ți va veni
Şi dulcele-ți accente, divina ta cântare
D-aproape va-auzi.

Iar fața ta ridentă asupra lui când cată!...
Ca un columb se bate în piept inima mea,
Şi vocea mi se stinge, rămâi extaziată
Pe loc cât te-oi vedea.

Se leagă a mea limbă şi repede, subțire
Un foc prin vine-mi curge, se varsă ca fiori;
Mi-e negură vederea, auzul vâjâire,
Şi reci mă trec sudori.

Ca varga toată tremur, îmi simt a mea pieire,
Sunt palidă ca spicul când cade la pământ,
Rămâi fără suflare, rămâi fără simțire
Şi moartă toată sânt.

Ci totul să cuteze se iartă la sărac.

.....

(1844)

Margherita

— A. Dumas

“Rămâi sanătoasă!”
Mi-a zis, şi s-a dus.
Pieptul mă apasă,
Pacea-mi s-a răpus,

Am pierdut vedere,
Lacrimile-mi tac
Şi simțirea-mi piere,
Nu ştiu ce să fac!

Fruntea n-o pot ține!
Capul îmi e greu;
Sânul de suspine
Îmi arde mereu.

Căci n-am ziuă bună!...
Bunul m-a lăsat;
Parcă sunt nebună,
Doamne! ce păcat!

Mintea stă să-mi fugă,
Unde sunt nu ştiu;
Sunt gheață în rugă
Şi arz în foc viu.

Aveam şi credință
Când eram cu el;
Nu ştiu d-am ființă
Când sunt fără el!

Cât eram de bine!
Stella-mi strălucea;
Când era cu mine
Toate-mi surâdea.

Îmi plăcea lumina,
Că-l puteam vedea;
Îmi plăcea grădina,
Că-n ea mă-ntâlnea.

Noaptea răcoroasă
Ardeam s-o aştept;
Luna amoroasă
Mi-l vedea pe piept.

Fericiri nespuse
Speram pe pământ;
De când el se duse
Lumea mi-e mormânt.

Ah! vin', vin' odată,
Vino, scumpul meu!
Căci am lumea toată,
Am şi Dumnezeu.

Fața ta blondină
S-o pot contempla,
Tu — a mea lumină,
Şi eu — umbra ta!

(1847)

257 Poetul murind

— A. de Lamartine

A vieții mele cupă se sparse încă plină,
În lungi suspine viața-mi se duce şi declină:
Nici lacrimi, nici suspinuri n-o pot întârzia!
În bronzul ce mă plânge în sonuri precurmate
A morții mână rece ultima-mi oră bate.
Să gem oar'? sau mai bine să caut a cânta?

Să cânt, căci al meu suflet e încă p-a mea liră;
Să cânt, căci mie moartea ca lebedei inspiră
Pe țărmuri d-o-altă lume un grid melodios.
Semn bun acesta este, şi geniul mi-l face.
De este-al nostru suflet amor, cerească pace,
Un cânt divin dar fie adio d-aci jos.

În spargerea sa lira răsună mai sublimă,
În stingerea sa lampa dodată se reanimă
Şi d-o lumină vie străluce, şi s-a stins;
Lebăda vede cerul la ultima sa oară;
Şi omul, singur omul, el numai se coboară
Să-şi numere trecutul, de doruri reîmpins!

Şi ce sunt aste zile ce omul le imploră?
Un soare şi alt soare, o oră ş-altă oră,
Şi cea venită-asemeni cu ceea ce s-a dus.
Şi ce ne-aduce una cu ceealaltă piere,
Travaliu şi repaos, dureri şi iar durere,
Şi noaptea peste lume, când ziua a apus.

Să plângă câți s-acață cu mâinile-ncleştate,
Ca iedera-n ruine, de zile dărâmate,
Câți văd că mai nainte nu au ce mai spera;
Iar eu, ce n-am d-amestec nimica cu pământul,
Mă duc foarte uşure, ca frunza ce-o ia vântul;
N-am rădăcini aicea să poată m-arresta.

Poetul e c-acele străine svolătoare
Ce nu-şi caută cuibul pe țărmuri stătătoare,
Nici ramura, nici unda drept loc legănător,
Ce nu se pun pe arbori, nici stânce, nici câmpie,
Ce trec într-o cântare pe sus în melodie
Şi lumea nu cunoaşte decât din vocea lor.

Novicia mea mână pe coarda sunătoare
Nu s-a condus vrodată d-o mână instructoare:
Nu poate să dea omul ce-nsuflă Dumnezeu.
Nici râu-nvață-a curge pe clina sa la vale,
Nici acvila să-noate în aer p-a sa cale,
Nici cum s-adune-albina din flori nectarul său.

Arama răsunândă din locuința-i sfântă,
Cu mistica sa limbă azi plânge, mâine cântă,
Când naşterea, când moartea, când nunta celebrând
Şi eu fui ca arama prin flăcări lămurită,
Bătură-ntr-al meu suflet şi patimi, şi ursită,
Şi scoaseră-mpreună acordul cel mai sfânt.

Astfel în cursul nopții o arp-eoliană
Şi-amestecă cu unda plânsoarea-aeriană,
Şi singură răsună când suflă un zefir.
Uimit stă călătorul, şi stă ca să devine,
S-admire, să priceapă cereştile suspine
Ce nouă sentimente şi cugete inspir.

Adesea a mea arpă de lacrimi fu stropită;
Plânsoarea însă este o rouă fericită,
Şi inima e jună sub cerul seninos.
Flaconul când se sparge miros mai mult răsfiră;
Să nu calci în picioare balsamul, că respiră
Şi împrejur răspânde profum mai copios.
……

Dar timpul? Nu mai este. Dar gloria? Ce-mi pasă
D-ast eho d-un van sunet ce secolii străpasă
Şi jucărie lumii întotdaun-a stat?
Voi, care îi promiteți trofee şi domnie,
Simțiți a lirei mele acord şi armonie?
Uitați-vă că vântul deja le-a şi luat.

Nu vă jucați cu omul, când îi vorbiți de moarte!
Cu-asemenea speranțe de viitor, de soarte,
Ce-i mai vorbiți de glorii, d-un sunet svolător?
Ce ! darea unui suflet! aceasta este glorie?
O, voi, care promiteți toți timpii la memorie,
Aveți d-unde promite? aveți vrun viitor?

Atest, ş-am martor cerul, că eu în astă lume
Cu râsul p-a mea buză am pronunțat ast nume,
Invenție fatală delirului uman.
Am stors mult astă vorbă, ş-aflatu-o-am tot vidă,
Ş-am azvârlit-o-ncolo ca pe o scoarță-aridă,
Ce buzele umane o tot resug în van.

În stearpa sa speranță d-o glorie ce pasă,
În cursul vieții sale în urmă-i omul lasă
Un nume ce tot scade, din zi în zi proscris;
Şi timpul p-a lui valuri înalță şi coboară
Această căzătură, şi-n fine o doboară
În al uitării negru şi destructor abis.

Arunc şi eu un nume mai mult p-astă tempestă
În voia întâmplării ferice ori funestă.
Şi-n ce-aş fi oar' mai mare? în ce mai glorios?
Când lebăda s-avântă spre ceruri p-a ei cale,
Mai ştie ea de umbra a aripilor sale
Ce-noată ori pe undă, ori pe câmpie jos?

Dar ce cântai, veți zice, atât p-această lume?
— Întreabă filomela: aspiră la renume
Când noaptea-ntreagă cântă l-al apelor susur?
Tot astfel cântai şi eu, precum omul respiră,
Cum pasărea ciripe, cum sună-o biată liră,
Cum vântul suflă, geme, cum apele murmur.

Amor, cântare, rugă, atât fu a mea viață;
Din toate câte omul doreşte şi învață,
Amici, la ora morții nimic nu regret eu;
Nimic, decât suspinul spre bolta înstelată,
Extazea lirei mele, tăcerea-namorată
A unei inimi pure bătând la pieptul meu.
.....

Ca pasărea ce vede prin umbrele funebre,
Credința mea pătrunse ca ochi printre tenebre;
Instinctul ei profetic destinu-mi revelă.
Adesea al meu suflet în visele-auree,
Pe aripe de flăcări svolând spre empiree,
Văzu divine câmpuri, şi moartea devanță.

Să nu-nscriți al meu nume pe pietre cumpărate;
Un monument pe suflet e mare greutate!
Puțin nisip, ş-atâta, peste țărâna mea.
Lăsați abia un spațiu d-o bătătură rece,
Ca, dacă pe la groapa-mi vrun svânturat va trece,
Să poată sta acolo, să poată-ngenunchea.

Adesea în secretul al umbrei ş-al tăcerii
Se nalță câte-o rugă în arderea vegherii
Şi află o speranță aproape d-un mormânt.
D-aci mult vede omul, şi alma-n neputință
Ia aripi şi s-av'ntă spre cer cu uşurință.
Când ai picioru-n groapă, puțin eşti pe pământ.

Sfărmați şi dați la flăcări, la vânturi şi la unde
Ast luth ce n-are sunet la suflet a răspunde;
În ceruri mă aşteaptă alt luth, de serafimi.
Peste curând ca dânşii trăi-voi a viață
În verva imortală ş-eterna dimineață
Divinelor concerte, în hor de cherubimi.

Peste curând... dar moartea c-o mână grea detună
Ş-atinge a mea lră. Se sparge şi răsună
Şi plânge ca o surdă în aerul deşert.
A şi-nghețat, şi tace... Amici! cântarea naltă
Ca sufletu-mi să treacă în lumea ceealaltă
Prin sunetul cel sacru al vostrului concert.

(1866)

Cavalerul Toggenburg

— F. Schiller

“Ritter! inima ți-ofere
Tinerețe de suror;
Altă dragoste nu-mi cere,
Căci îmi face mare dor.
Vino placid, că îmi place,
Du-te-n pace, mă dileg;
Plânsul ochilor ce tace
Nicidecum nu-l înțeleg.”

El pricepe, mut cu dorul;
Sângeră determinat,
Arde,-o strânge-n piept cu-amorul,
Şi pe cal e avântat.
Toți vasalii îşi adună,
Toți elveții săi din drept;
La mormântul sfânt detună
Toți cu crucea p-al lor piept.

Fapte-acolo valoroase
Dezvoltă eroi creştini,

Coifuri, pene onduloase
Înspăimântă saracini.
Toggenburg poartă omorul,
Teroarea la musulman.
Dar în inima lui dorul
E mai mare dup-un an.

L-a suferit, dar l-apasă;
Nu-l mai poate suporta;
Arme, câmp, glorie lasă
Spre-ale sale-a se-nturna.
Şi p-a mării und-amară
Vede-un vas vele-ntinzând;
Se-mbarcă spre scumpa țară
Unde-e viața ş-al lui gând.

Ajungând la castel, bate
Înfocatul pelegrin...
Vai? ca fulger îl străbate
Răspunsu d-amaruri plin:
“Este-a cerului mireasă
Aceea ce cauți tu;
Ieri fu ziua cea aleasă
Nunta ei când se făcu.”
.....

Abandonă, nu-şi mai vede
Al părinților focar;
Armele nu-şi mai revede,

Nici fidelul armăsar.
De la Toggenburg apune
Jos spre văi, necunoscut;
Peste membrii nobili pune
Vestmânt aspru, răsțesut.

O colibă izolată
Îşi ciădi-mprejurul ei,
D-unde closterul s-arată
Printre frunzele de tei.
Aştepta de dimineață
Pân' l-al soarelui apus,
Cu speranța mută-n față
Şi cu sufletul său dus.

Către closter sus din vale
Ore-ntregi în sus căta
Spre fereastra scumpei sale
Pân' fereastr-a răsuna,
Până când el s-o mai vază,
Până ce chipu-i venea
Ca d-un angel dulce rază
Jos spre vale-a se pleca.

Şi-n dulcea lui reverie
Adormea prea consolat,
Aşteptând cu bucurie
Al zorilor revărsat.
Stete astfel zile multe,

Ani întregi tot aştepta
Attentiv ca să asculte
Ori fereastr-a răsuna,

Ori dilecta să-şi mai vază,
Ori chipu-i a s-arăta,
Ca d-un angel dulce rază
Jos spre vale-a se pleca.
Astfel, într-o dimineață
Era mort tot aşteptând,
Cu paloarea morții-n față,
Spre fereastră căutând.

(1863)

Arpa lui David

— Lord Byron

Spartu-s-au coardele arpei potente
Marelui David, poetului-rege!
Nu mai există a psalmilor arpă!

Câți i-asculta inspiratele-acorduri
De melodie, cu inima-nfrântă
Vărsând vărsau lacrime calde, dolente,
De repentire, de rugă, d-extaze.

Acele lacrime varii şi multe
O consacrară Domnului sfântă.
Lamente-se ale Sionului vergini,
Căci iată, spartu-s-au ale ei coarde.

Ea străbătea prin dulcele-i accente
Inimi de piatră, ca gerul de ageri,
Fiilor aspri ai fărdelegii,

Da-n ei viața şi le nălța suflet;
Strâmbii cu inima, strâmbii în cuget
Drept se-ndrepta la potenta ei voce.

Arpa lui David era mult mai forte
Şi decât tronu-i. Poetul trecuse
Sus, mai presus decât rege la nalte:
Spiritul Domnului sta peste dânsul.

Ea celebra a Domnului mărire,
Spunea ale lui Israel mari fapte,
Ea răspândea peste văi bucuria:
Tresăreau munții, se plecau cedrii.

Aspirat-au şi s-au suit la ceruri
P-aripe d-angeli ale ei acorduri,
Şi ca tămâia rămaseră-acolo.

D-atunci nu se mai aude-a ei voce,
Ci numai amorul şi pietatea
Ne răpesc sufletul prin nişte sonuri
Ce ies din porțile cerului sacre,
Şi-l leagănă-n visuri nalte, divine,
Ce-a zilei lumină nu le-ntrerumpe.

(1868)

PROZĂ

Prolog la serbarea numelui preaînălţatului nostru domn Alexandru D. Ghica 1835 aug. 30

Persoane:

TIMPUL

ISTORIA

POEZIA

PACEA

LIBERTATEA } persoane tăcute

COMERCIUL

TIMPUL

Mai vechi şi decât lumea, am fost de faţă la zidirea ei; am văzut pe rând neamurile în zgomotul slavei şi al bucuriei, în vârful strălucirii lor, şi m-am uitat pe urmă şi la a lor ţărână zăcând în tăcerea morţii, şi muşchiul veacurilor înverzea dasupra faptelor mâinilor lor.

Peste monumente şi generaţii am trecut, şi am văzut în urmă-mi grămădindu-se a lor cenuşă şi vijeliile veacurilor spulberându-o în văile uitării.

În zborul meu cel repede las în urmele mele veacuri, vă aduc timpii anului, icoana vârstei voastre, fac să răsaie soarele şi să apuie întru a sa slavă; şi m-am uitat înapoi şi am văzut veacurile de la zidirea lumii ca ziua de ieri!!? Universul întreg, pământ, stele şi toate planetele se văd supuse la a mea dărăpănare, şi însăşi lumina acestui soare se va stinge înaintea trecerii mele. Numele numai şi slava făcătorilor de bine ai omenirii sunt neatinse de mâna-mi atotdărăpănătoare; în sânul meu le port, şi vecinice ca mine vor rămânea în toate veacurile. În registrul veacurilor şi al meu sunt trecute până la una faptele tuturor muritorilor, de la monarh şi până la rob, şi îl voi deschide odată de faţă a toată lumea şi a stăpânului ei. Sunt un geniu trimis să zbor asupra universului, spre a se folosi de mine numai până sunt de faţă; am trecut odată — trecut sunt pentru toate veacurile.

Unde ştiu să se folosească de mine, zilele cele fericite ce vin după aceasta mă fac neschimbat, şi această neschimbare pare că ar zăbovi cursul meu.

Oarecând în Italia m-am zăbovit între strămoşii voştri: am trăit între d'nşii şi le-am adus veacul de aur. La voi am venit acum şi v-am adus ziua de astăzi, zi de sărbătoare vouă. Ferice de prinții aceia ce şi-n viitorime îşi lasă al lor nume, un nume de mărime şi-n veci de sărbătoare.

ISTORIA

Peste veacuri priveghează al meu ochi; monarşii şi neamurile ce au fost asupra pământului eu le înfățişez viitorimii astfel precum au fost: adevărul este d-alăturea mea. Egiptul, Grecia, Roma au strălucit odată; şi mi-am întors ochii înapoi, şi pare că n-am mai stat! Străşnicia legilor şi paza lor le-au înălțat întru slavă; nesocotința şi abaterea de la densele au dărâmat din temelie aceste colose de mare cuviință şi de libertate.

Marcu Aureliu, cu a sa blândă şi înțeleaptă oblăduire, Titu şi alții împodobesc foile mele, şi mi-e fală a-i arăta stăpânitorilor pământului; Neron mă îngrozeşte, şi cu sângele noroadelor lui şi al mucenicilor am scris a lui viață, şi va fi spre vecinica ocară a puterii.

Pe ruinele împărăţiilor m-am aşezat, unde sila nu poate strâmtora a mea pană şi unde adevărul împărăţeşte în toată strălucirea lui şi, având înainte-mi umbrele celor ce au folosit şi au îngrozit omenirea, cu faptele lor am dat învăţăturile cele mai grozave şi mântuitoare prinţilor şi noroadelor universului. Pe cât mi-au fost de dragi numele monarşilor ce au întrebuinţat bine a lor putere, pe cât am binecuvântat a lor dragoste părintească şi închinare pentru binele supuşilor lor, pe atât mi-au fost de scumpe şi noroadele care, supuse legilor, au ştiut a preţui dorul şi ostenelile oblăduitorilor lor, a-i iubi şi a-şi încredinţa în mâinile lor a lor soartă; pentru care le-am recomandat în veci celor ce doresc a-şi vecinici a lor slavă şi fericire.

Strămoşii voştri, romanilor, din marea şi vestita Romă vă sunt pildă la orice mişcare a voastră. Analele patriei voastre de acum, de la descălecare şi până astăzi, sunt pline de neodihnă şi arareori de păcate. Toată palma de pământ de care voi vă bucuraţi şi asupra căruia voi socotiţi nobilitatea voastră a fost stropită, ca de o rouă cerească, de sângele moşilor şi părinţilor voştri, ce au ştiut să apere şi să vă lase drept moştenire drepturile voastre. Draga mea Pace (ia pe Pacea de mână şi o înfăţişază înainte) vă zâmbeşte şi se statorniceşte în pământul vostru. Comerciul (îl arată cum îl ţine Libertatea de mână, încă prunc, va creşte şi se va împuternici la sânul Libertăţii şi va îndestula casele voastre.

Providența a îngrijit de viitorimea voastră: dintre voi a ales pe bărbatul, şi numele lui este ALEXANDRU! iubiți şi cinstiți într-însul pe a voastră patrie, supuneți-vă legilor al cărora el este îngrijitor; uniți întru dragoste şi ascultare, faceți dimpreună cu dânsul ca fiii voştri să simtă facerile de bine ale aşăzământurilor ce ați dobândit; şi eu voi scri epoha aceasta ca cea mai fericită a pământului vostru, şi numele lui, pe care îl serbați astăzi, va fi atunci nume de cinste şi de sărbătoare la urmaşii voştri.

POEZIA

În zborul meu cel slobod, în sfânta mea-nfocare,
Mi-i drag a cânta prinții şi stăpânirea lor;
Înger trimis din ceruri fac buna guvernare,
Pe cea rea o fac spaimă, Satan pustiitor.

Lira-mi dulce suspină plăcuta pomenire,
Zefirii p-a lor aripi o duc în veselii;
Fiori sunt a ei coarde la fapte de-ngrozire,
Şi sunetul ce scoate e vifor, vijelii!

Virtutei eu dau viață, o fac sfântă ființă,
Templu-i ardic, altare, şi o-ndumnezeiesc;
Iar răutatea, groază din neagra locuință,
O naşte însuşi iadul, e biciul pământesc.

Istoria prin mine ia chip, se-nființează;
Pe Libertatea mumă Comerciului eu fac;
Eu Timpului dau aripi, prin mine el viază
Şi-n veselă fecioară eu Pacea o prefac.

La umbră, la izvoară, în noapte şi în rază,
În temniți, pe ruine eu pe vitejii cânt;
Păstrez ale lor fapte, fac veacuri să le vază,
Fac vie-a lor țărână, dau suflet în mormânt.

Cununa ce-am în mână în veci e înverzită,
Când vreun prinț o poartă, el s-a-ndumnezeit
E preț al vredniciei, ea nu e moştenită;
Ferice de acela ce eu am vrednicit!

La voi eu viu acuma, şi lira-mi se-ncordează
Să cânt vitejii voştri şi lumii să-i vestesc;
A lor sfântă țărână la glasu-mi înviază,
Şi faptele lor toate p-urmaşi însuflețesc.

Târgovişstea e templu l-a mea călătorie
Şi p-ale ei ruine în pace mă aşăz,
Şi lupte fără număr pă-ntinsa ei câmpie
Şi biruințe-atâtea în fața mea le văz.

În tainica-mi privire, în dulcea mea visare
Eu şi asupra voastră deşteaptă priveghez,
Şi citera-mi preludă o altfel de cântare,
Şoptind faptele voastre ce eu le cercetez.

Prințul ce aveți astăzi e de al vostru sânge,
Sub el uniți la bine puteți multe lucra;
Şi el prin noduri sfinte pe toți poate vă strânge
Şi-n inimile voastre stăpân a guverna.

În veci nesiluită, sloboda a mea liră
În veci n-am atârnat-o la uşă de-mpărați;
Când îns-ale lor fapte pe ea o-nsuflețiră,
Din veac până la altul în veci au fost cântați.

Dar mi-a plăcut adesea cu glasul veseliei
Ca să unesc şi glasu-mi în sărbători obşteşti,
Ş-atunci am fost eu însumi îndemnul bucuriei
În templuri, în teatre, palate-mpărăteşti.

Ziua de astăzi fie o zi de sărbătoare;
Muzic-acum răsune! Românilor, cântați!
Trăiască prințul vostru şi-n veacuri viitoare!
Muzic-acum răsune! Românilor, cântați!

(1836)

Dispoziţiile şi încercările mele de poezie

Învățam greceşte, cum se învăța pe atunci, octoih şi psaltire: nu înțelegeam nimic. Într-o duminică am văzut la poarta bisericii Crețulescului lume multă adunată; am stat şi eu să văz ce este. Un fecior sau vizitiu citea în gura mare Alexandria, şi câți treceau pe drum se opreau şi ascultau. Când m-am oprit eu, citirea venise dimpreună cu Alexandru până la Ivantie împărat, unde zice: "Mira tebe brate"[24] ş.c.l. Nu mă putui dezlipi de acolo ascultând descrierea acelui loc plin de răcoare, de verdeață şi adăpat de fântâni cu apă vie. A trebuit să tacă acel om minunat pentru mine (vizitiul, zic) ca să fug şi eu d-acolo. Am venit acasă şi am cerut foarte rebel, plângând, să-mi dea doi lei să cumpăr o carte. Eram rău când plângeam: sculam vecinii în picioare. A trebuit să mi se dea banii, şi alergai îndată şi-mi cumpărai cartea prețuită şi plină de minuni. Dar ce să fac cu dânsa? că în mâinile mele era mută. Vrui să citesc; câteva slove se potriveau cu cele greceşti, dar mă împiedica o grămadă de alte încurcături ce semănau, unele,

[24] "Pace ție, frate!" (Slav.) (n. ed.).

turnuri, **Д**; altele, caracatițe sau scorpii, **Ж**; altele, țesturi şi ciuperci, **Ъ**, **Ю** . Tata nu era în Bucureşti să-mi spuie, mama ştia carte numai grecească. În via grădinii lucrau câțiva olteni; vreo doi dintr-înşii erau cu călimările la brâu şi ştiau carte. Mă rugai de unul, care mi se păru mie mai procopsit şi pe care îl recomanda către mine şi numele lui (îl chema Alisandru). El îmi spuse, pe picior lângă un dud favorit al meu, ce-l găurisem de mai nainte şi prin care petrecusem o funie cu mare meşteşug ca să învăț să săr pe funie ca comedianții ce văzusem că jucau la dulap la Cişmigiu. Acolo, lângă acel dud, începui a slovni româneşte: "Împărățea la răsărit" ş.c.l. Într-o jumătate de ceas nu mai aveam trebuință de dascăl, începui a citi: şi în patru zile isprăvii *Alexandria* din scoarță până-n scoarță. Se înțelege însă că în acele patru zile dascălul de greceşte nu m-a văzut prin şcoala lui. Plecam dimineața să merg la şcoală, dar mă întorceam pe altă uliță, intram prin grădină şi, pe după case, pândind să nu mă vază nimeni, mă urcam în pod; mă băgam sub un coş şi acolo citeam vitejiile lui Alexandru cel Mare, cum s-a bătut cu racii, cu furnicile şi cu Por împăratul ş.c.l. Tot sub acel coş am învățat să scriu şi numerele arabice până la 100, cum şi să scriu slovele româneşti ca de tipar. Îmi făcusem nişte foițe pe care scriam şi prescriam; dar vream ca cu dânsele să-mi rămâie şi numele nemuritor. Aşa, făcui altele, cărora le didei formă de carte, cu titlul ei după orânduială. Mă luai după titlul Alexandriei şi făcui şi la compoziția mea un titlu foarte iscusit şi însemnător, după cum urmează:

ACEASTĂ CARTE
Făcută de mine
Niță sau Ion
Rădulescu[25]
În filele
Polcovnicului Ilie (Tata)
şi cu blagoslovenia
Sfinției-sale Frusina (Mama).
1811

Astfel, în patru zile învățai a citi româneşte, scriam numere şi mă făcui şi autor al vestitei compuneri: *Această carte*. Mă gândeam eu că dacă fac la cărți când sunt de nouă ani, dar când m-oi face mare! Eram încredințat în mine c-o să mă fac un mare cărturar, dar nu mă credea nimeni.

Procopseala, însă, şi autorlâcul mi-a dat prin piele; că o drăcoaieă de slujnică s-a suit a patra zi în pod să dărăcească la in, fiind vremea cam ploioasă. Eu a trebuit să ies odată din coş, dar mă primejduiam să mă vază şi să mi se dea pe față îndărătnicirea mea de a merge la dascăl; îmi luai inima în dinți, ieşii din cabinetul meu de lectură (din coş) şi făcui să țipe biata Ilinca, cât alergară toți din casă. Mă deteră binişor din pod, mă puserăîn cârcă lui moş Mâinea şi mă trimiseră la şcoală. Dascălul mă primi în bătăi şi mă puse iar la psaltirea grecească. Eu uram cartea grecească, dar din ziua aceea o urâi şi mai mult,

[25] Până atunci nu intrasem în şcoalele elenice, ca să mă numească Eliade.

ş-a trebuit s-o sufăr până când dete Dumnezeu ciuma de la Caragea, din 1812. Toată lumea era tristă atunci; numai eu eram vesel, c-am scăpat de dascălul Alexe şi de psalteria lui, pentru că fugeam la moşie, afară.

Mai un an am fost slobod, şi nu-mi petreceam vremea decât la o stână de oi, unde păstorii aveau felurimi de cărți. Aceşti oameni veneau sărbătoarea în sat şi cătau la zodii fetelor şi flăcăilor, la un calendar ce era tipărit nu ştiu unde, că semăna slova rusească. Li se duse vestea în sat, şi fură chemați şi la curtea boierească (cum am zice, la noi acasă). De aci mă cunoscui cu dânşii şi nu mă mai putu ținea în frică nici câinii de la stână, ce era să mă rupă o dată. Într-o vară citii cu ei împreună *Poarta pocăinței*, *Epistolia ce a căzut din cer*, *Viața sfântului Alexe, omul lui Dumnezeu*, scrisă de mână, *Viața părinteluiMacarie*, *Avestița, fata Satanei*, *Pogorârea Maicei Domnului la iad*, şi alte vieți ale sfinților.

Mai pe urmă veni din Braşov acestor păstori şi *Istoria lui Arghir*. Eu până atunci, din câte citisem, ştiam pe dinafară numai *Epistolia ce căzuse din cer la Palestina*; îmi plăcea unde zice că se jură Hristos pe brațul său cel drept, şi când declamam pe dinafară, ardicam şi eu brațul.

Când văzui însă pe Arghir, eram în ceruri de bucurie: învățai mai într-o săptămână cântarea întâi. Mă încurca însă că nu ştia nimeni să-mi spuie ce este *muză*; într-un cuvânt, eram de minune în casă când mă auzeau fetele spuindu-le pe dinafară, în stihuri, *Istoria frumosului*

Arghir şi a preafrumoasei Elene. Când ziceam: “Hip! hop! la a mea iubită”, aveam şi biciul în mână; plesneam cu dânsul şi săream în sus, dar mi-era necaz de ce n-are şi biciul meu puterea aceea de farmec (să mă facă să zbor).

Pe toamnă dete un guturai mare în toată casa şi eu, deprins din versificaţia lui *Arghir*, făcui versuri guturaiului, care începea astfel:

O, guturai, guturai!

Mulţumeşte-te încai

Că te odihneşti prin nasuri

Şi prin gâturi faci taifasuri...

În vremea ciumei învăţasem multă carte, că eu ţineam citirea în biserica satului; alde ţârcovnicul ajunsese nimic pe lângă mine (o spuneau toţi sătenii).

Întorcându-ne la Bucureşti, după încetarea boalei, auzii că se plângeau părinţii că trebuie să fi uitat eu tot ce învăţasem mai dinainte; şi cu adevărat uitasem, căci pe *Macarios anir*[26] citeam tot atât de încet ca şi pe psalmul cel din urmă, *Miros imin*...[27]

Bietul dascălul Alexe murise, şi pe atunci se dusese vestea unui dascăl, călugăr la Sfântul Niculae, părintele Naum. Era cam departe până la Sf. Niculae, dar hotărârâ părinţii sa mă dea acolo.

---

[26] “Fericit bărbatul...” (gr.) (n. ed.).

[27] “Mic eram...” (gr.) (n. ed.).

Începui a bietul Naum: acesta ştia elinică, dar era român, şi zise părinților să-mi ia cartea lui Papazoe ori Polizoe[28]. Mă puse la *Istoria sfântă prin întrebări şi răspunsuri*, din greceşte îmi tălmăcea româneşte. Din ziua aceea nu-mi mai fu urâtă cartea, în scurtă vreme mă puse la Grămatică, la Hrisorora[29], la Esop, şi ajunsei în doi ani şi până la tom. Chipul, mergeam bine, că înțelegeam ce învățam, pentru că bietul Naum tălmăcea băieților săi din elineşte în greceşte, şi din greceşte în româneşte.

Trecui de aci la şcoala grecească de la Măgureanul; eram de vro 13 ani atunci, ş-am învățat acolo până a venit G. Lazăr, în anul 1818.

La deschiderea şcoalei româneşti am vrut să fac versuri, care n-au plăcut conşcolarilor mei; ei însă credeam că de pizmă nu le place. Începeam astfel:

Muzele la Olimp cântă,
Săltând, cununi împletesc;
Dup-a lor, dar, pildă sfânta
Veniți să mă veselesc...

Când n-are cineva ce să spuie, când capul îi e sec şi inima rece, atunci poate alerga la duşii de pe lume,

---

[28] Aluzie la abecedarul grecesc al lui Polizois Kendos, tipărit la Viena în 1803 (n. ed.).

[29] Manuil Chrysoloras, autorul operei *Chestiuni gramaticale*, tipărită în 1488 şi apoi retipărită de mai multe ori (n. ed.).

să vorbească de muze, de Olimp, de Apolon, de Cerber, de Pluton, să grămădească vorbe d-alde astea câte voieşte, că potriveşte şi versul şi seamănă şi a poet. Bieţii conşcolarii mei râdeau de poeziile mele, dar eu, după cum zisei, credeam că râd de pizmă; şi paguba era a mea, că mă necăjeam să nu mă atingă nimeni de liră.

La moartea mamei am vrut să fac o tragedie, pe care, luându-mă dupe titlul grecesc *'AazMasugojroz*[30], ce învăţam atunci, o intitulai şi eu: *Ion ţel zalnic*; pentru că eram peltic pe lângă celelalte. Pelticia nu ştiu de era firească sau câştigată din limba grecească. Cu intrarea în şcoala românească, slavă Domnului că m-am dres, pentru că eram prea fricos de râsul dracilor de băieţi. P-atunci să mă fi pus cineva din câţi zic ca să scrie românul cum pronunţă, p-atunci, zic, să mă fi pus să fac o ortografie românească, că s-ar fi dus pomina de dânsa, de le-ar fi rămas şi dumnealor numele nemuritor, şi mie; n-aş fi rămas un om aşa neînsemnat ca acum.

Făceam, cum zic, versuri pe moarte, zece d-o para, dar eu nu le-aş fi dat nici pe zece parale unul, pentru că le aveam dimpreună cu mine la mare ipolipsis (după cum se vorbea p-atunci). Mi se părea că pe mine m-a orânduit Dumnezeu sa luminez neamul, dar când îmi intră în mână *Liricele* lui Atanasie Hristopol, mi se tăie tot cheful de a mai face versuri din capul meu. Le învăţasem pe dinafară, şi într-o vară mi-aduc aminte că le-am tradus toate.

[30] Aiax purtătorul de bici, erou din Iliada (n. ed.).

Le-am dat dlui Carcalechi, ca să le tipărească la Buda, când venise aci d-lui în anul 1820; dar pesemne c-au rămas netipărite, căci eu gândeam că cum le vor vedea la tipografie, făcute mai vârtos de mine, şi apoi şi cu litere latineşti, numaidecât or să le tipărească, fără parale, — pentru că eu nu dedesem nici o para dlui Carcalechi. Din mila lui Dumnezeu s-au pierdut acele traducții, şi începutul mai totdauna îl ține cineva minte pe dinafară. Iată cum era poema dintâi:

I

Într-o zi primăvăroasă,
Cântând prea de dimineață,
Se coboar-o drăgostoasă
Muză, dulce cântăreață,
Ce Erato o numesc.

“Iată,-mi zice. Îți porunceşte
Marea Vineri, blânda zână
(Care unde-orice voieşte,
De cer, de pământ stăpână,
Poruncile-i se păzesc),

Să fii d-acuma nainte
Întru dulcea a ta viață
Cântărețu-i plin de minte,
Care cântă cu dulceață
Pal sau fiu, dulcele-Amor.

Şi de ast-a ta cântare
Prin mine-ți făgăduieşte,
Şi tu n stare de mirare
Goală-n forma ei zâneşte
S-o vezi c-al Idei pastor”.

Astea toate-atunci zicându-mi,
Mă ia-n brațe blânda muză
Şi prea veselă râzându-mi
Mă sărută drept în buză;
Zboară, mă lasă; s-a dus!

Şi îndată cum s-atinse
Gura mea de sărutare,
Ca prin farmecă s-aprinse
Spre-a Amorului cântare,
Încât arz în foc nespus.

Şi d-atunci de voi vrodată
Să încep orice cântare,
Cel dintâi cuvânt mi-arată
Că ton glasul meu nu are
Ce Amor n-ar răsuna.

Acum făr-a mea voință
Gura singură urmează
Dup-a Vinerii silință;
Nicidecum nu încetează
P-Amor, pe dâns’a cânta.

II

Amor, prea înfloritule,
Blând, dulce, mult iubitule,
Ce cârmuieşti pe lume!
Pieptul, gura, mințile,
Puterile, voințele
Slave-ți nalță sume.
.....
(ş.c.l., c-am uitat.)

(1837)

Gheorghe Lazăr

Tot era degenerație şi amorțeală în ceea ce se atinge de numele de ***român*** şi ***patrie***, până să nu vie răposatul întru fericire Gheorghe Lazăr în țara noastră. Limba începuse a se corci şi a se strica de tot: în sfintele biserici preoții şi cântăreții aveau drept fală a face sfânta slujbă într-o limbă necunoscută de dânşii, şi prin urmare schimonosită în gura lor nedeprinsă cu dânsa; cântările de slujba sfintei liturghii se tipăreau într-o bucoavnă cu literele slavone în limba grecească; preoții de la mahalale, cum şi chiar cei de prin sate, ca să imite pe cei de prin târg, îi vedeai îngâmfându-se cânfând: *Aghios ofteos*[31], *Acsion estin*[32], *Os aliftos*[33] ş.c.l.; părinții se bucurau când auzeau pe fiii lor zicând *paterimon*[34] şi *pistevo*[35], era de jale sfânta religie a auzi cineva domneasca rugăciune, care se zice în auzul tuturor ce se află înaintea Domnului, cerând ca să fie voia lui, precum se face în

[31] "Sfinte Dumnezeule!" (gr.) (n. ed.).
[32] "Vrednic este" (gr.) (n. ed.).
[33] "Care cu adevărat" (gr.) (n. ed.).
[34] "Tatăl nostru" (gr.) (n. ed.).
[35] "Crezul" (gr.) (n. ed.).

cer aşa să se facă şi pe pământ; cerând pâinea cea spre ființă, adică să nu ajungă, dupe cum a ajuns fiul omului, mai jos decât fiarele pădurii şi păsările cerului, neavând unde să-şi plece capul; cerând ca să le ierte greşalele întocmai după acea măsură, cum pot să ierte şi ei greşalele celor greşiți (mare legătură! mare vorbă! mare osândă chemată!); cerând să-i scape de ceea ce e mai greu din toate — de a nu fi duşi în ispită. Câtă jale, zic, era să audă norodul aceste neprețuite şi dumnezeieşti cuvinte într-o limbă ce nu o înțelegea; şi în vreme ce bietul copil îngâna aceste vorbe cereşti, şi părinții lui se îngâmfau de bucurie de pelticirea acestei ființe nevinovate, norodul din lăcaşul Domnului poate că îşi da coate şi îşi răsucea mustățile! Câtă jale era să audă cineva simbolul credinței, semnul după care se cunoaşte creştinul în ceea ce crede, cele douăsprezece articole ale acelui sfințit contract ce facem cu Hristos şi cu biserica când primim sfântul botez, ale acelui jurământ, ca să zic aşa, ce încheiem că vom păzi în credința noastră şi vom crede până la mormânt aceste douăsprezece articole întărite cu pecetea darului duhului sfânt! Oamenii vin în biserică ca să asculte cuvântul Domnului şi să-şi aducă aminte mai des de ceea ce s-a făgăduit lui Dumnezeu contractând cu biserica.

Câtă, dar, degenerație era şi în religie, şi în naționalitate când românul ajunsese a avea drept fală a batjocori aşa religia, nevrând să înțeleagă ceea ce îl povățuieşte ea, astupându-şi auzul la glasul ei cel mântuitor, punând într-adins a le vorbi într-o limbă ce nu era a părinților

lor şi pe care nu o înțelegea! Când altădată ar fi putut mai bine a se potrivi acel verset al proorocului şi împăratului: "Urechi au şi nu aud"? Tot era degenerație, amorțeală! Ieşind din biserică, vedeai pe jeluitor a se sili să-şi dea jalba către stăpânire în limba grecească, a se ruga de alcătuitor ca s-o facă ceva mai *ielinică*; cine era boier, îi era ruşine să zică că e român; cel cu părinți necunoscuți, dacă ştia două-trei greceşti, nu mai vrea să treacă de român, zicea că e grec. Numele de *tată* şi *mamă* erau nume mojiceşti; p-aci era să se facă şi Dumnezeu băbacă al oamenilor nobili. Aceasta era starea românului întru aceea ce se atinge de inima şi de sufletul lui, când a venit Gheorghe Lazăr. Tot era degenerare şi amorțeală.

Gheorghe Lazăr s-a născut într-un sat, Avrig, lângă Sibiu, pe moşia lui Brucăntal. Luat de mic în casa acestui magnat al Ungariei, s-a crescut cu îngrijire de către acest nobil, care a ştiut în multe chipuri a întrebuința bine averile sale. Mai pe urmă, prin ajutorul patronului său intrând în universitatea de la Viena, şi-a făcut cu mare spor cursul învățăturilor. În vreme mai de douăzeci de ani având înlesnire a cultiva ştiințele în mai multe specialități, s-a dat mai pe urmă cu dinadinsul spre învățătura teologiei, fiind hotărât unul dintre candidații de episcop al Ardealului, de credința grecească neunită.

La numirea episcopului, fiind ales preasfinția-sa cel în ființă episcop, părintele Moga, Lazăr s-a hirotonisit arhidiacon al episcopiei şi s-a orânduit învățător al tinerilor ce se gătesc pentru darul preoției.

Întâmplându-se oarecare neînțelegeri între răposatul şi preasfinția-sa părintele episcopul, Lazăr a trecut în Braşov, de unde, ca un învățător al copiilor răposatei logofetesei Bărcăneaschei, a trecut cu această cucoană în Țara Românească, la noi. Aci, în vreme mai mult de un an, se apucase de profesia ingineriei. Printr-aceasta s-a făcut cunoscut răposatului banului C. Bălăceanul, atunci logofăt de Țara de Sus.

Acest boier avea o judecată sănătoasă, firească; era un tip de vechiul boierism al țării, unul din aceia ce nu-l stricase încă moda acelui veac, adică moda de a nu fi român. Vorbele cele dese ale lui Lazăr asupra românismului aflară în răposatul Bălăceanul un protector înrâvnat. Din norocire, acest boier se afla, dimpreună cu ginerele său, efor al şcoalelor (greceşti atunci). Lazăr insuflă în inima acestui român încredințarea că se pot învăța ştiințele în limba patriei. Eforia făcu anafora către fostul domn Caragea, cerând a se statornici o şcoală românească în Sfântul Sava, spre învățătura ştiințelor în limba națională. Cuvintele acestea de "ştiințe în limba națională" se părură prințului cu totul nouă şi neputincioase de a se înființa; cu toate acestea, pentru curiozitatea lucrului, porunci a se aduna divan spre a se chibzui dacă este limba capabilă de a exprima, desluşi şi dezvolta foloasele ştiințelor. În divan a fost chemat şi răposatul Veniamin, ce se afla atunci întâiul profesor în şcoala grecească de la Măgureanul, de matematică şi de filozofie; dimpreună a fost chemat şi Gheorghe Lazăr.

În zadar bietul român se silea să arate că termenii ştiinţelor şi meşteşugurilor sunt necunoscuţi fiecărui om şi fiecărei naţii până ce nu cultivă ştiinţele şi meşteşugurile; în zadar spunea că limba grecească a norodului din izvorul de unde a păstrat a zice ***j loz*** şi ***s joz*** de acolo poate cu tot dreptul să zică şi ***jilosoja*** [36] ş.c.l., şi asemenea şi românul, de unde a păstrat a zice lucire, de acolo poate a se întrebuinţa a zice şi perlucid, şi de unde i-a rămas vorba opăcit, de acolo poate zice şi opac, în zadar asuda românul să arate că omul în general este primitor de idei şi că ideile, prin învoire sau prin împrumutare, pot a-şi dobândi un nume oarecare şi printr-însul se fac cunoscute omului, sau acest nume se face cunoscut prin dobândirea ideii ce înfăţişază; în zadar, căci la toate, din când în când, răposatul Veniamin ca un oracol repeta refrenul: ***dn gnetai*** [37]. S-a spart divanul, dar Lazăr nu s-a deznădăjduit: a făcut pe răposatul Bălăceanul să ceară de la stăpânire a se deschide o şcoală românească sub numire de a scoate meşteri ingineri, şi de a învăţa pe circovnicii ce veneau a se preoţi slujba şi datoriile preotului. Veniturile şcoalelor pe atunci era, o puţină parte, ale moşiilor mănăstirii Glavaciocului (până la 10.000 lei cel mult), iar cea mai mare parte — din con-

[36] Cele trei cuvinte greceşti se traduc, respectiv, prin "prieten", "înţelept" şi "filozofie" (n. ed.).
[37] "Nu se poate" (gr.) (n. ed.).

tribuția preoților. Argumentul acesta, de a se împărtăşi şi preoția din foloasele banilor cu care ea sprijinea şcoalele, erau cam tare, şi dreptatea striga pentru aceşti birnici bisericeşti.

În sfârşit se puse la cale a se întocmi şcoala în ruinele Sf. Sava; se scoaseră făurăriile din zidirea unde se află acum Muzeul Național şi Biblioteca, şi se numi Lazăr dascăl de bogoslovie şi de inginerie (aşa îi zicea). Începu la anul 1818, luna lui august. Avea vreo câțiva grămătici sau țârcovnici, ce se găteau a se preoți şi pe care îi învăța catihisul şi slujba bisericească; îi dideseră şi vreo câțiva panachideri sau ucenici din şcoalele din Colțea şi Sfântul Gheorghe. Aceştia abia ştiau să slovenească, şi Lazăr trebuia negreşit să iasă cu dânşii la câmp, cu masa de inginer şi cu astrolabul, ca să ardice harțe din triunghi în triunghi; trebuia să le spuie că tustrele unghiurile unui triunghi sunt dopotrivă unui jumătate de cerc, că unghiurile alterne şi întivitoare la vârf sunt dopotrivă; să fi-ndrăznit numai a nu-i învăța deodată d-alde astea şi a nu-i pune să caute cu un ochi închis prin crăpătura dioptrii, arătând că trebuiesc copiii pregătiți spre aceasta cu alte învățături, că numaidecât l-ar fi botezat, după cum îl şi botezaseră, de cearlatan ce nu ştie să învețe ingineria. “Inginerie vrem noi, dascăle, să ne măsoare băieții moşiile, şi de inginerie apucă-te să-i înveți, că socoteală învață ei în toate băcăniile.” Se bătea omul

cu pumnii în piept şi ardica mâinile la cer strigând: "Doamne! până când anii blestemului?" Acestea erau curate vorbele lui în ceasurile mâhnirii.

Mai în toamnă, în acelaşi an, părăsi Caragea scaunul domniei; Veniamin, prin hotărârea guvernului vremelnic sau a căimăcăniei pământeşti, se exilă pentru un cuvânt ce făcuse cu un an mai nainte la slujba de îngropare a răposatului banului C. Filipescul. Clasele greceşti de filozofie şi matematică se sparseră; şcolarii începură a deosebi că alta este limba elenică şi alta sunt ştiinţele, care se pot învăţa în orice limbă. La Veniamin trecuseră aritmetica, o parte din geometrie şi câteva capete din filozofie. Lipsa unui profesor de a-i conduce până în sfârşit cu lucrul început, curiozitatea de a vedea practica la câteva principe de matematică teoretică ce luaseră, acea practică cu care se căznea bietul Lazăr să facă din nişte bucheri ingineri din cap până-n picioare de porunceală, ***telios telefteon***[38], traseră în Sfântul Sava pe toţi şcolarii din clasele dintâi ale şcoalei greceşti, în capul cărora era I. Pandeli (ce a murit la Paris), Năneşti, Cernovodeni, Oreşti, Darvari, Merişeşti, Ştefanopoli, Tomeşti, Crăsnari, Mălineşti, Paladi, Măineşti şi alţii, şi eu în urma lor, umplură băncile clasului de inginerie. Se bucura Lazăr când văzu pe Pandeli cu creta în mână făcând pe tablă expoziţii matematice. Tocănea creta pe tablă, mâna mergea iute făcând deosebite formule, dar gura se îngâna, pentru că în momentul acela se căznea să-şi

[38] Ultima (cea mai înaltă) perfecţiune" (gr.) (n. ed.).

facă nişte fraze dibuite româneşti; încurca din întâmplare nişte vorbe câte pot veni în gura unui şcolar ce abia a început ştiința şi va să se exprime în altă limbă, iar nu în ceea ce a învățat.

Îndată Lazăr începu a traduce cursul de matematică al lui Wolf şi de filozofie al lui Kant. În vreme de un an, şcolarii ajunseră departe. Pe moşiile Tării Româneşti începură a flutura steagurile noilor ingineri; începură a se trage de mâna românilor triunghiuri înțelese. Era o bucurie să vază cineva copiii, unii îndreptând linia cu momâi, scoțând pălăria şi făcând semn strigând: "la dreapta, la stânga"; alții îndreptând şi scuturând lanțul ce şerpuia prin iarbă; alții aşezând şi nivilind masa. Se trăgeau linii, se făceau triunghiuri, din triunghi în triunghi se încheia planul, compasul începea a păşi pe hartă şi spunea stânjenii de la o momâie până la alta; lanțul făcea încercarea, şi sătenii, ce erau spre slujbă, începeau a-şi da coate şi a şopti că dracul din sticluliță îi face să ghicească (aşa li se părea lor acul magnetic sau busola, ce-l vedeau jucând). Bietul Lazăr aprindea pipa şi, petrecându-şi mâna asupra pieptului, i se inundau obrajii de lacrimi.

N-a trecut mult, şi la moşiile de măsurătoare nu mai era trebuință de ființa de față a profesorului. Câte un şcolar, doi împlinea slujba cu cea mai mare scumpătate. Epitropii de la mănăstiri, egumenii veneau cu mulțumire la şcolarii din Sfântul Sava ca să le scoată copii după hartele moşiilor mănăstireşti, pentru că aceşti şcolari

lucrau ieftin, pentru două pricini: întâi pentru că erau băieți, şi a doua pentru că erau români, şi ştii, lucrul românesc nu e aşa scump. Mă tot miram într-o zi de duhul meu, când epitropului din Colțea i-am făcut trei copii de harțe, pentru care am putut să-i iau şase rubiele. Mi se părea că l-am înşelat; mi se părea că de mi-ar încăpea pă mână câțiva oameni aşa de simpli, care să nu ştie de câte parale vopsele pot să meargă la o hartă, eu m-aş face în scurtă vreme un om cu căpitălaşul meu, care să treacă şi peste o sută de lei.

Şcolarii deteră învederate probe de capacitatea şi râvna profesorului. Eforia şcoalelor începu a se gândi ca să înmulțească catedrele româneşti, şi spre aceasta să trimită câțiva tineri în Europa spre învățătură. Se aleseră: părintele Ef. Poteca, L. Pandeli, S. Marcovici şi C. Moroi. Eu, după cum venisem în urmă, rămăsei şi acum pe dinafară, tocmai la vremea mesei. Dar mai mi se mulțumi ambiția când văzui că mă aleseră de tare şi mare profesor ajutor lui Lazăr de aritmetică şi geometrie, cu plată de 100 lei pe lună, şi când văzui că pe fiecare lună o să am câte un capital ce îmi închipuiam să mi-l fac înşelând la epitropi, făcându-le harțe.

Pe lângă acestea, Eforia a mai aşezat două catedre în şcoala românească: una de limba latină şi alta de cea franțuzească; pentru amândouă a numit profesor pe răposatul Erdeli. Acesta îşi începu învățăturile sale şi traduse întâiaşi dată în limba românească pe *Zârcitul*

de la Molier şi pe *Pompei* de la Corneil, pentru tinerii ce se întreceau să facă şi ei teatru românesc, în vreme ce grecii făceau pe al lor.

Lazăr trecu cu filozofia în metafizică, şi fiindcă avea şi alt clas, de trigonometrie, clasul de logică rămase vacant. Ca să îndestuleze şi pe alți tineri ce erau pregătiți a asculta logica, fu însărcinat şi cu clasul acesta tot Erdeli, şi începu logica lui Condiliac[39].

Aceasta fu o ispită lui Lazăr; îl supără să nu vază o sistemă urmată; simțea şi cunoştea amestecul ce ar fi urmat în învățătură; se vede silit sau el a schimba pe Kant, sau Erdeli pe Condiliac; cu toate că, ce este drept, vrea mai bine să rămâie jos Condiliac pe lângă Kant. Lazăr, cu toate că cunoştea bine limba franțuzească, cu toate că trăise între francezi în vremea armiei lui Napoleon, pe care îl iubea dimpreună cu francezii lui şi vorbea adesea de dânşii, însă filozofia franțuzească zicea că trebuie să-şi scoată căciula înaintea celei nemțeşti, şi prin urmare pe Condiliac, cu toate descoperirile sale, nu-l avea de mare lucru în filozofia veacului.

Copiii cei noi n-au făcut mare treabă cu acea logică; ea însă şi-a dat foloasele sale şcolarilor celor vechi ce mergeau să o asculte de curiozitate ca auditori; că, pe de o parte, aceştia începură a compara în duhul lor aceste două sisteme şi, trăgând oarecare adevăruri din alătu-

[39] Abbe de Condiliac (1714—1780), filozof francez (n. ed).

rarea ideilor, alergară numaidecât ca auditori şi în clasele greceşti, ce se restatorniciseră atunci sub răposatul Vardalah.

Acesta, pe lângă lectura şi analisul poeților greci, a făcut un curs de retorică a sa şi cursul de ideologie al lui Trasi[40].

Iatropul, mai dinainte încă, făcuse acest curs de ideologie şi de matematică al lui Lacroa[41].

Canela începuse matematica lui Francheor[42] şi o istorie naturală, culegere a sa.

Ghenadie, pe lângă analisul oratorilor greci, a făcut şi un curs de istoria universală.

Îndrăznesc a zice că niciodată, de când este Țara Românească, şcolile n-au împrăştiat atâtea cunoştințe ca atunci. Trei filozofi se auzeau pe catedrele capitalei: Kant, Condiliac şi Trasi, şi trei matematici: Wolf, Lacroa şi Francheor.

Clasul de retorică şi literatură avea peste 50 şcolari filozofi. Şcoalele cu adevărat nu erau patriotice, dar prin

---

[40] Destutt de Tracy (1751—1836), filozof francez care a publicat, printre altele, Elements d'ideologie (n. ed.).

[41] Silvestre-Francois Lacroix (1765—1843), matematician francez (n. ed.).

[42] Louis-Benjamin Francoeur (1773—1849), matematician francez (n. ed.).

dreapta judecată a profesorilor greci de atunci ajunseseră cosmopolite. Filozofia înfrățise pe şcolarii greci cu români, pierzând grecii rugina pedantismului vechi şi cunoscând prin filozofie folosul ştiinţelor învăţate în orice naţie în limba sa. Farmecul frumuseţii limbii greceşti vechi şi fanatismul ce putea ea să insufle celor ce se năşteau numai într-însa didese loc adevărului filozofic. Profesorii spuneau în clas că şcolarii greci trebuie să fie recunoscători ţării că cu a sa cheltuială ţine învăţători spre cultivarea lor, şi românii trebuie să fie blânzi şi vrednici de acel sentiment care mişca a se face nişte asemenea aşezăminte, adică vrednici de sentimentul ospitalităţii şi al generozităţii. Şcoalele atunci abia aveau un venit peste tot de vreo 60 mii lei. Ce lipsea din venitul şcoalelor se adăuga la râvna profesorilor, şi se potrivea lucrul.

Lazăr a fost profesor la Sfântul Sava patru ani cu mare râvnă. El slujba sa niciodată nu şi-a socotit-o drept o profesie, ci o chemare, o misioană. Avea vreo douăzeci de şcolari regulaţi; dar când făcea lecţie de filozofie, sala gemea de auditori, în capul cărora era răposatul Alexandru, tatăl ofiţerilor Tel. Toată destoinicia avea acest învăţător atât de făcător de bine românilor. Pare că era într-adins preursit pentru a deschide un drum de regeneraţie. El îşi simţea vocaţia sa. Când se afla în clas, el vorbea însuflat. Catedra lui semăna un amvon; vedea cineva cum i se bate pieptul. Cu mâini pline în orice ocazie, arunca seminţele românismului şi naţionalităţii.

Poate cineva să vază energia şi hotărârea lui din cuvântul următor[43], ce l-a compus la înscăunarea de mitropolit al Tării Româneşti a răposatului Dionisie. Până atunci pe scaunul mitropoliei stătuseră mitropoliți greci. În vremea răposatului domn Suțu s-a restatornicit mitropolia românească. Poate oricine socoti câtă era hotărârea acestui bărbat când, în vreme de domnie străină şi sub un guvern ca cel de atunci, a avut curajul a rosti un astfel de cuvânt. Nu era aşa lesne a haracteriza cineva pe acele vremi ce va să zică fanariot; el însă, vorbind de români, în acest cuvânt zice: "bine gătiți spre slujba vrăjmaşului omenirii, răpitorul casei părinteşti".

Cum putea altul mai bine sub două nume atât de însemnătoare şi de îndrăznețe să arate acel machiavelism infernal ce a stat biciul şi ticăloşia a două nații întregi, românilor şi grecilor?

Cuvântul acesta, ca să-l rostească în adunarea boierilor la Mitropolie, s-a dat să-l învețe părintele David, cel acuma în ființă econom al sfintei Mitropolii. Se pierduse acest Cuvânt, dar mulțumită părintelui economului David că a ştiut să-lpăstreze.

La 1822 Lazăr s-a bolnăvit în Sfântul Sava, apăsat de multe mâhniri şi nenorociri. A scris fraților săi la Avrig să vie să-l vază. Aceştia, sosind în Bucureşti, l-au găsit

[43] La sfârşitul articolului e dat *Cuvânt al lui G. Lazăr la înscăunarea mitropolitului Dionisie*, pe care nu-l mai reproducem (n. ed.).

într-o căscioară la Târgu d-afară, în prejmă unde îmi am casele şi tipografia. L-au ardicat bolnav şi l-au dus în locul naşterii sale. Acolo peste curând şi-a şi dat obştescul sfârşit.

Călătorule român, când treci de la Braşov la Sibiu, în satul Avrig, în mâna dreaptă d-alăturea drumului este o bisericuță. Acolo e mormântul lui Gheorghe Lazăr. O cruce albă de marmură este frumosul lui monument, monument vrednic de un om ce a ştiut răbda în viața sa. Sărută acea cruce şi vei citi pe dânsa următorul epitaf:

CITITORULE, CE EŞTI AM FOST;
CE SUNT VEI FI;
GĂTEŞTE-TE DAR.

GHEORGHE LAZĂR

Frumos epitaf şi frumos adevăr, vrednic de acela pe care oamenii îl pregăteau de episcop, şi Dumnezeu, când toate ajunseseră degenerație şi amorțeală, îl hotărâse pentru regenerația românilor.

(1839)

“Bată-te Dumnezeu!”

Coconița Drăgana

Coconița Drăgana s-a crescut cu bună ducațioane la părinții dumneaei. Ninecuță-sa, pe lângă celelalte, a învățat-o şi meşteşugul zugrăviei: ştie de minune a-şi încondeia şi îmbina sprâncenele şi, când voieşte, se face albă ca peretele şi roşie ca racul (şi nu ştiu cum se întâmplă, că dumneaei mai totdauna este astfel) şi e frumoasă de minune.

Acum nu mai este fată mare, e cu casa dumneaei, cu boierul dumneaei. Când a ieşit din brațele părinților, băbăcuță-său i-a dat o zestre bunicică, între care se cuprind şi câteva suflete de țigani (pentru că băbăcuță-său e creştin bun şi i-a dat Dumnezeu putere şi peste sufletele țiganilor; când va le vinde, le dă de zestre, le dăruieşte, le face danie pentru iertarea sufletului său, ba încă, când va voi, le poate da şi dracului). Ninecuță-sa iară i-a dichisit bisahteaua şi i-a pus înăuntr u, cu toată rânduiala şi cu toată dragostea părintească, felurimi

de sculişoare: sticlulița cu stricat, pe care dumneaei îl numeşte dres, pămătuful, alune arse îndestule, făcălețe mititele de paie de mătură alese, firele de ibrişim, hârtiuțele cu stiubeci, pudră, făioară, rumeneală ş.c.l., strânse, rânduite foarte binişor; o, ce dragoste părintească! nostimă şi tinerică o să mai fie coconița Drăgana!

Boierul dumneaei, nu ştiu cum îl cheamă, dar e om al trebii, scoate lapte din piatră. Oamenii îi zic neiculiță, iar cocoana dumnealui îi zice: frățico. E un bărbat bun frățica, nu ştie ce să mai facă soțioarei dumnealui; se miră şi de ducațioanea, şi de frumusețile coconiței dumisale.

Coconița Drăgana am zis că are de zestre şi suflete de țigani, şi fiecare are câte un nume, două, deosebite, peste acelea ce i le-a dat alde cumătrul. Pe biata baba Stanca o cheamă cioroaica a bătrână; pe Ioniță băiatul îl cheamă diavolul de buzat, pe Măriuța fata, împelițata; pe Călin bucătarul, baraonul de râtan ş.c.l.

Coconița Drăgana ştie bine să vază de casă, este şi econoamă bună. Pe scară mai nu e niciodată măturat, ca să nu se tocească treptele; în pridvor, în sală lipsesc câteva cărămizi de când trăia răposatul socrul coconiței. Casele dumneaei sunt o pereche de case, cum am zice o odaie în dreapta şi alta în stânga, sau două d-o parte şi două de alta, sau mai ştiu şi eu cum; destul că v-am spus că sunt o pereche de case. Nu cereți şi dumneavoastră socoteala de toate până într-una. Când era copilă,

dumneaei pomenise la părinți masă rotundă pusă în pat; de la o vreme însă încoace masa e la modă să fie în mijlocul casei, sau rotundă, sau în patru colțuri. La masă, pentru economie, acoperişul şi şervetele nu prea sunt curate, ca nu cumva cu deasa spălătură şi frichinire să se rupă curând; tacâmurile mesei nu prea seamănă unul cu altul, şi furculițele, de la patru şi trei dinți, ajung cu adevărat furculițe cu câte doi dinți, şi care rămân numai cu unul, acelea se pun în coada mesei; şi multe economii de acestea, ce ne aduc aminte de veacul de aur în toată pulberea şi murdalâcul lui cel primitiv, amestecat şi cu argint-viu.

Dumneaei, pentru dragostea ce are către frățica şi către toți prietenii, mâncând ciorba şi bucatele, ia tot de la un loc; cum am zice: scoate lingura din gură, o bagă iar în castronul cu ciorbă, iar o bagă în gură, iar o bagă în castron, şi aşa mai încolo. De multe ori, când mănâncă lapte, rumeneala de pe buze începe a-i da culoarea roşatică. Ioniță băiatul e un sufragiu dibaci: când schimbă talerele are un talâm minunat, aruncă tot după uşă, unde aşteaptă pisica şi cățelul, învârteşte otrepul o dată pe taler, ți-l face de sticleşte şi pe urmă iar ți-l pune pe masă, ca să-ți facă poftă de mâncare. Ce e drept nu e păcat, coconița Drăgana are o regulă minunată şi în casă, şi la masă. Să vedeți însă de ce: să lăsăm că dumneaei, după cum văzurăm, este o femeie rară şi vrednicuță, apoi nu ştiu de unde până

unde, că a căpătat şi un drept mare să-şi facă vătaf de curte pe însuşi Dumnezeu. Eu nu crez una ca aceasta, însă dumneaei pe tot ceasul ne-o spune; căci, când n-are dumneaei chef de bătaie, atunci pe toate slugile, pe toți oamenii din casă îi trimite să-i bată Dumnezeu.

Ia să vedeți cum se fac trebile în casa dumneaei. Să luăm, spre exemplu, vremea când se întoarce frățica de la curte; pentru că, să le spuie cineva toate, unde mai are vreme? Cu toate acestea n-ar fi rău să mai adauge câte ceva cum îşi mână trebile când se găteşte să meargă la nuntă, la bal sau şi la biserică — pentru că dumneaei merge şi la biserică, mai vârtos când are să arate lumii că nu cutează nici o marțafoaică să-i meargă înainte la mir. Odată s-a întâmplat una ca aceasta şi s-a făcut lucrul dracului în toată mahalaua; dar mai spuie şi alții câte mai ştiu!

Aci să luăm vremea când se întoarce frățica de la curte cu călimările la brâu sau (de e îmbrăcat nemțeşte) cu cravata răstignită pe piept — pentru că şi dumnealui se ține de modă.

La scară, în pridvor, sunt câțiva hamali ce se țin după un jupân ce strigă: “Marfă! marfă!”, cărând teancurile în spinare. Jupânii sunt înăuntru vreo patru, şi coconița, greceşte sau turceşte în pat, făcută foc:

— Dar bată-te Dumnezeu, jidane! când ți-am mai luat eu marfă şi nu ți-am plătit? Auzi, bată-l Dumnezeu,

frățico! mi-am luat câteva fleculețe, şi acum nu va să le lase; zice să i le plătesc! bată-i Dumnezeu să-i bată de ovrei! n-au lege, afurisiții! Ce e, mă jidane? cine o să-ți mănânce banii? Lasă marfa aci ş'ei veni altădată, Iudo!

Bieții jupani încep a da din cap, încep a lega marfa şi se duc să vie altădată după parale, şi altădată, şi altădată...

Acum coconița îşi aduce aminte că trebuie să gătească de masă, pentru că am spus că dumneaei este foarte îngrijitoare. Călin în vremea aceasta şade pe vatră la cuhnie, cu nasul pe tăciuni, cu ciubucul ăl scurt între dinți, la o parte; tocmai când da cu unghia degetului celui mare în cenuşa lulelei, coconița bate în palme în pridvor:

— Bre! n-auziți voi, cioroilor? bată-vă Dumnezeu! Dracu o să vă ia!

Măriuța, fata, abia azi scoase din fiare şi din coarnele de fier, pentru că, cu câteva zile mai nainte, avusese păcatele să spargă o sticluță când se gătea coconița Drăgana să meargă la bal. Ce va fi fost în sticluță, nu se ştie; biata Măriuța însă crede că va fi fost ceva scump, pentru că apa ce s-a vărsat pe jos albise scândurile întocmai ca obrazul coconiței.

Aşa zisei că coconița bate în palme şi slugile aleargă grămadă, şi Măriuța cu ei, Călin cu părul vâlvoi, pentru că căciula (de va fi avut căciulă) căzuse jos, izbindu-se

cu capul de corlată, cu poturii fără copci pe picioarele goale şi cu un fel de fotă dinainte.

— Rătane, gata sunt bucatele? c-a venit coconul!

— Piper şi oțet nu e, coconiță, să fac perişoarele.

— Dar bată-te Dumnezeu, baraoane! afurisitule! acuma îmi spui?

— Vezi că aveai treabă cu jidanii ăia.

— Şi mai răspunzi, bala dracului? unde e diavolu de Ioniță?

— Aci sunt, coconiță.

— Uite, până nu s-o usca scuipatul să fii aci, diavole, că vai de pielea ta! Du-te curând, ia vin, oțet, untdelemn şi piper; şi vino de pune masa.

— Dă-i să ia şi sare, coconiță, că n-am ce pune în solnițe.

— Na, şi nu mai căsca gura... Uite, bată-l Dumnezeu, că mai şade! ce stai, buzatule, şi te uiți la mine? Fa, împelițato! ce? Îți vine rău fără coarne? Dar lasă, Avestițo, că nu te las fără densele... Nu vezi c-a venit coconul? Mergi în casă, teşmenito!

— Soro, dar ce nemăturat e în casă!

— Apoi s-o bată Dumnezeu pe cioroaica a bătrână! D-o sută de ori i-am tot zis astăzi, şi nu-ş' ce face!

— Vezi că cu jidanii ăia mai putea cineva să stropească

ori să ia mătura în mână!

— Auzi! auzi? baraonoaica dracului! şi încă mai răspunzi, bătu-te-ar Dumnezeu de afurisită? Lasă că ți-oi scutura eu praful de pe tine!

E câțiva ani acum de când s-a măritat coconița Drăgana şi are şi copii, cărora țiganii le zic "coconaşii"; dumneaei însă le zice: diavolul de Iancu, diavolul de Alecu. Copiii iau casa în cap şi coconița Drăgana strigă:

— Tăceți, stâmpărați-vă, diavolilor, bată-vă Dumnezeu! viu la voi! Oh, frățico, mi s-a mâncat de carne cu satanele astea de copii!

Hei! ce gândiți? cum să nu meargă bine unei astfel de case, unde coconița Drăgana pe Dumnezeu şi-l făcuse singură, încă de când era la ninecuță-sa vătaf de curte, sau armaş, sau zapciu! Dumnezeu nu mai are acum decât să stea cu gârbaciul în mână, să tot dea când în unul, când în altul, unde va porunci coconița: patt, plici, chiutt, puf!

— În cine să mai dau, coconiță? să dau şi în frățica?

— Dar să-i bată Dumnezeu pe toți, că s-au pus să-mi mănânce zilele!

— Auzi?!... ia-l de păr, ceauş arhanghele, că coconița a zis să târnuim nițel şi pe frățica.

Iar bună casă! Trebile merg ca găitanul: vătaf de curte are bun coconița, — şi n-are de ce nu avea, căci e şi creş-

tină bună, după cum am zis, fiindcă vinerea nu lucrează, duminica merge la biserică (mai vârtos când frățica i-a făcut şi ceva nou), gătițică, înțepată,-ntindicheată.

Ce zici, dragul meu cititor? când s-ar uita Dumnezeu la noi, pe cine ar bate? pe bieții țigani, sau pe noi ăştia, ce fără ruşine ni l-am făcut întocmai ca pe un armăşel? Eu însă isprăvesc: milui-v-ar Dumnezeu, coconilor şi coconițelor, să cunoaşteți ce ziceți şi ce faceți!

(1839)

Coconul Drăgan

Frățica, scumpul jumătățoi al coconiței Drăgane, s-a fost chemat şi dumnealui coconul Drăgan şi noi nici nu ştiam. E mult de când se împărtăşise publicului portretul acestei coconițe şi lumea nu ştia nimica despre boierul dumneaei, pentru că nu era aşa ieşit la obraze. Trebuie însă sa vorbim ceva şi de dumnealui, căci acum e între oameni.

Coconul Drăgan e un fel de bădăran boierit, care se ține mereu de moda veacului. În vremea de mai nainte, după cum am zis, era un neiculiță de minune, om al trebii, scotea lapte din piatră, pupa pe român în bot şi-i lua din pungă tot; sau, dacă nu vrea hoțul de român

să-i dea, atunci... atunci târnuit, scuturat, cu părul vâlvoi ți-l băga (după limba dumnealui) la obedeală, îi da fum de ardei, şi lasă-l în pace apoi... De când am scăpat de acele vremi afurisite, după care suspină toți Drăganii din țară, coconul Drăgan se făcu un patriot grozav, năbădăios, numai foc şi inimă albastră pentru patrie (Însă numai când nu e în slujbă, ca să se ştie).

Acum, slavă Domnului că e în slujbă; şi a fost mare bucurie în casa dumnealui, căci slujbulița i-a fost cam bunicică, de mult era aprins de patriotism ca să o dobândească. Lumea zice că, când s-a pus în această pâinişoară şi s-a dus acasă, ar fi intrat cu un aer foarte greu şi îngâmfat şi semăna, povestea ăluia, că ar fi zis: "Bucură-te, poartă, bucură-te, scară, bucură-te, uşă!" ş.c.l.; noi însă nu credem. Coconița dumisale acum a luat un aer cumsecade, dar de vestitul "bată-te Dumnezeu!" încă nu s-a dezbărat.

Coconul Drăgan e în slujbă acum şi e numai foc, plin de activitate, un diplomat iscusit; aleargă în sus, în jos; când îl cauți, îl vezi cu gazete în mână; când îl cauți, se face că e zăpăcit, capul îi e cât o baniță, tot cu dușii după lume are d-a face. Va fi făcând vreo treabă? Dumnezeu ştie, că noi nu vedem nimic, şi nici dumnealui nu vede mai nimic, mai vârtos din ale trebii. Are câțiva subalterni ce şi-au pierdut cumpătul de când a venit pe capul lor, pentru că coconul Drăgan e mândru, bădăranul: ca Satan, țanțoş, mojicos, nu-i ajunge nimeni nici cu strămurarea la nas; mai vârtos când se gândeşte

la evghenia dumisale, îl apucă capul. Înfruntă, strigă, ba încă (după limba dumnealui) şi ocăraşte, când nu e vremea nici de înfruntat, nici de strigat şi când bieții oameni nu s-ar lăsa una cu capul (cu iertăciune) să-i ocărască. Coconul Drăgan zice că ştie şi carte: nemțeşte, franțuzeşte, păsăreşte, afară de româneşte, pentru că, când era copil, cartea românească era cartea mojicilor, şi dumnealui bine vedeți dumneavoastră că este evghenis ca aceia. Când te duci la dumnealui, sau acasă, sau la slujbă, de se va întâmpla să fii ceva mai ipochimen, sau cel puțin fecior de boier, îl vezi mai dezlegat la limbă; când îl cauți e vorbă multă, adică sărăcia omului; iar de vei fi d-alde terchea-berchea, e posac ulubeasnea. Subalternilor săi le măsoară vrednicia cu un cot al său deosebit de genealogie şi de evghenie. Când a intrat în slujbă, şi-a făcut o listă de toți impiegații săi, ca să vază câte nume se sfârşesc în an şi în esc şi câte nu; şi iar cele în an şi esc câte au reputație istorică şi câte nu; şi apoi cele cu reputație istorică, câte sunt ciocoieşti şi câte boiereşti, şi iar din cele boiereşti câte se pot apropia oarecum de dumnealui şi câte nu, şi felurimi de asemenea băgări de seamă genealogice şi ştiințifice, pentru că este şi versat mult în ştiințe; într-o zi spunea unui prieten că ştie şi teologia, căci la carte curat este zis că "nu este robul mai mare decât stăpânul său".

Să-l vedeți acum cum caută treaba:

Vine câte un scriitor, îi înfățişează vreo hârtie mai bine sau mai rău scrisă, cum a dat Dumnezeu în zilele noastre;

coconul Drăgan stă posomorât, îngâmfat ca un curcan; se uită la dânsul să vază fecior de boier este sau nu; să zicem că nu este — atunci:

— Ce sunt hârtiile alea?

— ...O hârtie la...

—N-am vreme acum; nu vedeți voi că nu-mi mai văz capul de treburi[44]? Ce sunt mojicii ăştia! Ei gândesc că noi, boierii, suntem hamali ca dânşii!

Scriitorul iese pufnind de râs.

Vine altul.

— Dar tu, ce-ai acolo?

— ...Hârtia... ştiți dumneavoastră către...

—Ad-o-ncoa! — şi i-o smulge din mână cam necăjit, cam cu o demnitate dregătorială.

— Ce scrisoare e asta? v-ați luat şi voi după băiețoii ăia ce ies din şcoală? Na, citeşte! (Coconul Drăgan se ştie că de când era copil nu prea ştia bine să citească de mână, cu toată pricopseala dumnealui.)

Scriitorul citeşte.

— Nu-ți e sintesis bun, logofete! Mergi de mai învață buchile! Ce vorbe sunt alea: *va veni*?! Ce *va veni*? — *o să vie*, mă! Mergi de-ți îndreptează hârtia, ticălosule, şi prescri-o bine; vezi de pune stigmes d-alea mai multe, ca să se înțeleagă mai bine.

[44] Lumea zice trebi; noi punem însă aci limba dumnealui.

Într-o zi coconul Drăgan sta la vorbă, adică la taifas, cu un favorit al său foarte pricopsit — pentru că se înnebuneşte după pricopsiți, mai vârtos când dumnealor îi spun că coconul Drăgan este cel mai mare patriot. Pricopsitul acesta e un fel de găgăuță de bonton, care umblă bănănăind şi vorbeşte muşcându-şi buzele, un domnişor care ştie de toate: e şi politic, şi diplomatic, şi patriot, şi liberal, după vremi, şi om al trebii (de l-ei căta), şi literat, un dezmetic ce se înțeapă de a trece totdauna cu duh. La acest taifas dregătorial mai veni şi un străin de aceia ce n-au nici o patrie, ce se interesează de toate patriile şi mai vârtos de Tara Românească, unde găseşte toate d-a gata, un domnişor ce s-amestecat în toate, vorbeşte de toate: de politică, de comerciu, de arte, de ştiințe, de literatură, şi mai vârtos e foarte amator de limba românească: când o vede împestrițată şi corcită, îi place de minune şi urăşte pe toți câți se ocupă să o curățe şi să o reguleze. Câte-trei se făcură o treime ca aceea.

Iată şi un scriitor din cei juni, smerit şi plin de geniu — pentru că geniul cel adevărat e totdauna smerit.

— Nu vezi c-avem treabă? ce mi-ai venit cu hârtia aia? — se răsti coconul Drăgan.

— E grabnică; e răspuns la...

— Hei, ad-o-ncoa — citeşte!

Junele citeşte. Între alte vorbe, nu ştiu ce se vorbea despre Regulamentul organic, sau drept politic. Coconul

Drăgan, ce asculta ca un cotoi în cenuşă, ardică capul şi zice junelui să îndrepteze vorbele organic şi politic şi să puie organicesc, politicesc.

— Ce ziceți, domnilor, n-am dreptate?

— Ai dreptate, ziseră deodată amândoi dalcaucii.

Atâta aştepta s-auză şi coconul Drăgan, căci dumnealui are şi bunătatea asta de a nu prea se încrede pe părerea dumisale; atât, zic, aştepta, şi unde se scoală odată năbădăios:

— Hai! auzit-ai? organicesc, mă! politicesc?pe româneşte; ce vorbe sunt astea? V-ați luat toți după Eliad ăla. Du-te şi schimbă vorbele, că vă ia dracu pe toți! Hai! organic! organicesc, mă! organicesc, învață româneşte!

— *Organic* şi *politic* e mai româneşte, domnilor, zise junele cu smerenie.

— De unde până unde româneşte? ziseră câte-trei deodată; care e cuvântul?

— Cuvântul este că dumitale, domnule literat, oamenii îți zic *dezmetic*, iar nu *dezmeticesc*, iar dumitale, care eşti străin, venit de ieri, d-alaltăieri p-aici, îți zic *venetic*, iar nu *veneticesc*, şi dumitale, cocoane Drăgane, de când eşti în slujbă, zău, toată lumea îți zice *lunatic*; crede-mă, să te crează Dumnezeu, că pe nici un român n-am auzit să-ți zică lunaticesc.

Domnii cei doi, iscusiți şi literați, rămaseră cu gurile căscate; coconul Drăgan, la astfel de jucării de vorbe

e totdauna om al lui Dumnezeu: nu înțelege mai nimic. Pe urmă, după ce va lua seama bine vorbei, atunci să-l vedeți. Acum atât i se păru, că scriitorul e cam limbut, şi-l dete afară zicându-i să-şi prescrie hârtia.

Îi rămaseră însă în ureche vorbele *lunatic* şi *lunaticesc* şi întrebă cam pe departe pe favoriții săi; ei, după câteva deslușiri, îl făcură să înțeleagă obrăznicia bietului băiat de a cuteza să spuie coconului, de față, ce zice lumea de dumnealui. O astfel de impertinență, de a spune dregătorilor ce se vorbeşte şi se face p-afară, nu se poate suferi; şi nu ştim acum ce soarte aşteaptă pe bietul copil neîncercat cu slujba.

Multe istorii de astea mai are coconul Drăgan. Colecția anecdotelor şi năbădăilor sale ar forma câteva volume foarte nostime, întocmai ca dumnealui; pentru că şi dumnealui e nostim. În numerele viitoare vom da câteva anecdote; şi suntem gata a primi orice anecdotă de felul acesta, care va îmbogăți colecția noastră, atât în proză cât şi în versuri.

Asemenea anecdote sunt foarte folositoare pentru formarea junilor după nişte modele şi tipi aşa de progresivi ca coconul Drăgan, care cu adevărat e Drăgan şi în nume, şi în fapte. Nu râdeți însă, căci Drăgan pe limba dumnealui va sa zică Agapie, şi mă rog să-l iubiți.

(1844)

Fata lui Chiriac

Aveam o rudă, şi acea rudă avea un vecin, pe care îl chema Chiriac. Acel Chiriac avea o fată tânără şi cam frumuşică, ca toate fetele tinere ce nu sunt urâte. Ruda mea iară avea soție, ca toți oamenii însurați, şi soția lui avea un văr. Vărul acesta era neînsurat, era un flăcău unguresc care se prefăcea înamorat şi atunci când nu era, ca să-şi dea un aer de om simțitor şi plin de pasiune. Când însă îi şi cădea cineva tronc la inimă, atunci era numai foc şi inimă albastră.

Într-o zi văzu pe fata lui Chiriac; flăcăul îşi răsuci mustața şi se uită şoimeşte la dânsa; îi căzu, cum ziserăm, tronc la inimă; biata fată însă n-a ştiut nimic până în ziua de astăzi. Flăcăul nostru acum nu era ziuliță să nu vorbească tot de fata lui Chiriac: orice vorbă se deschidea, el mâna conversația pe departe cu dibăcie, şi de ici, de colo aducea vorba tot de fata lui Chiriac. Începea laudele şi disputele de biata fetişoară.

Fetele frumoase adeseori sunt criminale în ochii femeilor de ce să fie frumoase, şi de aceea începeau şi dispute; se formau numaidecât două partiduri. O dată, de două, de trei ori, de zece ori, de o sută de ori fură

aceleaşi laude şi aceleaşi dispute. Ruda mea, stăpânul casei, venea de la trebile sale, afla partidurile formate, disputa fierbinte, asculta în mijlocul casei până să se orienteze şi, scoţându-şi giubeaua, începea să ofteze: “Ce! iar de fata lui Chiriac e vorba?!”

Astfel rămase ca un fel de proverb până acum, când e vorba tot de unul şi acelaşi lucru, tot de una şi aceeaşi chestiune, să auzi pe câte unul să exclame: “Hei, vai de noi, iar de fata lui Chiriac este vorba?!”

Tot omul, toată împerecherea, tot partidul îşi are câte o fată a lui Chiriac a sa: mai slută, mai frumoasă, mai isteaţă, mai toantă, cum a dat Dumnezeu! Spre exemplu, fata lui Chiriac a mea este limba românească: unora li se pare urâtă foc, mie mi se pare frumoasă, şi suntem cvit. Fac ce fac şi tot de fata lui Chiriac aduc vorba. La mulţi iară fata lui Chiriac este Eliade cu limba lui cu tot, şi oriunde se adună, orice vorbesc, nu se poate până să nu vorbească tot de fata lui Chiriac. La unii fata lui Chiriac sunt grijile străine, la alţii — punerea la cale a patriei; la unii — căciula beşleagei, la alţii — căciula vlădicei, la alţii — căciula lui vodă. La unii fata lui Chiriac este popa, la alţii — preoteasa, şi la alţii, care sunt mai moderaţi, fata preotesei. Cât pentru mine, eu sunt din cei moderaţi.

Fac ce fac bieții oameni şi tot de fata lui Chiriac aduc vorba. Fiecare cu fata lui Chiriac a sa; a unuia e mai tindicheată, a altuia mai snovoasă; a unuia mai naltă, a altuia mai ghindoacă; a unuia blondă, a altuia brună, a altuia castanie; a unuia năsoasă, — bat-o cârnia, — a altuia cârnă; a unuia cu ochii puşi ca cu fusul, şi a altuia cu ochii mari; fel de fel de fete ale lui Chiriac şi fel de fel de gâlceve. Să vă văz, copii: nu vă lăsați, luați-vă de păr, că e vorba de fata lui Chiriac!

(1846)

GLOSAR

A

a adj. dem. f. = aceea.

abhorri vb. tr. = a urî.

abramian adj.: **limba abramiană** = limba ebraică (?).

aburos adj. = vaporos, diafan.

acioaie s. f = oțel.

acoperi- s. n. = față de masă.

acvileu adj. = de vultur, vulturesc.

adamant s. n. = diamant.

adamantin adj. = 1. diamantin; 2. dur-i rezistent (ca diamantul).

adamian adj. = privitor la Adam (primul om, după Biblie).

adorn adj. = împodobit.

adorna vb. tr. = a împodobi.

adornament s. n. = podoabă.

adulător adj. = linguşitor.

adveni vb. intr. = a se întâmpla; a surveni.

aerin adj. = aerian, vaporos.

afară adv.; **a da afară** = a publica.

afemeia vb. tr. = a moleşi, a efemina.

afire s. f = fire, ființă.

agapă s. f. = iubire, dragoste.

agă s. m. = prefect de poliție.

albă s.f.; **alba dimineţei** = zorii zilei.

alberga vb. refl. = a se adăposti.

alboare s. f. (-i pl. **albori**) = zorii zilei.

alerga vb tr = a căuta, a umbla.

alin adj. = lin.

ali-veri s. n. = afacere.

almă s. f. = suflet.

alteţă s. f. = noblețe, demnitate.

altissim adj. = semeț, trufaş.

alţa vb. tr. = a ridica, a înălța.

ama vb. tr. = a iubi.

amarantă s. t. = ştir.

amat adj. = iubit, drag.

amestec s. n. = confuzie, încurcătură; loc. adv **în amestec** = în dezordine, claie peste grămadă.

amorează s. f. = iubită.

anafora s. f = raport scris adresat domnitorului de către un mare dregător.

analis s. n. = analiză.

anangă s. f. = nevoie, lipsă, ananghie.

angarie s. f. = corvoadă, angara.

angel s. m. = înger.

angeliza vb. refl. = a deveni înger.

anglu s. m. = englez.

angular adj. = unghiular.

antihristian adj. = diabolic, diavolesc.

appendut adj. = atârnat.

appânde vb. intr. = a atârna.

aproposito prep. = apropo de..., privitor la..., în legătură cu...

aramă s. f. = clopot.

arbure s. m. = 1. arbore, copac; 2. (naval) catarg.

arcan adj. = ascuns, tainic, secret.

ardente adj. = arzător, înfocat, înflăcărat, ardent.

ardinte adj., v. **ardente**.

arenă s. f. = nisip.

areopagiu s. n. = tribunal suprem (fig.).

argea s. f. = război de țesut.

argil s. n. = argilă.

arhetip adj. = originar, primar.

arhicentru adj. = central (?), lăuntric (?).

arhitectona vb. tr. = a edifica.

arhon s. m. = titlu de adresare către un boier.

aripa vb. tr. = a însufleți, a înaripa.

armaş s. m. = om înarmat, însărcinat cu paza ordinii şi a averii domnului şi a boierilor.

armatură s. f. = armură.

armăşel s. m. = subaltern al armaşului.

armătură s. f., v. **armatură**.

aromire s. f. = dormitare, somnolare.

arpă s. f. = harpă.

arresta vb. refl. = a se opri.

ascinde vb. intr. = a se ridica, a se înălța.

asigurat adv. = cu siguranță, cu hotărâre.

asmă s. f. = astmă.

aspira vb. intr. = a muri.

assorbi vb. tr. şi intr. = a (se) absorbi.

astrolab s. n. = vechi instrument pentru măsurarea înălțimii astrelor deasupra orizontului.

astuţie s. f. = viclenie, perfidie.

ateie s. f. = ateism.

attentiv adj. = atent.

attrista vb. refl. =ş a se întrista.

aţinta vb. = 1. (tr.) a privi țintă; 2. (intr.) a aspira, a năzui, a ținti.

aţintat adj., adv. = 1. fix; 2. drept, direct.

audace adj., adv. = îndrăzneț, curajos.

aură s. f = 1. adiere; 2. nimb, aureolă.

aureu adj. = de aur; auriu.

autodafede s. f = ardere pe rug (a unui eretic), autodafe.

autorlâc s. n. = calitatea (sau ambiția) de scriitor.

avanţa vb. intr. = a înainta, a avansa.

Avestiţa n. pr. = (în superstiții) diavoloaică care pricinuieşte rele lăuzelor şi noilor născuți.

B

babuin s. m. = o specie de maimuță.

baciu s. n. = sărut.

baier s. n. = amuletă.

bande s. t. pl. = cătuşe.

bală s. f. = dihanie, monstru.

ban s. m. = primul boier în rang din Țara Românească.

banieră s. f. = drapel, steag (militar).

baraon s. m. = țigan.

baraonoaică s. t. = țigancă.

barcaiol s. m. = barcagiu.

baronal adj. = referitor la baron, de conte.

baseţă s. f. = josnicie.

basn s. n. = născocire, scornitură.

batel s. n. = vapor.

băbăcuţă s. m. = tată, tătic.

bălsămi vb. tr. = a alina.

bănănăi vb. intr. = a se bălăbăni.

bănească s. f. = soția banului.

bărbioară s. f. = bărbuță, barbişon.

beatitute s. f. = fericire, beatitudine.

bei s. m. = guvernator al unei provincii turceşti sau supuse turcilor.

belicos adj. = 1. războinic; 2. militar.

bellător s. m. = luptător, războinic.

bellă adj. f = frumoasă.

belleţe s. f. = frumusețe.

bellic adj. = de război, războinic.

bellissim adj. = foarte frumos, prea-frumos.

bendă s. f. = panglică (de legat părul).

bende s. f pl., v. **bande**.**???**

beşleagă s. m. = căpitan de beşlii (soldați care aveau misiunea de a menține ordinea publică).

belloniu s. m. = luptător.

bete s. f pl.: **a da pe bete** = 1. a da de gol; 2. a râde de cineva (sau de ceva).

bididiu s. m.. v. **bidiviu**.

bidiviu s. m. = cal tânăr şi ager.

birnic s m. = persoană care plătea bir.

bisahtea s. f = casetă.

bogoslovie s. f = teologie.

bolboroşi vb. tr. = a holba, a boldi (ochii).

boroboţ s. n. = poznă, boroboață.

brand s. n. = spadă.

briga vb. tr. = a umbla după ceva, a căuta să obțină ceva (prin intrigi).

briliant s. n. = briliant.

briliante s. n., v. **briliant**.

brâncă s. f. = labă (a unui animal).

bronz s. n. = 1. clopot; 2. tun.

brumă s. f. = ceață, pâclă.

brumăriu adj. = cețos.

buce s. f. pl. = gurile unui fluviu.

bucefal s. m. = calul lui Alexandru Macedon; (fig.) cal (de paradă).

buche s. f. = literă, slovă.

bucher s. m. = începător la învățătură.

bucina vb. tr. = a face cunoscut (un lucru) în mod zgomotos, a trâmbița.

bucină s. f. = trompeta, trâmbiță.

bucoavnă s. f. = 1. abecedar; 2. carte scrisă sau tipărită cu litere chirilice.

bufă s. f. = bufniță.

bulucbaşă s. m. = comandantul unei cete de oameni înarmați.

C

cabală s. f. = intrigă, uneltire.

cabul s. n.: **a face cabul** = a accepta.

cadiu s. m. = judecător (la turci).

caduceu s. n. = ramura de laur sau de măslin pe care sunt încolăciți doi şerpi şi având în vârf două aripi (constituind principalul atribut al zeului Mercur şi simbolul păcii, hărniciei şi comerțului).

caimacam s. m. = locțiitor al domnitorului în absența acestuia sau până la instalarea unuia nou.

calpazanlâc s. n. = falsificare de bani.

calpuzan s. m. = falsificator de bani.

calumnie s. f. = calomnie.

cambană s. f. = clopot.

campodux s. m. = comandant militar (?).

canonisit adj. = legiuit, legiferat.

cantic s. n. = cântare, cântec.

cantor s. m. = cântăreț.

cap s. n. (pl. **capete**) = capitol.

capellură s. f. = păr (de pe cap).

carmen s. m. = 1. farmec, vrajă; 2. (la pl.) farmece, grații.

carne s.f: **a i se mânca de carne** (cu cineva) = a se sătura, a se lehămeti (de cineva).

carnefice s. m. = călău.

carnefix s. m., v. **carnefice**.

catenă s. f. = lanț.

catihis s. n. = catehism.

caval s. m. = cal.

cavală s. f. = iapă.

căimăcănie s. f = locotenență domneasca

călimară s. f: **cu călimările la brâu** = învățat, instruit, cultivat.

cămară s. f. = cameră, odaie.

căpătâi s. n. = capăt, sfârşit.

cătcăune s.m. = căpcăun, (în mitologia populară) ființă închipuită ca un mâncător de oameni.

căta vb. intr. = a trebui, a fi necesar.

căuzaş s. m. = partizan al unei cauze (secrete); revoluționar.

căz adv = că zău..., doar...

cearlatan s. m. = şarlatan.

ceauş s. m. = aprod.

cede vb. tr. = a ceda.

cefalalgie s. f. = durere de cap.

cepi s. m. pl. = cătuşe; fiare.

ceruliu adj. = albastru ca cerul, azuriu.

chepeneag s. n. = haină boierească de paradă, strânsă pe corp.

chiar adj. = limpede, clar.

chipul adv. = chipurile, pasămite.

chiraţiţă s. f. = cucoană.

chiriarh s. m. = episcop, arhiereu.

cicană s. f. = controversă, ceartă.

cilibiu adj. = elegant; nobil.

cimbală s. f. = vechi instrument muzical de percuție compus din două discuri de aramă care se loveau unul de celălalt.

ciont adj. = ciuntit, retezat.

circonda vb. tr. = a înconjura.

circonferi vb. tr. = a înconjura.

circovnic s. m. = v. țârcovnic.

circunda vb. tr., v. **circonda**.

câmpean s. m. = țăran.

câmpenesc adj. = de la țară, sătesc.

cârmâziu adj. = roşu-închis, carmin.

cârnie s. f. = însuşirea de a avea nas cârn.

clas s. n. = clasă.

clătit adj. = clătinat; şovăitor.

cleft s. m. = haiduc grec din munții Pind şi Olimp.

clină s. f. = pantă, povârniş.

closter s. n. = castel.

clună adj. = strident.

coamă s. f. = părul de pe cap (la om).

coardă1 s. f. = şnur, cordon.

coardă2 s. f. = sabie.

coarne s. n. pl. = instrument de tortură în formă de furcă cu doi dinți.

cobe s. f. = (în superstiții) pasăre care, prin strigătul ei, prevesteşte o nenorocire.

cobor s. n. = coborâre.

coborământ s. n. = coborâre.

cocent adj. = usturător.

coconeaţă s. f. = cucoană.

codard adj. = mişel, ticălos.

codătură s. f. = coadă mare.

codos adj. = cu coadă mare.

codroi s. n. = bucată mare.

coifat adj. = care poartă coif.

colană s. f. = colan.

colp s. n. = lovitură.

columb s. m. = porumbel.

columbă s. f = porumbiță.

columbel s. m. = porumbel.

comandir s. m. = comandant.

combate vb. intr. = a (se) lupta.

comet s. n. = cometă.

conci s. n. = coc.

condiscepol s. m. = coleg de şcoală.

confine s. m. = margine, limită.

congregaţie s. f. =ş adunare, reuniune.

consânge s. m. = confrate; consângean.

consoarte s. f. = soție.

conşcolar s. m. = coleg de şcoală.

conteş s. m. = manta lungă şi îmblănită, purtată odinioară de domn şi de boieri.

contâmpla vb. tr. = a contempla.

conubiu s. n. = căsătorie.

copilin adj. = copilăresc.

coraliu s. m. = coral.

cordelă s. f. = panglică îngustă.

corige vb. tr. = a corecta.

corlată s. f. = poliță în jurul cuptorului, pe care se țin vase şi alte lucruri de bucătărie.

corona vb. tr. şi refl. = a (se) încorona; a (se) încununa.

cortină s. f. = draperie (care acoperă o intrare).

coruna vb. tr.: v. **corona**.

cosmopolit adj. = care aparține sau este ataşat mai multor țări sau culturi.

costeliv adj. = slab, uscățiv.

costum s. n. = obicei, datină.

coşemar s. n. = coşmar.

coti vb. refl. = a umbla de colo-colo, a hoinări.

cotitură s. f. = cotlon, ascunziş.

coturn s. m. = (în antichitate) încălțăminte înaltă purtată de actorii de tragedie (ca să pară mai înalți); *fig.* încălțăminte.

covârşire s. f.: **în covârşire** = în ultimul grad, excesiv.

cozac s. m. = cazac.

crevată s. f. = cravată.

cristian s. m. = creştin.

cuhnie s. f. = bucătărie.

cuiba vb. refl. = a se încuiba.

culma vb. tr. = a covârşi.

culmătură s. f = culme (de deal, de munte).

culpabil adj. = vinovat.

cultivire s. f = cultivare, instruire.

curcit adj. = corcit.

cure vb. intr. = a curge.

curteni vb. tr. = a face (cuiva) curte.

curtez adj. = politicos, curtenitor.

curtezie s. f = politețe, gentilețe.

curuică s. f = femeia coroiului (o specie de uliu).

custod s. m. = păzitor, paznic.

custode s. m., v **custod**.

custodi vb. tr. = a păzi, a veghea.

cuvânt s. n. = 1. raţiune, motiv, cauză; 2. justificare.

cvit s. n.: **a fi cvit (cu cineva)** = a fi de acord; a fi chit.

D

da prode loc. adv. = cu curaj, bărbăteşte, vitejeşte.

dalcauc s. m. = lingău.

dar adv. = da.

dăcime s. f. = poporul dac.

dărăpăna vb. tr. = a distruge.

dd. = domnii.

decindea adv. = de partea cealaltă, dincolo.

declina vb. intr. = a se stinge, a muri.

deiface vb. tr. = a zeifica.

deitate s. f. = 1. zeitate; 2. dumnezeire.

deliriu s. n. = delir.

de loc adv. = imediat, numaidecât, pe loc.

Demiluna s. f. = semiluna (semn simbolic al islamului); *fig*. turcii.

depărtat adv. = departe.

depinge vb. tr. = 1. a picta; 2. a descrie.

derăza vb. intr. = a împrăştia raze.

derâpă s. f. = prăpastie.

desbarc s. n. = debarcare.

desbarca vb. intr. = a debarca.

descinde vb. intr. = a coborî.

descindut adț. = coborât.

deseca vb. tr. şi refl. = a seca.

desforma vb. tr. = a deforma.

desplete s. f pl.: **în desplete** = despletit.

despuiere s. f.: **lutoasa despuiere** = rămăşițele pământeşti.

destructor adj. = distrugător, nimicitor.

determinat adj. = hotărât, decis, ferm.

determinaţie s. f = hotărâre, fermitate.

detuna vb. tr. = a zdrobi, a nimici.

devanţa vb. tr. = a întrece, a i-o lua înainte, a devansa.

devina vb. tr. = a ghici.

dezbărbăta vb. tr. = a descuraja.

dezlănţat adj. = dezlănțuit.

dezmădula vb. tr. = a dezmembra.

dezmăsurat adj. = nemăsurat, nelimitat.

dezmetic s. m. = om fără căpătâi, bezmetic.

dezvolt adj. = amplu, dezvoltat.

diblar s. m. = lăutar.

diblă s. f = vioară.

dilect adj. = iubit, drag.

dilecta vb. refl. = a se delecta; a se bucura.

dilectă s. f. = iubită.

dilege vb. refl. = a se bucura.

dioptră s. f. = instrument folosit la măsurarea pe teren a parcelelor cadastrale.

discolor adj. = palid; livid.

discord adj. = nearmonios, discordant, strident.

disfată s. f = înfrângere.

disipi vb. refl. = a se împrăştia.

distat adj. = care se găseşte departe.

divan s. n. = consiliu alcătuit din sfetnicii domnitorului.

divinamente adv. = dumnezeieşte.

dol. s. n. = înşelăciune; viclenie.

dolent adj. = îndurerat.

dolman s. m. = dolmen (monument funerar format dintr-o lespede de piatră aşezată orizontal peste altele verticale).

doma vb tr. = a domestici.

domă s. f = cupolă; boltă.

dominiu s. n. = domeniu.

domnial adj. = de domnitor, princiar.

dopotrivă = 1. (adv.) deopotrivă; 2. (adj.) egal.

dor s. n. = 1. râvnă, năzuință; 2. durere, suferință.

dorobanţ, -ă adj. = de dorobanț, al dorobanților (soldați din vechea infanterie).

dosi vb. intr. = a o lua la fugă, a da dosul.

dregătorial adj. = de dregător, dregătoresc.

ducaţioană, **ducaţioane** s. f. = educație.

ducă s. m. = 1. duce; 2. domnitor, domn, prinț.

ducil adj. = supus, ascultător, docil.

dulap s. n. = scrânciob.

dumnezeoaie s. f. = zeiță.

duplu adj. = dublu.

dus s. m.: **duşii de pe lume** = morții.

E

ebanos s. n. = abanos.

ebenin adj. = negru ca abanosul.

eclezie s. f. = biserică.

econom s. m. = administrator al unei instituții.

efor s. m. = membru al unei eforii.

eforie s. f. = consiliul de conducere al unei instituții culturale, de învățământ etc.

eho s. n. = ecou.

electric adj. = care electrizează (fig.)

elefante s. m. = elefant.

Elicon n. pr. = munte în Grecia, considerat sălaş al muzelor.

elinică s. f. = limba greacă.

elocinţă s. f. = expresivitate.

elocvent adj. = expresiv.

Eloim n. pr. = Dumnezeu.

elvet s. m. = elvețian.

em... em... conj. = şi... şi...

empireu s. n. = (în antichitatea greco-romană) partea cea mai de sus a cerului, locuită de zei; (fig.) cerul.

empiu adj., v. **impiu**.

eolian adj.: **arpă eoliană** = harpă ale cărei coarde vântul le face să vibreze (fig.).

eosforic = diabolic.

epidimic adj. = contagios, epidemic.

epitimv s. n. = epitaf.

epitrop s. m. = administrator al averii unei biserici sau unei mănăstiri.

eritagiu s. n. = moştenire.

errant adj. = rătăcitor, pribeag.

eter s. n. = văzduh; cer.

eterie s. f. = organizație politică secretă.

eteriu adj. = ceresc, eteric.

evangeliu s. n. = Evanghelie.

evghenie s. f. = noblețe (moştenită prin ereditate).

evghenis s. m. = nobil (prin ereditate).

exala vb. refl. = a se degaja, a se răspândi.

exauzi vb. tr. = a asculta, a îndeplini (o rugăminte).

exmulge vb. refl. = a se smulge.

expande vb. tr. = a întinde.

extaze s. n. = extaz.

ezala vb. tr. = a exala.

F

famă s. f. = faimă, renume.

fame s. f. = foame.

faste s. f pl. = calendar (la romani).

faticat adj. = obosit

fatică s. f = oboseală.

faţă s. f: **a fi faţă** = a fi prezent.

făioară s. f. = pudră.

făt s. m. = copil, fiu.

făurărie s. f = fierărie.

fecior s. m.: **fecior din casă** = servitor la o casă boierească.

fedel adj. = credincios, fidel.

femine s. f = 1. femeie; 2. femelă.

fenice s. m. = palmier.

ferentar s. m. = soldat din vechea pedestrime uşoară.

fermec s. n. = farmec, vrajă.

fermecă s. f., v. **fermec**.

feston s. n. = ghirlandă.

fier s. n. = sabie.

fieros adj. = fioros, crud (ca o fiară).

fiinţă s. f.: **fiinţă de faţă** = prezență; **în fiinţă** = în prezent.

fiitor adj. = viitor.

filie s. f = fiică.

filiu s. m. = fiu.

filomelă s. f. = privighetoare.

finit s. n. = sfârşit.

fiorare s. f. = înfiorare.

fiorat adj. = înfiorat.

fioros adj. = înfiorat.

firm adj. = neclintit, ferm.

firman s. n. = ordin emis de sultan prin care era numit sau mazilit un domnitor.

flăcăra vb. intr. = a arunca flăcări.

flăcărat adj. = înflăcărat, avântat.

flegmă s. f. = calm, sânge rece.

flisv s. n. = vâjâit, vuiet.

florat adj. = înflorat.

focar s. n. = vatră.

foi s. n. pl. = foaie (de fierărie.)

forte adj = puternic.

fortitute s. f. = putere, vigoare.

fortună s. fi = noroc.

fotă s. f. = şorț (purtat de meseriaşi, cârciumari etc).

fraticid s. m. = fratricid.

fratucid s. n. = fratricid.

frăţică s. m. = frate, frățior (termen de adresare către soț).

fresc adj. = proaspăt.

frichinire s. f =: frecare.

fructidor adj. = fructifer.

frunteş adj. = falnic.

frunzătură s. f = frunziş.

fugace adj., s. m. = om grăbit; fugar.

fugător adj. = trecător, efemer.

fugos adj. = năvalnic, impetuos.

fulgerante adj. = strălucitor, fulgerător.

fulgur s. n. = strălucire, fulgerare.

furoare s. f = furie.

G

gal s. m. = francez.

găitan s. n. = şnur din lână, mătase sau fir întrebuințat ca ornament la îmbrăcăminte; **a merge ca găitanul** = a merge bine, a merge strună.

gaitănat adj. = împodobit cu găitane.

găligan s. m. = 1. uriaş; 2. dihanie.

genere s. n. = gen.

genitori s. m. pl. = părinți.

genon s. m. = o specie de maimuță.

ghindoc adj. = bondoc.

gibon s. m. = o specie de maimuță.

gir s. n. = 1. învârtire, rotire; 2. tur, raită.

giubea s. f = haină largă de postav (adesea căptuşită cu blană), purtată de boieri.

gâmfare s. n. = îngâmfare.

gâtui vb. refl. = a-şi lungi gâtul în semn de îngâmfare.

gladiu s. n. = sabie; spadă.

gleblă s. f = iobăgie, şerbie.

gonfla vb. refl. = a se umfla.

gonflat adj. = umflat.

goticesc adj. = în stil gotic.

gravad adj. = grav.

grăfie s. f. = titlul de graf, de conte.

grămătic s. m. = dascăl (la biserică).

greu adj., adv. = grav.

grid s. n. = strigat, țipat.

grinţa vb. tr. şi intr. = a scrâşni (din dinți).

grinţi vb. tr., v.**grinţa**.

griv adj. = sur-vinețiu.

gros adj. = grosolan, bădăran.

grozăvos adj. = îngrozitor, înspăimântător.

guerilai s. m. pl. = luptători de guerilă, partizani.

guerră s. f. = război.

gugiumană s. f. = căciulă din blană de zibelină, purtată de domn şi de marii boieri.

gvardie s. f. = gardă.

H

halima s. f. = minunăție.

han-tătar s. m. = tătar (din epoca migrațiilor).

haracter s. n. = caracter.

haritate s. f. = caritate.

heliu s. n. = soare.

hideu adj. = vulgar, ordinar.

hironomic adj.: **arta hironomică** = arta de a-şi potrivi gesturile în timpul rostirii unui discurs.

hâde adj. = slut, hâd.

hârşie s. f. = blană de miel, cu lâna creață şi măruntă, din care se făceau căciuli, gulere etc. sau cu care se îmblăneau hainele.

hor s. n. = cor.

horrend adj. = groaznic, îngrozitor.

hotarnic adj. = care stabileşte hotarele unui teritoriu, ale unei țări.

hrăpit adj. = fermecat, vrăjit.

hurie s. f. = (în religia musulmană) fecioară promisă de Mahomed credincioşilor, în paradis.

I

iacint[1] s. n. = iacintă, zambilă.

iacint[2] s. n. = piatră semipreţioasă de culoare roşiatică, hiacint.

ianicear s. m. = ienicer (soldat din vechea infanterie turcească).

iazmă s. f. = monstru.

idalg s. m. = nobil (spaniol).

idiomă s. f = limbă, grai.

ielinică s. f. v. **elinică**.

ideat adj. = iscusit.

imeneu s. n. = căsătorie; cununie.

Imeneu n. pr. = (la vechii greci) zeul căsătoriei.

imman adj. = foarte mare, enorm, uriaş.

imperator[1] s. m. = împărat.

imperator[2] adj. = împărătesc, imperial.

impetuu s. n. = năvală; atac.

impiu adj. = necurat; nelegiuit.

industrial s. m. = meşteşugar, meseriaş.

infaust adj. = nefavorabil, nefast.

innora vb. tr. = a ignora.

insect s. m. = insectă.

insolă s. f. = insulă.

intrătură s. f = nişă.

ipochimen s. m. = om de vază; persoană distinsă.

ipogrif s. m. = monstru fabulos înaripat, jumătate cal şi jumătate grifon.

ipolipsis s. f = considerare, trecere, vază.

irland s. m. = irlandez.

ispravnic s. m. = şeful administrației şi al poliției dintr-un județ.

Istru n. pr. = Dunărea.

izolament s. n. = izolare, singurătate.

Î

îmbrăcătură s. f. = îmbrăcăminte, veşmânt.

îmbrăţa vb. refl. = a se îmbrățişa.

împaradisa vb. refl. = a fi în extaz, a se extazia.

împăvăzat adj. = care poartă scut.

împeliţat adj. = întrupat, încarnat.

împerechere s. f. = dezbinare, vrajbă; intrigă.

împlicui vb. tr. = a pune (o scrisoare) în plic.

împumna vb. tr. = 1. a strânge în pumn; 2. a apuca.

împumnat adj. = strâns în pumn.

împunător adj. = îmbolditor.

împunge vb. tr. = a îndemna, a îmboldi.

împuţinare s. f. = descurajare; fricǎ.

încai adv. = cel puțin, măcar.

încatena vb. tr. = a pune în lanțuri, a înlănțui.

încela vb. tr. = a înşela.

încinde vb. tr., refl. = a (se) aprinde; a (se) încinge.

încântec s. n. = încântare, vrajă.

încoruna vb. tr. = a încununa.

încrede vb. tr. = a încredința.

încroire s. f. = facere, creație.

îndamascat adj. = împodobit, însmălțat.

îndelira vb. refl. = a fi cuprins de delir.

îndolat adj. = întristat, mâhnit.

îndolorat adj. = îndurerat.

îndulci vb. refl. = a prinde gust (de ceva), a se dedulci.

înfurios adj. = furios, înfuriat.

îngăla vb. tr. = a murdări.

îngălat adj. = neîngrijit, murdar.

înmanta vb. tr. = a înveşmânta (cu o mantie).

înmulţit adj. = cu multe aspecte, multiform.

înrâvnat adj. = plin de râvnă, zelos.

înscris s. n. = act, document.

însemnător adj. = 1. însemnat, important; 2. semnificativ.

însânui vb. tr. = 1. a cuprinde; 2. a face să pătrundă adânc.

însânuit adj. = pătruns adânc, încuibat.

însmălţa vb. tr. = a împodobi, a smălțui (poetic).

însufla vb. refl. = a se însufleți.

înşirat adj. = deşirat.

întindicheat adj. = înfumurat, țanțos, fudul.

întivitor adj. = alăturat.

întâmpin s. n. = 1. întâlnire; 2. convenție.

întâmplare s. f: **după întâmplări** = la întâmplare.

întortoiat adj. = întortocheat.

întraripa vb. refl. = a prinde aripi, a-şi lua avânt.

întrarma vb. refl. = a se înarma.

întreroşi vb. tr. = a face să devină roşu, a înroşi.

întruduce vb. tr., refl. = a (se) introduce.

întunerecime s. f = întunecime.

înţepa vb. refl. = a se îngâmfa, a se fuduli.

înţestat adj. = încăpățânat, îndărătnic.

învesti vb. tr = a îmbrăca.

învestit adj. = îmbrăcat.

înzgomotat adj. = plin de zgomot.

J

jăluitor s. m. = solicitant; reclamant.

jucărie s. f.: **jucărie de vorbe** = joc de cuvinte.

judice s. m. = judecător.

jumătăţoi s. m. = soț (ironic).

junice s. f. = junincă.

just adj. = drept, cinstit.

juvinie s. f. = jivină, fiară.

L

laboare s. f. = muncă.

labora vb. intr. = a munci; lucra.

laborios adj. = muncitor, harnic,

ladron s. m. = hoț, pungaş.

laetemente adv. = cu (reculeasă) bucurie.

lament s. n. = plânset, tânguire, lamentație.

langagiu s. n. = vorbire, limbaj.

langhid adj. = languros.

lăcrămător adj. = înlăcrimat; plângător.

lăcrămos adj. = înlăcrimat.

lăcui vb. intr., tr. = a locui.

lătrător s. m. = câine.

lăut adj. = spălat.

lea s. f. = lelea, țața.

leah s. m. = polonez.

legioană s. f = legiune.

legion s. n. = legiune.

leică s. f. = lele, leliță.

leicuţă s. f = leliță.

lentă s. f. = friguri.

lesni vb. = 1. (tr.) a înlesni, a facilita; 2. (refl.) a deveni mai lesne, a se uşura.

lelie s. f. = lecție.

limbuţi vb. intr. = a flecări, a trăncăni.

limongiu s. m. = vsnzător (ambulant) de limonadă; (ironic) grec.

lingariţ s. m. = lingău.

lionă s. f. = leoaică.

lipitură s. f = (în credințele populare) boală provocată de zburător şi care se manifestă prin nelinişte, fiori, slăbire, toropeală şi vedenii.

literator s. m. = scriitor, literat.

livede s. f. = livadă.

lixir s. n. = elixir.

lânge vb. intr. = a lâncezi; a boli.

lângoare s. f. = febră tifoidă.

loază s. f. (**şi loază îmbăierată**) = om de nimic, netrebnic, secătură.

locustă s. f. = lăcustă.

loghiotat s. m. = dascăl grec.

logofăt s. m. = 1. căpetenia feciorilor boiereşti din serviciul unei moşii; 2. scriitor de cancelarie, grămătic; secretar.

logofeţeie s. f. = slujba logofețelului.

logofeţel s. m. = scriitor de cancelarie, copist, grămătic tânăr sau de grad inferior.

loric s. m. = o specie de maimuță.

lovă s. f = guşă (boală).

luce s. f. = lumină.

lucent adj. = strălucitor.

lucid adj. = strălucitor.

luct s. n. = doliu.

lugi vb. tr. = a tângui (pe cineva).

luminar s. m. = luminător.

lunguiat adj. = prelung.

lustrat adj. = lustruit.

lut s. n. = trup (poetic).

luth s. n. = lăută (instrument muzical asemănător cu cobza).

lutos adj. = pământesc, muritor (poetic); **lutoasa despuiere** = rămăşiţele pământeşti.

M

ma conj. = dar, însă.

machină s. f. = maşină.

machiu s. m. = o specie de maimuță.

macula vb. tr. = a păta.

madril s. m. = o specie de maimuță, mandril.

maharch s. m. = mare prinț indian, maharadjah.

malbruc s. m. = o specie de maimuță.

maimuţar s. m. = persoană care umbla cu maimuța prin bâlciuri; (fig) om caraghios.

malicios adj. = răutăcios, maliţios.

malonest adj. = necinstit.

mamon s. m. = o specie de maimuță.

mantă s. f = mantie.

manteletă s. f = pelerină scurtă.

margholie s. f. = prefăcătorie, şiretenie, viclenie.

marin s. m. = marinar.

marot s. m. = o specie de maimuță.

martir s. n. = martiriu.

marţafoaică s. f. = femeie neserioasă netrebnică.

matematic s. m. = matematician.

mater s. f. = mamă.

matesie s. f. = ştiință.

mazdrac s. n. = suliță, lance.

măciucheat adj. = ca o măciucă.

mărmurire s. f. = împietrire, înmărmurire.

megieşie s. f. = totalitatea megieşilor, vecinii.

mehenghi s. n. = piatră cu care se încerca puritatea metalelor prețioase.

meimandar s. m. = funcționar care servea drept ghid unui înalt demnitar străin.

mendica vb. tr., intr. = a cerşi.

mestecat adj. = amestecat, învălmăşit.

metod s. n. = metodă; **cu metod** = metodic, sistematic.

metoh s. n. = mănăstire mică dependentă de alta mai mare.

minciune s. f. = minciună.

ministru s. m. = slujitor.

minut s. n.; **în minut** = într-o clipă, imediat, numaidecât.

miriade s. f. pl. (**şi mii de miriade**) = număr foarte mare, mulțime nenumărată.

miserere interj. = ai milă! fie-ți milă! îndurare!

misioană s. f. = misiune; chemare, vocație.

mistreţ adj.: **dinţi mistreţi** = dinți lungi şi puternici (ca ai porcului mistreț.

mişui vb. intr. = a mişuna.

mânjări vb. tr., intr. = a măzgăli, a mânji.

mânzată s. f = vițea de un an.

mofluzâc s. n. = faliment.

moldav s. m. = moldovean.

momiţă s. f = maimuță.

morb s. n. = boală.

moribond s. m. = muribund.

moric adj. = maur.

morta vb. intr. = a agoniza.

mortifer adj. = aducător de moarte; ucigător.

moştean s. m. = moştenitor.

m. s. = măria-sa.

mueginiu adj. = al muezinului, de muezin (cleric musulman care anunță din minaret orele rugăciunii).

mundifer adj. = care creează lumea.

mur s. m. = zid.

murdalâc s. n. = murdărie.

murg s. n. = amurg.

murind s. m. = muribund.

murmui vb. intr. = a murmura.

muţoi s. m. = maimuțoi.

N

nacru s. n. = sidef.

năluc s. n. = nălucă, nălucire, închipuire.

neavere s. f. = sărăcie.

necercetat adj. = nepregătit, neinstruit, ignorant.

nedresuit adj. = simplu, fără podoabe, lipsit de artificii.

negrijă s. f. = lipsă de griji; linişte, seninătate.

neîncercare s. f. = lipsă de experiență; naivitate.

neîncercat adj. = neexperimentat; naiv.

nelăcuit adj. = nelocuit.

nelucrare s. f. = inactivitate, trândăvie.

nemernic adj. = nenorocit, nefericit.

nemic s. m. = duşman, inamic.

nemutabil adj. = permanent, constant, imuabil.

neputincios adj. = imposibil.

nerepaos s. n. = activitate permanentâ fără odihnă.

nimului pron. = nimănui.

nincheza vb. intr. = a necheza.

ninchezat s. n. = nechezat.

ninecuţă s. f. = mămică.

nive s. f. = zăpadă.

nivila vb. tr. = a nivela.

no interj. = ei!

noptos adj. = întunecat (ca noaptea).

nopturn adj. = nocturn.

notător s. m. = peşte.

noviciu adj. = începător, neexperimentat, novice.

novelă s. f = noutate; întâmplare.

număra vb. tr. = a socoti, a evalua.

nuntal adj. = de nuntă, nupțial.

nutriment s. n. = hrană.

O

oamă s. f. = femeie.

obedeală s. f. = a băga la

obedeală = a băga la puşcărie.

objet s. n. = lucru, obiect.

oblaţiune s. f. = prinos, ofrandă.

obor s. n. = ocol pentru vite.

obraz s. n.: **ieşit la obraze** = boierit.

ocoli vb. tr.: **a fi ocolit** = a fi căutat, a avea căutare, trecere.

odorifer adj. = care răspândeşte un miros plăcut, plăcut mirositor.

odorogitor adj. = care hodorogeşte, care vorbeşte sau cântă zgomotos şi strident.

ofiţer s. m.: **ofiţer al sănătăţii** = sanitar.

ohta vb. intr. = a ofta.

oliu s. n. = ulei, untdelemn.

olocaust s. n. = jertfă prin ardere; (fig.) jertfă.

omuţ s. m. = omuleț (depreciativ).

ondulos adj. = 1. ondulat; 2. unduitor.

opăcit adj. = reținut, împiedicat.

ori conj. = sau, ori.

oratoriu s. n. = loc sau locaş de rugăciune.

organ s. n. = orgă.

orizon s. n. = orizont.

orizonte s. n. = orizont.

osman s. m. = turc.

otrep s. n. = cârpă, zdreanță.

oţelos adj. = oțel.

P

pacefic adj. = paşnic, liniştit.

pagon s. m. = o specie de maimuță.

pală s. f. = sabie lată cu două tăişuri, paloş.

palmifer s. m. = palmier.

pan s. m. = jupân, domn.

panachider s. m. = cel care învață să scrie pe panachidă (tăbliță de scris).

pandemoniu s. n. = adunare de oameni răufăcători, rău intenționați.

pangosmiu adj. = universal.

paraclisă s. f. = capelă, paraclis.

parascovenie s. f. = ciudățenie; năzbâtie.

pardos s. m. = leopard.

partit s. n. = 1. partid; 2. partidă.

pas s. n.: **a da pas** = a da (cuiva) posibilitatea (să facă ceva).

pasa vb. intr. = a trece.

patentă s. f. = certificat.

pater s. m. = tată.

patre s. m. = v. **pater**.

pătriu adj. = părintesc; strămoşesc.

patriciu s. m. = patrician.

paţienţă s. f = răbdare, paciință.

paviment s. n. = temelie.

păsărelă s. f. = păsărică.

păstorelă s. f. = păstorită, ciobăncuță.

pelliceu adj. = de blană, făcut din blană.

pelag s. n. = întindere mare de apă; mare.

peplu s. n. = hlamidă.

perlucid adj. = transparent, străveziu.

picior s. n.: **pe picior** = stând în picioare, de-a-n picioarelea.

pietos adj. = 1. pios; 2. milos.

piroscaf s. n. = navă acționată cu aburi; vapor.

pitac s. m. = 1. decret de ridicare la rangul de boier; 2. poruncă scrisă, dispoziție; decret.

pin prep. = prin.

pântre prep. = printre.

pârlice s. m. = ființă sau lucru prăpădit, netrebnic.

păşi vb. intr. = a păşi; a merge.

placid adj., adv. = calm, lin, blând.

plafond s. n. = plafon, tavan.

plagiar s. m. = plagiator.

plăpămaş s. m. = plăpumar.

pleop s. m. = plop.

plângeros adj. = plângător, tânguitor.

podalgă s. f. = podagră.

polcovnic s. m. = (în trecut) comandantul ordinii publice dintr-un județ; polcovnic de poteră: căpetenie a unei potere.

polcovnici vb. intr. = a avea funția de polcovnic.

poleac s. m. = polonez.

politic s. m. = politician.

pontefice s. m. = prelat, pontif.

popion s. m. = o specie de maimuță.

popol s. m. = popor.

poponeaţă s. f: **a se pune poponeaţă** = a se aşeza şi a sta nemişcat în fața sau în drumul cuiva.

potcă s. f. = neplăcere, încurcătură, belea.

potent adj. = puternic.

poturi s. m. pl. = un fel de pantaloni largi, iar de la genunchi în jos strânşi pe picior, care se încheiau cu copci.

povăros adj. = 1. împovărat; 2. împovărător.

preatărie s. f = cer, boltă cerească.

precugeta vb. intr. = a medita asupra unui lucru, care urmează să se întâmple.

precurma vb. tr. = a întrerupe.

precurmat adj = întrerupt, întretăiat.

predomnitor adj. = 1. predominant; 2. stăpânitor, stăpân.

pregetător adj. = prudent, rezervat.

preumbla vb. refl. = a se plimba.

preaînsemnat adj. = prestabilit.

preluda vb. intr. = a începe sa cânte (la un instrument muzical).

prenumărant s. m. = abonat.

prenumeraţie s. f. = abonare, abonament.

prepus s. n. = bănuială.

prescrie vb. tr. = a transcrie.

presemănat adj. = presărat.

preştiinţă s. f = previziune; prevedere.

preursire s. f. = predestinare.

preursit adj. = predestinat.

prevedere s. f. = providență.

preveste s. f. = prevestire.

price s. f. = ceartă, pricină.

pricolici s. m. = (în superstiții) om viu sau mort care se preface noaptea în animal, pricinuind rele celor pe care îi întâlneşte.

prididi vb. tr. = a năpădi, a copleşi.

primiţie s. f pl. = primele roade.

primiogenit s. m. = întâi născut.

princip s. n. = 1. principiu; 2. început.

pristav s. m. = slujbaş pe moşia unui boier, vătaf.

proclet adj., s. m. = blestemat, afurisit, ticălos.

prode s. m. = viteaz.

prodige s. n. = minune, miracol.

profum s. n. = parfum.

profuma vb. tr. = a parfuma.

projet s. n. = proiect.

promuntoriu s. n. =ş promontoriu.

propasa vb. intr. = a înainta, a trece înainte.

propiţiu adj. = prielnic, propice.

propoziţie s. f = propunere.

propus s. n. = presupunere.

prorumpe vb. intr. = a izbucni, a erupe.

protege vb. tr. = a proteja.

protie s. f. = prioritate, întâietate.

protestat s. m. = căpetenie, şef.

provăzător adj., adv. = prevăzător.

provăzut adj. = prevăzut, înzestrat (cu ceva).

provedinţă s. f. = providență.

prubă s. f. = probă, dovadă.

prumuta vb. tr. = a împrumuta, a conferi.

prunc adj. = care se găseşte în perioada copilăriei sau (fig) la începutul dezvoltării sale.

prunt s. n. = țărm.

psalterie s. f. = psaltire.

psaltichie s. f. = muzică vocală bisericeasca

puchios adj. = puchinos, prăpădit.

pufulin adj. = moale ca puful.

pumna vb. intr. = a lupta.

punge vb. tr. = a jigni.

puntă s. f. = vârf, ascuțiş (al săbiei).

puntură s. f. = punct.

purdalnic adj. = blestemat, afurisit.

Q

quietute s. f. = linişte, calm, tihnă.

R

radios adj. = strălucit, strălucitor.

raduna vb. tr., refl. = a (se) aduna din nou, a (se) regrupa.

rahit s. n. = rahitism.

rancură s. f. = supărare.

rangutan s. m. = orangutan.

ranima vb. refl. = a se însufleți, a se înviora.

rapace adj. = hrăpăreț.

rapid adj., adv. = repede, rapid.

rassigura vb. tr. = a linişti, a calma.

raţie s. f. = rațiune.

răpi vb. tr. = a încânta, a vrăji.

răpind adj. = încântător, fermecător.

răpit adj. = încântat, vrăjit, fermecat.

răpune vb. refl. = 1. a se termina, a înceta; 2. a se aşeza, a se aşterne.

rărunchi s. m. pl. = adâncul trupului omenesc (considerat ca centru al forței şi al sensibilității).

răsări vb. intr. = a tresări.

răscăpăra vb. intr. = a scăpăra din nou.

răscredinţă s. f. = superstiție.

răsstrăbate vb. tr. = a cutreiera.

răsţesut adj. = țesut rău.

rasţipa vb. intr. = a țipa mereu.

răsurla vb. intr. = a urla din nou, mereu.

răszeu s. m. = mare zeu.

răţoit adv. = lăbărțat.

realţa vb. refl. = a se ridica din nou.

rechema vb. tr. = a aminti, a reaminti; a evoca.

redevora vb. tr. = a înghiți, a devora mereu.

refletta vb. refl. = a se reflecta, a se răsfrânge.

regie s.f. = regat, împărăție.

regula vb. tr. = a reglementa

rempinge vb. tr. = a respinge.

renumire s.f. = renume, faimă.

reporti vb. tr. = a împărți, a distribui.

repentire s.f. = căință.

repoza vb. refl. = 1. a se odihni, a sta în repaos; 2. a se aşeza, a se fixa.

repumna vb. intr. = a(-i) repugna.

repune vb. refl. = a se aşeza; a se odihni.

resălta vb. intr. = a sălta, a tresălta.

resbumba vb. intr. = a răsuna.

restrăluci vb. intr. = a străluci mereu, puternic.

resuge vb. tr. = a suge mereu.

revestit adj. = înveşmântat.

revia vb. refl. = a se reînsufleți, a renaşte.

revmă s.f. = reumatirm.

rezemânt s.n. = rezemătoare, spătar (al unui scaun sau jeț).

rezidinţă s.f. = reşedință.

rident adj. = asrâzător, zâmbitor.

risorge vb. intr. = a se ridica, a se înălța.

ritrat s. n. = portret.

ritter s. m. = cavaler.

râmător s. m. = (ironic) stihuitor, versificator.

râncheza vb. intr. = a necheza.

rândurelă s. f. = rândunică.

rânză s. f: **a avea pe rânză** = a avea necaz, pică (pe cineva).

râtan s. m. = bădăran, mojic.

rodinian adj.: **şcoala rodiniană** = societatea secretă înființată la Paris în 1837 — 1838 de Ion Ghica, cu ramificații la Bucureşti (numită astfel după

Rodin, eroul lui Eugene Sue, cu care este comparat Ghica).

romanţ s. n. = roman.

romfee s. f = sabie lungă.

roorat adj. = înrourat.

rota vb. intr = a se roti.

rouare s. f. = înrourare, (fig.) lăcrimare.

rubia s.f. = veche monedă turcească de aur.

rubina vb. intr. = a se învăpăia, a se împurpura.

rubinos adj. = roşu-aprins, rubiniu, purpuriu.

rujoare s. f = roşeață, rumeneală.

rumen s. n. = 1. rumeneală, roşeață; 2. vopsea roşie.

rumpe vb. tr. = a rupe.

ruşi vb. intr. = a se împurpura, a se învăpăia.

ruşit adj. = împurpurat, învăpăiat.

S

sacrat adj. = sacru, sfânt; sfințit.

sad s. n. = răsad; lăstar (fig.).

safran s. m. = şofran.

salpetr fs. f = praf de puşcă.

salutariu adj. = salutar; salvator.

salutare s.f. = salvare, mântuire.

sameş s. m. = 1. administrator de moşie; 2. casier.

samureu adj. = de samur, de zibelină.

sapajuc s. m. = o specie de maimuță.

sapient s. m. = înțelept.

saracin s. m. = musulman; arab.

saţiu adj. = sătul.

sămeşie s.f. = profesiunea de sameş.

sârba vb. tr., refl. = a (se) sărbători.

sărutătură s. f = sărut, sărutare.

săţios adj. = plictisitor, insuportabil.

scadron s. n. = escadron.

scălâmb adj. = strâmb, difrom.

scălâmba vb. refl. = a se strâmba; a se diforma.

scărat adț:. **stradă scărată** = stradă în trepte.

schif s. n. = barcă lungă şi îngustă.

schilăvit adj. = schilodit, schilod.

scobitor s. n. = unealtă de scobit, de găurit, de săpat.

scomult s. n. = zgomot; tumult.

scortă s. f. = escortă.

scriitor[1] s. m. = funcționar de cancelarie care redacta sau copia acte, scrisori oficiale etc.

scriitor² s. n. = trusă de scris.

scris s. n. = destin, ursită.

scumpătate s. f. = scrupulozitate.

scutire s. f. = apărare, scut, pavăză.

secătură s. f. = lucru de nimic, fleac.

selbă s. f. = pădure.

semăna vb. intr. = a părea.

semicol s. n. = emistih.

semistih s. n. = emistih.

semnala vb. refl. = a se remarca, a se distinge.

seraf s. m. = serafim.

serb s. m. = sârb.

serva vb. tr. = a servi, a sluji.

servagiu s. n. = sclavie, robie.

servat adj. = păstrat.

servitute s. f = robie.

sfaţă s. f. = neruşinare, impertinent.

sfăţat adț. = neruşinat.

sfemeia vb. refl. = a se moleşi, a se efemina.

sfemeiat adj. = moleşit, efeminat.

sfinţi vb. intr. = a apune, a asfinți.

sfinţit s. n. = apus, asfințit.

sicomor s. m. = arbore exotic gigantic, care face fructe asemănătoare cu smochinele.

silitră s. f = praf de puşcă.

siluire s. f. = silință, efort.

silvestru adj. = păduros.

simţitivă s. f = plantă exotică ale cărei frunze se strâng când sunt atinse, mimoză -senzitivă.

sintesis s. n. = talent de a compune, de a redacta; compunere, redactare.

sinucid s. n. = sinucidere.

sângeratic adj. = sângeros.

sângiuri s. n. pl. = omoruri, crime.

sânt adj., s. m. = sfânt.

slobozenie s. f. = libertate.

slobozire s. f = eliberare.

slovni vb. intr. = a silabisi.

slugar s. m. = slugă.

smerald s. n. = smarald.

smorfuri s. n. pl. = strâmbături, mutre; fițe.

snovos adj. = glumeț, mucalit.

socotinţă s.f. = considerare, respect.

sofiat s. n. = sofism.

solemnel adj. = solemn.

soli vb. tr. = a anunța (printr-un sol).

solicism s. n. = greşeală de limbă.

solitariu adj. = singuratic, solitar.

solitute s. f = 1. singurătate; 2. loc singuratic, pustiu.

somifier adj. = privitor la maimuțe, al maimuțelor.

somnie s. f = somn.

son s. n. = sunet.

sonant adj. = 1. răsunător; 2. gălăgios, zgomotos.

sorbit adj. = absorbit.

sorginte s. f = izvor.

soţie s. f = soț, pereche.

sovran s. m. = suveran.

spahiu s. m. = soldat din vechea cavalerie turcească.

spalle s. f. pl. = spate.

spăimâie s. f. = sperietoare.

spăimântabil adj. = înspăimântător, înfricoşător.

spătar s. m. = înalt demnitar la curtea domnească, având funcția de şef al armatei şi al poliției.

spătărie s. f. = demnitatea de spătar.

specol s. n. = oglindă.

speţie s. f = specie.

spiculant adj. = viclean.

spirt s. n. = spirit, duh.

spirtual adj. = spiritual.

spârc s. m. = prichindel, puşti; mucos.

splende vb. intr. = a străluci.

spontaneu adv. = deodată, (în mod) spontan.

sporad adj. = sporadic.

sporire s. f. = progres.

sporovi vb. refl. = a se agita.

sprevedere s. f = prudență, prevedere.

spumat adj. = înspumat.

spunta vb. intr. = a apărea, a se ivi, a răsări.

stagiune s. f. = anotimp.

stană s. f. = încăpere, cameră, sală.

stat s. n. = statură.

stătător adj. = stabil.

stătut adj. = istovit.

stea s. f.: **steaua serii** = luceafărul.

stellă s. f. = stea.

sterpa vb. tr. = a face să devină sterp.

stigmes s.n.pl. = puncte (înscriere).

stima vb. refl. = a se considera, a se socoti, a se simți.

stipulaţie s. f: **a veni la stipulaţii** = a cădea la îndoială; a cădea de acord.

stiubeci s.n. = un fel de ceruză folosită la prepararea fardurilor.

stârd vb. refl. = a se strânge, a se ghemui (de durere, de frig, de frică).

strălucente adj. = strălucitor.

strămater s. f = strămoaşă.

strămurare s. f: **nu-i ajungi cu strămurarea la nas** = este foarte îngâmfat, se ține cu nasul pe sus.

strămuta vb. refl. = a fi puternic stăpânit de o emoție de bucurie, de fericire.

străpasa vb. tr. = a străbate; a străpunge.

străvestit adj. = travestit.

subtascunde vb. tr. = a ascunde, a escamota.

suda vb. intr. = a asuda, a transpira.

suferit adj. = nesuferit, insuportabil.

sufla vb. tr. = a inspira, a stârni.

sufragiu s. m = slujitor care se îngrijea de masă şi de tacâmuri într-o casă boierească.

sujet s. n. = subiect.

sul s. n.: **cu un sul subţire** = cu isteține, cu şiretenie.

supraprinde vb. tr. = a surprinde.

supraveni vb. intr. = a apărea, a sosi pe neaşteptate.

surda adv. = degeaba, fără rost, inutil.

suror, **suroră** = soră.

sventurat adj. = nenorocit, nefericit.

svânturat adj. = v. **sventurat**.

svol s. n. = 1. zbor; 2. avânt.

svola vb. intr. = a zbura.

svolătoare s. f = zburătoare; pasăre.

svolător adj. = 1. zburător; 2. trecător, efemer.

Ş

ş.c.l. = şi celelalte, etcetera.

şiroia vb intr = a veni ca un şuvoi; ca un puhoi.

şoangher s. m. = persoană din altă țară, străin.

şotâncat adj. = şchiop.

şovăit adj. = întortocheat, sinuos.

T

tabernacol s.n. = cort.

tact s.n. = reşedința unei administrații locale.

talam s.n. = pat nupțial.

talap s.m. = o specie de maimuță.

talam s.n. = plecăciune.

tapet s.n. = covor.

Tartar n. pr. = iad, infern.

tavolă s. f = masă.

tărie s. f. = cer, văzduh; bolta cerească.

teleleică s. f. = femeie bârfitoare.

temei s. n. = temelie.

tempestă s. f. = furtună.

tenebre s. f. pl. = întuneric.

terră s. f = pământ.

teşmenit adj. = zăpăcit, prăpădit.

ticălos adj. = nenorocit, sărman.

tindicheat adj. = v. **întindicheat**.

tinerelă adj. f. = duioasă, tandră.

tinerele s. f = 1. gingăşie, delicatețe; 2. duioşie, tandrețe.

tins adj. = întins.

tiranidă s. f. = tiranie.

tistimel s. n. = basma mare şi înfloratâ.

titirit adj. = aranjat cu grijă, dichisit.

tiz s. m. = omonim.

tâmpina vb. tr. = a întâmpina.

tânăr adj. = 1. gingaş, delicat; 2. duios, tandru.

târnui vb. tr. = a bate.

târtan s. m. = nume injurios dat evreilor.

tohu-bohu s. n. = nume dat în Vechiul Testament (Geneza) haosului de dinaintea facerii lumii.

tombă s. f. = mormânt.

tonante s. f.: pulberi tonante = praf de puşcă.

tornură s. f = comportament corect şi elegant în societate.

transdanubiu adj. = situat dincolo (la sud) de Dunăre.

transpărea vb. tr. = a reflecta.

transport s. n. = emoție puternică.

travaliu s. n. = muncă.

trădământ s. n. = trădare.

trăsură s. f. = trăsătură.

treierare s. f = vagabondaj.

trei-fericit adj. = de trei ori fericit.

trei-sânt adj. = de trei ori sfânt.

trema vb. intr. = a tremura.

tremula vb. tr. = a face să tremure.

trepasa vb. intr. = a muri.

trepasat adj., s. m. = mort.

triboli s. m. pl. = spini, marăcini.

trichelliu adj. = (sfeşnic) cu trei brațe.

trombă s. f = 1. trompetă, trâmbiță; trombă marină = sirenă (a unui vapor); 2. trompă (de elefant).

trombetă s. f = trompetă.

tropoi vb. intr. = a tropăi.

tuci s. n. = clopot.

turbător adj. = care te umple de revoltă, de mânie.

turment s. n. = chin.

turmenta vb. tr. = a chinui.

turră s. f. = turn.

Ţ

ţest s. n. = carapace de broască țestoasă.

ţârcovnic s. m. = paracliser.

ţop s. m. = panglica pe care fetele şi-o împletesc în codițe.

ţuţuiat adj. = ascuțit, țuguiat.

U

uitat adj, adv. = distrat.

ulubeasnă, **ulubeasne** s. f. = pocitanie.

umeda vb. tr. = a umezi.

umoare s. f = capriciu, toană.

undoia vb. intr. = a ondula, a se undui.

uniaţie s. f = confesiunea greco-catolică.

unime s. f. = unitate.

unit adj. = greco-catolic.

urbă s. f. = oraş.

uzură s. f = camătă.

V

valoros adj. = brav.

vargă s. f: **vargă domnială** = sceptru.

variu adj. = divers, felurit, variat.

vasel s. n. = vapor.

vasilisc s. m. = (în basme) şarpe care ucide cu privirea.

vate s. m. = profet.

văpăia vb. intr. = a se aprinde, a se învăpăia.

vătaf s. m.: **vătaf de curte** = supraveghetor al argaților şi feciorilor de la moşie boierească; **vătaf de plai** = şef al plăieşilor (locuitori de la graniță însărcinați cu paza frontierei în regiunile de munte).

vătăşie s. f. = slujba vătafului.

vechi adj. = bătrân, vârstnic.

vecinelă s. f. = vecină.

vecinici vb. tr. = a eterniza.

vederat adj. = învederat, evident.

vedere s. f = chip, aspect.

vedii vb. refl. = a ieşi la iveală, a se vădi.

veloce adj. = iute.

vendictă s. f. = răzbunare.

ver adj. = adevărat, veritabil.

vergin adj. = curat, pur.

vergine s. f = fecioară; fată.

veritate s. f. = adevăr.

via vb. = 1. (intr.) a trăi, viețui; 2. tr.) a face să trăiască; a însufleți.

viitoare s. f. = timpul care va veni, viitor.

vijunie s. f = vizuină, bârlog.

Vineri n. pr. = zeița Venus.

vineţele s. f. pl. = vinişoare.

vingător adj. = învingător, victorios.

virăgine s. f. = femeie bărbătoasă.

vistier s. m. = mare demnitar însărcinat cu administrația financiară a țării şi cu păstrarea vistieriei statului.

viţ, **viţiu** s. n. = viciu.

viulgher adj. = vulgar.

vizie s. f = viziune.

vâjoi s. n. = torent.

vâlvoare s. f. = vâlvătaie.

vânos adj. = puternic, viguros.

vârtute s. f = bărbăție, curaj.

volant adj.: **stea volantă** = stea căzătoare.

volbora, **volbura** vb. intr. = a se învolbura.

volvoare s.f. = vâlvătaie.

volvură s. f. = vârtej.

vornic s. m. = mare demnitar la curtea domnească, însărcinat cu supravegherea curții şi cu conducerea treburilor interne, având şi atribuții judecătoreşti.

vortice s. m. = vârtej.

vrednici vb. tr. = a găsi (pe cineva) demn de o favoare, a învrednici.

vulcanos adj. = (loc) unde se găsesc vulcani sau urme ale unor vechi vulcani.

vulnerat adj. = rănit.

vulpean adj. = viclean.

vulpenie s. f. = viclenie.

Z

zabitlic s. n. = guvernare; administrație.

zapciu s. m. = funcționar de casă însărcinat cu strângerea dărilor.

zapcilâc s. n. =ş funția zapciului.

zaveră s. f. = răscoală, răzvrătire.

zavergiu s. m. = răsculat, răzvrătit.

zavisnic adj. = invidios; intrigant.

zbucina vb. refl. = a se cutremura.

zbucinare s. f. = cutremurare.

zburătoare adj: foaie zburătoare = foaie volantă.

zburător s. m. = (în mitologia populară românească) spirit răufăcător care, sub chipul unui flăcău frumos, intră noaptea în casele oamenilor şi chinuieşte fetele şi femeile, cauzându-le boala numită "lipitură".

zdreveni vb. tr. = a înzdrăveni.

zee s. f = zeiță; muză.

zelator adj. = zelos.

zgomult s. n. = zgomot.

zgripsor, **zgripţor** s. n. = specie de acvilă mare.

zicătură s. f. = vorbă, cuvânt.

ziori s. f. pl. = zori de zi.

zis s. n. = exprimare, expresie.

zâneşte adv. = ca o zână.

zmeu s. m., v. **zburător**.

zoofit s. n. = ființă intermediară (după Linne) între animal şi plantă.

zornet s. n. = zornăit.

zugraf s. m. = pictor.

zugrăvi vb. tr. = a picta.

zugrăvie s. f. = pictură.

zvon s. n.: **vorbe cu zvon** = cuvinte răsunătoare, care urmăresc să impresioneze.

TABEL CRONOLOGIC

1802, 6 ianuarie — Se naşte la Târgovişte Ioan Rădulescu, fiul lui Ilie Rădulescu, mic boiernaş, funcţionar militar (căpitan de poteră, polcovnic de dorobanţi) şi proprietar, care, mai târziu, va participa la mişcarea lui Tudor Vladimirescu, şi al Eufrosinei, fiica lui Al. Danielopol, fost colonel în armata ţaristă.

1811 — În timp ce învăţa carte grecească, după moda timpului, cu un dascăl Alexe, descoperă *Alexandria* populară şi învaţă să citească româneşte cu un argat.

1813-1815 — Învaţă mai departe, la Bucureşti, cu dascălul Naum, călugăr la Sf. Niculae (probabil Naum Râmniceanu).

1815-1818 — Urmează la şcoala grecească de la Schitu Măgureanu, unde continuă să facă încercări poetice. Spre sfârşitul acestei perioade, probabil, descoperă versurile lui Atanasie Hristopol, care-i "taie tot cheful de a mai face versuri" şi pe care le traduce în întregime.

1818-1820 — Urmează la şcoala românească de la Sf. Sava, înfiinţată şi condusă de Gh. Lazăr.

1820-1821 — Rămâne la Sf. Sava, ca ajutor al lui Gh. Lazăr, nefiind inclus — nu ştim de ce — în grupul

primilor patru bursieri trimişi în occident (printre care Eufrosin Poteca).

1822 — După plecarea lui Lazăr, redeschide şcoala de la Sf. Sava în condiţii grele şi — se pare — fără nici o retribuţie la început. Acum au loc probabil primele încercări de traducere din Boileau.

1827 — Ia parte activă la înfiinţarea "Soţietăţii literare" patronate de Dinicu Golescu şi redactează statutele; în şedinţele acestei societăţi va citi pentru prima oară traduceri din Lamartine.

1828 — Apare la Sibiu *Gramatica românească*, după modelul gramaticii lui Le Tellier, pregătită se pare de pe la 1820. Principala ei inovaţie este reducerea numărului de slove (litere) conform principiului fonetic.

1829 — Heliade afirmă că în acest an mor, de ciumă, amândoi părinţii; de fapt, mama sa murise mai înainte pentru că în *Dispoziţiile şi încercările mele de poezie* aminteşte de tragedia pe care a vrut s-o scrie la moartea mamei, intitulată *Ion ţel zalnic*, cu pelticia de care s-a vindecat după "intrarea la şcoala românească" (1818).

Începe să publice gazeta *Curierul românesc*, de o importanţă deosebită în formarea limbii şi a gustului literar al vremii.

1830 — În jurul acestei date cunoaşte pe Young, pe care-l menţionează acum în *Curierul românesc*, şi

— probabil — pe Ossian, din care va traduce înainte de 1837 în orice caz.

Apare primul său volum de versuri: *Meditații poetice dintr-ale lui A. de la Martin*, în care sunt cuprinse şi primele poezii originale (*Sonet*, *La anul 1830*, *Trecutul*, *Dragele mele umbre*, *Cântarea dimineții*, *La moartea lui Cârlova* etc.).

1831 — Publică traducerea piesei *Fanatismul sau Mahomed proorocul* de Voltaire, şi *Regulile sau gramatica poeziei*, traducere şi prelucrare parțială după *Cours de littérature, d'histoire et de philosophie...* de Lévizac şi Moysant, operă eclectică, influențată de Marmontel, La Harpe, Voltaire.

1833 — la parte — alături de Câmpineanu, Aristia, Voinescu II, Poenaru, frații Goleşti etc. — la înființarea "*Societății filarmonice*", pe care o susține organizatoric şi băneşte; Societatea milita pentru dezvoltarea literaturii, a artelor şi a teatrului românesc, în care scop înființează şi o şcoală, şcoala filarmonică, unde Aristia era profesor, iar Heliade director.

1836 — În acest an Heliade imaginează pentru prima dată cuprinderea producției sale poetice, "care îşi au o legătură întru sine ca să facă un tot" (*Serafimul şi heruvimul şi Visul*). Tot acum se gândeşte şi la o "colecție de autori clasici", la care visa încă din 1829; s-ar fi publicat 24 de broşuri pe an (Alfieri, Byron, Homer,

Vergiliu, Tasso, Hugo etc). De aici ies traducerile lui Heliade din Byron.

Apare volumul *Culegeri din scrierile lui I. Eliad de prose şi de poezie*. Târziu, spre sfârşitul anului, apare primul număr din revista literară *Curier de ambe sexele*, care înlocuieşte publicaţia anterioară a lui Heliade, *Gazeta teatrului naţional* (1835 — 1836).

1840 — Este descoperită conjuraţia lui Mitică Filipescu, care urmărea răsturnarea domnului, şi participanţii sunt arestaţi (printre ei Bălcescu, M. Serghiescu, Eftimie Murgu). Între conjuraţi se aflau şi Gr. Alexandrescu şi Cezar Boliac, motiv în plus ca Heliade, care dezaproba din principiu orice violenţă, să privească cu antipatie mişcarea. Din această cauză, *Căderea dracilor*, poem scris anterior după cum afirmă Heliade, dar publicat abia acum (ulterior va fi integrat în *Anatolida*), va fi înţeles de contemporani ca o alegorie a evenimentelor: "Mihalache Ghica este arhanghelul Mihail şi noi toţi, cei închişi şi esilaţi la 1840, demonii trăsniţi de acesta" (C. Boliac).

1844 — Publică, în *Curierul românesc*, *Zburătorul*, sub titulatura — evident nepotrivită — de "baladă".

1846 — Heliade lansează faimosul său proiect de traduceri, care prezintă, după proiectul similar al obscurului profesor francez L. Aimé Martin, cea mai îndrăzneaţă încercare de sistematizare a transpunerii clasicilor universali în româneşte.

1848-1849 — Deşi iniţial se ţine departe de pregătirile făcute sub mantia "Asociaţiei literare", când evenimentele se precipită, Heliade se alătură comitetului revoluţionar (Bălcescu, Rosetti, Ghica, Brătianu, Goleştii, Tell etc). La 9 iunie Heliade citeşte proclamaţia de la Islaz şi intră în guvernul provizoriu, unde se va opune — în câteva puncte esenţiale — liniei decise a lui Bălcescu. După înăbuşirea revoluţiei, Heliade părăseşte ţara, ajunge în Franţa, la Londra, apoi din nou la Paris, apoi în Grecia, la Constantinopol — unde nu este primit — şi se întoarce în Franţa. În timpul emigraţiei, Heliade păstrează o atitudine independentă şi ostilă celorlalţi revoluţionari (Bălcescu, Ghica), începând să pozeze în victimă a intrigilor şi neînţelegerii generale.

1851 — Se stabileşte la Chios.

1859 — Se întoarce în ţară şi îşi pune candidatura ca deputat, dar nu va fi ales decât în 1864. Începe să publice *Echilibru între antiteze*, opera sa capitală cu caracter filozofic.

1867 — Este ales preşedinte al Societăţii Academice Române, viitoarea Academie.

1868 — Începe să-şi republice creaţia poetică, revăzută, în *Curs Întreg de poezie generală* (patru volume, 1868—1870).

1872, 27 aprilie — Moare Ion Heliade Rădulescu; funeralii grandioase (vorbesc: G. Sion, Haşdeu, C. Exarcu); e înmormântat în curtea bisericii Mavrogheni, de la şosea.

APRECIERI CRITICE

După D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române este fără îndoială I. Eliade Rădulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desfăşurat deopotrivă în viaţă şi în artă, înzestrat cu mari însuşiri şi cu tot atât de mari cusururi.(...)

Eliade a fost, ca mai toţi din vremea aceea, prin lipsa de şcoli înalte de pe atunci, un autodidact şi un mare devorator de cărţi. Din fericire, se citeau în timpul lui clasici vechi şi moderni, îndeosebi operele complete ale lui Voltaire le avea orice om cu bibliotecă.(...)

Oricât de naivă, gândirea lui Eliade este cea dintâi ce străbate, înaintea lui Eminescu, o operă literară şi-i dă sens şi unitate. Poetul are viziunea grandioasă şi totală, obsesia unicului în trinitate.(...)

Eliade e un mistic la modul dantesc, cu uriaşe viziuni profetice. *Anatolida* sau *Omul şi forţele* ar fi fost adevărata "biblică", poemul în 20 de cânturi al omului, de la creaţie până la victoria asupra Forţei, amestec de soteriologie şi program social, soluţiunea în veac a problemei sociale fiind totdeodată cheia mântuirii spiritului, a cetăţii eterne. (...)

O noapte pe ruinele Târgovişte, venită după *Adio. La Târgovişte* a lui Gr. Alexandrescu, e o poezie onorabilă, dar prea documentată.

Se cade să recunoaştem poetului meritul de a fi introducătorul metrului antic, într-o interpretare relativă, pe baza endecasilabului italian.(...)

Capodopera sa rămâne *Zburătorul*... Punctul de plecare este mitul Zburătorului, aşa de răspândit încât îl cita şi D. Cantemir. Invaziunea misterioasă a dragostei e surprinsă în plină agresiune, însă fără furiile pasiunii unei Sapho ori a Phedrei... Tot ce e convenţional în poezia clasică a înserării, aşa de comună în sec. XVIII, devine aici grandios sălbatic, cu privelişti agreste în pastă grea, incendiată.(...)

Eliade este un prozator excepţional, un pamfletar ignorat sub această latură. Răutatea inventivă în vorbe e în linia lui Radu Popescu, la care se adaugă o veselie naturală, sângeros violentă, susţinută de o retorică savantă şi de incurabilă obstinaţie ideologică. Ca istoric poate diforma, ca memorialist e neîntrecut.(...)

De n-ar fi trebuit să înceapă totul şi să-şi cheltuiască energia în lupta pentru formaţia limbii din învălmăşeala căreia nu putea vedea limpede adevărata poezie, Eliade ar fi putut deveni un foarte mare poet.

George CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 131, 140, 144, 146, 147, 148, 149.

... Heliade trebuie considerat exponentul cel mai tipic al unei epoci prin excelență de tranziție, un *prepaşoptist* (după cum un Odobescu, un Haşdeu trebuie considerați paşoptişti întârziați sau postpaşoptişti)...

Heliade trebuie să fi avut un talent excepțional în ceea ce priveşte studiul diferitelor limbi. Facem această presupunere întemeindu-ne nu numai pe întinsa lui cunoaştere a limbii materne, unde înregistra cu uşurință deosebirile dintre diferitele dialecte şi graiuri, ca şi particularitățile strict individuale de rostire, ci gândindu-ne şi la felul cum mima uneori felul defectuos de a vorbi româneşte al unor străini; în această privință, memoria îi funcționa fără greş, denotând şi o uşurință naturală în a pătrunde specificul sistemului fonetic sau "ticurile" de topică ale limbii respective.

George MUNTEANU, *Atitudini*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966, p. 135, 190 - 191.

În toate direcțiile în care s-a îndreptat, Eliade a risipit o energie extraordinară, voind în chip lăudabil să se pună la curent cu tot ceea ce se făcuse, până la el, la noi şi aiurea. A tradus, a prelucrat şi a imitat ca o adevărată uzină, antrenând în activitatea sa şi pe alții, dar păstrând peste tot întâetatea, ca un veritabil şef de şcoală literară, bineînțeles, fără să izbutească a duce la capăt o operă atât de vastă, încă nici astăzi înfăptuită în întregime, după mai mult de un secol de sforțări.(...)

Deşi ironizată de contemporani, erotica lui Eliade nu e lipsită de idealitate şi aspiraţia angelică este una din temele fundamentale ale liricii sale.(...)

Proza lui Eliade oscilează, ca şi poezia, între romantism şi clasicism, conform modelelor de la care porneşte. (...)

Opera lui Eliade, editată cu o ortografie imposibilă în secolul trecut, a rămas inaccesibilă publicului larg Reeditările din secolul nostru, selective, au fost sau prea populare în înţelesul rău al cuvântului, sau prea specialcritice. Filologii, acordând o importanţă excesivă scrierilor de caracter lingvistic, au minimalizat poetul şi prozatorul; comparativii, cercetând îndeosebi izvoarele, au exagerat latura de "teoretician" literar a scriitorului; istoricii literari mai noi, în fine, interpretând fără nuanţe scrierile filozofice, l-au condamnat fără apel. Eliade nu este nici un autor simplu, nici fără contradicţii, nici, desigur, fără confuzii. Omul a parcurs o epocă frământată, în care evenimentele adesea l-au depăşit. Încercarea lui de a le da un anumit curs a eşuat, dar prin aceasta efortul participării nu este mai puţin dramatic. Cât despre opera care a rezultat, ea merită cu atât mai mult o apropiere serioasă şi strălucitoare, cu cât, cum spunea acum aproape o sută de ani Eminescu, stă încă în faţa noastră ca o "enigmă neexplicată", veghind ca o stâncă arsă "dintre nouri de eres".

Al. PIRU, *Permanenţe româneşti*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1978, p.31, 64, 85-86.

Apariția lui Ion Heliade-Rădulescu în literatura română seamănă cu izbucnirea unui vulcan: oferă nu numai un spectacol extraordinar (asimilarea vastă a culturii şi spiritului european), dar împinge la suprafață, tocmai prin explozia ce aruncă împrejur atâta noroi, materiile prețioase topite înăuntrul său: lirismul pe cât de pur, pe atât de profund, cu care ne împărtăşesc în clipe de iluminare marii poeți.(...)

Generațiile de după el, până astăzi, numesc pe Heliade "părintele literaturii române", având însă în vedere cu deosebire opera lui culturală, de gramatician, editor, publicist şi animator, căci literatura lui, mai cu seamă cea în versuri, se păstrează în mare măsură necitită, ca ilizibilă. Dacă ne restrângem totuşi la domeniul estetic viabil, căruia îi aparțin poemele psihologice, de factură subiectiv sau obiectiv biografici, scrise în anii 1833 - l844: *Serafimul şi heruvimul*, *Visul*, *Ingratul* şi *Zburătorul*, în acord cu sensibilitatea autohtonă a vremii şi încă a multor decenii următoare, iese la lumină faptul că rolul său de inițiator şi ghid în profunzime se conturează cu putere abia sub presiunea formativă occidentalizantă, în versurile de anvergură mitică din utopia lui, celestă şi terestră deopotrivă, vizionară ca şi lingvistică.(...)

Originalitatea lirismului heliadesc, ceea ce îl desparte de Milton, datorită viziunii utopice aici implicate, ține de calitatea Îngerilor lui şi de natura erotică a universului său spiritual.(...)

Tributar lui Milton în privința ierarhiei celeste (dar spre deosebire de el, mai atent la îngeri decât la Satan), ca şi în privința liberului arbitru adamic; tributar socialiştilor utopici francezi, când descrie starea androgină a solitarului Adam şi când reabilitează pe Cain ("aibi pietate, Doamne! miserere lui Cain"), Heliade se opreşte îndelung, în *Anatolida*, la simbolul arborelui ştiinței, explicând răsturnarea rădăcinilor spre cer conform simbolisticii tradiționale, după cum dezvoltă doct şi prolix mitul vârstei de aur, cu ajutorul istoriei civilizațiilor şi gândul la un stat ideal, mondial ("O singură cetate era tot globul nostru". Sau: "Căci cerul cu pământul erau ca două staturi / Vecine şi amice, în bună armonie"). Aceste extensiuni, ce depăşesc modelul miltonian şi revelează forța ideologiei în configurarea lirismului heliadesc, apar natural într-o operă excedată de cultul rațiunii sub forma Cuvântului; acelaşi logos se manifestă pretutindeni, în năzuința de a instaura armonia socială după chipul celei cosmice. Autorul Anatolidei e atât de expert în materie de utopii, încât, cu toată înclinația lui proprie spre visuri sociale, nu trece cu vederea nici monotonia utopică ce amenință bunăstarea vârstei de aur ("O viață monotonă, de-o-ntreagă nemişcare, / Când râurile de astăzi erau râuri de lapte"), aşa cum, cu toată aprinderea lui religioasă, nu pregetă să repudieze pe demiurgul său, vinovat de căderea omului, căruia i-a interzis cunoaşterea, cenzurându-i astfel spiritul de creație ("un zeu gelos şi pater", zice Heliade, "un zeu plin de vindictă în marea-i bunătate", identificându-l cu Elohim, cel cu care s-a

luptat Iacob); spre deosebire de poetul *Anatolidei*, Lucian Blaga va lăuda, mai târziu, cenzura transcendentă, ca stimul al creației spirituale.

Încercarea cea mai îndrăzneață a lui Heliade pe linia visului treaz şi una din cele mai temerare plăsmuiri artistice din literatura noastră, desăvârşită în sine (chiar dacă eşuează în forma ei aparentă), căci nu se mulțumeşte să includă în limitele ei viziunea (dimensiunea) unei utopii (răscumpărând, pe plan ideal, suferințele morale şi materiale ale celor oprimați), ci se realizează ca utopie a limbajului, ca textualitate utopică, este poemul *Sânta cetate* (1856), pe nedrept respins de istoricii şi criticii literari, dar care, odată cu restituirile impuse de valorificarea modernă a manierismului, îşi cere recunoaşterea.

I. NEGOIȚESCU, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, Bucureşti, 1991, p. 60, 60-61, 62, 62-63.

Personalitatea centrală a primei perioade romantice este, evident, Ion Heliade-Rădulescu (6 ian. 1802 - l2 apr. 1872), natură polivalentă, sursă inepuizabilă de energii şi inițiative. Cărturar şi om de afaceri, burghez aşezat şi revoluționar, dascăl şi ziarist, editor particular şi funcționar de stat (redactor la "Buletinul oficial", cu grad de pitar, paharnic, clucer), întemeietor al tuturor aşezămintelor de cultură din Țara Românească şi, după revoluția din 1848, "proscris", constrâns să-şi petreacă zece ani din viață în exil, demnitar turc şi deputat în

parlamentul României, devorator şi producător de tot felul de cărți (lingvistică, literatură, filozofie, teologie, istorie, politică), autorul *Gramaticii* din 1828 a dominat, mai bine de un deceniu, mişcarea literară din toate cele trei provincii româneşti. Productiv în toate genurile literare, el s-a realizat ca scriitor mai cu seamă în poezie şi în proza de caracter eseistic şi memorialistic, cu accentuate propensiuni polemice.(...)

"Scriitor total", Heliade a fost, în acelaşi timp, un descoperitor şi lansator de talente. Îndemnând "băieții" să scrie, el le-a oferit şi posibilitatea valorificării scrisului, publicându-i în "Curier românesc" şi "Curierul de ambe sexe", editându-le volume în tipografia sa. De el au fost promovați toți poeții munteni romantici: Cârlova, Alexandrescu, Ion Catina (1828 - l851), C. A. Rosetti (1816 - l885), Bolintineanu, Bolliac, Baronzi, şi el a deconspirat, prin publicare, activitatea poetică tăinuită a lui Iancu Văcărescu. În publicațiile sale au găsit ospitalitate şi autori moldoveni şi ardeleni: C. Negruzzi (Carlu Nervil), Alecsandri, Al. Donici, Gh. Barițiu şi alții.

Dumitru MICU, *Scurtă istorie a literaturii române*, I. Editura Iriana, Bucureşti, 1994, p. 144-l45,149.